

КАРЛ МАЙ, ФРАНЦ КАНДОЛФ В МЕКА

Превод от немски: Любомир Спасов, 1998

chitanka.info

ВЪВЕДЕНИЕ

За онези от моите читатели, които още не са запознати с пътеписа ми „Отвъд“, нека следващите редове послужат за по-добро вникване в нещата.

Когато се озовах отново при хаддехидните, реших да осъществя едно отдавна лелеяно желание да отида още веднъж до Мека. Халеф, Ханнех, техният син Кара и петдесет хаддехидни се присъединиха към мен. Тъй като щеше да е твърде опасно да тръгна за Мека под моето всеизвестно име, бях принуден да приема друго. Халеф ме прекръсти на Хаджи Акил Шатир ефенди. Първата част от пътешествието протече без особени преживелици. Но южно от Джебел Дахарах се натъкнахме насред пустинята на петима меканци, които тъкмо се бяха заели да погребват един мъртвец в пясъка. На следващия ден, когато тези хора с направо отблъскващо поведение се бяха отдалечили, се установи, че погребаният е само привидно мъртъв. След дълги усилия го върнахме отново в съзнание и се оказа, че си имаме работа със слепец, който без нашата непредвидена намеса щеше да е спасяемо изгубен.

Известно време след потеглянето ни бяхме застигнати от един отряд от двацет и един ездачи, чийто предводител се представи за Кхутаб ага, главен надзорник на светилището в Мешхед Али. Той ни уведоми, че е по дирите на малък керван крадци, извършили невероятно нагла кражба — бяха задигнали „Съкровището от крайници“ на Мешхед Али. Меканците, които ни бяха напуснали преди няколко часа, отговаряха точно на сведенията на персиеца и аз не се поколебах да му го съобщя.

Той продължи зарадван ездата, но попадна с целия си ескорт в ръцете на бени кхалид, под чиято закрила се беше поставил Гхани — така се наричаше най-знатният от меканците — заедно с хората си. Удаде ни се да освободим пленниците и да им върнем съкровището, но още на другия ден персиецът попадна по обратния път на засада, заложена от бени кхалид. Неговите двацет и един придружители бяха

застреляни до един в битката, в която бяха взели участие и меканците. За съжаление аз пристигнах твърде късно, за да мога да спася клетниците. Нещо повече, следствие едно злощастно сгромолясване на моята хеджин аз самият се озовах — бях избързал пред хаддедихните — в ръцете на жадните за мъст бени кхалид. И щях да бъда изгубен, ако не беше ми помогнала... алчността на техния шейх. Той отпрати всичките си хора, за да не му се налага да дели съкровището с тях. Ето как стана възможно следващите ме хаддедихни да приближат незабелязано и да нападнат шейха с изненада. Тъй като Кхутаб ага се отказа от наказанието на шейха и меканците, предоставяйки разплатата на Аллах, те бяха пуснати на свобода. Но възмездието не се забави. Бени кхалид бяха предприели един грабителски поход към пасищата на бени лам. Научили за това, последните потеглили, за да срещнат врага в откритата пустиня. Удаде им се да изненадат и разбият при Бир Хилу нищо неподозиращите разбойници. Шейх Тавил и много от войните му паднаха в битката. Тримата придружители и синът на Ехани, срещу които бени лам имаха кръвно отмъщение, също бяха убити. Самият Гхани, наказан достатъчно тежко от смъртта на единствения си син, получи свободата си и продължи по своя път, придружен от слепеца. Последният не можеше да се отдели от него, смятайки го за своя най-голям благодетел. Ала меканецът постави короната на скверните си дела, като изостави слепия човек — страхуваше се да не го издаде в Мека — с вързани ръце и крака посред пустинята, далеч от всякакви пътища. На следващия ден ние го намерихме в безсъзнание. Всички бяхме възмутени от тази ужасна жестокост, която вероятно щеше да опустоши душевния мир на слепеца, причинявайки му най-голямото разочарование в неговия живот. Ние му нагласихме удобно седло на една от нашите камили и продължихме ездата си към пасищата на бени лам. Той все още се намираше в безсъзнание, едно от неговите страшни състояния, в които беше ни изненадвал с познания за неща, лежащи отвъд градината на земните разбираня. И когато напуснахме мястото, проговори:

„Погледнете още веднъж назад и запомнете това място, защото отново ще дойдете тук, когато се уреждат сметките!“

ПЪРВА ГЛАВА В ЧИСТИЛИЩЕТО

В следобеда ездата ни поведе през една напълно безводна пясъчна пустощ. Бахр била Ма, Море без вода. Названието напълно подходеше за тази част от пустинята, в чийто дълбок пясък се губеха стъпалата на камилите. Яздех начело с шейха на бени лам, който ни служеше сега за водач, заедно с Халеф и Кхутаб ага. Последният се държеше много мълчаливо, беше вгълбен в себе си. Неотдавнашните събития все още го държаха в душевен плен. Затова пък толкова по-приказливи бяха двамата шейхове, които много бързо си бяха допаднали. Че Халеф използваше случая да покаже своята и моята персона в подходяща светлина, едва ли е необходимо тепърва да казвам. Аз участвах в разговора само тук и там с някоя къса забележка. От време на време вметвах и едно предупредително „Кутуб“, когато Халеф започваше твърде дебело да нанася боите. Но днес той не допускаше да бъде подведен. Впечатленията бяха твърде силни, за да може да заприщи „бодро плискащите се вълни на своята речовитост“. Сегиз-тогиз поглеждах към мюнеджията, когото бях предал под грижовния надзор на Ханнех и нейния син. Той още не беше дошъл на себе си и се бе отпуснал в мъртвешко състояние върху завивките, с които бяхме „талпирали“ седлото на неговата хеджин.

По свечеряване пустинята загуби досегашния си вид. Равната повърхнина премина в леки вълни, които приятно нарушиха безотрадната, уморителна за окото еднообразност. Спряхме в падината, образувана от две такива вълни, и се заехме с приготовленията за бивакуване. Понеже смятахме още на другия ден по обяд да стигнем в дуара на бени лам, не беше необходимо да пестим водата. Още бяхме заети с поенето на животните, когато откъм мястото, където бе приготвена постелята на слепеца, прозвуча един пронизителен, протяжен крясък, какъвто човек може да нададе само във върховен страх или смъртна опасност. Тикнах в ръцете на най-близкия хаддехин кирбето^[1], от което поях подарената ми от

персиеца камила, и се втурнах към слепеца. Тъкмо стигнах до него, и видях да се появяват Халеф, Абд ел Дарак и персиецът — крясъкът беше привлякъл и тях. Мюнеджията беше дошъл на себе си, докато Ханнех и Кара Бен Халеф се занимаваха с устройването на женската шатра и не можеха да му обръщат внимание, и заедно със съзнанието се бе върнал споменът за вероломната постъпка на Гхани. Той стоеше изправен пред нас. По изпитото лице бе отпечатан парализиращ страх, а безизразните очи бяха вторачени в пустотата. Ръцете описваха кръгообразни движения, сякаш търсеха опора. Обградихме го безмълвно и хаддедихните и бени лам също спряха заниманията си и се загледаха мълчаливо към нас. Не беше необходимо човек да е голям психолог, за да заподозре какво става в душата на клетия старец. Той беше чул стъпките ни и сигурно помисли, че са на неговия така наречен благодетел, защото протегна умоляващо ръце и извика, не, буквално изкрещя:

— Абадилах! Абадилах!

После издаде заслушано напред глава, както правеше, когато очакваше отнякъде отговор. И понеже такъв не дойде, извиси с още по-голяма сила глас, от който говореше безумен страх:

— Абадилах, заклевам те в моята любов, заклевам те в милосърдието на Аллах ...

— Мюнеджи, ти не си при Абадилах, а при хаддедихните и бени лам, които са твои приятели — прекъснах го аз, защото сметнах, че е време да го успокоя и да разсея заблудата, в която се намираше.

Щом чу гласа ми, слепецът отпусна отново ръце и въздишка на облекчение повдигна гърдите му. После коленете му бавно се подгънаха, захлупи лице в шепи и безмълвен спазматичен плач разтърси тялото му. След няколко минути сне ръце от очите и ги отправи към мястото, откъдето бяха дошли думите ми.

— Струва ми се, че разпознах по гласа ти ефендите от Вади Драа. Кажи, ти ли си наистина?

— Да, аз съм.

— Тогава те моля в името на всичко свято за теб да ми кажеш истината. Ще го сториш ли?

— Да — отговорих с дълбоко вълнение.

— Ефенди, знаеш, че моят дух от време на време не е при мен и че преживявам тогава неща, за които после невинаги зная реалност ли

са били, или само въображение. Такъв сън — или не е било сън? — имах току-що. Кажи, ще ми кажеш ли чистата истина без оглед на мъката, която думите ти може би ще причинят на моето сърце?

— Давам ти думата си — рекох просто. Слепецът се отпусна в седнало положение. После зарея незрящите си сини очи в далечината и подхвана, като тялото му през паузи бе разтърсвано от някакъв вътрешен ужас:

— Имах един ужасен сън. Бяхме потеглили от @вас през пустинята. Аз яздех една хеджин до моя закрилник, а трупът на неговия син бе качен на трета камила. Бяхме приблизително четири часа на път, когато моят придружител спря внезапно и ме попита кого смятам за крадеца на Канс ел А'дха. Отговорих съобразно истината: „Теб. Ти си участвал и в избиването на войниците. Но въпреки това ще остана при теб, защото си мой благодетел и не бива да те пусна.“ Закрилникът ми избухна в смях, но не каза нито дума. Ездата продължи още може би един час. Отново спряхме. Моят закрилник ми заповяда да сляза и да седна на земята. И после... после дойде страшното, неописуемо ужасното. Ненадейно почувствах възбета по ръцете и краката. И когато все още не подозирайки грозното, попитах Абадилах какво възнамерява да прави с мен, той се изсмя късо и враждебно... О, ефенди, такъв смях никога не бях чувал от него, режеше, сякаш кама се заби в душата ми. А после заговори, но това бе само едно изречение, и гласът му звучеше като глас на някой шейтан от пъкъл: „Мюнеджи, ти си един маджнун^[2] един неизразимо загубен маджнун, който трябва да замине за Джехеннема!“ А после не чух нищо повече, освен стъпките на бързо отдалечаващи се животни, и стана тихо... тихо... тихо... бях сам в пустинята, сам с моето отчаяние, сам с преизподнята в сърцето. Вече не мога да си спомня подробностите от съня. Знам само че отчаяно теглех въздетата, без да мога да се освободя, докато се отказах изтощен от безнадеждното начинание. Но най-лошото тепърва щеше да дойде. Ефенди, нали знаеш какво разказва нашата вяра за мъките на прокълнатите? В Джехеннема се издига ужасното дърво Заккум, по чиито клони растат дяволски глави. Прокълнатите трябва да ядат тези страховити плодове, които после разкъсват вътрешностите им. Ох, сега знам какви са тези дяволски глави, защото ги почувствах всичките, всичките във вътрешността си. Това са изпълнените с отчаяние мисли, които

пропълзяха като змии във вътрешния ми мир и забиваха отровните си зъби в душата ми. Сред тях имаше една мисъл, която ме доведе близо до безумието — бях измамен от един, не, от единствения, на когото бях дарил своята опустошена от безсърдечието на хората душа. Ефенди, проумяваш ли какво означава това и каква адска мъка е да загубиш с един удар цялото съдържание на своето клето сърце? Можеш ли да го проумееш, дори и да е било само сън? Можеш ли?

Слепецът спря изтощено и се отпусна назад върху застелките. Не отговорих на последния му въпрос, а вероятно и не можех. Всички бяхме дълбоко развълнувани. От вътрешността на близката женска шатра се разнесе тих плач. Халеф подръпваше — при него това винаги бе признак на вълнение — осемте паяжинни нишки отдясно и деветте отляво на носа си, а Абд ел Дарак и Кхутаб ага гледаха с дълбоко съчувствие разказвача. Сега той се изправи от постелките и попита с треперещ от напрежение глас:

— Ефенди, аз мисля, че това е било сън, ужасен, изправящ косите, наистина, но все пак само сън. Ефенди, моля те, заклевам те, кажи, че е така, че наистина е било само сън, и аз ще те благославям и в смъртния си час.

Как да постъпя? Да излъжа слепеца и да измамя доверието, което залагаше в моята правдивост? Бях му дал думата си и бях длъжен да я съдържа. А и нямаше смисъл да крия случилото се, защото и бездруго скоро щеше да дойде времето, когато това криене вече нямаше да е възможно. По тази причина започнах бавно и колкото може пощадящо:

— Мюнеджи, ти вярваш в Аллах и любовта на Аллах, така че това, което ще ти...

Тук слепецът ме прекъсна нетърпеливо:

— Ефенди, не бъди многословен, а ми кажи кратко: сънувал ли съм, или съм преживял нещо истинско!

Сега вече не можех да съдържам повече истината и отговорих:

— Твоят разказ не се отнася за сън, а за действителност.

Сякаш го обхвана ледено вцепенение. Ръцете му се свиха в юмруци, ноктите се вдълбаха в плътта, очите гледаха оцъклено в празнотата, устата беше широко отворена... всичко в мюнеджията беше омъртвяло. Но той не беше мъртъв. От устата излязоха, макар устните едва да мърдаха, откъслечно думите:

— Моят... разказ... не... е... сън... а... действителност... действителност... действителност...

Падна възник с разтърсващ вопъл, очите се затвориха, свитите в спазъм пръсти се разтвориха. Но само за миг. После скочи на двата си крака като изстрелян от пружина, нададе крясък, още по-силен и пронизителен от първия, и изрева с цялата сила на дробовете си:

— Махайте се... махайте се всички... защото аз съм прокълнат... белязан от Аллах... вярвах в човешката любов... няма любов... любовта е лъжа... една голяма, голяма лъжа... най-голямата, която може да има... о, Аллах... нека умра... умра...!

При последните думи гласът на мюнеджията бе ставал все по-слаб и по-слаб. Коленете му затрепериха и щеше да рухне, ако не бях скочил рязко, улавяйки го в прегръдките си. После го оставих бавно да се плъзне на постелята и проверих пулса. Биеше, много слабо наистина, но осезаемо. Бедният, достоен за съжаление човек се нуждаеше от спокойствие, абсолютно спокойствие. Предадох го на грижите на Кара Бен Халеф, който също бе дошъл, и се отдалечихме.

Когато се намерихме извън слуховия обсег на слепеца, баш насир спря и се обърна към мен, въздъхвайки дълбоко:

— Ефенди, не беше ли ужасно? Колко ми е жал за клетия човек! Как ли трябва да е била привързана душата му към Гхани, за да се срине от разбулването на неговата недостойност в най-дълбоката бездна на отчаянието! Как бих желал да му помогна, да го накарам с любов, само с любов, да забрави най-голямото разочарование в своя живот. Ала аз самият съм още толкова неопитен в това изкуство, още съм новак. Ефенди, говори с него, докажи му...!

— Сега още не е време. Неговата душа е още твърде наранена и съкрушена. В човешкия живот има положения — мюнеджията сега се намира в такова, — в които болката е разровила и набраздила душата до нейните най-съкровени дълбини. Всяка намеса, колкото и да е доброжелателна, ще подейства само като досадна натрапчивост.

— Но не би ли могъл поне... — поде персиецът отново, ала бе прекъснат от Халеф.

— По-добре се задоволи с това, което казва моят сихди! Аз го разбирам. Душата на мюнеджията сега прилича на празна сакибе ел балах# с голяма дупка на дъното. Колкото и хубави фурми да слагаш в нея, все ще изпаднат отдолу. Дай на сихдите време да закърпи дупката!

Той ще го стори, о, Кхутаб ага, можеш да разчиташ на това. Много добре си го познавам.

Със забавния си опит да уреди нещата, дребничкият чудак беше нацелил главата на гвоздеа. Е, в случая не вярваше повече, отколкото можех да обещая. Аз самият не бях наясно в момента как да я подхвана тая работа със закръпването на дупката на торбата за фурми.

Сега и шейхът на бени лам се обърна с въпрос към мен:

— Ефенди, не мислиш ли, че на слепеца може да навреди бушуващото в душата му вълнение? Ще ми бъде много жално, наистина, ако стане плячка на смъртта, след като на два пъти е бил спасен по толкова удивителен начин.

— Успокой се, о, шейх! Точно защото на два пъти е устоял на смъртта, удостоверява, че тялото му е достатъчно силно да преодолее и днешната опасност. Не мога да ти го докажа, но един вътрешен глас ми подсказва, че ще отведем мюнеджията здрав и читав до Мека. А моите предчувствия рядко са ме лъгали.

Междувременно нощта беше настъпила. Изядохме вечерята си, състояща се от къс овнешко и шепа фурми за десерт. После направих кратко посещение на мюнеджията. Заварих го потънал в дълбокия сън на изтощението. След като бях уредил всичко необходимо за удобството му, аз също потърсих почивката. Асил Бен Рих, когото в последно време малко бях пренебрегнал, ме поздрави с радостно пръхтене. Прошепнах му обичайната сура в ухото и използвайки врата му за възглавница, скоро и аз потънах в обятията на бога на съня...

Събудих се от странно чувство — някой сякаш ме беше помилвал по лицето. Още полусънен, посегнах и улових една ръка, която принадлежеше на мюнеджията, както различих при опита си да понижа мрака с очи. Според положението на звездите беше около един час преди полунощ. Как беше намерил пътя до мен през редиците спящи? Старецът не ми остави време за мислене. Хвана здраво ръката ми и ме помоли тихо — не с гласа на Бен Нур, както бях очаквал, а със собствения си — да го изведе от бивака. Изпълних волята му, без дума да кажа, като го отведох толкова далеч, че никой не можеше да чуе оттам гласовете ни. Проснах на пясъка завивката си, която бях взел за тази цел, и седнахме. Слепецът отново ме улови за ръката. Дълго време не проговори. Само неговото ускорено, ясно доловимо дишане

нарушаваше тишината на нощта. Най-сетне попита с особен, тревожно треперещ глас, какъвто никога не бях чувал от него:

— Ефенди, кое време е сега?

— След един час ще стане полунощ.

Мюнеджията помълча, сякаш трябваше първо да асимилира съдържанието на думите ми. После отговори колебливо:

— Значи след един час... ще настъпи новият ден!... Ох, да можеше... и за мен... да изгрее... слънцето... още веднъж... само още... един-единствен път...!

Отново замълча, този път за по-дълго време.

Добре знаех кое слънце има предвид, но не казах нищо. Но той, изглежда, и не очакваше отговор, защото продължи:

— Ефенди... моля те... в името на Аллах... не ме изоставяй...! Сега по целия широк свят... си нямам никого... освен теб... единствено теб...!

Невъзможно ми е да опиша настроението, в което се намирах. Над мен — небето със своите бляскави звезди, около мен — възнасящата тишина на пустинята, до мен — този беден, безпределно нещастен човек... Не бях в състояние да говоря. В отговор само стиснах ръката на слепеца.

— Ефенди... благодаря ти... благодаря ти... толкова много... о, толкова много!

После поднесе ръката ми до устните си — така бързо, че не успях да попреча, и я целуна. Колко много трябва да бе изтърпял този човек, колко много трябва да е жадувал за обич, за да му подейства едно просто ръкостискане толкова благотворно. В този миг се зарекох: ако трябва и живота си ще заложа, но ще отгърна булото на тайната, в чийто център стоеше Гхани, и ще върна на слепеца неговия душевен мир. Вярно, засега вървах само пипнешком в мрака, но се надявах да получа някое насочващо указание от мюнеджията. По тази причина му казах:

— Не искаш ли да ми разкажеш историята на твоя живот? Може би това ще донесе облекчение на душата ти.

— Благодаря за съпричастието, ефенди. Бях решил да го сторя още преди да те помоля да дойдеш с мен. Чувствах някакъв неясен подтик. Може би това е бил гласът на Бен Нур, който иска да ти кажа

всичко, макар да не разбирам по какъв начин ще ми донесе някаква полза.

— Довери се на Аллах, той най-добре знае как да доведе всичко до добър край.

Слепецът издърпа ръката си с рязко движение и извика:

— О, ефенди, не биваше да го казваш, защото това ме принуждава да ти призная нещо, което вероятно ще ме лиши от цялото ти състрадание.

Отгатнах какво щеше да последва, но опитах да го успокоя:

— Мюнеджи, каквото и да ми кажеш, можеш да бъдеш уверен, че ни най-малко няма да повлияе на чувствата ми към теб.

— Ех, ефенди, ако можех да го повярвам, колко щастлив щях да стана в моето нещастие! Но сега вече не бива да крия най-трудното, най-трудното от всичко. Знаеш, ефенди, че бях християнин. Но в християните, с които си имах работа, виждах толкова много нехристиянски черти, узнах толкова много безсърдечие, че вярата ми в християнството се разклати. И когато после за първи път в живота към мен бе проявена любов от човек, изповядващ исляма, направих крачката от християнина към мюсюлманина. Разбираш ли какво ме накара да го направя? Любовта, единствената любов, която не бях намерил в християнството и сега намерих в исляма, или поне вярвах, че съм намерил. Мога да кажа, че сред мюсюлманите бях един от най-ревностните, но не бива да премълчавам пред теб, че в основата на моето усърдие лежеше вътрешното неспокойствие, което въпреки всичко така и не загубих. Опитвах се да притъпя с ревностност в изпълнението на религиозните задължения, която по-рано, в качеството на християнин, щях да окача като фанатизъм. Можеш ли да си представиш сега колко смъртоносно подейства върху религиозните ми убеждения осъзнаването, че и в исляма съм се измамил? Любовта, която смятах, че съм намерил при него, беше единствената причина за моето вероотстъпничество. Сега тази предпоставка се срива и заедно с нея и ислямът на масбахата, който му бях изградил в сърцето си. О, ефенди, защо не ме остави да загина в пустинята! Последното, най-голямото разочарование щеше да ми остане спестено! Сега попаднах в друга, още по-ужасна пустиня. Къде да намеря вода, за да не умра от жажда? Питам те, ефенди, къде да я намеря? Къде...?

Мюнеджията извика последните думи с такъв глас в смълчаната пустиня, че помислих — спящите в бивака ще се събудят След известна пауза — продължи тихо:

— Ефенди, ти си мюсюлманин и вероятно, не, сигурно, си на друго мнение. И аз ще трябва търпеливо да понеса, ако откажеш ръката си на един такъв двукратен вероотстъпник като мен. А после вече наистина няма да знам какво повече да правя. Тогава ще съм предоставен на самия себе си в тази пустиня... сам... съвсем сам...

Слепецът замълча. Аз също дълго време не казах нищо. Спомних си една езда преди повече от двайсет години през Ляно Естакадо. Беше нощ като днешната. До мен яздеха двама души, чиято душевност бе сходна с тази на мюнеджията. Бяха изгубили Бога — единият от престъпно упорство, другият — под давлением на голяма мъка.^[3]

Беше ми съдено да изиграя в живота им една немаловажна роля и да придам ново направление на техния житейски път. Дали щеше да ми се удаде същото и днес? Мюнеджията не беше безверник. Неговото нещастие се състоеше в това, че се бе отделил от всяко верую и сега се скиташе като бродник из пустинята, който добре вижда в далнината спасителния оазис, но няма сили да го достигне. В живота му бе възникнала мъртва точка, от която не можеше да излезе. Щях ли да я намеря тази мъртва точка и в състояние ли щях да бъда да го отдалеча от нея? С какво удоволствие бих му казал, че съм християнин, но си имах причина да го скрия и пред слепеца. Трябваше да продължа да играя ролята си на мюсюлманин. Но можех ли да му кажа каква огромна грешка е извършил с преминаването си към исляма? Можех ли да го сторя, без да се издам? А така ми се искаше да му помогна! Бях обхванат от неизразимо меко, топло чувство на състрадание към нещастника. Взех ръката му, която преди малко беше изтеглил, и казах:

— Аз не си отдръпвам ръката, а ти я давам за втори път. Не гледам на теб като на лутащ се във вярата, а като на нещастен брат, който се нуждае от моята помощ. Ти веднъж ми каза, че братята ти те мразели. Приеми мен на тяхно място като свой брат. Искам с любов да заменя онова, което са ти причинили като горест и страдание. Доволен ли си?

Мюнеджията подаде и другата си ръка и попита усъмнено:

— Искаш да станеш мой брат? Наистина ли искаш? И още ме питаш дали съм доволен? О, аз щях да бъда доволен дори само да не

ме прогонеше, да ми позволеше да остана при теб. Повече не съм и смеел да си пожелаая. А сега чак да намеря брат... брат...!

— Предчувствам, че скоро ще намериш нещо повече от брат, ще придобиеш отново покоя на сърцето си. Но и ти трябва да сториш своето, трябва да се молиш за тази милост!

— Да се моля, казваш? — възкликна мюнеджията измъчено. — Ех, ако все още можех! И ако знаех как да се моля! Дали с: „Я абана елскуиси, фи 'самават, ята Кудиса «сумка!»“?^[4]

Така вече нямам право да се моля. Загубих тази молитва, когато обърнах гръб на християнството. Или да кажа: „Бисмиллахи 'ррахмани ррахим?“^[5] („С името на Всемилоствивия и Милосърден Аллах!“)

Така вече не мога да се моля, от днес вече не!

Но как иначе да се моля, че молитвата ми да се въздигне до трона на Аллах и да намери милост?

— Моли се така, както ти внушава сърцето! А Аллах ще чуе молитвата ти, дори да няма обичайната молитвена форма. Не е ли казал Иса Бен Мариям, чието учение някога си изповядвал: „Просете и ще ви се даде; търсете и ще намерите; хлопайте и ще ви се отвори!“?^[6]

Търси Аллах с естествено, чисто сърце и той ще ти се открие и ще ти даде покоя, който си изгубил.

— Покоя! О, дано само излезеш прав, ефенди! Как здраво ще го държа той покой, та да не ми го откраднат пак!

— Откраднат? Нима мислиш, мюнеджи, че на някого могат да му откраднат ей така покоя като някоя кис ед дахаб?^[7] Наистина ли си убеден, че той самият няма да има вината за това? Или човек си носи покоя просто в джаиб ел машлах^[8], та първият срещнат харами^[9] да може без усилие да му го задигне? Не мюнеджи, покоят е нещо толкова вътрешно, свързано с душата в скъпоценно единство, че никой харами, дори най-хитрият и умният, не може да ми го задигне.

— Мен ли имаш предвид с човека, дето разнася небрежно наоколо покоя си в джоба и поради това лесно може да го изгуби? Ефенди, ако знаеше историята ми или ако беше преживял и изпатил това, което на мен ми дойде на главата, нямаше да ме преценяваш толкова ниско.

— Не исках да те оскърбявам и говорех общо. Но и без да ми разкажеш историята си, знам, че не си съвсем без вина по отношение сполетялото те нещастие, не може да си без вина.

— Как можеш да го твърдиш така категорично? Та ти изобщо не ме познаваш, не знаеш какво положение съм заемал в раншния си живот.

— В това отношение не съм толкова незнаещ, колкото си мислиш — ухилих се аз. — Аз те смятам за персийски учен от руска националност, ако не и преподавател в прочутия колеж в Техеран.

— Машаллах! — извика мюнеджията удивено. — Наистина знаеш! Къде си чувал за мен, ефенди?

— Нищо не съм чувал. Стигнах до това заключение чрез размишления. Че си европеец, ти самият не отрече. Останалото не бе трудно да се заключи. Един учен европеец, който години наред е пребивавал в Персия. Дипломат не можеше да си бил, защото иначе щеше да прозреш Гхани, твоя така наречен благодетел. Оставаше само една вероятност. Знаех, че шах Наср-ед-Дин е почитател на европейското образование и привлича за училищата си преподаватели от западните страни. Коя страна при това положение излиза на преден план? Ами приятелска Русия, по-малко другите европейски държави, които шахът опозна по-отблизо едва по-късно, при пътуванията си из чужбина. Само едно ме учудваше, че в положението си на персийски преподавател можеш да бъдеш богат. А ти каза, че при пристигането си в Мека си бил заможен. Пък персийската катедра не ми се струва подходяща за трупане на богатства, макар да приемам, че шахът не плаща зле на своите западни професори.

— Ефенди, с учудване чувам, че си добре запознат и с персийските порядки. Шахът плаща добре, но богатство така не може да се събере. Онова, което притежавах, не бях спечелил с професията си, а ми се беше паднало от наследствена част от имота, оставен от баща ми, граф Вернилов, богат руски помещик — мястото няма отношение към нещата — на тримата си синове. И с това веднага започва моята тъжна история. Баща ми и братята ми не ме обичаха. Във възгледите си те бяха феодали, както наричаме такива хора, но в степен, която поне в моите очи, граничеше с прекаленост. Ето защо предизвиках крайното им недоволство — бях най-младият от фамилията, — когато с течение на годините забелязаха, че проявявам склонност да вървя срещу традициите на тяхното съсловие. Ефенди, може би си чувал нещо за руския граф Лев Толстой и произведенията му? Признавам, че неговият начин на разбиране на живота оказа

решаващо влияние върху цялата ми житейска насоченост. Реших да се посветя на учението. Дори само това щеше да ме раздели с моето семейство, което в своя краен консерватизъм виждаше в мое лице един ренегат, един изменник на най-святите традиции на своето съсловие. Ефенди, не твърдя, че процесът ми на образование е бил най-пълният. По отношение на образованието ние русите се нареждаме далеч зад европейските държави като примерно Германия и Франция. Но по моя преценка аз пристъпвах с широко отворено, възприемчиво сърце към всички важни и решаващи въпроси, които вълнуваха моето отечество. Наклонностите ми ме насочиха към следване на история. И сега се стигна до пълния разрыв с моето семейство. Изучаването на историята и нейната връзка с икономиката на страните породиха у мен мъчително недоволство от паразитното съществуване, което бях водил досега като член на едно привилегировано малцинство, а желанието да се усъвършенствам и да бъда полезен ме накара да се отрека от досегашния си живот. След приключване на следването получих на сравнително млади години катедра в университета в Петербург. Възползвах се от влиянието си устно и писмено да застъпвам възприетите от младостта възгледи. Защищавах всичко, което смятах за достойно за моята подкрепа, особено равноправието на народите и потисканото селячество. Че проявявах съчувствие и към Полша, е ясно. Излязох открито срещу плана на руското правителство, целящ пълното порусване на полските провинции. Хвалеха ме, че притежавам във висока степен дарба на красноречие и аз постигнах доста значителни успехи. Сигурно разбираш, ефенди, че тази форма на моята дейност направо наливаше масло в огъня на омразата, с която ме преследваше фамилията ми. Бях убеден, че ако баща ми беше още жив, щеше да ме лиши от наследство. Но така, в притежание на голям наследствен дял, лесно се примирих с факта, че братята ми прекъснаха всякаква връзка с мен, и се ожених за едно бедно момиче, но от кръга на петербургското дворянство, за което мислех, че споделя убежденията ми. Е, след краткото щастие нещастieto се стовари върху мен. Атенатът на нихилиста Дмитрий Каракозов срещу цар Александър II постави началото. Старорусите, към които се числяха като изтъкнати членове и моите братя, ме свързаха — бях техен опасен противник — със злополучния атентат. Как успяха, за мен и до ден-днешен е загадка, защото никога не съм имал вземане-даване с

нихилисти. Главното е, че предстоеше близкият ми арест и щях да попадна в затвора, без понятие да си имам, ако не беше ме предупредил един приятел. Обърнах по-голямата част от състоянието си в налични пари и попитах младата си съпруга дали иска да ме придружи. Едва сега опознах истинския ѝ характер — нейната любов се оказа лицемерие и сметкаджийство. Каза ми открито, че се е омъжила за мен, за да дели блясък и чест, но не изгнаничество.

Мюнеджията спря. Споменът за миналото го беше развълнувал. Прекара свободната ръка по челото си, сякаш искаше да пропъди всички мъчителни мисли, и продължи:

— Между Русия и Персия точно по онова време цареше известно напрежение заради тюркистанския въпрос. Родината ми доста безцеремонно се бе отнесла към съседната страна. Ето как сметнах, че в Персия ще намеря най-почетен прием и закрила срещу преследване, толкова повече че отдавна имах желание да опозная Ориента. Очакванията не ме подведоха. Не знам как, името ми беше стигнало до Двора в Техеран и ми уреди аудиенция при шаха. Той прояви благосклонност към мен и ме назначи, както ти съвсем правилно отгатна, за преподавател в тамошния прочут колеж. Добре можеш да си представиш, че приятелският прием, който прокуденият християнин намери при строго вярващите мюсюлмани, не остана без въздействие върху религиозните ми възгледи. Нахвърлих се през свободното от професията време с пламенно усърдие върху изучаването на исляма. Хората бяха достатъчно толерантни да не искат от мен преминаване към официалната религия на Персия. А аз се отблагодарявах, като отдавах всичките си сили и възможности на страната, оказала ми такова гостоприемство. Болно ми беше да гледам как този надарен народ бива воден за повода от чужди нации, без да намери сили да се освободи. Използвах моето от ден на ден нарастващо влияние върху шаха, за да го убедя в необходимостта и възможността относно издигането на неговото занемарено отечество. Знаеш, че шахът предприе пътувания, за да изучи европейската институция с цел подобрене състоянието на своята страна и че резултатът бе редица съществени нововъведения. Покрай другото бе наложена толерантност за всички религиозни общества с изключение това на баби. Мога да ти кажа, че лично аз много допринесох за тези подобрения, макар да съзнавах, че колкото Персия ставаше по-самостоятелна в своето

управление, в същата степен биваше оцетявана Русия и нейните политически изгоди. По онова време се запознах с Абадилах ел Варана, който беше дошъл в Двора на шаха като пълномощник на великия шериф от Мека. Ти ми отрече всякакъв дипломатически талант, но аз не бях толкова неопитен, че да не разбера скоро какво целеше това пратеничество. Знаеш може би, че Персия на няколко пъти прояви апетит към завладяване на Багдад и свещените градове Кербела и Мешхед Али, а пренията на великия шериф от Мека с Високата порта са всеизвестни. Точно по това време шахът отново бе насочил жадно очи през границата и за мен бе пределно ясно, че задачата на меканското пратеничество е да постигне съюз с шаха. Великият шериф искаше със своето влияние върху вярващите непосредствено да подкрепи Персия в религиозно отношение, докато ходовете на персийското правителство щяха да възпрат Портата да се занимава с меканските работи. Не си ли и ти на мнение, ефенди, че с това предположение съм нацелил истината?

Вярно, с този пункт на персийската политика аз не бях съгласен и не се поколебах да упражня влиянието си в тази посока, но това не попречи нито на Абадилах, нито на мен да запазим приятелските си отношения. За ориенталските условия той е един изключително образован мъж и притежава големи познания върху Корана и неговите тълкувания. Не беше за чудене, че търсех общуване с него и се чувствах добре в компанията му. А скоро щях да осъзная, че ми беше истински приятел. Ако си бях мислил, че руските ми врагове са ме забравили, щях за свое съжаление да се почувствам горчиво измамен. Моето влиятелно положение в Техеран отдавна им беше трън в очите. А по обходен път чрез Абадилах, който в качеството си на пратеник в някои отношения имаше по-дълбок поглед от мен, научих за машинациите на моите противници. Вече споменах, че в Персия всички религиозни общества се радваха на пълна търпимост с изключение на бабите. С известното покушение срещу шаха през 1852 година те си бяха навлекли едно ужасно преследване. Аз бях предприел опит, наистина, да въздействам на строгите параграфи на закона, целящи пълното изтребване на бабите, но без успех. Сега узнах чрез Абадилах, че руските ми врагове са използвали тази моя човеколюбива стъпка, за да ровят тайно срещу мен и да удостоверят, че се намирам в тайно съглашение с бабите. Абадилах ме предупреди и

ме посъветва своевременно да подсигурия безопасността си, нещо повече, отиде дори дотам да ми предложи убежище в своя дом в Мека. Колкото и примамливост да съдържаеше за мен това предложение — та нали въз основа на познанията ми върху исляма нямаше да ми е трудно да се явя като един невнушаващ никакво подозрение мюсюлманин, — то в съзнанието за невинността си се чувствах толкова сигурен, че се засмях на предупреждението на приятеля. Но си нямах и понятие колко много се беше разклатило положението ми.

Твърде скоро щеше да последва събуждането от съня, в който ме люлееше и приспиваше моето безгрижие. И това събуждане беше ужасно! В една тъмна нощ петима маскирани мъже нахлуха в дома ми и ме изтръгнаха от постелята. После ми вързаха очите и ме отведоха окован. Накъде ме водеха, не можех да разбера, бях полумъртъв от страх. Когато можех отново да мисля ясно, се намирах в някаква тъмна дупка... сам! И тогава схванах с ужасяваща яснота какво възнамеряваха да правят с мен. Моите врагове отново бяха удържали победа над мен. Подозирах как бяха подхванали нещата. Сетих се за предупрежденията на моя приятел, от чиято уста по-късно узнах цялата истина. Християнските интриганти бяха успели в дяволския си замисъл, бяха убедили персийската полиция, че моята личност представлява опасност за държавата. И сега трябваше да изчезна безследно! Познавах твърде добре персийския метод за раздаване на правосъдие, за да не разбера, че съм изгубен, ако не се явеше някой ангел да ме спаси.

Тревожното чакане в това ужасно място ми се видя цяла вечност, но в действителност не бяха минали повече от три часа. Ама какво изпитах през това време, ефенди, не мога да ти опиша. Помня само, че беснеех като пощръклял и проклинах Бога, хората и самия себе си, докато се свлякох от изтощение на мръсните каменни плочи. Ето че чух в ключалката да изщраква ключ, вратата се отвори и влезе... моят ангел-спасител, моят приятел Абадилах! Държеше притъмнен фенер в ръка. Той не ми остави време да изразя удивлението, което изпитах при неочакваната му поява, а каза припряно:

„Да оставим сега всички обяснения! Трябва да изчезнеш, моментално да изчезнеш! Благодарни на Аллах, не на мен, че в последния миг научих за покушението!“ По същото време вече ми бе свалил оковите, повлече ме нагоре по тясното стълбище на подземие

и ме изведе по някакъв дълъг тъмен ходник на открито. Излязохме на тъмна улица, където ни чакаше слугата на Абадилах с три коня. Да се метнем на седлата и да полетим вихрено по безлюдните улици, бе работа за миг. Един час след напускането на града моят спасител спря и ми даде необходимите обяснения. Научил — не пожела да каже как, защото дал тържествено обещание за мълчание на някакво лице — по какъв начин трябвало да бъда обезвреден още тая нощ и незабавно взел мерки за моето спасение. Първата му работа била да подкупи с крупна сума ключаря на затвора. В този миг той вече бил избягал от града. После трябвало да се набавят конете и необходимия багаж. С тази задача бил натоварен слугата. Самият Абадилах се наел с помъчната и опасна част — моето освобождаване. Колко рискувал при това, ми стана ясно едва по-късно. Защото паднеше ли върху него подозрението, че ми е помогнал да добия свободата си, свършено беше с положението му в Двора в Техеран. Сега разбираш ли, ефенди, как можех да твърдя, че Абадилах е единственият човек, който ми е оказал любов в живота? И че мястото ми беше до страната на моя благодетел въпреки всичко неблагоприятно, което узнах за него?

Не се заех да отговоря, а го помолих да продължи разказа си.

— Абадилах отново ми направи предложение да отида да живея при него в Мека. Можеш да си представиш, ефенди, че този път с радост се съгласих. Вярно, той не можеше да тръгне с мен веднага, а и в друго отношение се нуждаех от помощта му. Освен моята персона трябваше да бъде спасено и състоянието ми, което бях депозирал в шахската банка. Ако не бъдеше изтеглено навреме, щеше завинаги да бъде изгубено. Държавната хазна и джобовите на алчните чиновници щяха да го погълнат. Оказа се, че съобразителният Абадилах е помислил и за това. Беше взел хартия, мастило и дори печата ми — как беше успял да се добере до него, като мястото му беше на писалището в къщата ми, за мен и до днес е загадка и ме накара да направя едно пълномощно, по силата на което банката веднага трябваше да му предаде депозита. Той възнамеряваше да го прибере още на същото утро, веднага щом банката отвореше. Името на предявителя не беше упоменато в пълномощното, за да не го подхвърли на опасност. Така поне, мислех си, състоянието ми ще бъде спасено, макар да губех дома си.

После си взехме сбогом. Той отрязва благодарствените ми слова с едно кратко „Аллах Йесалли-мак!“ (Аллах да те пази!) и пое обратно към града, а ние пристъпихме към дългото, трудно пътуване до Мека. Мога да ти кажа, ефенди, че намерението ми да се представя за мюсюлманин никак не ме затрудни. По време на дългото пътуване бях имал достатъчно време за размисъл по отношение бъдещата ми позиция към християнството. От така наречените християни бях изпитал толкова горчивини, че антипатията ми се прехвърли и върху самото християнство. Дали разсъжденията ми са били правилни, сега, след последните събития, се съмнявам. Във всеки случай тогава мислех, че постъпвам правилно. И с всяка крачка, приближаваща ме към Мека, у мен ставаше все по-твърдо убеждението, че едно дърво, което ражда толкова лоши плодове, трябва в крайна сметка самото да е прогнило и разядено. Освен това може, незнайно и за самия ден, благодарността ми към моя благодетел да е разрушила последния мост, който ме е свързвал все още с християнството, и да е отредила да приема вярата на онзи, който единствено от всички бе проявил към мен любов и безкористно приятелство.

Смяната на вярата не ме тревожеше. След като години наред бях живял в Персия, най-близката изповедна форма за мен беше Шиа. Но тъй като моят благодетел беше сунит, то бе разбираемо, че аз също трябва да изповядвам Суна. Това признание може би ме представя като безволев, но аз ти казвам, ефенди, щях и будист да стана, ако благодетелят ми очакваше това от мен. Можеш ли да вникнеш в това странно душевно състояние?

— Да — отвърнах кратко.

— Бях живял мирно в продължение на месец в дома на моя закрилник, когато той се върна. Донесе ми депозираното в банката състояние. Беше му изплатено до последното шахи^[10] без всякакви затруднения и аз сега отново можех да се явя съобразно общественото си положение. Скоро станах известен в целия квартал под името Богатия аджами — Богатия персиец. Това, наистина, не трая дълго. Вече ти казах, че моят закрилник е шейх ел харе.^[11]

В Мека поклонниците не могат да живеят, където на тях им е угодно, а им го определя специално предназначеният за тях квартал. Така например има за турци, перси, афганистанци и т. н. Моят закрилник е главният управник в квартала на турците. Тази служба

беше свързана с множество влизания и излизания на поклонници в неговата къща. Когато една вечер се върнах след Магхриб^[12] от Каабата, намерих долапа^[13] в моята стая разбит. Сандъкът с многото торбички тумани беше изчезнал... бях осиромашал. Доложих веднага загубата на моя закрилник и Абадилах предприе най-грижливи разследвания, но напразно. Смяташе, че извършителите са неколцината турски поклонници, отбили се при него следобеда, ала те така и не бяха открити. Трябва веднага след кражбата да са напуснали града.

Не мога да кажа, че загубата на имането особено ме натъжи. Та нали бях свикнал на нещастия. Тежеше ми само, че вече няма да мога да се отплащам както обикновено за услугите, които ми биваха оказвани в дома на моя закрилник. В останалото земните блага за мен вече притежаваха малко стойност, толкова по-малко, когато моят очебол, приел влошаваща се форма още в Техеран, премина скоро в пълна слепота. Какво можеха да ме ползват хиляда торбички с тумани! Аз бих жертвал и още повече с радостно сърце, защото притежавах нещо, което ми бе по-скъпо от всичкото злато на земята — приятелството на моя закрилник. Той ме задържа при себе си и когато се превърнах в Аджами ел Мескин — Бедния персиец В притежание на неговото приятелство аз бях безкрайно богат. Към това се добави и нещо друго. Колкото повече се затваряха телесните ми очи за светлината на слънцето, толкова повече се отваряха вътрешните за светлината, произхождаща от Бен Нур, моя водител. В неговата светлина можех да виждам неща, до чието познание достигат твърде малко хора, защото сърцата на повечето са пленени от богатата на тази земя и очите им са заслепени от блясъка на златото, което неуморно гонят...

Ефенди, дълга, многократно заплетена хет^[14] води от християнския москуфи^[15] до мохамеданския меккави^[16], един дълъг, мъчителен път от шейсет години. Ще ме упрекнеш ли, ако ти кажа, че копнея за покой! За мир и покой!... И нали няма да ме напуснеш, ефенди, след като бях предаден от моя досегашен закрилник? И една втора молба имам. Знам, че не гледаш с добро око на Абадилах. Защото никога не си го опознал откъм добрата му страна както аз и може би не вярваш всичко, което ти говорих за някогашната безкористност на моя приятел. Ефенди, мисли за него каквото си

искаш! Но те моля да ми оставиш вярата в раншната чиста доброта на моя закрилник! Толкова е прекрасно да можеш да вярваш в добротата на хората. Толкова е прекрасно ... толкова прекрасно...!

Слепецът замълча изтощен. По време на дългия разказ не беше освободил ръката ми. Бедният, бедният човек! Той не подозираше, че слепотата на неговите очи не е единствената. Той беше двойно, даже тройно сляп! Можех ли от съображение неговото душевно равновесие да го оставя в щастливото му неведение? Не, не можех! В случай на духовна слепота като неговата имаше само едно-единствено средство на лечение — безцеремонната откровеност! Дори раната на неговата душа да започнеше прясно да кърви! Рано или късно, той все пак трябваше да научи трагичната истина! При това положение не беше ли по-добре веднага да отиде на операция и да му бъде отстранен катарактът? Безпощадно!

Ето защо мълчах, когато мюнеджията свърши, дълго време, за да придам на думите си по-голяма тежест. После започнах бавно, натъртвайки на всяка дума:

— Мюнеджи, ти разказа една тъжна история. Бих могъл да заплача от нея, но да заплача и за теб, клети слепи човече! Нека ти кажа, мюнеджи! Един сляп човек буди съжаление. Но когато съществува възможност слепотата му да бъде изцерена, а той стиска клепачи, защото не иска да се научи да вижда, тогава съжалението преминава в презрение. А твоята слепота е толкова лесна за лекуване! Едно би могло да извърши лечението! Мюнеджи, нима не искаш да проумееш, че твоят разказ, започнат от мястото, където се появява твоят „закрилник“ е една приказка, не, не приказка, а една опашата лъжа, измислена от съвършен измамник, толкова опашата, че се учудвам как ти, дете претендираш да си опитен мъж, не си я прозрял от пръв поглед...!

Мюнеджията направи припряно движение да ме прекъсне, но аз не го допуснах, а продължих несмутимо:

— Не ме прекъсвай, мюнеджи! Можеш да се досетиш, че не бих говорил така, ако няхах зряло обмислени причини. Гхани още от самото начало не е бил твой закрилник, а твой действащ с изобретателна хитрост, осъзнат враг. Най-злият, който някога си имал. Та нали самият каза, че си бил противник на тогавашната персийска политика. Значи също негов противник, защото той я е подкрепял. И си

бил опасен противник, защото си имал влияние върху шах-ин-шаха. Следователно е трябвало да бъдеш отстранен. С оклеветяване нищо не можело да бъде постигнато, понеже си притежавал уважението на владетеля в твърде висока степен. Ето защо с теб е трябвало да се процедира по друг начин. И освен това на прицел е било взето не само отстраняването ти, но също твоето голямо състояние и твоята особа. Гхани е искал с един удар да убие три мухи.

— Три мухи... не те разбирам.

— А пък канавата на измамата е толкова прозрачна. Ти си бил човек с голямо красноречие. Каква слава за него, ако му се удаде да те спечели за вярата си, още повече че и бездруго си клонял към исляма! Каква чест щяло да му донесе това в родния град и каква сила щял да придобие с теб ислямът!

— Ама аз все още не те разбирам...

— Скоро ще ме разбереш. И тъй, ти е трябвало от политически съображения да бъдеш отстранен, състоянието ти трябвало да се падне на Гхани, а самата ти персона също е била от голяма ценност за него, по-ценна дори отколкото той самият по онова време е можел да подозира. Да постигне тази тройна цел, за измамника е било възможно само ако успеел да те измъкне без шумотевица от страната и ако ти самият си проявявал готовност да съдействаш на намеренията му. Каж ми само още едно, мюнеджи! Разказа ли на Гхани историята на твоя живот?

— Да. Когато веднъж ме попита, не видях причина да я крия.

— Така си и мислех. Никога ли не ти е направила впечатление приликата между двете фатални за живота ти събития? Единият път измисленото от враговете ти съглашателство с руските нихилисти те е прогонило от страната, а вторият път мнимата ти връзка с обявената извън закона секта на баби ти е докарала нещастieto. Още ли не ти е ясно сега колко подозрителна е цялата бабиска история? Гхани ловко е използвал придобитите от теб сведения и ти е пуснал мухата за руските врагове. Това е бил първият сплашващ изстрел, но ти не си хлътнал, защото си се смятал за сигурен в чувството за своята невинност. Толкова по-добре е улучил вторият. Гхани инсценирал нападение, за да създаде у теб впечатление, че заговорът на враговете ти е успял и животът ти се намира в крайна опасност. Ти самият най-добре знаеш колко безупречно е успяла работата. Ти седиш сломен в

капана, а Гхани се появява като ангел-спасител и те изпраща там, където има най-голямо желание да те има — в Мека. Маскираните мъже са били негови платени помощници, историята с подкупа на тъмничаря е шарлатания, а слугата, който трябвало да те отведе до Мека, естествено е бил посветен във всичко.

Ръката на мюнеджията, която лежеше в моята, трепереше трескаво. Въпреки това той не каза нищо, макар думите ми да се стоварваха върху него като удари от боздуган.

— Аз още не съм свършил. Две от нещата Гхани е успял да свърши. Справил се е с отстраняването ти и самият ти си бил в негова власт. Сега оставало само да уреди въпроса със състоянието ти. Казваш, че за теб било загадка как „закрилникът“ ти се е добрал до твоя печат. И все пак в работата няма нищо загадъчно. Докато помощниците на Гхани се занимавали с теб, той отишъл спокойно до работната ти стая и взел печата от писалището. Без него пълномощното, което щял да поиска от теб, нямало да важи пред банката. Но не бивало да присвои веднага парите, те трябвало да стигнат до ръцете ти. Защото ако по време на пътуването му бъдели „откраднати“, ти въпреки голямото си доверие можело все пак нещо да се усъмниш. Но попаднало веднъж при теб, състоянието нито за миг вече не било сигурно. И Гхани наистина не чакал дълго, за да протегне ръце към него. Трябва ли още да ти кажа, че „непознатите поклонници“ са една плитка измислица на твоя мним благодетел?

Сега мюнеджията излезе от досегашната вцепененост, с която ме бе слушал.

— Спри, ефенди, спри! Това, което казваш, е твърде ужасно. Сигурно нещо се заблуждаваш, трябва, трябва да се заблуждаваш!

— Не се заблуждавам, мюнеджи! Моля те, не си стискай очите за слънцето!

— Но тогава... аз изобщо не съм... обявен от шаха извън закона!... И всичко... всичко е било... действително само... безсъвестна измама...?

— Ти го казваш. Признай дали през всичките години в Мека макар и само един-единствен път си могъл да разговаряш несмущавано и без свидетели с някого! Или Гхани е бил при теб, или си бил заключен.

— Той казваше, че това било необходимо, защото моите врагове били могъщи и можели да протегнат ръката си надалеч. И ако не бъдел при мен или не ме заключвали, нямало как да ме закриля.

— Глупости.! Не твоята, а неговата сигурност изисквала тази предпазна мярка. Колко лесно можело да се случи някой персийски поклонник, който те е видял в Техеран, да те разпознае и да ти обясни истинското положение на нещата! На това при всички случаи е трябвало да бъде попречено. И това е било и причината да те вземе със себе си на дългото, трудно пътуване до Мешхед Али, макар в своята слепота само да си му бил пречка. Просто не е трябвало да оставаш сам в Мека! Е, само не си мисли, че след като си станал беден от проклетията му, си живял от неговата благодетелност! Ти нито за миг не си бил получател, а дарител, само дарител. От Баш насир знам, че в Мешхед Али твоят „благодетел“ е получавал от хората, с които е можело да общуваш, не една и две жълтици като „дар“ и е събрал доста пари. Мислиш ли, че в Мека по-малко е използвал този златен извор? Да, аз съм убеден, че Абадилах едва чрез теб е станал „Гхани“.

— Машаллах!... Това... не го знаех!

— Да, ти си бил експлоатиран по безотговорен, безсрамен начин, докато ние го срещнахме и изобличихме като престъпник. После той и на теб показва истинския си лик и постави короната на своето дело, като те предостави на смъртта, опасявайки се от издайничество. Смяташ ли го и сега, след всичко, което ти казах, все още за свой благодетел?

Мюнеджията известно време не отвърна нищо, после промълви:

— Ефенди, като си помисля, че всичко е така, както казваш, душата ми иска да заплаче...! Но аз още не съм убеден. Доводите, които изтъкна, са само предположения. Ефенди, дай ми доказателства!

Невероятно! Този непоправим наивник изискваше доказателства там, където един само донейде освободен от предразсъдъци човек би бил напълно убеден. Работата щеше да е за смях, ако мюнеджията не изглеждаше двойно по-покъртителен, като посягаше към последната сламка, която му се предлагаше.

— Доказателства ли искаш? Доказателства? Какво си представяш под тези доказателства? Да ти представя собственоръчно подписано от шах-и-шаха шахаде^[17], с което те уверява, че никога не е оттеглял любовта си от теб? Или да поискам от шерит ет телеграф^[18], какъвто

за съжаление тук в пустинята няма, потвърждение от персийската заптийе^[19], че навремето ни най-малко се е интересувала от теб!

— Прощавай, ефенди! Но ми е трудно, о, толкова ми е трудно да повярвам в ужасното. И Абадилах минава за крайно благочестив мъж, един от най-благочестивите в Мека!

— Може да е така! Но тази благочестивост попречи ли му да задигне Канс ел А'дха? Или тя може би му е изпаднала от ръката, когато безмилостно те остави в пустинята да умреш от глад и жажда? Не мислиш ли, че един човек, който може да извърши такива скверни деяния, е способен и на други престъпления? Почакай, докато стигнем в Мека! Там се надявам да намеря и това, което наричаш доказателства. Споменаването на Мека впрочем ме навежда на един въпрос. Знаеш ли там някакви покои, в които са застлани три молитвени килима — два с червен и един със син цвят, като последният е украсен със златни мъдрости от Корана?

Слепецът помисли известно време, после каза категорично:

— Не. Как ти хрумна този въпрос?

Странно! Та нали мюнеджията сам, вярно, с гласа на Бен Нур, ми обърна внимание на тези покои, а сега твърдеше, че не ги знаел. Реших засега да не го посвещавам в нещата.

— По-късно ще ти обясня. Това е свързано с доказателствата, които изискваш от мен. Засега бих желал да науча нещо по-подробно за привичките на Гхани. Той често ли излиза?

— Не. Когато пребивава в Мека, почти винаги си е вкъщи. Често прави, наистина, излети из околността на града и към Джидда, но отсъства само ден-два.

— Сам ли прави тези излети, или с придружителство?

— Най-често сам. Но понякога го е придружавал и синът му Бен Абадилах, който умря в пустинята.

Вниманието ми бе привлечено. Каква работа имаше Гхани толкова често извън града? По места, където за един или двама ездачи лесно може да стане опасно? Няколко пустинни племена напоследък дръзваха да нападат дори големи, добре въоръжени поклоннически кервани, и то в непосредствена близост до Свещения град.

— Че не се ли страхува Абадилах от разбойници?

— Оо, той притежава един отличен бегач, който му е подарен от великия шериф, чийто любимец е, и освен това познава пустинята като

джобовете на бурнуса си.

Последното действително го вярвах. Само един отличен познавач на пустинята можеше да рискува като Абадилах да напусне обичайния кервански път и да тръгне през безводната земя.

— Значи вкъщи води много съдържан живот?

— Да. Вече отбелязах, че минава за много благочестив. Много стриктно спазва предписанията на Корана. Никога не пропуска обредното измиване или молитвено време. Даже накара, за да бъде съвсем несмуцаван в моленето, да му построят в градината един малък мекан ес сала^[20], в който често прекарва часове наред в молитва. Там никой няма право да го безпокои, защото Абадилах казва, че щяло да е голям грях да го прекъснат, когато се намира в разговор с Аллах.

Гхани часове наред в молитва? Не вярвах и дума от това.

— Ти бил ли си в този мекан ес сала?

— Не. Гхани е забранил на всички от къщата, включително и на мен, да пристъпват в него. Казва, че това било изключително негово светилище.

Наострих слух. Че Абадилах бе накарал да му построят собствен Дом на молитвата, беше интересно, наистина, но не това възбуди подозрението ми, а фактът, че беше забранил всякакъв достъп до него. Там сигурно имаше някаква тайна, за която никой не биваше да знае. Дали това не бяха въпросните покои с трите молитвени килима? Тогавя за мен никак нямаше да е трудно да открия ключа на тайната, за който бе говорил Бен Нур. Не казах нищо на мюнеджията, но взех решение да посветя в Мека специално внимание на този „дом на молитвата“. Но засега още не бях стигнал чак дотам. Най-напред трябваше да се занимая със стария сляп човек, седящ тук пред мен. И в този миг ме споходи една мисъл, съвсем непринудено и на пръв поглед направо възмутителна, но може би тъкмо заради това имаше двойно по-голяма прелест за мен. Не беше ли възможно да върна на слепеца зрителната способност на неговите очи? Аз от самото начало хранех предположението, че ослепяването е настъпило вследствие прекомерното пушене. Сега се питах дали отравянето е напреднало толкова, че лечението да е невъзможно. Но това ми се струваше съмнително, тъй като неговата слепота още не беше пълна. Нали мюнеджията беше казал веднъж, че съвсем близки предмети може да

различи като сенки с разлети очертания. И какво сега, ако чрез забрана на отровата станеше възможно последният стадий на развитие на очната болест да се доведе до застои и на почти угасналия очен нерв се влее нова сила? Нямаше ли един такъв успех да е най-бляскавата коронация на оздравителния процес в душата на клетника, който Божията милост, както се надявах, скоро щеше да доведе до благополучен край? Тази идея буквално ме въодушеви и аз не се поколебах да пристъпя към реализирането ѝ.

— Мюнеджи — започнах непосредствено, — не би ли желал да станеш отново зрящ?

Запитаният трепна. Такъв въпрос очевидно не беше очаквал.

— Какво имаш предвид?

— Имам предвид, че може би, но наистина само може би, би могъл да си възвърнеш зрителната способност, ако си готов да сториш това, което поискам от теб.

— Ефенди, ако ми го беше казал някой друг, щях да му се изсмея или да си помисля, че ме взема на подбив. При теб това е изключено. Ето защо те питам: какво изискваш от мен?

— По-напред трябва да ти задам един друг въпрос. Мюнеджи, мислиш ли, че нашата среща в пустинята беше случайност?

— Не. Знам, че на човека всичко му е предопределено от късмета.

— За мен също няма случайност. За благоразположен или враждебен намиращ късмета, дето се срещна с мен?

— Ефенди, как може още да питаш? Без теб нали щях да загина.

— Това исках да знам. Сега слушай! Аз не считам за случайност също осенилата ме мисъл, че до слепотата те е довело силното пушене. Някакво неизразимо предчувствие в мен ми подсказва, че мога да ти помогна. И затова те моля, откажи тютюна!

— Ефенди, знаеш ли какво искаш от мен? Пушенето за мен се е превърнало в привычка, доставяща ми единствената наслада, която имам още в живота. И ще ми е много трудно да изпълня молбата ти.

— Зная. Но аз изказвам тази молба не заради мен, а заради теб. Вярно, ако ми принесеш тая жертва, не мога в отплата да хвърля на везните едно твърдо обещание, а само споменатото „може би“ Но въпреки това те моля, принеси жертвата! Принеси я в дар на Аллах! И

дори да не я приеме в този смисъл, толкова повече ще му хареса като изкупление.

— Като... изкупление...?

— Да, като изкупление за големия грях, който си извършил. Вече ти казах, че никой човек не може да загуби покоя на сърцето си без собствено провинение. А сега знам, мюнеджи, че ти тоя покой, чиято загуба те прави толкова нещастен, никога не си го притежавал.

— Тоя покой... казваш... никога... не съм го... притежавал...?

— Да — отговорих категорично. — Спомняш ли си, о, мюнеджи, че веднъж ми постави въпроса дали имам любовта? Аз ти дадох отговор, който не те задоволи. А сега аз те питам, дете твърдеше, че имаш любовта, наистина ли я имаш? Не е необходимо да ми даваш отговор, аз ще го сторя вместо теб, като ти кажа: ти нямаш любовта, никога не си я имал.

С преднамереност говорех с него строго, почти сурово, защото смятах за важно да го освободя от самомнителността, която го владееше. Ако този мъж трябваше да стигне до оздравяване, беше необходимо да отпрати един дълбок поглед в самия себе си дори с риск това себеопознаване да му причини болка. И думите ми, изглежда, наистина го нараниха, защото опита бавно да изтегли ръка от моята, но аз здраво я държах.

— Мюнеджи, изслушай ме! Ти притежаваш едно богато на съкровища сърце. И ведно с него предлагаш на човечеството цялата красота и доброта, която живее вътре. Но докато го правиш с едната ръка, веднага протягаш и другата и искаш в отплата ответна любов, както кахведжията^[21] ти подава с едната ръка филджан^[22] великолепно ухаеща мока, а с другата приема парите. И когато хората приемат моката от десницата ти, но удрят протегнатата за плащането левица, ти дръпваш оскърбено и двете ръце и даряваш цялата си душа на един човек, на един-единствен, своята голяма, богата душа, която в крайна сметка принадлежи на цялото човечество. И към този човек проявяваш почитание, граничещо направо с боготворене, каквото един човек никога не би могъл да заслужи. И при това положение се учудваш, че Аллах оттеглил от теб ръката си, като спокойно е допуснал и наблюдавал как точно от този твой „закрилник“ ще ти бъде причинено най-голямото разочарование в живота. Наистина ли беше твоята любов единна, неделима, както говореше, божествената искра, която пламти и

гори над целия свят, или просто едно идолопоклонничество, култ в чест на един-единствен човек? А че той по-късно се е разкрил като лош човек, това няма никакво значение. Грехът ти щеше да е същият, ако твоята любов беше насочена към най-достойния, най-заслужаващия. Ако си притежавал истинската любов, ако не само си я проявявал, но си я и живял, сега нямаше да се луташ относно Аллах. Защото истинската любов не се надява и не желае, както казва Китаб ел мукаддас^[23] на християните, и именно затова не познава разочарование. Тази любов води към Бога. Бог самият е любов... и покоят е в Бога. Разбираш ли сега защо заявих, че не си притежавал нито любовта, нито покоя? Защото тези две неща са неделимо свързани едно с друго.

Мюнеджията бе слушал много внимателно думите ми. Сега дълго седя вгълбен в себе си. Какво ставаше в него? Щеше ли ферментацията в неговата вътрешност да доведе до бистрота? Най-сетне той прекъсна мълчанието и започна тихо:

— Бог е любов... и покоят е в Бога... Ефенди, твоите думи имат горчив вкус. Почти съм склонен да ти се разсърдя, но не мога, защото чувствам, че си прав, много прав. И твоето сравнение с кахведжията е вярно, съвсем точно. И сега разбирам за своя най-голяма болка, че обхванат от една чудовищна самомнителност, през целия си живот не съм излязъл от основните начала на проявяване на любовта. Тази самомнителност ме отведе, сега го знам, в обятията на Гхани. Тя е личната вина, в която не исках да повярвам и която се извисява сега пред мен толкова ясна, толкова ужасяващо ясна и голяма. И затова задачата на моя бъдещ живот ще бъде, ако Аллах ме дари с необходимите години, да изкупя тази тежка вина и да търся онази чиста, истинска любов, за която говорех с толкова високопарни думи, а пък тя е била за мен една заключена със седем печата книга. На теб, ефенди, трябва да благодаря за това макар и късно осъзнаване, както имам да ти благодаря още за толкова много други неща. Как да ти се отплатя, не знам, та нали съм един беден, сляп човек, който изцяло разчита на твоята доброта. Но поне ще направя опит. И нека първият знак на моята любов бъде изпълнението на твоята молба. За в бъдеще ще се откажа от тютюнопушенето. Дано даде Аллах да дойде ден, в който по съвсем друг начин да мога да ти се отблагодаря!

„Слава богу!“ за малко да извикам. Острият разрез, който бях направил в болната част на неговата душа, се бе оказал сполучлив. И то по-сполучлив, отколкото дръзвах да се надявам. Щеше да ми е много болно, ако тази благородна, търсеца Бога душа беше прехвърлила естествената и лесно обяснима неприязън към болезнения скалпел върху мен, хекима. Че той не го стори, му правеше чест. Защото малцина хора могат да чуят една унижителна истина от устата на друг, без да се почувстват дълбоко засегнати в своето самосъзнание. Ето защо стиснах здраво ръката на слепеца, когато отвърнах:

— Не говори за благодарност към мен, мюнеджи! Но благодари на Аллах, който ти даде чрез мен просветление! Когато се опознаеш в истинската си стойност, ти сам се освобождаваш. Едва ли е необходимо да ти казвам кой е врагът, който те държи вързан с далеч по-здрави върви отколкото самият Гхани, твоят мним закрилник. Хвала на теб, че го опозна! С това ти извърши първата крачка към новия ден, към светлината. Ти каза днес, че вчера, предоставен на бавна изнемога от глад и жажда, си почувствал в себе си целия ужас на пъкъла. Но това е било заблуда... за твое щастие, мюнеджи! Ти не си знаел, че за теб има още надежда. А надеждата е чужда на пъкъла, иначе нямаше да има пъкъл. Затова не се бой! Онова, което сега разравя болезнено душата ти, не е безнадеждната нощ на пъкъла, а — като бивш християнин ще избереш символа — пречистващият зной на Чистилището.

Звездите избледняха и покрайнината на пустинята поруменя от зарите на новия ден. Нека отидем да почиваме, мюнеджи, за да можем свежи и подсилени да погледнем утринното слънце и неговия сияен лик. Аллах я'тик нуро; йисаббахак билхер! (Аллах да те дари със светлината си, добро утро!)

[1] кирбе — мех (Б. нем. изд.) ↑

[2] маджнун — глупак (Б. а.) ↑

[3] Вж. Карл Май, Събрани съчинения том 14, „Олд Шуърхенд I“. (Б. нем. изд.) ↑

[4] „Отче наш, който си на небеса, да се свети името твое!“ (Б. а.)

↑

- [5] Така започва всяка сура на Корана с изключение на деветата.
(Б. а.) ↑
- [6] Библия. Матей, 7; 7 (Б. пр.) ↑
- [7] кис ед дахаб — кесия със злато (Б. а.) ↑
- [8] джоб в пояса (Б. а.) ↑
- [9] харами — хайдутин (Б. а.) ↑
- [10] шахи — най-дребната персийска (медна) монета (Б. а.) ↑
- [11] шейх ел харе — главен управител на градски квартал (Б. нем. изд.) ↑
- [12] Магхриб — Вечерната молитва (Б. нем. изд.) ↑
- [13] долап — дървен шкаф (Б. а.) ↑
- [14] хет — нишка (Б. а.) ↑
- [15] москуфи — руснак (Б. а.) ↑
- [16] меккави — меканец (Б. а.) ↑
- [17] шахаде — удостоверение (Б. а.) ↑
- [18] терит ет телеграф — телеграфна жица (Б. а.) ↑
- [19] заптие — полиция (Б. а.) ↑
- [20] мекан ес сала — дом на молитвата (Б. а.) ↑
- [21] кахведжи — съдържател на кафене (Б. нем. изд.) ↑
- [22] филджан — чашка за кафе (Б. нем. изд.) ↑
- [23] Китаб ел мукаддас — Свещената книга — Библията. (Б. нем. изд.) ↑

ВТОРА ГЛАВА

НЕБЕ И ПЪКЪЛ

„Приеми поздрава ми, Мекка ел Мукарраме (свещена Мека)! Лаббек, лаббек! (Аз съм тук, ето ме!)“ Така поздравява морният поклонник града на Пророка, когато след дългия и изпълнен с опасности хадж^[1] съгледа отдалеч шестте минарета и сто петдесет и двата купола на Ел Харам, главната джамия. Та нали там се намира целта на неговите мисли, обектът на неговите възжеления и сънища, най-голямото съкровище на исляма — Бейт Аллах, Дома на Аллах, свещената Кааба. И с плач и хлип се хвърля с прашния ихрам^[2] в мръсотията на пътя и целува земята, по която е вървял Пророка. После издига длани до височината на раменете и изрича молитвата, предписана за този миг:

„О, Аллах, там е Твоята закриляща твърдина, там е Твоето светилище. Спасен е, който в него пристъпи. О, дръж огъня на Джехеннелю далеч от моята плът и кръв, от костите и кожата ми! В Теб се заклевам аз, защото ти си Аллах, Всемиловичивия и Всеблагия, с които нищо да се сравни не може. Имай милост към нашия господар Мохамед, Твоя пейгамбер^[3] към неговите близки и верните му!“

След това се изправя от коленичилото положение и с гърди преливащи от непознати досега чувства, изминава молитвено последното разстояние, което го дели от Мека и нейното светилище, за да извърши после без бавене Таваф ел Кудум, Обиколката на пристигането.

Мека!... Там лежеше ти сега пред мен, забранената, опасната, която веднъж едва не бе станала гибелна за мен. Как щеше да приеме днес, след двацет години, чужденеца в своите стени? Сега, след дългогодишна, съвестна подготовка, след като се бях запознал с всички обичаи и порядки на исляма, осъзнавах колко опасно, рисковано начинание, какво лекомислие е било тогава от моя страна да вляза в този град. Да, едно кажи-речи безотговорно лекомислие! По онова

време бях сравнително отскоро в Ориента и би следвало да си кажа, че не е възможно да се представя за истински мюсюлманин и че една визита на града е равностойна на игра със смъртта. Непосветеният си няма и представа каква прилежност и зорка наблюдателност се изисква, за да се добият необходимите за целта познания. Ще приведа един пример за многобройните подробности и дреболии, на които строгият мюсюлманин придава голяма тежест и които един европейец трябва да знае, ако не иска веднага да предизвика недоволство или подозрение. Става дума за изпиването на чаша вода. За западняка това е извънредно проста работа, но мюсюлманинът трябва да вземе предвид най-малко пет предписания. Първо, истинският вярващ трябва да хване чашата толкова здраво, сякаш е стиснал смъртния си враг за гушата и иска да го удуши. Преди да поднесе после водата до устните си, трябва да каже: „Бисмилахи ’ррахмани ’ррахим. Трето, трябва да изпие чашата, без да я снема, и после да въздъхне с доволство. Четвърто, при свалянето на чашата трябва да извика «Хамдулиллах!» и човек много добре може да разбере този израз на благодарност, като си помисли какво означава глътка вода в жарката пустиня. И, пето, ако някой негов спътник или кой да е човек изрече думата Бисиррак!“ (Наздраве!), сиреч нещо като нашето „Да ти е сладко!“, той трябва да отвърне: „Аллах йеханник!“ (Аллах да ти даде благополучие!). Впрочем това далеч не са всички предписания, които могат да се установят при пиенето на водата.

Благосклонният читател следователно ще ме разбере, като кажа, че гледах с доста смесени чувства лежащата пред мен „свещена Мека“. Вярно, мислех, че съм направил всичко в границите на човешките възможности, за да се подсигурия срещу разкритие, но с това все още не бях защитен от всички опасности. Бих искал да видя човека, който отнапред може да предвиди всички вероятности! И освен това имаше един хубостник, когото при всички случаи трябваше да включа в кръга на сметките си — Гхани. Аз не се страхувах от него, наистина, по-скоро мислех, че го държа в ръцете си. Не беше трудно да си представя, че при една враждебна среща той ще отрече кражбата на Канс ел А’дха, но аз притежавах едно доказателство, което не можеше да вземе предвид — мюнеджията. Според него той отдавна бе станал плячка на чакалите на пустинята. Ето как можех спокойно и благоразположено да гледам на бъдещето.

Моето първо пребиваване в Мека беше от такава кратка продължителност, че ми спести описанието на светите места. Сега пропуснатото ще бъде наваксано... Най-голямото светилище на исляма, свещената Кааба, се издига сред издължено заграждение, което има формата на правоъгълник с дължина около двеста и петдесет и ширина към двеста крачки. Източната страна е образувана от четири реда колони, докато броят им от другите страни е три. Колонадата е покрита с три редици малки куполи, шпакловани с гипс и белосани. Колоните имат приблизително седем метра височина и половин метър в диаметър; четири пети са от мрамор, останалите — от гранит, какъвто се ломи в близост до Мека. Няколко много красиви от червен порфир бият на очи като изключение — трябва да са докарани от Египет. Сред тези стотици колони не могат да се намерят и две с еднакво оформен капител или с един и същи цокъл. Първите показват най-вече лоша сарацинска изработка, няколко по-рано са принадлежали към други постройки и са поставени от неопитни работници обратно, горната част се намира отдолу. При няколко цокъла човек може да различи добра гръцка работа. Настилката е груб калдъръм.

По средата на заключения от колонадата мегдан се издига Кааба. Тя представлява масивен строеж с петнайсет метра дължина, дванайсет ширина и някъде към дванайсет-тринайсет височина. Покривът е равен, което придава на Кааба формата на куб.^[4]

Единствената порта към вътрешността се намира от източната страна на около два метра от земята; крилата ѝ са покрити с позлатени сребърни плочи. Вярващите стигат до портата по подвижно дървено стълбище на четири колела, Ед Дарай, което обикновено стои близо до кладенеца Зем-Зем. Цялата постройка е покрита от Кисуа, голямо покривало от черна коприна, което ѝ придава странен облик, навяващ асоциации за смърт. Кисуа бива подменяна всеки път, когато на трона се възкачи нов султан. Вътрешността на този прочут храм е извънредно проста и в никой случай не отговаря на лелеяните очаквания. Настилката се състои от мраморни плочи с различен цвят и наподобява шахматна дъска. Стените също са облицовани с мраморни плочи с неправилна форма и на няколко места разкриват дълги надписи. Горната част на зидовете и таванът са тапицирани с червена дамаска на златни цветя. Тапетите започват на около два метра от

земята, за да не ги докосват ръцете на поклонниците. Под тавана преминават три опорни напречни греди, носени от три украсени с резба колони от дърво аквила. В единия ъгъл има тясна врата, наречена Баб ет Тауба.^[5]

Тя води до едно стълбище, с помощта на което се стига до покрива, но рядко бива отворена. Във втория ъгъл е сложено нещо като куфар, в който се съхранява ключът на Кааба. На три метра височина между колоните са захванати метални пръти, от които висят няколко лампи. Това е мъртвата покъщнина на свещената Кааба. Живата се състои от... стотици хиляди бълхи, които се радват в диплите на Кисуа и дамасковите тапети във вътрешността на необезпокоявано житие, защото на никого не може да хрумне да тръгне да ги гони и лови. По време на хаджа на всеки благочестив поклонник е забранено да убие или дори само да подплаши някое животно. Това предписание отива толкова далеч, че му забранява да се почеше с пръсти, а само с плоска ръка, иначе като нищо може да изпадне в опасността да погуби някой паразит. Аллах да благослови хилядократно Пророка за това хуманно предписание!

Недалеч от вратата, в югоизточния ъгъл на Кааба, е вграден в зидарията прочутият Хаджар ел Асвад^[6], донесен от ангелите на Ибрахим^[7], когато строил свещения храм. Този камък, от най-стари времена предмет на почит за арабите, има неправилна валчеста форма с приблизителен диаметър двайсет сантиметра и създава впечатление, че някога е бил разбит със силен удар на парчета, които после са събрани и добре споени с хоросан. Цветът му е тъмнокафяв, почти черен, и е обхванат от златен пръстен. Хаджар ел Асвад е полиран по такъв начин от милионите, милиони целувки, че е трудно да се установи минералогното му естество. Някои го считат за къс лава, но най-правдоподобната хипотеза го квалифицира като аеролит.

В западния зид е вложен друг камък, към който поклонниците се отнасят с благоговение — Ел Мусташаб, Камък на молитвата. Но вярващите нямат право да го целуват, а само да го докосват с ръка. Долу, при източния зид, земята е малко вдлъбната и настлана с мрамор. Това е Ел Маджем, Място на размесването. Тук Ибрахим и неговият син Исмаил размесвали обикновена и пясъчна глина, от които се нуждаели за строежа. Мястото бива наричано още Макам Джибраил, Място на Гавраил, защото тук Архангела предал на пророк Мохамед

предписанието за петте ежедневни молитви на исляма. В подножието на северния зид две зелени каменни плочи бележат сред много красива мозаечна настилка гробовете на Исмаил и майка му Агар.

Смята се за много похвално да се моли тук човек. Този двоен гроб е обграден от един полукръгъл зид, Ел Хатим. Според преданието това място някога е било включено към Кааба, но при едно преустройство било отделено. Но какъвто и да е случаят, молитвата, която човек казва в Ел Хатим, се смята за също така угодна на Аллах, както ако е била изречена във вътрешността на самата Кааба. Ето защо поклонникът, който не е успял да се добере до светилището, но се е молил в Ел Хатим, може с чиста съвест да се закълне, че се е молил в Бейт Аллах, Дома на Аллах.

Кааба присъединява няколко съседни постройки. Това са четирите мекам — малки, от всички страни отворени беседки, от които имамите на четирите правоверни секти ханифи, шафаи, хаибали и малеки произнасят молитвите. Макам ел Шафай вместила същевременно кладенеца Зем-Зем. Той е по-внушително построен от другите мекам, а отделението, в което се намира кладенецът, е богато украсено с разноцветен мрамор. Поклонниците, желаещи да пият от възгорчивата вода на този Извор на Агар, подават саханите си през един решетъчен прозорец. Отворът на кладенеца е обграден от почти двуметрова зидана коруба, на която са застанали кладенчарите и черпят вода с кожени ведра.

Югоизточно от Зем-Зем се виждат две малки четириъгълни и покрити с куполи постройки — коббатеин, чийто тромав стил е пълна противоположност на леките, изящни мекам. Това са книгохранилицата, в които се съхраняват книгите, завещани на джамията от благочестиви мюсюлмани, както и дарените от Константинопол часовници и хронометри.

Между Кааба и Баб ес Салам, Порта на приветствието, се намира Ел Макам Ибрахим, Място на Авраам, малка изискана къщичка, носена от шест пиластъра. Тук се съхранява камъка, на който стъпвал Ибрахим, когато строил храмовите зидове. Този макам се смята за много свят и пред него винаги има коленичили вярващи, които умоляват Ибрахим за добра дума пред Аллах. При мюсюлманите Авраам бива считан за предтеча на Мохамед. Самата Баб ес Салам, Порта на приветствието, представлява арка с полукръгла форма. Но тя

не бива да се бърка с голямата, главна порта на джамията, която носи същото име. Хаджията, който за първи път посещава Бейт Аллах, трябва да мине през двете Порти на приветствието и когато преминава през втората, да каже: „О, Аллах, нека този вход ми донесе благоденствие!“

В съседство на Ел Макам Ибрахим се издига Мимбар, изграден от бял мрамор и украсен с ваятелство амвон. Покрит е със своего рода балдахин от позлатен метал.

Ел Харам, джамията, има деветнайсет много неравномерно разпределени входни врати. Те никога не се заключват и жителите на Свещения град се хвалят пред чуждоземните, че Кааба винаги, през деня и нощта, намира вярващи, които правят Таваф. Обиколката.

Историята на Бейт Аллах се губи в мярата на времето, но преданието може да разкаже за не по-малко от десет строежа и постройки. Аллах наумил да построи един храм за хората още две хиляди години преди Сътворението. Този небесен храм, произлязъл от ръцете на самия Аллах, се състоял от четири колони от яспис и покрив от рубини. Когато бил готов, ангелите тутакси го обградили и завикали: „Алхамдулиллах! Ла плаха пл Аллах!“ (Слава на Аллах! Няма друг бог освен Аллах!) И направили после обиколката, която вярващите и до днес спазват. Вторият храм стоял до времето на Адем^[8] и изчезнал, когато Адем умрял. По-късно Аллах повелил на Ибрахим и сина му Исмаил да построят на негово място третия храм. Ангел Джибраил донесъл Хаджар ел Асвад, Черния камък, и Ибрахим го вградил там, където започва Таваф. Ангелът научил също патриарха на всички обреди, които трябва да се съблюдават при поклонничеството. Когато Ибрахим завършил свещената Кааба, се изкачил по заповед на Аллах на Джебел Сабир, за да оповести оттам на целия свят, че хората трябва да посещават святото място. И всички жители на земята го чули. По-късно, по времето на Мохамед, Кааба била сполетяна от наводнение и значителна част от зидарията се срутила. Племето на корейшите, към което принадлежал и Мохамед, се заело с възстановяването на храма. По това време Пророка броял вече двайсет и пет години. Той уредил спора, възникнал между различните племена относно Черния камък, като наредил да го вдигнат с един килим, който всички старейшини хванали, и да го поставят на мястото, където се намира сега. Впоследствие Кааба, сполетявана от пожар и

нашествия, била на няколко пъти наново изградена и преустройвана, докато най-сетне през 1040 година по хеджра (1631 по Христа) добива сегашния си вид.

Човек следователно е склонен да си мисли, че светостта на това място, което се радва на една направо безпримерна почит от страна на вярващите, поне малко от малко ще въздейства на меккави, жителите на Мека. Но това не е така. Те, които толкова надутото се величат като „съседни на Аллах“, са далеч по пропаднали от жителите на другите градове в Ориента. И има една поговорка, която гласи: „В двата свещени града Мека и Медина живее Шейтана.“ Как е възможно това, не е лесно, наистина, да се разбере, защото е казано, че добрите дела, които човек извършва в Мека, ще бъдат сто хиляди пъти възнаградени на небето. Омар също е заявявал, че на извършения в Свещения град грях се полага седемдесетократно наказание. Както и да е, на поклонниците във всеки случай е забранено да пребивават в Мека по-дълго, отколкото изискват религиозните обреди. И това си има своята основателна причина. Защото след голямата възбуда твърде скоро настъпва реакция. Един мохамеданин, който при първия поглед на Бейт Аллах е бил изпълнен от дълбоко страхопочитание, минава равнодушно край светилището, след като в продължение на месеци го е виждал всеки ден. А да не говорим пък за мутавиф, съпровождачите на чужденци, които по време на поклонничеството трябва да назидават вярващите за съблюдаването на фирадх и ваджиб^[9], но са последните, които в частния си живот се грижат за това. „Да ме прощава Аллах, ама байгън ми дойде от Харам^[10]“ казват те, когато въпреки силното намаляване на небесната отплата изпълняват своите ежедневни салават^[11] вкъщи вместо с другите молители в джамията.

Меканецът е едновременно свадлив и разточителен. С онова, което лесно е спечелил, се отнася лекомислено. Заплати, годишни възнаграждения и дарения от всякакъв вид му доставят предостатъчно средства и поради това живее в леност. Раздаванията за сватби, религиозни обреди са свързани с високи разноси; жилището е подредено с възможно най-голямо великолепие. Празниците често идват на дневен ред, а гостуванията, които си правят жените, струват много пари. При гражданите на Мека е всеобщ обичай да се правят заеми, които се надяват да изплатят по време на поклонничеството. Ако меканецът е изпечен и има късмет, работата върви добре, особено

ако се вреди да използва богати поклонници. Но ако не е такъв случаят, изпада в крайно лошо положение, защото трябва да връща взетите в заем пари с петдесет на сто лихва. Суетността на меканците е фрапираща. Те се считат за цветята, за съвършенството на човешкия род и при всяка възможност се хвалят със свещения си произход. Но същевременно не им липсва известно добродушие, учтиви са, имат чувство за чест, притежават кураж, привързани са към семейството си, обичат родния си край...

Нашето посещение при бени лам беше отнело повече време, отколкото първоначално бяхме възнамерявали. Отново и отново изнамираше Абд ел Дарак някой претекст, който забавяше отпътуването. А пък и ние нямахме нищо против, защото виждахме каква радост доставя оставането ни на тези добри хора. Но накрая вече не можехме да отлагаме повече пътуването, искахме да стигнем в Мека известно време преди големия поклоннически керван. Аз бях на мнение, че Кхутаб ага, персиецът, сега ще се раздели с нас и ще поеме по обратния път за дома с върнатото му от шейха на бени лам Канс ел А'дха. Но в деня преди окончателно определеното отпътуване той дойде при мен и каза:

— Ефенди, имам една молба към теб и се надявам да ми я изпълниш. Вземи ме с вас до Мека!

Откровено казано, тази идея, колкото и да бях обикнал персиеца, никак не ми допадна. Помислих си за Гхани, който се бе заклел всячески да ни отмъсти. А този шиит не смятах способен на необходимата за Мека сдържаност, мястото на най-големия религиозен фанатизъм. Ето защо отговорих:

— С най-голямо удоволствие бих изпълнил молбата ти, но помисли на каква голяма опасност за живота се подхвърляш.

Баш насир само се усмихна.

— Не се ли подхвърляш като християнин и ти на същата и даже още по-голяма опасност, ефенди? Защо аз да не мога да посетя Мека, която и за нас шиитите е едно голямо светилище? Колко много мои съотечественици годишно пътуват нататък и не им се случва нищо, ако не се държат предизвикателно.

— Знаеш ли го със сигурност? Аз мисля, за теб има още една особена причина да се държиш далеч от Мека и тази причина се нарича... Ел Гхани.

— След случилото се вече не се страхувам от него. Ефенди, волята ми да дойда с вас е твърда и ако не ми позволиш, ще следвам кервана съвсем сам.

Последното вече не можех да приема и волю-неволю се съгласих, на което персиецът много се зарадва.

За мюнеджията бях измолил от шейха на бени лам за понататъшното пътуване един тахтиреван. Впрочем по време на нашия четиринайсетдневен престой при домакините той беше укрепнал добре физически. Аз още в деня след нощния разговор го бях взел под „лекарски надзор“. Макар да не бях положил изпит за очен лекар, мислех, че в този случай съм улучил вярното. Знаех естествено, че със забраната на пушенето още далеч не съм направил всичко, дори смятах, че в началото лечението ще има отрицателен ефект върху свикналото с никотина тяло. Можех да противодействам само като предпиша на слепеца обилна и силна храна. Вярно, костваше ми немалко усилия да убедя и склоня този човек, който все нямаше апетит, редовно да приема храната. А което на мен не се удаде, свърши Ханнех, която бях „назначил“ за „медицинска сестра“. Една блага дума от нейната уста и слепецът храбро поглъщаше поднесеното му ядене. Не знам дали един офталмолог би се съгласил с нашето „лечение“, но друго не знаех и... то действаше, най-напред действително само по отношение общото здравословно състояние. Тялото му „върза мръвка“, мъртвешки бледото по-рано лице доби руменина. А когато мина една седмица, сметнах кризата за преодоляна. Неговата постоянна липса на апетит премина в глад, истински вълчи глад, който едва го оставяше да дочака времето за храна. Същевременно настъпи и първият резултат за неговите очи. Досегашното черно було, което му по-казваше най-близките предмети само като размазани очертания, прие кървавочервен цвят. Зениците отново станаха чувствителни за слънчевите лъчи и трябваше през деня да предпазвам очите на слепия с превръзка, която можеше да сменя едва вечер, след спускане на мрака. А за да предотвратя евентуалното възпаление, разпоредих на Ханнех всеки два часа да слага на очите му влажен компрес. Знаех, разбира се, че моят „медицински подход“ оставя още много да се желае. Един европейски лекар навярно би поклатил глава. Беше ми също така добре известно, че при подобни очни заболявания се предписват стрихнинови инжекции. Ама откъде да взема стрихнин

посред пустинята? Надявах се да стане и така. Болният притежаваше, като оставим настрана никотиновото отравяне, здрава натура, която, както твърдо вярвах, компенсираше недостатъчността на моето лечение

Слепецът приемаше всички прояви на любов с пламенна благодарност. Беше го налегнало нещо като благотворна умора, на която той се отдаваше без съпротива. Установих, че периодите, през които душата му „отсъстваше от тялото“, вече не бяха така чести както преди и го считах за добър признак. Особено доволен и щастлив се чувстваше в присъствието на Ханнех, неговата болногледачка. Когато тя говореше, той се заслушваше по посока на нейния глас, а когато нежната ѝ ръка се трудеше около него, чертите му грееха в щастлива усмивка. От психологична гледна точка щастието на слепеца беше за мен много добре разбираемо. Лишаван дълго от любящата грижа на едно женско сърце, той я чувстваше сега като нещо ново и ѝ се отдаваше като на благодеяние или милостиня от страна на Аллах. Аз самият възприемах грижите към слепеца като свещенодействие, като завет на Провидението, което ме бе събрало с него, и го спазвах с цялата си добросъвестност. А когато два дни след потеглянето от бени лам пристъпих вечерта към слепеца да му сваля превръзката, ме овладя неопишуемо щастие, като го чух да възкликва:

— Аллах, кървавата пелена изчезна и ми се струва... не, аз действително те виждам, немного ясно, наистина, а като през прозирен шемзийе ел кандил.^[12]

Виждам фигурата ти, хаика и... Аллах... Аллах... мисля, че виждам дори очите ти... очите ти...

В този миг ми идеше да прегърна мюнеджията и да заплача от радост, да заплача като щастливо дете, на което се е изпълнило съкровено желание. И съм убеден, че Халеф и хаддехните се чувстваха подобно. Фрапиращо беше с какво внимание се отнасяха към оздравяващия и как се стараеха да му облекчат трудностите при пътуването. Чуждият, намерен в пустинята човек се бе превърнал в център на грижите на целия бивак. При заминаването от бени лам получи камилата с най-спокоен ход. Когато спирахме, постелята му биваше слагана на най-сенчестото място, да, дори времето на ездата биваше съобразявано според настоящото му състояние. Халеф веднъж не можа да се сдържи пред мен да забележи:

— Сихди, знаеш ли кой е командващият на нашия керван? Не ти, не аз, не и Ханнех, чаровната повелителка на женската шатра... защо се хилиш, сихди? Не виждаш ли как моите хаддехидни имат очи и ръце само за мюнеджията? И също Ханнех, необходимото допълнение на моето земно съществуване, откак тръгнахме от бени лам, почти вече не разговаря с мен. Казва, че нямала време! Случвало ли ти се е някога подобно нещо? Няма време за мен, нейния Халеф, защото с всички сили трябва да се трепе за мюнеджията! Ама аз не съм ревнив, не, в името на Аллах, не съм, защото знам, че в замяна ще пожънем при завръщането си в родните пасища толкова по-голяма слава. Във всички шатри ще се говори за двамата несравними герои, които са изтръгнали от пастта на смъртта един наполовина погълнат вече от нея човек и дори са владеели нечуваното изкуство да изчистят потъмнелия шебабик ен нефс, прозореца на неговата душа, та да може тя отново весело и доволно да си зяпа нещата навън. И във всички дуари и оазиси на земята и далеч извън нея ще споменават твоето име, но няма да забравят и мен, твой непобедим закрилник и приятел Хаджи Халеф Омар Бен Хаджи Абул Аббас Ибн Хаджи Давуд ал Госарах!

На сбогуване обещахме на Абд ел Дарак така да насочим пътя за дома, че да минем през пасищата на бени лам. Четиринайсет дни покъсно достигнахме при Ес Суфеине, поклонническия път, който води от Дамаск за Мека, а след още четири дни спряхме по пладне животните зад последната извивка на една лъкатушна долина. Целта беше достигната, видяхме Мека пред себе си.

Още в последните дни хаддехидните бяха обладани от известно вълнение, та нали с всяка крачка камилите ги отвеждаха все по-близо към жадуваната цел. Малка част от тях вече бяха били в Мека, но дори и те споделяха отново всеобщата религиозна екзалтация. При гледката на Свещения град, многобройните минарета, куполи и Кааба, чиято върхна част стърчеше над хаоса от къщи, всички мюсюлмани слязоха от животните си. Ханнех също поиска да я свалят от тахтиревана. Редом с мюнеджията — точно сега той се намираще в едно от онези все по-редки състояния, в които не знаеше какво става около него — аз бях единственият, който остана седнал на животното си. Всички други стояха прави или на колене, обърнали лице към Мека, и викаха с разперени или сложени кръстом върху гърдите длани: „Лаббек, Аллах, лаббек!“ (Аз съм тук, о, Аллах, ето ме!) На мнозина се стичаха сълзи

по страните, а очите им блестяха и омагьосано бяха приковани в Свещения град. Трябва да кажа, че аз самият бях дълбоко грабнат от непосредствеността на това религиозно смирение и излияние. Свещен е мигът, в който човек изпитва най-възвисеното и най-проникновеното, което неговата религия може да му даде. И един друговец, свидетел на такова събитие, не може да избегне неговата святост дори ако няма никакво чувство за религия, да, твърдя, дори ако е безчувствен човек.

Когато първият религиозен порив се поуталожи и хаддехните тъкмо се канеха да възседнат отново животните си, един глас ги прикова към местата. Беше гласът на мюнеджията и все пак не неговият глас. Познавах го. Точно така, както сега, бе звучал в онази паметна нощ в пустинята, когато Бен Нур ни бе разкрил събитията при Сечме, Мястото на пресяването. Мюнеджията беше дръпнал завесата настрани и седеше, видим за всички, с изправена стойка между възглавниците, превръзка на главата и протегната по посока на Мека ръка. Думите идваха от устата му бавно и тежко:

— С името на Всемиловичия и Милосърден Аллах! Не, аз се кълна в този град, в града, където ти живееш, и в прародителя и родените от него! Наистина сътворихме Ние човека за трудности. Но нима си мисли човекът, че никой не може над него да надделее? Той казва: „Пропилях аз богатство несметно.“ Но смята ли той, че никой не го е видял?

Не му ли дадохме Ние на него две очи, един нос и двойка устни? И му посочихме двата върха? Но той не можа да изкачи стръмното. И знаеш ли какво е стръмнина? То е да освободиш роб или да храниш в дни на глад сирак от роднините, или изпаднал бедняк. После да станеш от онези, които са повярвали в Аллах и които си препоръчват един на друг търпение и милосърдие. Те са обладатели на дясната страна. А онези, които отричат Нашите Слова-адети, те са обладатели на лявата страна. Върху тях — огън стихиен.^[13]

Това беше деветдесета сура от Корана. Мюнеджията спря. Безмълвна тишина беше настъпила там, където само преди малко бе царяла гълчава. Всички се взираха с благоговеен трепет в стареца, чийто глас достигаше до ушите им като от Отвъдното. Какво ли щяхме още да чуем? Не се наложи дълго да чакаме, защото мюнеджията продължи с настойчив глас, като протегна ръце към нас, сякаш искаше да ни поздрави:

— Привет вам, благочестиви мекански поклонници! Приветствам ви от името на Аллах. Вие чакате морно и покрити с праха от пътуването на портите на този град и чакате с копнеж едно радушно „Салам“. Ще го чуете ли? Вие вече го чухте, защото аз, пратеникът на Аллах, ви поздравих Като поклонници на хаджилък, странствахте вие благочестиво дотук. На хаджилък само? Не сте ли вие нещо повече, много повече? Не сте ли всички поклонници на тази земя, чиято цел е една друга Мека, много по-извисена и много посвещена от този град, който е само една притча в очите на Аллах? И тази Мека, която имам предвид, се нарича Отвъд, към нея вървите вие на поклонение, там да молите за право на гражданство. В този висш, истински смисъл ви известявам още веднъж от цялото си сърце поздравя на Аллах: „Салам, Салам!“

Мюнеджията отпусна ръце в скута и отправи отново лице към града, преди да продължи:

— А сега спрете очи върху целта на вашето странстване! Какво виждате? Виждате един великолепен многолюден град, чиито минарета сочат небето като пръстите на множество вярващи и благочестиви хора, виждате безплодните и безводни планински вериги, които скоро преминават в страховитата пустиня, а в нея бродят диви скитнически племена. Ужасът на мирния поклонник. От едната страна — мястото на мира, където копнежът на поклонника намира своя покой в славословията на вярващите, а от другата страна го дебне гибелта в лицето на жадните за кръв и плячка разбойници. Кажете, поклоннико на тази земя, не съзираш ли в това, което окоето ти вижда, една картина на Отвъдното? Наскоро аз ти показах едно до друго Ел Халак и портата към Ес Са’адет — Бездната на гибелта, която вие на вашия език наричате Джахеннем^[14], и портата към Блажеността, която във вашия слаб човешки начин на изразяване носи името Дженнет^[15].

От благоразумие ти позволих да видиш само външните очертания на тези две „места“. Защото твърде слаби са земните ти очи да пронизват мрака, изпълващ Ел Халак, и да възприемат сияйната бистрота, струяща над Ес Са’адет. Дори познанието за това, което те очаква Отвъд, ти бе предадено от низ бледи картини; те трябваше да направят достъпни за разсъдъка ти събитията в Смъртния час. Но ако поискаш да отгърнеш чак покривалото, което крие твоята участ в Отвъдното, тогава отказват всички словесни човешки същества. Те са

нагодени само за тази малка земя, но не за безкрайността. Събери всички страхотии на този свят и извади от речника на твоя език названията за най-страшните мъки за тялото и най-ужасните страдания за душата, изобщо няма да се доближиш до мащаба на ужасиите на Ел Халак, Бездната на гибелта. И също така езикът на най-красноречивия оратор би приличал на детско бръщолевене, ако дръзне да даде описание на насладите, на които се радват блажените на небето.

Схващаш ли сега, че когато говоря за Отвѣд, мога да си служа само с картини, за да ме разбереш? Но кой може да иска от една картина да отговаря с всички подробности на модела? Като сравнявам Отвѣдното с Мека, то това е само една картина. А като слушам за Джахеннем, че в него текат реки, които толкова много вонят, че прокълнатите въпреки своята палеща жажда не могат да пият от тях, или че са обречени да ядат от дървото Заккум дяволски глави, които после разкъсват вътрешностите им, как можеш да намериш нещо друго в това освен иносказание? И когато ти е казано, че в Дженнет расте дървото Туба, Дървото на щастието и блажеността, чиито клони раждат всичко потребно за блажеността и от чиито корени извираат реките на рая, в които тече мляко, вино, кафе и мед, всичко за истина ли ще приемеш, след като това е само една нагодена към твоето мислене картина? Всички тези сетивни неща Отвѣд естествено не съществуват и все пак са налице, но в много по-висш и истински смисъл, отколкото вързаният за земния познаваем свят човек може да мечтае.

Но с какво име трябва да бъде окачествен един човек, който, подведен от недостатъчността на тези картини, се съмнява или даже отрича Отвѣдното? О, неразумие на неразумните! Понеже картината не е достатъчна за неговите „префинени“ сетива, той отхвърля самите факти и отрича съществуването им! Глупецът, достойният за съжаление глупак, който е твърде ленив за размишления или е преситен от своето „високо образование“, та не иска да вникне в дълбокия смисъл на тези „приказки“ и мисли, че може да им се надсмива! Когато казвам за свещения кладенец Зем-Зем, че се е превърнал за меканците в извор не само на телесна, но и на духовна благодат, всеки разбира картината, защото знае, че водата на Зем-Зем е била първата причина за възникването на човешкото население, наричано сега Мека. Но когато разказвам, че в Дженнет се намира

големият кладенец Хавутх Каузер, от който сто хиляди блажени могат да пият едновременно, чиято вода е бяла като мляко и с ухание, по-прекрасно от мускус и мира, и по чийто бордюор има милиони златни тасове за пиене, украсени с диаманти и други скъпоценни камъни, той не иска да проумее тази картина, а опитва присмехулно да ми удостовери с помощта на своята „наука“, че на земята и над нея няма „място“, където може да се намира такъв кладенец. Също така на бърза ръка урежда пъкъла, като с жест на безкрайно превъзходство удостоверява, че макар всемирът да бил внимателно изследван във всичките му части, с никакъв, дори с най-мощния телескоп не можело да бъде открито място, което да отговаря на описанието за Джехеннем. Всемирът — внимателно изследван! Във всичките му части! Колко самоуверено звучи! Но все пак науката, която с изследването на космоса твърди, че е изкачила върха на човешкото познание, не е изминала дори половината на пътя за нагоре, защото тези пространства и разстояния са с чудовищна големина и необозрими измерения. Тя трябва да престане най-сетне да обследва със секстант и далекоглед земята и всемира за „мястото“ на блажеността и вечния огън. По-скоро трябва да насочи своя далекоглед към вътрешността на душата и тогава ще открие реки и езера, кладенци и пустини, планини и морета, бездни и височини, растения и минерали, за чието съществуване по-рано и понятие си е нямала. Вярно, тук не може да работи с обикновения метър и отвес, с барометър и термометър, а трябва да пристъпи към задачата със съвсем други, неимоверно фини уреди. Тогава ще открие, че така наречените „приказки“ не са приказки, а чиста истина; тогава ще се натъкне също на вонящите реки и огнени потоци на Джехеннем, на дървото Туба и големия кладенец Хавутх Каузер на Дженнет, от чиито животворни и неизчерпаеми водни извори блажените пият неизразими наслади.

И кои, о, поклоннико на тази малка земя, кои са тези кладенци и водоизточници на рая? Това са неизчерпаемите потоци на любовта, с които са изпълнени душите на блажените, защото на земята с любов са живели, любов към Бога и ближния. И сега ще съумееш естествено да схванеш и естеството на Ел Халак, Бездната на гибелта, в която прокълнатите чезнат край усмърдените реки на самолюбието и безсърдечността и биват мъкнати от злите духове през огнените реки на омразата и отчуждаването от Бога, защото в този живот са

отвърнали сърцето си от любовта и всички благородни пориви и са го насочили към унищожителното самолюбие. О, велик, страшен, достоен за преклонение закон на възмездието! Страшен в своето приложение към злите и достоен за преклонение в своята отплата към добрите! Как безусловно убедителен е за вярващите този принцип на наказващата Божия справедливост. С каквото си съгрешил, с това ще бъдеш наказан! Колко по-убедителен от удобното извъртане на невярващите, които се окопават зад Божието милосърдие и отричат наказанието на проклятието, като казват, че противоречало на безкрайната доброта на Бога да създаде пъкъл и дори блажените на небето били оцетявани в своите наслади, знаейки, че има място, където разумни същества като тях страдат от наказанието на проклятието. Нещо повече, те нямало да си отдъхнат, докато не превърнели Бездната на гибелта в Място на блажеността. Колко удобно говорят и колко погрешно мислят! Погледни към Мека! Противоречи ли на Божията доброта и мъдрост да създаде редом с един цъфтящ оазис страшна, изпълнена с ужасии пустиня? Или благочестивите поклонници допускат да бъдат смущавани в своята салават за хвала и слава на Аллах от съзнанието, че може би по същото време в близката пустиня други поклонници гинат от жажда? Или благословената вода на Зем-Зем има силата да придаде на страхотиите на пустинята облика на прелестен оазис и да преобрази дивите бедван^[16] в благонравни мюсюлмани? Всяко извъртане е само един @тирс^[17], зад който крият своя страх от Отвъдното, доколкото при тях може да става дума за страх. Защото на практика пъкълът за мнозина е изгубил своите ужасии. Във вонящите реки, огнени потоци и дяволски глави те не вярват, защото не разбират тяхното по-дълбоко значение. А когато ги предупреждават за пропастта на омразата и отцепничеството от Бога, в която душите им ще се сгромолят, не чувстват скрития в тези думи ужас. И как ли биха могли? Та нали цял живот са странствали из тази пропаст и са се чувствали вътре чудесно. Най-много да поклатят неразбиращо глава и да кажат удивено: „Не мога да проумея как отцепничеството от Бога може да бъде голямо нещастие за моята душа. Аз не мога да твърдя, че досега съм я усещал като такава. На мен ми се услажда яденето, услажда ми се пиенето, имам здрав и спокоен сън, а и иначе не мога да се оплача от физическото си състояние. Я се разкарай с твоите душевни мъки! Че аз изобщо не ги чувствам.“

Нещастниците! Тяхната съвсем кабардисала в благоразположението на тялото и от това напълно преситена душа прилича на някой обгърнат от дебела кожа и от още по-дебел слой сланина хиса ел бахр, който е нечувствителен за ухапванията на комари и всякакви насекоми, та дори за стрели и копия. Само добре прицеленият куршум в окото или зад ухото е в състояние да подплаши и прогони душата му от ленивата телесна маса.

Но когато един ден това се случи — а това е часът, в който Ангела на смъртта Азра'ил изпраща своите безпогрешни смъртоносни стрели в сърцата на живите, — тогава времето на тази тяхна голяма заблуда свършва. Тогава тялото отпада от душата като безполезен баласт и с това тя се измъква от царството на неговите желания, възжеления и стремежи, в чиито вериги толкова дълго е била окована. Но в замяна на това в душата ще се появи нещо друго. Исполински голямо! Силите и дееспособността на душата вече няма да са ангажирани и разделяни между ядене и пиене, спане и разхождане и всичко, свързано с дейността по обмяната на веществата за земното съществуване, не, всички мисли и чувства, стремежи и желания на освободената от своя затвор душа ще се сплавят в едно-единствено, непреодолимо чувство и цялото многообразие от често противоречиви потребности на съединението от тяло и душа, наречено „човек“, ще бъде изместено от една-единствена, но толкова по-могъща потребност, от копнежа на душата по любовта, която е най-голямата сила на небето и земята. И горко тогава на този, който в живота не е искал да знае за тази любов и може би се е отрекъл от нея, предпочитайки омразата, отрицанието на любовта! Неговата отхвърлила любовта душа няма защо тепърва да се сгромолясва в Ел Халак, защото тя отдавна вече се намира в него, не, тя самата го подслонява в себе си. Зеещата пустота на сърцето, предизвикана от самолюбие и пак самолюбие... непроницаемият мрак, породен от извърщането от светлината на любовта... така всеки по-благороден порив на душата бива задушаван още като кълн. Кажете все още ли е необходимо да търсиш някакво географско „място“ за преизподнята? Или не мислиш, че душата също може да познава градусови дължини и ширини, с чиято помощ може точно да се установи съществуването и положението на свръхсетивни територии? Аз ти показвах, че Сечме, Мястото на пресяването, трябва да търсиш в собствената си душа. Още ли се съмняваш, че също

Джехеннем и Дженнет са територии, които нийде другаде, а само в твоята душа могат да се намерят?

„Свърхсетивни територии? — ще се подиграе може би някой невярващ. Пъкълът също свърхсетивна територия? И от него човек трябва да се страхува? Я стига, не си ли е тая работа направо за смях?“ За смях, присмехулнико, е само твоето невежество. Нима мислиш, че само онзи огън, на който физикът дава определението „процес, при който се отделя топлина и светлина“, може да причини болка? Не може ли да има и друг огън, който изтезава прокълнатите с мъчения, с чиято нетърпимост поражданите от обикновения огън болки ни най-малко могат да се сравнят. Или дяволските глави, от които биват разкъсвани вътрешностите на прокълнатите, изгубиха за теб своята страхотия, понеже вече не е необходимо да бъдат разбирани под погрешно приписвания им от теб смисъл, и понеже ти, прозаично мислещият човек, не познаваш други болки на вътрешностите, освен причиняваните от един обикновен ваджа5 ел бати?^[18]

Казвам ти, когато душата ти се отдели от тялото, когато очите ти престанат да се оглеждат за сетивни наслади и удоволствия, когато ушите ти вече не долавят гласовете на безпътството и съблазните, когато тялото ти и всички негови сетива вече не са насочени към задоволяване желанията на плътта, с една дума, когато душата ти застане гола, съвсем гола и сама, ще долови изумено в себе си един тон, първо тих, после ще става все по-могъщ, ще се разчлени на звуци, те ще се превърнат в дума, във вик, който ще оповести стремежа и неутолената потребност на душата със силата на тръба. И този крясък, изразяващ копнежа на душата, ще повтаря безкрай в зейналата празнота: „Бог... Бог... Бог...!“ И душата ще разпери крила да последва този вик, но те ще се отпуснат вяло като скупчено от безветрие платно, а крясъкът ѝ ще заглъхне нечут и никога няма да намери ответ... никога! Тази душа отдавна се е отрекла от любовта и следователно от Бога, защото Бог е любов. Големият хадж е стигнал края, времето за подготовка е свършило Ел Акхирет, Края, който за хората, подлежащи все още на пречистване, ще настъпи едва след Мум ел ахир^[19], за тази душа вече е настъпил.

Аз ти показах, че Кхутаб ага бе сметнат за достоен за това пречистване, защото мислите му от последния ден, преди да застане пред Сечме, Мястото на пресяването, бяха любов, любов дори към

врага. Но как може да се пречисти един човек, чийто живот е бил омраза, омраза и пак омраза? Как да му бъде отпуснато време за изпитание, след като никога, наистина никога, не се е вслушал в зова на любовта? Бездната ще го погълне неспасяемо, а наказанието на проклятието ще се стовари неумолимо върху него. Осъзнаването, че е пропуснал своята цел, ще гори и мъчи душата му като хиляди огнени потоци, а мисълта, че е било напълно по силите му, да си промени „късмета“, както обичат да се изразяват хората на земята, ще разкъсва и ръфа неговата вътрешност с нажежените зъби на разкаянието позлобно, отколкото зъбите на сто хиляди дяволски глави биха могли да го сторят. Също егоизмът и самолюбието, единственото, което е опитвал да задоволява на земята, няма да му донесат облекчение. Те са умъртвили всички благородни пориви на неговата вътрешност и в замяна са подхранвали и отглеждали всички грозни страсти, които сега, освободени от тялото, на което са служили, разнасят такава миризма на разложение, че душата на прокълнатия е обхваната от неописуема погнуса от самата себе си — това са вонящите реки на Джехеннем, които непрекъснато ще оскърбяват префинените обонятелни нерви на душата. Само един твърде земен и инстинктивно реагиращ човек може да мисли за тези неща, без да потрепери и пребледнее.

Трябва ли още умозрителни доказателства и доводи да ти привеждам защо има и трябва да има пъкъл? Трябва ли като някой файласуф^[20] с приложение на най-строгото шари'ет ел ифтикар^[21] да ти назова поименно аргументите, които говорят за съществуването на Дженнет? Не и отново не! Невярващият и бездруго няма да ги приеме, защото той има за всяко доказателство задна вратичка, през която може да се измъкне от неудобното признаване на истината. А вярващият не се нуждае от „доказателства“. Вярата за него е достатъчно доказателство. Той знае и без да му назовавам с първо, второ, трето отделните аргументи, че отвъдното е чиста истина. Неговото сърце ясно и точно му казва онова, което и невярващият щеше да долови, ако се беше научил да се вслушва в гласа на своето. Нали си изпитвал вече блажеността, която съзнанието за едно извършено добро дело, дело на любовта, остава в сърцето? И не ти ли се е натрапвала тогава мисълта: „Толкова щастлив бих желал винаги да се чувствам. А колко ли поощастливяващи и изпълващи с блаженство трябва да са насладите на

рая?“ Защо трябва всичко добро и красиво, защо трябва точно най-прекрасната и свята сила на душата, любовта, да се изчерпва в това жалко Отсамно? Защо да не може да продължава в едно Отвъдно? Кажете ми само една-единствена състоятелна причина, защо Бог ще е толкова жесток да ти разруши това чувство за щастие, а няма, напротив, да го доведе до още по-великолепно развитие?... А никога ли не си усещал бодила, което едно лошо дело, дело срещу любовта, забива в душата ти? Мислиш ли, че езиковата практика безоснователно е създала израза „пъкдени мъки на душата“? Представи си сега един човек, който, без да обръща внимание на тръна в сърцето си, е редил през целия си дълъг живот злочинство след злочинство, чиято душа не знае и не е искала да знае за любовта. И ми кажете как и по кои мостове неговата опустошена от омраза и жажда за мъст и засипана от писъците на всевъзможни духовни пустини душа да прекрачи бездната, която я дели от нескончаемите светове и от тронуващата в бляскава светлина любов? Можеш ли да си представиш един такъв мост психологически възможен? Не! Отдалечеността е твърде голяма, разстоянието е безкрайност, защото светлина и мрак, това са две напълно изключващи се, противоположни понятия...

В Мека ще видите и преживеете странни неща. Ще имате чувството, сякаш цялата блаженост на небето из един път се е изляла в гърдите ви. Но, от друга страна, ще ви срещне един човек, който носи в себе си хилядите дяволи на Джехенем. Аз ви говоря, както винаги, картинно и с притчи. Но за вас няма да е трудно да ме разберете. Нали сте вярващи и скоро в Мека ще се наричате „гости на Аллах“. Там ще намерите тълкувание на картината, но много ще ме натъжи, ако в тези притчи не видите нищо друго, а само едно приключение, което си заслужава да разкажете в родните шатри... Влезте в Мека с ихрама, бялата поклонническа дреха! И имайте грижата да не я омърсите! Още веднъж казвам на всички ви: „Салам!“ Хайде, тръгвайте към Божия дом, към Бейт Аллах!

Мюнеджията млъкна и се отпусна назад в раншното си лежачо положение. Няма да преувелича, ако охарактеризирам чувството, което бе пробудила у нас тази проповед, като свещена боязън. Възседнахме мълком животните си и ги подкарахме в посока към Свещения град. Вече не се чуваше радостното, изпълнено с упование, „Лаббек“ (Аз съм тук). Дори винаги приказливият Халеф сега яздеше до мен вгълбен

в себе си. Но най-голямо въздействие бяха оказали думите на мюнеджията върху Кхутаб ага, който седеше на камилата си с ниско отпусната към гърдите глава. Какво ставаше в неговата вътрешност, не бе загадка за мен. Чутото се намираще в тясна връзка с неговата преживелица отпреди един месец, която бе придала на житейския му път нова насока. Всеки човек поне веднъж в живота има час на сериозна, свята вглъбеност. Хвала на него, ако окаже върху душевността му трайно въздействие!

- [1] Хадж — поклонническо пътуване (Б. нем. изд.) ↑
- [2] Ихрам — поклонническа дреха (Б. а.) ↑
- [3] Пенгамбер — пророк (Б. по.) ↑
- [4] Оттам името Кааба, Кааб — куб. (Б. а.) ↑
- [5] Баб ет Тауба — Порта на разкаянието (Б. а.) ↑
- [6] Хаджар ел Асвад — Черният камък (Б. а.) ↑
- [7] Ибрахим — Авраам (Б. пр.) ↑
- [8] Адем — Адам (Б. по.) ↑
- [9] Абсолютно необходими изискуеми действия (Б. а.) ↑
- [10] Харам — голямата джамия (Б. нем. изд.) ↑
- [11] салават — молитви (Б. а.) ↑
- [12] Шемзийе ел кандил — абажур (Б. а.) ↑
- [13] Свещен Коран, сура 90, „Градът“ (Б. пр.) ↑
- [14] Джехеннем — ад, пъкъл (Б. нем. изд.) ↑
- [15] Дженнет — рай (Б. нем. изд.) ↑
- [16] Бедван — мн. ч. от бедави — бедуин (Б. нем. изд.) ↑
- [17] @тирс — щит (Б. а.) ↑
- [18] Ваджа ' ел бати — колики (Б. а.) ↑
- [19] Мум ел ахир — Съдния ден (Б. а.) ↑
- [20] Файласуф — философ (Б. а.) ↑
- [21] шари'ет ел ифтикар — логическо мислене (Б. а.) ↑

ТРЕТА ГЛАВА В СВЕЩЕНИЯ ГРАД

Когато почти бяхме достигнали предградието Маабидех, накарах да спуснат завесата на тахтиревана, в който седеше мюнеджията. Не биваше да го види някой идващ по пътя меканец. Ако присъствието на неговата известна в града личност достигнеше до ушите на Гхани, щях да изгубя най-добрия коз, който имах в ръцете си срещу него. Покрай палата на бившия велик везир се насочихме към главната улица на Ел Ма'ла, Горния град. При гроба на Абу Талеб се отклонява паважираният път, който води на запад между гробището на Ел Ма'ла — там бива показван гробът на Хатидже, любимата жена на Мохамед — и северния склон на Джебел Хинди и по-късно се включва в шосето за Джидда. Ако сега беше времето на Големия хадж, то трябваше да свърнем по този път, за да достигнем бивачното място на сирийските поклонници, отредено за идващите от север кервани, защото в препълнения с чужденци град нашите петдесет хаддедихни нямаше да могат да намерят подслон. Но така имахме надежда, че в някоя голяма къща ще намерим достатъчно място, без да се налага да се разделяме. По причини, които читателят лесно ще отгатне, за мен беше важно всички хаддедихни да бъдат заедно. В Мека за разлика от другите ориенталски градове няма страноприемници в обичайния смисъл на думата, сиреч кервансараи и ханове, а всеки меканец, независимо дали обитава цяла къща или само един етаж, е хазаин. Така че при нас можеше да става дума само за някоя частна къща.

И тъй, ние продължихме по водещия на юг главен път. Когато оставихме зад себе си първите къщи на градския квартал Ен Нака, насреща ни се зададе един възрастен мъж с будещ доверие вид. Стигнал до него, аз спрях Асил Бен Рих и казах, допирайки за поздрав десница до гърдите:

— Салам алейк, на абуе! (Мир на теб, татко мой!) Ние сме уморени поклонници от далечната Джебзирех. Дали можеш да ни

отведеш до някой достатъчно просторен подслон за нас и животните ни?

Но този кратък начин на представяне не беше по вкуса на Халеф. Той подтикна животното си толкова близо до стария, че онзи стреснато се дръпна крачка назад, и довърши моето по негово мнение недостатъчно представяне, като ръцете му изпълняваха свойствените за него оживени движения:

— Да, ние сме поклонници от Джебзирех, но не толкова неизвестни в този благословен от Аллах и Пророка град, както може би си мислиш. Тоя ефенди веднъж вече е почел Мека с блясъка на своето присъствие, а и аз с неколцина от тези храбри воители сме вървели вече по дирите на Пророка. Нозете на нашите хиджун са пребродили надлъж и шир цялата земя, а славата на нашите дела е проникнала във всички страни — даже в ония, които тепърва предстоят да бъдат открити. Този ефенди от далечната Вади Драа е шейх ел улема^[1] от най-прочутото медресе^[2] на Магхриб и идва в Мека, за да види дали мъдростта на тукашните професори може да се мери с неговата. Името на пресветлата му личност е по-дълго и от най-дългата хайе ел акбар^[3] и ако пожелае да ти го каже от главата до самия край на опашката, гърнето на твоята памет ще се напълни и прелее, още преди да съм свършил с първата четвърт. Ето защо ще те пощадя и няма да ти назова цялата дължина на неговото име, а само крайчеца на опашката, който гласи: Хаджи Акил Шатир ел Меджарриб Бен Хаджи Алим Шаджи ел Гхани Ибн Хаджи Даим Машхур ел Азим Бен Хаджи Таки Абу Фадл ел Мукаррам. Отбележи си добре това име и ако е останало сетне още малко място в паметта ти, то можеш отгоре да натъпчеш и моето име. Аз съм Хаджи Халеф Омар Бен Хаджи Абул Аббас Ибн Хаджи Давуд ал Госарах, шейхът на прославените хаддехидни от голямото племе шаммар.

(Този файл е предназначен за хората, които нямат друга възможност да прочетат книгата. На всички останали най-настойтелно препоръчвам да си я купят на хартия. Току-виж, част от парите им отидат по предназначение... Victor)

Старият неподвижно изтърпя превъзнесените приказки. Сега хвърли изпитателен поглед на нашите придружители и животните ни. Проверката явно завърши с удовлетворителен резултат, защото той се поклони дълбоко и отговори:

— Славата на твоето име, о, шейх, и вестите за делата на твоите храбри воители отдавна вече са стигнали до нас. Нашите жени и дъщери са изпълнени с хвала за вас, а мъжете и синовете ни възславят вашите ненадминати геройски дела. Хаберът за сияйната мъдрост на този ефенди още преди сто години стигна до нас и всички улема на нашето медарис^[4] отдавна копнеят да видят неговия лик и да чуят гласа на неговата мъдрост. За толкова прочути и знатни поклонници подобава само най-знатното и красиво жилище и аз съм щастлив, че мога да ви го осигуря. Ако имате добрината да ме последвате, скоро ще влезете в притежание на къща, с която не може да се сравни дори палатът на великия шериф — дано Аллах го дари с хиляда години!

След тези произнесени с невъзмутима сериозност думи старецът направи още веднъж поклон, по-почтителен от първия, и закрачи пред нас със стойка, сякаш току-що ни бе подарил цялото съкровище на Бейт Аллах, събрано от даровете на всички поклонници. И беше добре, че след последните думи тръгна, защото така не видя безграничното слисване, изписано по лицето на Халеф. Та тоя старец умееше да ги разтяга още по-добре от него. Или целият отговор бе само подигравка? Но той изглеждаше толкова сериозен и изпълнен с достойнство! Халеф не знаеше какво да мисли и хвърли, подкарвайки животното си, един толкова неуверен, въпросителен поглед на крачещия пред нас мъж, че с голямо усилие успях да се сдържа да не се изхия. По време на ездата по улиците той беше тук, съвсем притихнал. Само сегиз-тогиз го чувах да измърморва в брадата си някоя дума. Очевидно не можеше да превъзмогне приказките относно възславяната по всички пазари ненадминатост за нашите геройски дела и копнежа на учените да видят моя лик. Аз също си траех, но тайно се наслаждавах на поражението на дребосъка, което добре си заслужи като наказание за своите хвалебствия.

Аз самият станах малко любопитен за обещаното жилище, когато минахме сега край великолепните фасади на двата разположени в съседство палати на настоящия велик везир и неговия покоен по-голям брат Абдаллах. Ако старият не беше преувеличил, а бе казал истината, че с нашия подслон не можел да се мери даже палатът на великия везир, то при вида на последния трябваше да ме хване страх за моята кесия.

Може би триста крачки по-нататък нашият водач зави в „Сукак ел Хаджар“^[5], в която се намират свещените Черни камъни, единият от които бил приветствал Мохамед, а другият носел отпечатък от неговия лакът. На тази улица се намираше жилището на Пророка, което обаче създаваше много невзрачно впечатление и в сравнение с останалите къщи по улицата приличаше по-скоро на земянка. Причината за това трябва да се търси в повтарящите се през кратки интервали наводнения, които наслагват голяма маса тиня, допринасяща за нарастване нивото на града. Макар и хората да се стараят с чистене на улиците да поддържат старите артерии, то при новите постройки трябва да полагат основите малко по-високо, така че сега светите места, за които естествено желанието е да се запазят в старото положение, буквално са се сврели в земята между представителните жилища на знатните меканци.

„Наводнение? И то в Мека? Земята на сушата и неплодието?“, ще попита удивено читателят. Да, меканците имат един враг, постоянна заплаха за техния живот и имот — Сел. Когато източно от Мека завали, бързо образувалите се пороища се втурват по наклонената на запад равнина към морския бряг. Тъй като тясната меканска долина се намира точно по пътя на оттичащата се дъждовна вода, Сел, наводнението, отнася всичко, което среща пред себе си. По тази причина открай време стремежът на отделния владетел на Мека е бил да предпазва чрез защитни съоръжения града и особено светините. Но въпреки всичко летописците отбелязват дълга редица от наводнения, на които къщи, хора и добитък са ставали жертва, а джамията понякога е стояла на метри дълбочина под водата. Към това се добавя, че на повечето владетели на Мека е липсвал усет за големи преградни съоръжения; целият им принос се е ограничавал в това, че спокойно са изчаквали, докато водата се оттече, а после с личния си пример са вдъхновявали населението да участва в почистването на улиците и Харам. В сравнение с преди сега нещата действително значително са се подобрили, но въпреки това все още се случва заклетият враг да безчинства у някои от меканците по незабравим начин.

Сега минахме край Маулид Ситтана Фатимах, родната къща на дъщерята на Пророка, от дясната страна на улицата. Още няколко крачки и стигнахме до нашата цел. Водачът ни потропа на портата на една знатно изглеждаща къща и след известно време ни беше

отворено. Един около четирийсетгодишен мъж, „икономът“, както се установи по-късно, попита за желанието ни и се зарадва, когато му бе казано, че искаме да наемем къщата или поне част от нея. За първия и втория етаж не можело дума да става. Това било постоянното жилище на господаря и семейството му, когато си били вкъщи, което точно сега, наистина, не бил случаят. Както много знатни меканци господарят на тази къща притежаваше в долината лятно жилище, където се беше оттеглил със своя харем и прислугата си през време на горещия сезон. Това можеше само да ни е приятно, защото щяхме да се движим по-необезпокоявано, без да се налага да се съобразяваме с останалите обитатели на къщата. Едва ли е необходимо да споменавам, че това обстоятелство за мен, християнина, беше особено благоприятно, понеже тук, изключвайки „иконома“, нямаше защо да се опасявам от досадни наблюдатели.

С един словесен порой приказливият мъж ни даде да разберем, че целият приземен етаж и образуваният от задната страна на къщата голям двор с няколко съседни постройки стои на наше разположение, и ни предложи да се огледаме. Слязох от коня и поканих Халеф да дойде с мен. През външната врата влязохме в дихлис^[6], което, както във всички заможни къщи, бе настлано с тубтаб, своего рода цимент. Покрай двете стени се проточваха тапицирани дървени сакале^[7] със спускаща се надолу драперия. От двете страни двойки, скрити зад разкошни цветни завеси, врати водеха в просторни, уютно подредени с възглавници и килими помещения. Една врата до стълбището за горните етажи в задната част на преддверието извеждаше на двора. Той бе достатъчно голям да приеме заедно със съседните постройки хаддехните и техните ездитни животни. Икономът обясни, че с помощта на пръти и няколко големи парчета зебло можел да се покрие целият двор, така че не само през нощта, но и в най-големите пладнешки горещини пребиваването там да е поносимо. Чрез един тесен проход между съседната къща и нашата дворът имаше удобна връзка с улицата. Бях доволен от видяното досега и когато попитах за цената на наема, не я намерих висока, предвид положението в центъра на града и близостта на светините. Вярно, ако беше настъпил големият поклоннически месец, нямаше да можем да се отървем така евтино.

През свързващия проход се върнахме пред къщата, където междуременно се бе струпало цялото население на улицата, за да не

изтърве необичайната по това време гледка на керван. Скоро се споразумяхме с иконома и се захвеме да подредим удобно новия си дом. Камилите и конете бяха откарани през прохода в двора, където Халеф даде необходимите разпореждания за подслоняването им, а Кара Бен Халеф и Омар Бен Садек се погрижиха за разпределянето на хаддехните по различните помещения в съседство. Четирите стаи на приземния етаж аз определих за Ханнех, Халеф и сина му, мюнеджията и персиеца и една за мен. Голямото преддверие щеше да служи като обща всекидневна и трапезария, както и за връзка между предните и задните постройки. Двама хаддехни щяха постоянно да стоят на стража и особено да следят някой неканен да не се вмъкне при мюнеджията.

Нашият стар, достопочтен водач се оказа шейх на мутаавифите, глава на разводачите на чужденци. Мутаавиф представляват официално сдружение. Всяка народност си има свои собствени мутаавиф, намиращи се под ръководството на шейх. Ето как има шейх на турците, на египтяните, на индийците и т. н. А над всички стои ръководителят на сдружението, шейхът на шейховете. Той притежава компетентността в спорните случаи, възникващи нередко между различните групи в сдружението. Ако някой, непринадлежащ към сдружението, се осмели срещу пари да оказва на поклонниците услугите на мутаавиф, то хората от сдружението ще застанат срещу него като един човек. Тайно и открито той ще среща само вражда и за никой поклонник няма да е уместно да се повери на такъв самозванец. Така че ние бяхме сполучили веднага да попаднем на подходящия човек. Старият се скачи за нас като със синджир и ни остави едвам когато напуснахме Мека. Просто се грижеше за всичко — не само за провизиите за дните на пребиваването ни в Мека, но също за шатри и дърва за поклонническото пътуване до планината Арафат, наричана от арабите Джебел ел Рахма, Планина на милосърдието, и за така нареченото „малко поклонничество“ до Ел Ум-рах. Аз знаех, наистина, че при всичко това старият си има своята немалка изгода, но в Мека от тези неща не можеш да се измъкнеш, а пък и неговите невероятни, до гротеска стигащи небивалици често ни даваха повод за тайно развеселяване.

След като се бяхме почистили от най-големия прах на пътуването и направили едно солидно ядене с кунафа — ястие от

макарони, поръсени със захар, ние тръгнахме да изпълним първото предписание. То се състои в Таваф ел Кудум, Обиколка след пристигането. Като казвам „ние“, изключвам мюнеджията и двамата хаддехни, които трябваше да останат като стража. А и на мен като християнин не можеше да хрумне да участвам в мохамедански обичаи. Правдоподобно извинение пред нашия мутаввиф не липсваше. Аз бях именно Хаджи Акил Шатир ефенди, учен от Магхриб, отдавна изпълнил задълженията хаджи и дошъл сега в Мека за студия.

Броени крачки ни отведоха на широката „Мас’а“, улицата, водеща от Ес Сафа до Ел Мерва, и ето че Баб ес Салам, Портата на приветствието, се издигна пред нас. Докато другите останаха да извършат под водителството на мутаввифа своето рака’ат^[8], аз закрачих сам по стълбището и минах през портата в джамийския двор, по който се отправих в посока към Кааба. Тъкмо бях достигнал втората Баб ес Салам — тя е настлана с мрамор и води в овалния двор на Кааба и се канех да мина през нея, когато едва не се сблъсках с един мъж, който се появи с бързи крачки иззад ъгъла от Макам Ибрахим и при моя вид буквално отскочи назад. Беше Гхани. В продължение на пет секунди стояхме неподвижно един срещу друг, измервайки се с очи, после неговите ръце се свиха в юмруци, а чертите му се разкривиха в безмерна ярост. Мислех, че в следващия миг ще се нахвърли върху мен, но явно му дойде по-добър акъл. Избълва едно проклятие и се стрелна край мен. Мека, не свещената, разбира се, поздрави своя гост с проклятие.

Срещата с Гхани събуди у мен желанието да видя неговото жилище, поне отвън. Ето защо напуснах джамията през Баб ел Вида и поех в посока към градския квартал Ел Месфалах. Заедно с квартала Баб ел Умрах той образува Долния град и изпълва най-ниската падина на Меканската долина, докато вторият споменат квартал се гуши в разклоненията на Джебел Омар и Джебел Хинди и ето защо е разположен по-нависоко.

Не беше трудно да намеря с питане къщата на Абадилах. Тя образуваше ъгъла на две събиращи се под прав ъгъл улици, които идваха от север и изток и продължаваха на юг. Беше голяма постройка и въпреки разните промени, нагодени по съвременния вкус, правеше впечатление, че вече е видяла няколко столетия. Къщата се издигаше

не непосредствено край улицата, а малко по-назад, във вътрешността на просторен двор, чийто доста висок зид спираше погледа.

Последвах, отправил очи към къщата, идващата от изток улица и забелязах, че постройката граничи с голяма овощна градина, която преминаваше в редица зеленчукови градини, простиращи се до подножието на Джебел Абу Кубе и даже по част от склона.

Ако исках да направя едно тайно посещение на къщата на Гхани, както планирах, трябваше преди туй да се запозная с терена. Ето защо се заизкачвах по Джебел Абу Кубе, додето стигнах под подновената от Осман паша крепост Кал'ат Джияд.

Седнах на едно място, където нито отдолу, нито отгоре можех да бъда забелязан, и плъзнах поглед по Свещения град.

Там лежеше той под съсипващия слънчев зной, градът-копнеж за милиони хора, бленуваната цел на всеки благочестив поклонник, както и на търсеция печалба търговец, избрал за предмет на ограбване благочестието на ощастливения мюсюлманин. Тук се събират пътищата на целия мохамедански свят. Мека е сърцето на исляма. По време на Големия хадж то приема от хиляди и хиляди артерии соковете и силите на това исполинско тяло и по хиляди и хиляди артерии изтласква нов живот и нова свежа кръв до най-крайните пори, до последните окончания на неговите разклонени нервни влакна.

Въпреки това не можех да кажа, че сега, когато ми бе позволено да чуя пулса на това сърце, ме изпълваше чувство на възвисяване. Бил съм в най-видните градове на Ориента. Стоял съм на купена на Джебел ес Садахийе край Дамаск и съм плъзгал опиянен поглед по лежащия в краката ми земен рай, от чиято среда прочутата Омаяд джами издига минарета в небесата. Съзерцавал съм от главозамайващо високата кула на галата разположения отсреща Истанбул, който бива наричан още Даир и Са'адет^[9] и със своите градини, джамии и кули се издига амфитеатрално от морето като някоя приказка от „Хиляда и една нощ“. Седял съм на Джебел Мокаттам и съм се потапял в гледката на феерично красивото в светлината на залязващото слънце Кайро, обгърнат от магията на неговото бляскаво минало. И съм гледал със смесица на възхита и съжаление от понтонния мост, прехвърлящ Тигър, към Багдад, Града на спасението, някогашната резиденция на Харун ал Рашид, който лежеше пред мен с цялото си великолепиe и разкош, но и с всички не за пренебрегване следи на упадъка. Ала

никога не съм имал сегашното чувство, чувство, което почти бих охарактеризирал с израза „тръпки ме побиваха“. Дълбоко лежащата между голите, безплодни възвишения Меканска долина пораждаше у мен асоциация за зейнал гроб, а самият Свещен град ми приличаше на изсушен от жаравата на слънцето труп. Тази представа още повече се подсилваше от Кааба, която със своето черно копринено покривало досущ наподобяваше заметнат с черен покров и положен в този гроб исполински саркофаг. И странно! Когато в мен се появи представата за гроб, се сетих за словото на Спасителя: „... приличате на гробища варосани, които изотвън се виждат хубави, а отвътре са пълни с кости от мъртви и с всякаква нечистота“.^[10]

И не можех да не си помисля, че по време на моите многобройни пътешествия из Ориента и сред едно строго спазващо вярата население съм видял и преживял много повече зло отколкото добро, и от точно от такива, на които думите на Корана бяха постоянно в устата. Къде се криеше вината? На какво се дължеше, че този град, претендиращ да е средище на мохамеданския живот и ислямската култура, изглеждаше като труп? Липсваше живителната сила, водата. Мохамеданите по начало са лоши инженери. Те не умеят да впрягат природните сили в услуга на по-висша цел. Късметът е спирачката, задържала ги столетия назад в културата. „Ма ша Аллах кан ва ма лам яша да йекун“ (Каквото Аллах поиска — става, а каквото не иска — не става), това е постоянната им поговорка, с която се примиряват с привидно неизбежното, и дават вид, че са доволни. Периодично повтарящото се наводнение доставя достатъчно вода, за да се превърне цялата Меканска долина в цветущ оазис. Но през всичките столетия на никой халиф и на никой велик шериф не е дошло на ума с построяването на язове и водохранилища да задържи небесната благословия и да я превърне в звонко злато. Кога ще дойде опитният строителен инженер, владеещ това изкуство, и кога ще се появи големият новатор, способен да доведе в жадния ров и гаснещата пустота на исляма живата вода, богатата, благословена сила на... любовта?

Видът на изнемогващия в палеция слънчев зной град буквално предизвикваше болка в мен и аз насочих своето внимание към целта, която ме бе довела тук. Взех далекогледа в ръка и го фокусирах към къщата на Гхани. От моя наблюдателен пункт бе видима само дворната

й страна, която обаче не показваше нищо забележително освен една гола повърхнина, прекъсната само тук-таме от зарешетени прозорци, с излаз към градината. Претърсих с далекогледа последната. Правилно, там се намираше „павилионът на молитвата“, една симпатична, построена в мавърски стил къщичка. Наби ми се на очи, че притежава само слепи прозорци. Необходимата светлина следователно трябваше да пада отнякъде другаде, вероятно отгоре, където един малък и красив купол стилно увенчаваше къщичката. Защо Гхани не е наредил при построяването ѝ да я снабдят с истински прозорци? Искал е да остане ненаблюдаван, когато се намира във вътрешността? За друга причина не можах да се сетя и взех решение възможно по-скоро да направя една визита на къщичката. Нямах да е особено трудно да стигна до нея. Дуварът представляваше най-малкото препятствие, а павилионът се намираше по средата на просторната градина, значи на доста голямо разстояние от къщата. Ако ми се удадеше да издебна момент, в който Гхани е отдалечен за по-дълго от жилището си, щях да бъда кажи-речи подсигурен срещу откриване. Та нали знаех от мюнеджията, че на останалите обитатели е строго забранено да влизат в градинската къщичка.

Много ми се искаше да мярна някой от тях или дори самия Гхани, но чаках напразно. След приблизително един час се върнах в нашата къща, където заварих хаддехидните — бяха се прибрали от първия таваф — да се занимават с приготвянето на вечерята. Потърсих Халеф и обсъдих с него плана, който ми беше хрумнал по път. Двама хаддехидни трябваше да наемат квартира близо до жилището на Гхани и веднага да ме уведомят, ако забележат нещо по-особено. И най-вече веднага трябваше да ми докладват, ако видят, че Гхани напуска града.

Как щях да постъпя тогава, сега още не знаех, наистина, щяха да го решат обстоятелствата. Във всеки случай беше рисковано да пристъпя към претърсване на къщичката, знаейки, че Гхани е наблизо.

Не е в намерението ми да запозная читателя с всички подробности на пребиваването ни в Мека. Достатъчно е да кажа, че настоящият ми престой в Свещения град значително задълбочи и разшири моите познания за исляма. Видях вътрешността на Кааба, която рядко бива отваряна за поклонници, и чух в планината Арафах проповедта, която един имам държа по подобие на Пророка от една едногърба камила. Участвах в долината Мина в „убиването с камъни

на Големия шейтан“ и добросъвестно си изпих чашата кафе в кафеджийската шатра при Ел Умрах, накъдето се отправят поклонниците при „малкото поклонничество“. Но чух и в колонадата на главната джамия лекциите на професорите и завързах с някой и друг от мъдрите улема „учен“ разговор по някои от спорните места на Корана. Че същевременно така уреждах нещата, та да избягна участието в религиозните обреди, вече споменах. Като прочут „талеб“ от далечната Магхриб, който веднъж е бил в Мека, не се чувствах обвързан с това, а и останалото ми поведение беше от такова естество, поне така си мислех, че никой да не се шокира.

По-малко доволен бях от персиеца. Той още на третия ден дойде възбуден при мен и заговори:

— Ефенди, трябва да приказвам с теб. Видях неща, които сам не мога да превъзможна. Може би знаеш, че макар Големия хадж още да не е започнал, отделни поклонници вече са пристигнали от Персия. Но вероятно не знаеш колко безсърдечно се отнасят с тях. Чуват оскърбителни прозвища, от които най-безобидното е „проклет аджамия“. А с бедните се отнасят особено презрително. Бутат ги, плюят пред тях, накратко казано, и едно куче не може да бъде така отритвано. Към мен проявяват по-голяма вежливост, но и аз чух достатъчно подмятания. За мен ми е все едно, аз не отдавам значение на такива неща, но толкова повече ми е болно за моите сънародници. Ефенди, какво да правя? И не мога ли някак си да им помогна? Не проумявам поведението на сунитите към шиитите. Та нали в основата си имаме една вяра, а една разлика в разбиранията по отношение законната приемственост на един халиф все пак не може да оправдае омразата, която проявяват спрямо нас.

Не можех да не му дам право, но въпреки това казах:

— Кхутаб ага, това, което казваш, от твоя гледна точка е основателно. За съжаление обаче има и друга гледна точка.

— Друга гледна точка? Как тъй?

— И още питаш? Как всъщност биват третиращи сунитите, когато се осмелят да приближат вашите свещени градове Кербела и Мешхед Али? Не се ли подхвърля един сунит на опасността от най-грубо поругаване, когато дори само случайно пресече пътеката на някой шиитски керван, намиращ се на път за Кербела? И колко често биват осквернявани сунитски светилища, примерно в Медина, от

шиитски поклонници! Само защото съдържат гробовете на двамата халифи, съперници на Нали! Не знаеш ли, че в Шираз един мъж бива незабавно зачитан като герой, ако може да се похвали, че е омърсил гробовете на Абу Бекр и Омар в Медина? И при това положение се учудваш, че тук, в центъра на сунитските традиции, гледат с недоверие и се отнасят с презрение към вас? Аз още при бени лам ти предсказах какво те очаква тук, но ти не пожела да ми повярваш.

Персиецът се загледа засрамено в земята и каза след известно време много угнетено:

— Ефенди, казваш неща, които ме натъжават. Толкова повече че не мога нищо да отвърна. Знам само едно, ако в исляма не може да се намери любов, а сега се съмнявам в това по-силно от всякога, то вече не мога с радост да бъда мюсюлманин.

И си тръгна опечален.

Стана ми жално за агата. Но с нищо не можех да му помогна, той сам трябваше да се справи с ферментацията, на която беше подхвърлена неговата душа. А и какво ли можех да кажа за негова утеха? Най-много, че в християнството също има разцепления, които са враждували жестоко помежду си, а и днес още стоят на непримиримо противоположни позиции. Но това изявление по-скоро щеше да навреди, отколкото да допринесе полза. Следователно беше по-добре да си мълча.

Мюнеджията също се бореше със себе си. В деня на нашето пристигане му бях купил един сини наддара^[11], защото намирах оздравяването на очите му за достатъчно напреднало, за да заменя предпазния дневен компрес с очила. Когато на осмия ден след това ме увери, плачейки от радост, че съвсем ясно можел да различи чертите на лицето ми, аз също не бях в състояние да изразя радостта си. Тази моя радост естествено споделиха и хаддедихните и ми костваше усилие да ги възпра да не пренесат ликуването си на улицата и да го разтръбят там по всички къшета. Още по-голяма, разбира се, беше благодарността на стария към мен и все пак в отношението му към мен беше настъпила съществена промяна. Имах усещането, че моето присъствие всеки път предизвиква леко смущение в него, да, сякаш моите думи и благият им тон понякога дори му причиняваха вътрешна мъка, така че отдалечаването ми му носеше облекчение. На мен, наистина, и през ум не ми минаваше да се обяснявам с него на какво се

дължи тази промяна. Знаех, че води тежка вътрешна борба. Отреченото, изоставено християнство се връщаше и чукаше бурно на неговото сърце. Езичето на везните, на които претегляше стойностите на исляма и християнството, клонеше решително в полза на християнството. Но тогава излизах на преден план аз, мнимият правоверен мюсюлманин, и заедно с благодарността, която мислеше, че ми дължи, дърпах езичето на везните на противоположната страна. Можех да съкратя борбата му, наистина, като просто откриех, че съм християнин, но смятах за по-добре този благороден дух да реши самостоятелно, без всякакво лично влияние, своя проблем. Ето защо ни най-малко не ме наскърби, когато забелязах, че от ден на ден мюнеджията все повече се приобщава към своя съквартирант баш насир. В него именно той намираще една сродна душа в търсенето на истината. Мен това напълно ме устройваше, само внуших на персиеца в никой случай да не споменава истинското ми вероизповедание.

Третият в съюза беше Ханнех. Тя се трудеше за мюнеджията с майчина загриженост и буквално стана необходимост за него, както Халеф и аз усмихнато забелязахме. И тъй, външно се създаваха всички условия, подходящи да направят по-приятни дните на неговото оздравяване в наложената самота, и само едно остро око можеше да забележи, че в гърдите на русина клоkochи вулкан и че между него и мен стоеше една невидима, неизразена, но все по-ясно усещаща се въпросителна.

Дните минаваха като в полет. Не липсваше и разнообразие и аз почти бях забравил Гхани и застрашаващата ни от негова страна опасност, толкова повече че двамата бдящи там хаддехидни нямаше какво да осведомят.

Но на утрото на шестнайсетия ден от пребиваването ни тук бях събуден от сън. Единият от хаддехидните, които бях изпратил да дебнат Гхани, стоеше пред мен.

— Сихди, Абадилах, когото трябваше да наблюдаваме, току-що замина с кон.

— Накъде?

— Не знаем, но създаваше впечатление, сякаш се е стегнал за по-дълга езда.

Веднага се отправих към отсрещното помещение, където спеше Халеф със сина си. Събудих ги и им съобщих намерението си да

направя едно посещение на къщата на Гхани. Кара Бен Халеф остана смълчан, но толкова по-оживено жестикулираше неговият баща.

— Хамдулиллах! Най-последно, най-последно отново приключение! Казвам ти, сихди, отдавна вече не издържам. Десетте хиляди рака'ат изкривиха и вкочаниха гърба ми, а стоте хиляди такбир и тахлил^[12] са виновни, дето почти се отучих да говоря. Не се хили, сихди! Наистина си е така. Откъде ще знаеш ти как се чувствам? Ти твоята уйдурма много лесно си я уреди, ама аз още усещам в крайниците си всяка отделна рака'а. Къде повече мога да изтрая на гърба на някой кон или на клатушкация вървеж на една джеиммел. Аллах бий 'риф. (Аллах знае.)

След като уведомихме още Ханнех и персиеца, излязохме в свежото утро. През нощта беше валило и въздухът имаше балсамна хладина. Скоро стигнахме до къщата на Абадилах. Свърнахме наляво и се запромъквахме между зеленчуковите градини към заграждащия градината зид. Намерението ни беше благоприятствано от обстоятелството, че в този равен утринен час надлъж и шир не се мяркаше жива душа. Няколко захвата и едно мятане ни отведоха благополучно отвъд, а после се запромъквахме към градинската къщичка под закрилата на доста гъсто растящите дървета. Кара Бен Халеф трябваше да се скрие зад едно стебло в близост до павилиона и да се грижи да не бъдем изненадани откъм къщата. Страната, от която бяхме дошли, не беше необходимо да надзирава.

Сега аз и Халеф можехме да се заемем с претърсването на павилиона. Вратата не се намираще наравно със земята, до нея се стигаше по няколко каменни стъпала. Както предполагах, беше заключена, но аз се бях подготвил за този случай. С помощта на парче дебела тел и ножа скоро отворих простата ключалка. Натиснах дръжката и в следващия миг се намерих във вътрешността, следван плътно от Халеф.

Най-напред не можеше да се различи нищо. Наоколо владееше почти пълен мрак, само няколко слаби лъча падаха отгоре през направените в купола отверстия. Но аз се надявах скоро да имам светлина. Гхани все някъде трябваше да има място за съхранение на предметите, от които се нуждаеше, за да си светне. Защото за мен беше ясно, че не навестяваше къщичката да се моли. И не останах излъган.

До вратата напипах една ниша и в нея връзка навосьчени факли и снопче кибритат.^[13]

Запалих една от факлите и съгледах... „покоите с трите молитвени килима“, които в последните седмици толкова често бяха занимавали мислите ми.

Да, не можеше да има съмнение, че се намирах в помещението, за което мюнеджията ми беше съобщил в своето видение. Халеф, когото отдавна бях запознал с това странно предсказание, беше на същото мнение, защото, когато восъчната факла пламна, нададе вик на изненада и каза:

— Машаллах! Сихди, без да искаме, си навряхме носа в истинската миша дупка. Така, точно така си представях покоите с молитвените килими, за които ти ми разказа. И гледай, сихди, от двете страни два червени килима, а в средата лежи син, извезан със злато! Страшно съм любопитен, каква ли тайна ще разбули.

Без да дочака моя отговор, той се захвана с изследване на средния килим със син цвят. Оставих го да прави каквото си иска, но грижливо затворих вратата, за да не излезе навън някой издайнически лъч светлина.

Намирахме се в квадратно помещение с дължина на страната около седем крачки. Широките повърхнини на стените бяха красиво изпъстрени с подобни на мостри за килим шарки и тук и там проблясваха, когато светлината на факлата паднеше върху стената, златни, вплитащи се един в други арабски писмени знаци, представляващи мъдрости от Корана. Празнините между трите молитвени килима даваха още един признак за богатството на собственика — подът беше покрит с мраморни плочи. Помещението, изключвайки споменатите молитвени килимчета, беше напълно празно. А и последните никак не подхождаха на останалия разкош. Не че бяха некрасиви или много захабени, но това бе онази обикновена стока, която за малко пари може да се намери навсякъде по пазарите. Средният, въпреки по-добрия си вид, също не правеше изключение. Златните нишки, с които бяха втъкани отделните аети от Корана, се оказаха при непрекъснато проучване неистински. Очевидно Гхани искаше с това, ако на някой хрумнеше да нахлуе тук с взлом, да отклони вниманието му от молитвените килимчета, в случай че те наистина съдържаха някаква тайна.

След като бях огледал помещението, се обърнах към Халеф. Той беше коленичил на земята и въртеше насам-натам средния килим, оглеждайки го от всички страни. Сега очевидно бе свършил с изследването си, защото каза разочаровано:

— Сихди, не знам какво да подхвана с тая постелка на молитвата. Тя ми изглежда като хиляди други и не ми е ясно каква тайна би могла да ни събщи. Пробвай си и ти късмета! Знаеш, в тия неща дълготата на твоя разсъдък е за предпочитане пред широтата на моя.

Взех килимчето в ръка и едва му бях хвърлил един поглед, вече знаех къде съм.

— Халеф, я сравни опаката страна с лицевата! Не ти ли прави впечатление нещо? Ако се касаеше за обикновено изтъкан килим, трябваше предната и задната страна напълно да се покриват. Каквото отпред е ляво, от обърнатата страна трябва да е дясно и обратно. А аетите от Корана трябва да представляват на обратната страна нечетлива плетеница от огледални писмени знаци. Такъв ли е тук случаят?

— Машаллах, сихди! Ти си прав. Сега аз също го виждам. Аетите от Корана и от опаката страна могат да се четат така безупречно. Мислиш, че си имаме работа не с един, а с два килима на молитвата?

— Не се съмнявам в това. А пък и на пипане този килим е значително по-дебел отколкото другите от тоя вид, но това може да забележи само някой, който има причина да му посвети специално внимание. Отгоре на всичко двете постелки са съшити така умело, че не са възникнали издутини и следователно не могат да събудят подозрение.

— Значи решението на загадката трябва да се търси между килимчетата? Но къде?

Решението не остави дълго да го чакаме. Едно място по края беше на пипане сякаш малко по-дебело от областта в съседство. След кратко търсене намерих шева, съединяващ двата ръба, и го разпорих с острия си нож. Мушнах ръка в така възникналия джоб и... пръстите ми напипаха малко пакетче книжа Надавайки възклик на радост, измъкнах ръката с пакетчето, а Халеф се наведе напрегнато към мен с факлата в ръка.

Най-горният лист беше разписка на шахската банка в Техеран относно депозираното там състояние на граф Вернилов, следваха няколко банкноти от същата банка със значителна стойност, общият сбор на които даваше точната сума, посочена в разписката, и накрая открих пет изрезки от персийски вестници. Всички те се отнасяха, както с един бегъл поглед установих, за тайнственото изчезване на граф Вернилов и съдържаха покана от шах-ин-шаха да се върне, ако изобщо още е жив.

Бях направил прегледа на книгата коленичил, но сега скочих, давайки воля на радостта си.

— Халеф, имаш ли представа какво държа в ръцете си? Но как ли ще знаеш! Та аз още не съм ти разправил историята на мюнеджията. Сега притежавам състоянието, което му е било откраднато, и доказателството, че Гхани преди години е извършил това мерзко престъпление.

Халеф облещи очи.

— Гхани... извършил престъпление спрямо мюнеджията? Откраднал му е състоянието?

— Естествено! Че кой друг? Сега нямам време да ти обяснявам всичко, но след онова, което вече сме преживели с него, няма защо да се чудиш на това ново откритие!

— Действително не. И все пак, сихди, не мога да проумея как един мъж, представящ се за „любимец на великия шериф“, може от друга страна да бъде толкова изпечен капъсъзин.

— Това те учудва? Мен не! Гхани тепърва трябва да представи доказателство, че действително е любимец на великия шериф. Аз не му вярвам, защото се съмнявам, че един благородно мислещ мъж, за какъвто безусловно смятам властелина на Мека, не би различил отдавна недостойността на човек като Гхани.

— Гхани, Гхани! Мрежата се стяга все по-здраво около главата ти. Благодаря на Аллах, че не съм аз дуббане^[14], която се е хванала в нея — После прибави с внезапен изблик на гняв: — Ея Гхани! Абид ел Асуам! (Тоя мошеник!) Тоя идолопоклонник! Дето мами хората с привидната си святост и използва местата и предметите, които истинските вярващи смятат за свещени, само за да прикрива с тях безчинствата си! Ако го имах сега тука тоя барас ел башар^[15], щях с истинско блаженство да го обработвам с юмруци, додето душата му

замяза на някой негоден дарабука^[16] с голяма дупка на кожата...
Какво дириш още, сихди?

Слушах приказките на хаджията с половин ухо. Беше ме споходила мисълта дали и двата червени килима не служат като скривалища за имането на Гхани. Бен Нур не беше дал някакво указание за тях, наистина, но може би защото нямаха отношение към мюнеджията. И сега се сетих колко настойчиво си бе искал Абадилах тогава в пустинята своето молитвено килимче, в което беше увил плячката си. Дали не беше скрил в него значителната сума пари, която според думите на персиеца беше спечелил благодарение на мюнеджията в Мешхед Али? Възможно! Дори много вероятно! В такъв случай щеше да му е привичка да използва молитвени килимчета като „каса“ и аз можех да се надявам, че и в застелките с червен цвят ще намеря „парасъ“, както би се изразил Халеф. Същевременно ми се натрапи нова мисъл. Гхани често е идвал тук. С каква цел? Да не би само заради синия килим? В този Бейт ес Сала^[17] трябваше да има и други неща, за които сега още нищо не знаех.

Тъкмо се канех да сложа синия килим, след като напразно го бях изследвал за други джобове, на мястото му, когато нещо привлече вниманието ми. Халеф беше приближил, за да ми свети. Светлината на факлата падаше върху мраморния под и на него се открие дълга цепнатина. Изглеждаше така, сякаш двете съседни мраморни плочи вече не бяха здраво свързани. Взех факлата от ръката на Халеф и огледах въпросното място. За мое удивление забелязах, че в двата края цепнатината продължава под прав ъгъл, следователно се касаеше за свободно поставена плоча. В мен се породих подозрение. Какво ли, ако тази плоча прикриваше входа на някое подземно помещение? Трябваше да добия сигурност и ето защо почуках с дръжката на моя боун найф^[18] на различни места по пода. Тонът навсякъде беше еднакъв, само на споменатото място звучеше кухо. Следователно правилно бях предположил и вероятно се намирах над входа на зимник. Но как се отстраняваше тежката плоча с площ около един квадратен метър? Продължих да търся и забелязах, че на съседната плоча има едно място като откъртено от твърд предмет. Мушнах здравето, нечупливо острие на ножа на същото място и натиснах. Плочата се повдигна малко, така че можах да си помогна с ръка и без по-нататъшни затруднения напълно да я вдигна, макар да притежаваше

значително тегло. Сложих я до възникналата дупка, която мрачно и зловещо зейна към нас. Когато осветих надолу с факлата, докъдето стигна ръката ми, установих, че се касае не за стълбище, а за една отвесно водеща в дълбочина тясна шахта. Но очевидно не беше трудно да се слезе, защото, докъдето можех да видя, по едната стена на определени промеждутъци бяха вбити железни скоби, така че ръце и крака имаха достатъчна опора при слизането. Халеф ме погледна очаквателно в лицето.

— Сихди, какво ще правим? Чудесно ще е, ако проникнем зад мошенгиите на това диване Гхани.

— Да, ще слезем! Но от предпазливост ще вземем още една факла. Не се знае колко дълго ще бъдем принудени да останем долу.

Всъщност бях възнамерявал да подложа двата червени килима на еднакво внимателно проучване, но новото откритие ми се стори по-важно от всичко друго. А пък и можех да предприема проучването в по-подходящо време.

Прибрах намерените книжа и се запусках пръв с факлата в дясната ръка. Халеф ме следваше непосредствено. Преброих двайсет скоби, докато отново почувствах твърда земя под себе си. Намирахме се в един вървящ в две посоки проход, който беше толкова тесен, че най-много двама души можеха да вървят един до друг. Стените и таванът се състояха от гранитни квадрати и различни празнини даваха да се отгатне, че ходникът трябва да бе на доста почтена възраст. Във всеки случай не беше възникнал наскоро или чак пък да го беше построил Гхани. Но накъде водеше? Последвахме го най-напред във водещата на запад посока, но не стигнахме далеч. След няколко крачки трябваше да спрем. Пътят свършваше, понеже галерията се беше срутила. Ако продължаваше нататък, сигурно щяхме да излезем в някоя изба под къщата на Гхани. Затрупан ли беше проходът, или от само себе си се беше срутил? Сметнах отговарянето на този въпрос за излишно губене на време и тръгнах назад, за да проследя прохода в другата посока. Доста дълго той продължи равно. Изброих хиляда крачки в източно направление. Накъде водеше? По моя преценка вече трябва да се намирахме в недрата на Джебел Абу Кубе.

Не се наложи дълго да си блъскаме главата, защото равният път свърши и тесни, но иначе съвсем удобни каменни стъпала ни поведоха нагоре. Бях преброил двеста петдесет и шест, когато един тесен равен

ходник се отклони надясно. Какво да правим? Главната посока ли да следваме, или отклонението? След кратък размисъл избрах последното и не стана нужда да се разкайвам. Различни признаци, както и няколко захвърлени угарки от навосъчени факли, даваха да се разбере, че този път не е толкова рядко използван. Също в последно време трябва да е бил използван, защото на няколко места, където влагата се беше процедила между гранитните квадри и подът се бе размекнал, забелязах отпечатък от крак. Следата трябваше да е доста нова, защото едва в последните дни бе валяло. След може би петстотин крачки отново бяхме принудени да спрем, защото една врата от дърво преграждаше пътя ни. За щастие залостващият механизъм, едно тежко дървено резе, беше монтиран от нашата страна. Тикнах го назад, бутнах вратата и се намерих... на открито. В нозете ми се простираше Свещения град, странично от мен и не много високо гледаха надолу мрачните стени на крепостта Джияд, а аз самият стоях сред лабиринт от останки от зидове. Те покриваха доста голяма част от планинския склон и очевидно бяха останките на стари, изоставени крепостни съоръжения. Въпреки близостта на града тук горе цареше дълбоката тишина на самотата. Докато Халеф се провираше наоколо из руините, аз се обърнах да огледам по-обстойно вратата. Състоеше се от тежки дървени греди и от външната страна бе така умело нагодена към околността, че само едно остро око можеше да я открие, и то само ако наличието ѝ му беше известно.

За какви цели служеха вратата и главната галерия, от която сега бяхме излезли? И къде щеше да ни отведе каменното стълбище, ако продължехме да го следваме? Може би чак горе в крепостта? При това положение целият подземен къртичи проход се числеше към крепостните съоръжения и ме учудваше единствено че явно само Гхани го знаеше. В този случай трябваше да приема, че подземната галерия беше останала неизвестна и на Осман паша, когато е привел отново в изправност старата крепост Джияд. Но какво общо имаше Абадилах с всичко това и какви цели преследваше?

Твърдо реших да не се връщам в Павилиона на молитвата, преди да съм разбрал къде излиза каменното стълбище. Ето защо извиках Халеф и запалих втората восъчна факла, тъй като първата вече беше употребена. Върнахме се в тайния проход и тъкмо поискахме да затворим вратата отвътре, когато видях на земята да светлее нещо

бяло. Преди туй ми беше убягнало, защото факлата не пръскаше достатъчно светлина, но сега дневната светлина нахлуваше вътре и ярко осветяваше излаза на галерията. Надигнах нещото. Беше парче хартия и от едната ѝ страна беше написана бележка, състояща се само от едно изречение, но това изречение съдържаше една дума, която почти ме накара да замръзна от удивление.

Читателите на моя том „През пустинята“ сигурно ще си спомнят, че по онова време, когато бях принуден да бягам от Мека, навестихме една пещера, известна само на предводителите на атеибехите. Под „навестихме“ имам предвид дъщерята на Малек, Халеф, себе си и пленения Абу Сейф. Пещерата се казваше Атафрах и „Атафрах“ гласеше думата, в която сега се взирах с такова невярващо удивление и сливане, че Халеф ме сръга в ребрата и учудено попита:

— Ама какво има, сихди? Какво е писано на бележката?

— Ето, виж сам и после ми кажи дали правилно съм го прочел!

Халеф взе бележката от ръката ми и прочете на глас съдържанието ѝ:

„Ела утре в пещерата Атафрах!“

После отпусна смаяно ръката с бележката и каза след една пауза на безмълвно удивление:

— Вярно е, сихди. Съвсем ясно е написано. Машаллах! И още един път машаллах! Дали става въпрос за нашата пещера, в която бяхме преди дванайсет години?

— Как може още да питаш? Аз съм убеден в това и сега знам, че е трябвало да намерим не само състоянието на мюнеджията, но и тази бележка. Ела с мен! Трябва да се върнем и веднага да последваме Гхани.

— Как? — запита хаджията удивено. — Не искаш ли преди туй да проследим стълбището до края му?

— Днес нямаме време за това. Имам сигурното усещане, че при пещерата Атафрах ще узнаем нещо по-важно, отколкото ако се ровим тук под земята като хулдат.^[19]

— Само че ще идем твърде късно. Гхани е толкова далеч пред нас, че не можем да наваксаме преднината му.

Хвърлих един поглед на часовника си.

— Ние тръгнахме от къщи малко след потеглянето на Гхани и сме тук едва от час. Той следователно има преднина от може би час и

половина. Сега трябва да вземеш предвид, че очевидно се касае за някаква работа от голяма секретност. Той следователно няма да тръгне към мястото по прав, а по обиколен път. Предполагам дори, че е напуснал града не през портата за Джидда, а от противоположната посока, и че за да не бие на очи, не е показал голяма бързина. Ние, напротив, можем да напрегнем животните си и освен това ще се придържаме към правата линия, така че бихме могли да го настигнем и даже изпреварим.

— Сихди, ти си прав и аз отново съзнавам, че дълготата на твоя разсъдък не е чак толкова лоша.

Затворихме грижливо вратата след себе си и поехме обратно толкова бързо, колкото пътят позволяваше. През главата ми минаваха всевъзможни мисли. Кой беше този, с когото Гхани се намираше в тайна връзка и от когото по обходни пътища през подземния проход получаваше съобщения? Защото след всичко досегашно ми беше ясно, че той посрещаше куриера не в къщата си, а във сред руините. Към племето на атеибехите ли принадлежеше? Всъщност би трябвало така да приема, защото сметнах за изключено, че те ще открият на някой външен човек пещерата Атафрах. Кого касаеше по-нататък ездата на Гхани и срещата в пещерата? За нас ли се отнасяше или за някой друг? Че Абадилах не се бе отказал от отмъщението си, се разбираше от само себе си. От друга страна, ако се касаеше само за нас, в самата Мека щяха да се намерят достатъчно послушни оръдия за неговите отмъстителни планове, така че не му се налагаше да излиза специално от града. Както и да въртях и сучех нещата, можех да градя само вероятности, не твърдения.

Не по-иначе ми вървеше със странното предсказание на мюнеджията, което по толкова неочакван начин започна да се изпълнява. Що за сила беше тази, която говореше чрез мюнеджията и разкриваше неща, за които той самият понятие си нямаше? Що се касае до парите на бившия руски професор и подземния проход, предсказанието на мюнеджията не ми беше толкова непонятно. Но как стояха нещата с бележката? Трябваше ли и нея да впиша в сметката на тайнствената сила? Можеше ли тази душевна сила да надзърта в бъдещето и отнапред да знае, че в определено време, да, в определен час на пътя ми ще лежи бележка, която съдържа нещо важно за мен?

Трябваше да отложи отговора, който и бездруго не можех да дам, тъй като бяхме стигнали до шахтата. Изкатерихме се, сложихме мраморната плоча и нагласихме синия килим точно както си беше лежал по-рано. Като оставим настрана парите и двете изгорени восъчни факли, всичко друго отново си беше както преди. След още един проучващ поглед напуснахме помещението и аз успях да щракна ключалката.

Кара Бен Халеф се зарадва, когато отидохме да го снемем от поста. Не беше мярнал никой в градината и времето на чакането му се бе сторило доста дълго. Удаде ни се и сега да прехвърлим незабелязано дуvara и после тръгнахме с бързи крачки към къщи. По пътя Халеф съобщи на сина си най-необходимото, което трябваше да знае.

[1] главният на учените (Б. а.) ↑

[2] университет (Б. а.) ↑

[3] гигантска змия (Б. а.) ↑

[4] медарис — мн. ч. от медресе (Б. нем. изд.) ↑

[5] Сукак ел Хаджар — „Каменната улица“ (Б. а.) ↑

[6] Дихлис — преддверие (Б. а.) ↑

[7] сакале — пейки (Б. а.) ↑

[8] Рака'ат — падане на колене. (Б. а.) ↑

[9] Даир и Са 'адет — Порта на щастието и блажеността (Б. а.) ↑

[10] Библия, Матей, 23; 27 (Б. нем. изд.) ↑

[11] Наддара — очила (Б. а.) ↑

[12] Такбир, тахлил — предписани поклоннически молитви (Б. а.) ↑

[13] Кибритат — кибритени клечки (Б. а.) ↑

[14] Мухи (Б. а.) ↑

[15] проказа на човечеството (Б. а.) ↑

[16] барабан (Б. а.) ↑

[17] Дом на молитвата (Б. а.) ↑

[18] Боун найф (ам. @bow-knife) — дълъг нож с двуостър край (Б. пр.) ↑

[19] Хулдат — къртици (Б. а.) ↑

ЧЕТВЪРТА ГЛАВА

ПРИ ПЕЩЕРАТА АТАФРАХ

В „Сукак ел Хаджар“ се задържахме само дотолкова, колкото беше необходимо да оседлаем конете и се екипираме за едnodневна езда. Книжата, касаещи мюнеджията, предадох за съхранение на Кара Бен Халеф, който трябваше да остане вкъщи, тъй като не исках да ги подхвърлям на опасностите на една макар и кратка езда. Всъщност можех веднага да ги дам на мюнеджията, но това щеше да доведе до обяснения, а за тази цел сега нямах време.

Ето как от пристигането ни на „Каменната улица“ бяха изминали само няколко минути, когато Халеф и аз вече минавахме край голямата джамия и през Баб ел Умрах^[1], за да достигнем водещия към Джидда път Веднага щом оставихме зад себе си последните къщи на града, можехме най-сетне да подтикнем конете към по-голяма бързина.

— Асил... Асил! Рамххххх, рамххххх! — ободрих аз моя арап.

— Баркх... Баркх! Рамххххх, рамххххх! — последва примера ми и Халеф,

Това бе подканата за кариер. Животните се подчиниха, и то с такова спокойствие и лекота, сякаш този вид ход за тях не означаваше ни най-малко напрежение. Въпреки че в началото пътят никак не бе равен, те преодоляваха всяко препятствие като на игра и когато достигнахме равната пустиня и префучахме край мястото, където навремето бях свалил Бащата на сабята, не беше минал повече от половин час, макар тогава за същия път с отличната камила на Абу Сейф да ми бе необходим три четвърти час. Досега Халеф беше принуден заради неравностите да язди зад мен, но сега пътят му позволи да дойде до страната ми и аз му разказах историята на мюнеджията и низостната мрежа от измами, с които Абадилах беше оплел доверчивия човек. Халеф беше възмутен. Докато разказвах, той на няколко пъти ме прекъсна с възклици на удивление, а речитативите „Валлах, биллах, таллах!“ не свършиха до края на разказа ми. Но когато приключих, противно на обичайния си маниер, остана смълчан.

Но това мълчание беше по-красноречиво, отколкото ако с шумна изява на погнуса бе дал воля на яда си. Добре че Гхани не беше тук! Иначе щеше да бъде стрит от „мелницата на неговия гняв“.

По време на моя разказ бяхме накарали животните да преминат в по-бавен ход, за да не ги пренапрягаме, но сега отново ги смушкахме. Слънцето се изкачваше по-високо и по-високо, а дневната жегата ставаше все по-осезаема. Въпреки това ние продължавахме да яздим без почивка, защото исках да бъдем на мястото, преди пладнешкият зной да е превърнал ездата в мъчение. Бяхме вече три часа на път и аз усърдно използвах далекогледа, за да открия Гхани. По мои сметки той не можеше вече да е далеч пред нас, при предпоставката че бе останал по правата линия и не бе превърнал ездата си в бясно препускане. От последното впрочем не се опасявах, защото не виждах причина за употребата на прекомерна бързина.

Най-сетне усърдието, с което се оглеждах, беше възнаградено. Далеч пред мен видях една движеща се точка, а когато приближихме, се установи, че е единичен ездач. С равномерен ход той се стремеше към една линия, която можеше да се различи на хоризонта право напред. Това бяха скалните отломъци, ограничаващи от тази страна пустинята, над които трябваше да се търси пещерата Атафрах. Без дума да кажа, се отклоних наляво от досегашната посока и Халеф ме последва, без да покаже учудване. Той ме познаваше и можеше да си обясни повелението ми, макар да не му бях казал причината. Трябваше да отчетем, че местността, от която се очакваше Гхани, е наблюдавана от скалистия ва'р и поради това да се стремим да се приближим до мястото на срещата с една обиколка от юг и запад. За да достигнем възможно по-рано от Гхани пещерата, подкарахме животните в карьер и след четвърт час стигнахме мястото, където откритата пустиня преминаваше във ва'р. То се намираше толкова далеч на юг от точката, към която се стремеше Гхани, че оттам с невъоръжено око със сигурност не можехме да бъдем забелязани. Вкарахме конете между процепените скали и поехме в посоката, в която знаех пещерата Атафрах. Вярно, от онова време бяха изтекли повече от двайсет години, а и престоят ми бе твърде кратък, но аз се доверявах на почти безпогрешното чувство за ориентация на уестмана, че ще намери мястото без особени усилия.

Когато сметнах, че доста сме приближили пещерата, оставихме конете в един скален процеп. Всъщност би трябвало да оставя Халеф на стража, но милият дребосък ме помоли толкова настойчиво да го взема, че не можах да му откажа. Безшумно продължихме да се промъкваме пеша. Аз насочвах крачките си така, че по мои пресмятания трябваше да стигнем пещерата от запад, защото приемах, че на тази посока няма да бъде отделяно внимание. Напредвахме все повече и аз се надявах всеки миг да се натъкна на сигурни белези, че се намираме в близост до пещерата, но нищо подобно не се случваше. Вече смятах, че съм объркал посоката, и спрях да се уверя, когато странично зад нас се разнесе от известно разстояние висок вик. Прозвуча като въпрос. Чух и отговора, който бе даден от още по-голямо разстояние, но не можах да разбера нито дума. Бързо и с крайна предпазливост се запромъквахме в посока на звука. Скалният процеп, представляващ входа на пещерата, беше, както знаех от по-рано, обграден от огромни каменни блокове, така че промъкването не ни създаваше затруднения. С всяка крачка теренът ми ставаше все по-познат и на края съгледах, предпазливо надзъртайки иззад един скален ръб, входа на пещерата и двама бедуини. Те седяха на земята и очаквателно гледаха към трети, който тъкмо се зададе от посоката, откъдето се очакваше Гхани. Коне не видях. Навярно бяха подслонени в пещерата, в чиято задна част, както ми беше известно отпреди, имаше малък воден басейн — голяма рядкост в тази бедна на води околност.

Когато третият приближи на няколко крачки, по-знатният от двамата попита:

— Ха ху Абадилах? (Абадилах ли е?)

— Айва, ха ху. (Да, той е.)

Беше много далеч още, наистина, но аз го познах по червената бард'а^[2], която светлееше на слънцето.

— Тогава иди и имай грижата да не ни обезпокои някой неканен!

— Кой ще ни обезпокои в тая усамотена местност, о, шейх?

— Не питай, а се подчинявай! — отвърна сухо заговореният с титлата „шейх“. — Знаеш, че се касае за толкова опасна работа, че човек не може да бъде достатъчно предпазлив.

Скастреният се отдалечи, без дума да произнесе за отговор, за щастие не към нашата страна, а към срещуположната — навярно

защото можеше да се опасява от нежелано безпокойство само от откритата пустиня. Очаквах, че другите двама ще подхванат разговор, от който да мога да заключа за целта на присъствието им тук, но надеждата ми не се оправда. Двамата гледаха мълчаливо пред себе си.

Трябва да бяха минали може би десет минути, когато от отсрещната страна прозвучаха удари от копита — очакваният пристигаше. След няколко мига ездачът се появи иззад един скален издатък. Да, това беше той, Абадилах ел Варака. От мършавата му фигура не можеше нищо да се види, защото бе обгърната от широк, образуващ много дипли, бурнус, който не позволяваше да се извади заключение за положението и ранга на притежателя. Но конят под него беше от най-благородна раса, а пурпурночервеното, богато извезано със златна сърма червено покривало, което висеше под седлото и покриваше гърба и хълбоците на животното, трябва да струваше „много кесии“. Учуди ме, че беше намерил пътя през тоя скален лабиринт, без да слиза от коня. Очевидно не за пръв път беше тук. Докато биваха разменяни обичайните приветствени думи, придружителят на шейха помогна на ездача да слезе от коня и поведе животното към пещерата. Значи правилно бях предположил: конете бяха подслонени в пещерата.

Сега се питаше къде ще се проведе разговорът. Ако в пещерата, за нас щеше да е трудно, ако не и невъзможно да го подслушаме. Но бях освободен от тази грижа, защото шейхът отправи към новопристигналия въпроса:

— Тук ли искаш да останем, или да отидем в пещерата?

— Околността сигурна ли е, не можем ли да бъдем изненадани?

— Наоколо няма никой, а и Али стои на стража при края на ва'ра. Значи сме напълно сигурни.

— В такъв случай предпочитам да останем тук. По-удобно е отколкото вътре, където ще трябва да запалим огън, за да можем да виждаме.

Това беше, което исках да зная. И докато тримата, защото придружителят на шейха тъкмо се върна от пещерата, се нагласяха удобно, ние се запромъквахме още по-наблизо. Недалеч от мястото, където седяха тримата, имаше два скални блока. Те се намираха близо един до друг и образуваха една стесняваща се напред пролука. Пропълзяхме в нея и се озовахме в задоволителна сигурност. Отпред

пролуката беше толкова тясна, че ние можехме добре да надзъртаме навън, но не и другите да поглеждат вътре. И дори на някого да хрумнеше да претърси мястото, щяхме навреме да разберем и да се скрием зад някой от многобройните, разпръснати наоколо скални отломъци.

Тъкмо се бяхме настанили възможно най-удобно в тесния процепа и Гхани започна разговора. Първото, което чухме, беше един упрек:

— Защо не дойде на обичайното ни място да направим последните споразумения, а ме накара да яздя чак дотук?

— Защото не сметнах за умно да обсъждаме плана за залавянето на един лъв в бърлогата му.

— Но ако лъвът е станал болен и слаб? Откога се страхува Ахмед Гхалиб, шейхът на храбрите араби себид?

Я гледай! Ахмед Гхалиб! Вече бях чувал за него. При управлението на предишния вали^[3], Осман паша, като съюзник на могъщия шейх на бени харб, Бен Азим, той дълго време беше правил несигурни керванските пътища от Мека за Джидда, докато енергичният паша не сложи край на престъпния им занаят. Оттогава нищо повече не се чу за двамата и керванските пътища се радваха на доста голяма сигурност, докато в последно време не бяха извършени няколко дръзки разбойнически нападения, чийто автор така и не можа да бъде установен. Настоящият вали, Шавет паша, прие задачата си с леко сърце. „Живей и дай възможност и на другите да живеят“, бе явно неговото основно правило. Той не притежаваше честолюбието като своя предшественик да играе значителна роля редом с великия шериф; можеше и така да задоволява своята алчност. При тези обстоятелства не можеше да се очаква, че ще се кахъри за сигурността на керванските пътища. И аз не смятах за изключено шейхът на себид-арабите тайно да извлича полза от това и да има пръст в споменатите разбойнически нападения. Същевременно ми се натрапи мисълта, че донякъде Гхани играе ролята на „фитилджия“. Като управник на цял градски квартал той добиваше достатъчно представа за състоятелността на подслоняваните при него поклонници, за да може да обърне внимание на своя съюзник шейха върху някой добър улов. Плячката биваше поделена и Абадилах се превръщаше в богат мъж, в гхани.

Тези мисли минаха със светкавична бързина през главата ми при последните думи на Гхани. Но кой беше лъвът, който трябваше да бъде заловен и който беше станал слаб и болен? За нас тези думи естествено не можеха да се отнасят. Веднага получих отговор на тоя въпрос, защото шейхът отвърна:

— Болен, слаб лъв, казваш? Аюн ер Рафик все още притежава множество могъщи приятели и се радва също така на голяма почит сред народа.

— Аллах керим! (Аллах е милостив!) — рече пренебрежително Гхани. — Ти из един път се изпълни със съмнения. Аюн ер Рафик отдавна вече не е така обичан както по-рано. Забрави ли колко много са докачени хората от великия шериф, задето стана недостъпен за обикновените люде и рядко приема? Всичко може меканецът да понесе и извини при своя властелин, но само не едно пренебрежително отношение. Дори в собствената си къща вече не притежава приятели, толкова тираничен и непостоянен е станал. Остави ме само да седна на неговото място и ще видиш, че никой няма пръста си да мръдне за него. Или мислиш, че потомъкът на Мохамед Абу Нумехий и правнукът на Кватадах е по-малко подходящ за шерифския трон от Аюн ер Рафик? Защо наследниците на Баракат да не са също така призвани за владичество както синовете на Хасан?^[4]

В моите вени тече същата благородна княжеска кръв. Трябва ли да се откажа от правото си само защото сегашният везир принадлежи към един по-стар клон? Това през ум не ми минава. Аз искам и ще бъда велик шериф, а който притежава властта, притежава и правото!

Ама това изявление беше наистина крайно любопитно! Аз ставах свидетел на едно съзаклятие, което бе насочено срещу сегашния велик шериф. Вярно, ако разсъдех правилно нещата, те не ми изглеждаха чак толкова удивителни. Историята на великия шерифат на Мека до най-ново време е написана с кръв. Не на един и двама прочули се по-късно емири се бе удавало да се доберат до шерифския трон през трупа на своя предшественик и силом да си издействат после потвърждението на Високата порта, чието върховно господство и бездруго от време на време, когато е възпрепятствано от война, само привидно се грижи за работите на далечния Хеджас. Но сега, когато турците притежаваха силен гарнизон в Свещения град, един мъж да се осмели да вдигне бунт срещу управляващия велик шериф, който същевременно щеше да

е насочен срещу пашата, бе изненадваща дързост при обичайната страхливост на Гхани. Или той може би стоеше в таен сговор с Шавет паша? Това предположение ми се струваше малко дръзко. Във всеки случай пътуването на Гхани, което бе предприел до Мешхед Али като „пратеник на великия шериф“, ми се явяваше сега в съвсем друга светлина. Не беше ли преследвал същевременно своите себични планове? Може би се е опитвал да си спечели приятели сред тамошното висше духовенство? Ако е било така, то нещата трябва да не са завършили с желания резултат, иначе нямаше да дръзне да извърши кражбата на Канс ел А'дха. Защото съюзник, на чиято помощ се разчита, човек не ограбва предварително.

Нямах време да развия по-нататък тези мисли. Това, което сега чувах, изискваше нераздвоеното ми внимание „Който притежава властта, притежава и правото!“, бе казал Гхани. Шейхът нададе къс, подигравателен смях и рече:

— Който притежава властта, казваш? Да не би ти да я имаш?

— Все още не, но скоро ще я имам, и ти трябва да ми помогнеш.

— Ами ако не искам? Ако не искам да си занеса кожата на пазара заради теб?

Гхани скочи разгневено и тупна с крак.

— Длъжен си да искаш! Не забравяй, че си мой сихр^[5], и само една дума ще ми коства пашата да насъска аскерите си срещу вас.

По чертите на шейха плъзна злостна усмивка, когато отвърна:

— Ами кажи я, де! Много бих желал да видя физиономията на меканците, когато узнаят, че видният и благочестив Абадилах е хаму^[6] на опасния Ахмед Гхалиб. Впрочем пашата си има други и по-важни работи, отколкото да пуска потери подир нас. Тоя лов ще му донесе малко. Но защо трябва да се смразяваме? Каква полза ще имаш от това? Седни и позволи спокойно да говоря с теб! Досега ти още не си се разкайвал, че си ми дал дъщеря си за жена. Ха-ха, само да го знаеха меканците! Навремето дяволски хитро скроихме нещата. Ти уж отведе дъщеря си в Египет, за да я омъжиш там, а в действителност я доведе в дуара на себидите. Това беше най-доходната сделка, която някога е била сключвана. Защо трябва сега от един път да се разтури?

Гхани колебливо се отпусна отново на прежното си място и рече кисело:

— Ти самият започна, като каза, че не искаш да ми помогнеш.

— Казах ли, че не искам? Аз само намекнах за това. Работата е твърде опасна.

— Работата хич не е опасна — увери с жар Гхани. — Аз още преди споделих с теб, че съм спечелил шейх ел улема^[7] и известен брой влиятелни мударрис.^[8]

Освен това притежавам голям авторитет сред народа. А що се отнася до пашата, той няма да може нищо да предприеме срещу мен, след като веднъж бъде поставен пред свършен факт.

— Да, след като...! Но докато стигнем дотам, много мои храбри воители ще са заплатили с живота си.

— Нито един няма да заплати с живота си, нито един-едничък! Аз притежавам едно средство, което почти без бой ще ти достави крепостта Джияд в ръцете.

— Крепостта Джияд? Без бой? Ти се майтапиш!

— Не се майтапя. Първоначално смятах да говоря за това с теб едва след като сме се споразумели, но ти ме принуждаваш да ти разкрия тайната си още сега.

— Тайната ти? Става въпрос за някаква тайна? Правиш ме любопитен.

— Да, това е една дълго пазена тайна и аз съм единственият, който я знае. Тя е свързана с подземния проход, който води от моята къща до недрата на Джбел Абу Кубе и единият край на който излиза в руините, където получавам твоите известия.

— Казваш, единият край. Нима проходът има и друг?

— Да, и тъкмо това е моята тайна, която грижливо съм крил от всички, дори от теб. Ето защо никой крак, освен моя, не биваше да пристъпи в ходника. Не исках да имам довереник, който би могъл да използва това познание за свои цели. С други думи, ходникът не води само до руините, а по-високо, много по-високо. Той излиза в едно подземие на крепостта Джияд.

Сега шейхът беше този, който скочи с всички признаци на възбуда.

— Машаллах! Истината ли казваш?

— Казвам я. Излазът на прохода е затворен с един каменен блок, който се отстранява с помощта на един прост механизъм. От другата страна човек се озовава в едно подземие, а оттам много лесно може да се проникне във вътрешността на крепостта. Аз лично съм се убедил в

това и съм стигал незабелязано до крепостния двор, но после трябваше да се оттегля заради постовете, които постоянно пазят там. Сега вярваш ли, че средството ми е отлично?

Не е необходимо да казвам, че аз слушах думите на Гхани с не по-малко напрежение от шейха, макар да бях очаквал нещо подобно. Халеф ме сръга с лакът. С това искаше да даде израз на своето учудване, защото близостта на враговете изключваше друг вид на споделяне на чувствата. Най-възбуден се показваше шейхът. Той направи няколко „тегела“ напред-назад с големи крачки и спря после пред Гхани.

— Защо ми го казваш едва сега? Ако го знаех по-рано, нямаше нито за миг да се замисля. Но убеден ли си наистина, че освен теб никой друг не знае за ходника? Почти не мога да повярвам.

— Можеш спокойно да го вярваш. Крепостта все пак повече от две еджял^[9] беше извън употреба. Колко лесно може ходникът в тоя дълъг период от време да потъне в забрава! Впрочем хората, изглежда, още когато крепостта е изгубила своето предназначение, не са знаели вече нищо по въпроса, иначе щяха да направят недостъпни двата излаза — онзи, който води в крепостта, и другия в руините, които по-рано са били външно укрепление на Джияд. Та нали третият край на прохода, който излиза някъде в моята къща, е затрупан. Аз също нямаше да си имам никакво понятие за тази работа, ако по някаква щастлива случайност не бях открил прохода. С цената на много усилия изкопах нов достъп до него. Стария въпреки всички търсения не можах да намеря, макар да проучих всички къшета на моята къща. Но той и бездруго нямаше да ми е от полза, защото щеше да ми е невъзможно да отстраня незабелязано земната маса, преграждаща галерията към къщата ми.

— А как изобщо е възникнал тоя подземен проход между твоята къща и крепостта?

— Аллах знае! Предполагам, че господарите на Мека, издигнали крепостта, са построили прохода от къщата ми — тя вероятно е представлявала тяхното градско жилище — до нея, за да могат във времена на опасност бързо и незабелязано да се подслонят на сигурно място. Много вероятно при едно такова оттегляне да са взривили галерията в близост до къщата ми, за да отнемат на враговете възможността да ги преследват, а двата горни излаза са оставили,

понеже са представлявали подземната връзка между крепостта и външните съоръжения. По-късно Мека и заедно с нея и крепостта са преминали в ръцете на други господари и проходът е потънал в забвение. Така си представям аз развитието на нещата.

— Но как си успял да откриеш прохода и къде си построил новия достъп?

— Ахмед Гхалиб, аз ти разкрих тайната, доколкото беше необходимо за моите планове. Повече нищо не мога да ти кажа.

Шейхът беше следил обясненията на Гхани с голямо внимание и не е трудно да се помисли, че ние също бяхме наострили уши. Аз бях напълно съгласен с опита на нашия стар познайник да обясни историята на възникването на галерията. Точно така си я бях представял и аз. „Свещената територия на Аллах“, както един съвременник нарече Мека, толкова често е сменяла своя господар и „свещеното наследство“ е било предмет на толкова ожесточени битки, че „наследникът“ преди всичко е трябвало да мисли за своята лична сигурност. На тази необходимост дължаха възникването си построените при градските входи стражеви кули и крепостта Джияд. Последната в хода на столетията, наистина, неведнъж е била превземана и разрушавана, докато наскоро бе приведена отново в изправност от Осман паша. Тя служеше не само за отбранителни цели, но и като затвор за онези меканци, които за по-дълго време биваха лишавани от свобода. Впрочем великият шериф претендираше за достъп до този затвор, а с това и до крепостта, за своите съдебни служители също както пашата за своите аскери. Но и двамата нямаха представа, че седят в лисича дупка, която не им предлага достатъчна сигурност, тъй като беше налице един таен проход, чийто ключ беше в ръцете на Гхани. А че този достъп лесно можеше да се превърне в удобно място за нахлуване, ставаше достатъчно ясно от чутото. Де само Гхани да подозираше, че вече не е единственият притежател на този „ключ“.

Обясненията на Гхани бяха отстранили и последните съмнения на шейха. Сега той вече не забави съгласието си.

— Абадилах, ти ще имаш моята помощ. Кажи ми само кога ще започне ударът!

— В най-близките дни. Не мога по-дълго да чакам. И моето първо дело като велик шериф ще бъде дело на отмъщението.

— Аа, имаш предвид хаддехните, които носят вината за смъртта на твоя син? Учудва ме само, че отдавна не си си отмъстил.

— Не ги разбираш тия работи. В такъв случай ще бъда принуден да предам наказанието в ръцете на великия шериф, а тогава ще излязат наяве неща, за които той не е необходимо да знае.

— Аха, Канс ел А'дха — ухили се шейхът — Но колко лесно могат да си тръгнат чужденците и ти да останеш с пръст в устата.

— Така ли мислиш? — иронизира Гхани. — Смятах те за по-умен. Би трябвало да се досетиш, че си имам съгледвачи, които ме осведомяват за всяка постъпка на ония кучета. От тях знам със сигурност, че те още не мислят за скорошно заминаване. А и така да е, аз по-скоро ще се откажа да стана велик шериф, отколкото от радостта да накарам тия шахъни да почувстват моето отмъщение.

— Ами ако великият шериф не ти стори хатъра? Какво можеш да направиш тогава сам срещу толкова много?

— Не съм сам. Не ти ли казах, че и в града имам много приятели? И ако се наложи цялото градско население да призова срещу тях, ще го сторя.

— Е, при всички случаи е по-добре да не разчиташ на този все пак несигурен изход. Само ми кажи един определен ден, в който искаш да подхванем битката.

Гхани помисли известно време, след което отговори:

— Днес е йом ел джум'а.^[10] До вдругиден ще съм готов с приготовленията си в града. Ела през нощта между йом ел хадд^[11] и йом ел итнен^[12] с воините си на известното място в руините, където ще те очаквам два часа след полунощ. Място да се скриете, ще намериш достатъчно. Защото от само себе си се разбира, че никой не бива да ви види. Също събирането на хората ти трябва по възможност да стане на някое място, където няма да могат да ви забележат. Понеже ако един такъв голям отряд бъде съгледан в близост до града, ще се вдигне излишна шумотевица.

— Много добре стана, че нашите съюзници от времето на Абд ел Мутталиб, атеибехите, ни издадоха тази пещера. Ще заръчам на моите воители да дойдат тук. В тази местност рядко идва някой, а вода в пещерата има достатъчно, в случай че се наложи да се задържим известно време тук.

— Добре! Но имай грижата същевременно воините ти да не направят някоя грешка!

— Не се кахъри! Ще им дам точни указания. Със спускането на мрака ще потеглим оттук и така ще уредим нещата, че някъде към полунощ да стигнем с конете си пътя, който води от Мека за Йемен. Близо до него знам една врязана в Джебел Омар клисура, в която можем да оставим животните. Тя е отдалечена само на половин час път от Мека и е толкова усамотена, че преди настъпване на утрото вероятно никой няма да влезе в нея. Но по това време ние ще сме господари на Мека и ще можем да си вземем конете.

— Планът ти е добър и ще успее, ако не допуснеш някоя грешка. Най-добре ще бъде, ако хората ти приближат руините поотделно и от различни страни. Аз ще ви очаквам, както вече казах, два часа след полунощ и ще ви отведа през тайния вход във вътрешността на крепостта, откъдето лесно ще можеш да изненадаш постовете и да плениш гарнизона. Останалото после е моя работа.

— А какво ще стане, ако великият шериф преждевременно подочуе работата и вземе контрамерки?

— Това не е възможно. Аз съм си изпрел fino нишките и Аюн ер Рафик няма да може да ми се изплъзне, стига ти да си свършиш добре работата. От особена важност е да овладееш безшумно крепостта. И най-малкият шум не бива да достигне долу до града. Другото е само детска игра. Ти оставаш с половината от воините си като гарнизон, а аз с другата половина обкръжавам палата на великия шериф и го измъквам от съня. От пашата, след като веднъж съм станал велик шериф, няма защо да се страхуваме. Както го познавам, като бъде поставен пред свършен факт, скоро ще се примири, защото от само себе си се разбира, че по-рано няма да изтеглим гарнизона от крепостта. А и утвърждението от Стамбул няма да се забави дълго.

— Какво ще правиш с великия шериф? Жив ли ще го оставиш?

— Аллах да ти съхрани разсъдъка! Ще оставиш ли жив някой диб^[13], който е паднал в ръцете ти? Колко лесно може да прегризе вървите с острите си зъби и после да те разкъса! Не, Аюн ер Рафик и неговите двама малки синове трябва да умрат. Едва тогава ще съм се подсигурил от тях.

— Какво ще правиш с тях, си е твоя работа и не ме интересува — произнесе се шейхът безчувствено. — Но толкова повече ме

интересуват уговорките, които направихме, в случай че ти заемам ръката си. Надявам се, когато постигнеш целта си, да не ти дойде внезапно друг акъл и да решиш да ме измамиш.

— Какво ти скимна! Та ти си мой сихр и да се надяваме, не ме смяташ способен...

— Извади зетя от играта — прекъсна го шейхът сухо — и нека поне двамата бъдем откровени един към друг! Онова, което ни съединява, не е родствената симпатия, каквато никога, сам ще признаеш, не е съществувала, а „далаверата“. Така е било винаги и така е и сега. Аз съм твой съдружник, нищо повече. И като такъв не бих те съветвал да се опиташ да ме изиграеш. Ще си отмъстя й хич няма да се съобразявам със знатния хаму. В името на Аллах, Мохамед и всички свети халифи ти се заклевам, че ще си отмъстя.

Разговорът, изглежда, се канеше да вземе неприятен обрат за Гхани, поради което той побърза да увери:

— Ахмед Гхалиб, аз ти се заклевам в брадата на Пророка, че не мисля да те мамя. Даже съм готов да изляза извън нашите уговорки и ти обещавам, ако нашето начинание успее, Кансел А'дха. Персиецът сигурно го е взел със себе си, защото не мога да допусна, че е оставил някъде по път това ценно съкровище.

— Канс ел А'дха? — Гласът на шейха прозвуча забележимо по-меко. — Искане ми се да го имам вече твърдо в ръцете и всичко да е отминало! Но... ма ша Аллах кан (каквото Аллах поиска, става). Иначе имаш ли още някакви указания да ми дадеш?

Това, което сега последва, мога да отмина. То не съдържаше нищо, което да може да придаде на работата нова насока. А и не мина много, двамата станаха — шейхът отдавна си беше седнал на мястото — и си стиснаха ръцете в знак на съгласие. После шейхът повика поста с остро изсвирване, а третият, който през цялото време дума не беше обелил, отиде в пещерата да доведе конете. След кратко сбогване Гхани пое обратно в посоката, от която беше дошъл. Тримата гледаха след него, додето се изгуби между скалите, после потеглиха и те. Ние почакахме още няколко минути, в случай че на някого му хрумне да се върне, след което изпълзахме от нашето скривалище. Вън Халеф наруши принудителното дълго мълчание, като каза, заставайки непосредствено пред мен:

— Сихди, я ме погледни! Нищо ли не забелязваш?

Дадох вид, че не се сещам какво иска да каже, и отвърнах:

— Сихди, аз съм слисан, напълно слисан За първи път в живота ми липсват думи да изразя това, което изпитвам. О, Аллах, валлах, таллах! О, Мохамед и всички свети халифи! Ама че шейтан е тоя Абадилах, дето се нарича любимец на великия шериф, истински, жив-живеничък шейтан! Да, той е по-лош и от тартора на шеятините! Аллах да го продъни макар в най-дълбоката провала на Джехенната! Трябва веднага да потеглим и да предупредим великия шериф, иначе е изгубен. Да вървим при конете, сихди! Бързо, бързо!

Дребният хаджи си беше все същият кибритлия както преди двайсет години. Погледнах го усмихнато във възбуденото лице и не помръднах от мястото си. Това му привлече вниманието. Хвърли ми един неуверен поглед и каза:

— Защо не тръгваш, сихди? Не си ли на моето мнение?

— Кажи ми, Халеф, какво всъщност искаш да постигнеш!

— Машаллах, как можеш още да питаш! Искам да спася великия шериф и незабавно да му разправа всичко, на което току-що станахме свидетели.

— И действително ли си на мнение, че великият шериф ще повярва на един непознат, новопристигнал чужденец?

— Защо не? Никого не бих посъветвал, също емира на Мека, да не ме зачете. Аз съм Хаджи Халеф Омар Бен Хаджи Абул Аббас Ибн Хаджи Давуд ал Госарах, прочутият шейх на храбрите хаддехидни от племето шаммар. Отбележи си това!

— Всичко това е добре и вярно, скъпи Халеф, но нищо не променя по факта, че великият шериф не те познава и че в сравнение с Гхани тук, в Мека, ти си една сифр, кръгла нула. Великият шериф, доколкото все още вярва на Гхани, ще сметне разказа ти за приказка, а на оня няма да е трудно да представи стъпката ти като акт на омраза или отмъщение.

— Но ти забравяш прохода, тайния проход. Той все пак е най-доброто доказателство за истинността на моите твърдения.

— Проходът не е доказателство. Той доказва само, че Абадилах го е открил и от време на време го е използвал, за да се отдалечи незабелязано, повече нищо.

— Но все нещо трябва да се направи — настоя нетърпеливо Халеф. — Наложително е...

— Наложително е да видим как са конете ни, които достатъчно дълго ни чакаха — прекъснах го аз на думата. — Какво ще правим по-нататък, ще реши съответният миг. Имай търпение дотогава! На мен също не ми минава през ума да оставя Гхани да осъществи плана си.

Нашите арапи ни поздравиха с радостно пръхтене, когато отидохме да ги изведем от скривалището им. Откарахме ги в пещерата, където ги напоихме. После си направихме от взетите провизии един скромен обяд. Животните също получиха няколко шепи фурми. Когато най-голямата пладнешка горещина премина, се отправихме на път за дома. Понеже беше възможно и Гхани да е спрял някъде по пътя, за да избегнем една евентуална среща с него, поехме в малко по-северна посока, която трябваше да ни отведе до Ма'ла, Горния град. Разговорът протичаше едностранно, всеки беше зает със собствените си мисли. Ако трябва да бъда искрен, самият не знаех как да накарам „тоягата да заплава“. Нещо се противеше в мен да правя донос там, където не аз бях нападателът. А пък и беше опасно да се набърква човек в машинациите на друг. Много лесно можеше самият да попадне между колелата. Въпреки бдителността на Гхани можех да го изиграя и да изчезна заедно с хаддехите, но ми се струваше недостойно за един Хаджи Акил Шатир ефенди, съответно Кара Бен Немзи, да удря на бяг пред един нравствено пропаднал човек като Гхани, да оставим настрана очевидната опасност, в която трябваше да зарежа великия шериф. А това не можех, не биваше със сигурност да си стоварвам на съвестта. Впрочем беше много въпросително дали щеше така лесно да ни се удаде да се оттеглим от цялата работа, ако това бе залегнало в намеренията ни. Нямахме как да не си спомня мистериозните думи на мюнеджията, които бяха прозвучали като предсказанието на прорицател:

„Там ще намериш целта на сегашните си мисли, която ще ти донесе покой, там ще намериш също ключа за делото, чрез което ще бъдете спасени и не само вие, но и един друг.“ Първата част от това предсказание според мен вече се бе превърнала във факт, защото беше ясно, че находката, която бях открил в синьото молитвено килимче, беше от много голямо значение за душевния живот и цялото бъдеще на мюнеджията. Втората част като че също така отиваше към реализиране. „Другият“, който трябваше да бъде спасен, според подслушаното при пещерата Атафрах, можеше да бъде само великият

шериф. Но в какво се състоеше всъщност делото, чрез което той и ние трябваше да бъдем спасени, сега още не знаех, а и ми се струваше безсмислено да си троша с това главата. Решението и бездруго щеше да си дойде от само себе си. Аз разчитах на водителството на Бен Нур и също малко на моето добро щастие. А че постъпвах правилно, скоро щях да узная. Решението дойде много по-бързо, отколкото можех да очаквам.

[1] Баб ел Умрах — Порта на малкото поклонение — (Б. а.) ↑

[2] Бард 'а — чул (Б. а.) ↑

[3] Вали — областен управител (Б. а.) ↑

[4] Хасан и Баракат са били синове на Мохамед Абу Нумехий. Аюн ер Рафик принадлежи към великошерифската фамилия на Хасан. (Б. а.) ↑

[5] Сихр — зет (Б. а.) ↑

[6] Тъст (Б. а.) ↑

[7] главният на учените (Б. а.) ↑

[8] професори (Б. а.) ↑

[9] Еджял — мн. ч. от джил — столетие; век (Б. а.) ↑

[10] Петък (Б. а.) ↑

[11] неделя (Б. а.) ↑

[12] понеделник (Б. а.) ↑

[13] Диб — вълк (Б. а.) ↑

ПЕТА ГЛАВА

ПРЕД ВЕЛИКИЯ ШЕРИФ

Беше по времето на Магхриб, когато минахме край гробището с гроба на Хатидже и свихме в главната улица на Ма'ла. Скоро палатът на великия шериф беше зад нас и вече не оставаше много да яздим до „Су как ел Хаджар“, „Каменната улица“ когато насреща ни се зададе един отряд от половин дузина баварди^[1] на коне. По средата им вървеше един мъж, чиито ръце бяха вързани за стремето на един баварди, и в неговото лице за свой ужас познах... Кхутаб ага, персиеца. Халеф също се изплаши при вида му и от устните му се изплъзна едно полугласно „Аллах, Аллах“. Бяхме спрели неволно и сега заемахме с конете си цялата среда на улицата. Така гледахме очаквателно шествието, следвано от шумна и възбудена тълпа, която имаше доброто желание да се нахвърли върху арестанта.

И как само изглеждаше той! Дрехите му бяха в безпорядък и отчасти разкъсани, а следите от кръв по лицето даваха да се отгатне, че се е състояла битка. Какво се беше случило? И с какво персиецът, в основата си с добродушен нрав, беше предизвикал своето арестуване? Е, и бездруго щях да узная, защото твърдо реших да избавя приятеля от затрудненото положение, каквото и да струваше това.

Междувременно шествието беше приближило и един чернобрад тип, очевидно предводителят, ни викна грубо:

— Рух!^[2]

Престорих се, че не съм го чул, и само дадох, когато повтори заповедта си, един знак на Халеф. Това беше очаквал дребният хаджи. Сбута коня си към този на предводителя и подхвана с тон, сякаш имаше подчинен пред себе си:

— Как го каза? И кой си ти, че се осмеляваш да ни ругаеш с тоя тон? Да не би слънцето да ти е изсушило мозъка, че законите на добровъзпитаната вежливост и вежливата добровъзпитаност са изсъхнали в главата ти? Не виждаш ли, че аз и спътникът ми сме

знатни господари, които не са свикнали да се подчиняват на първия срещнат, а да заповядват? Ти може би си ефендина^[3], когото падишахът — Аллах да го дари с хиляда години! — е поставил тук като паша? Или си даже сейидана, нашият господар, великият шериф в своята високопоставена особа, че трябва да преклоним глава в смирение пред теб? Казвам ти, даже Мохамед, Пророка, когото Аллах е удостоил да се наслаждава на блажеността на Седмото небе, да ни беше срещнал, пак нямаше да посмее да прояви невежливост към нас, та дори само от причина, че с това нищо не би постигнал. Мислиш, че трябва да се отдръпнем и да ти сторим място? Защо? Откога високопоставеният отстъпва на низшестоящия? Ние сме спрели на средата на улицата. Да. Но това трябваше да ти подсказе, че възнамеряваме да говорим с теб. Вие сте арестували един мъж, който е наш приятел. И ние изискваме от теб сведения, по каква причина се е случило така. Аллах да помилва разсъдъка ти с нужното прозрение, за да съзнаеш дълбочината на моите думи и достойнствата на нашите неоченими качества Аллах йесал-лимак! (Аллах да те пази!)

Речта беше произнесена с такава сериозност и думите бликаха толкова бързо от устата на хаджията, че предводителят ги изтърпя, без да направи опит да го прекъсне. Той не ни познаваше, но виждаше животните ни. Като всеки ориенталец заключи от тяхната стойност за общественото положение на собствениците им. Това го направи несигурен и отговорът беше по-учтив от този, който навярно в друг случай щеше да даде. Аз самият през това време бях насочил вниманието си към персиеца. В мига, в който ни беше забелязал, тъмна червенина бе заляла чертите му. Като видя, че погледът ми е отправен към него, поклати бавно глава, сякаш искаше да каже, че няма смисъл да се опитваме да му помогнем, а трябва да го оставим на съдбата му. Изобщо имаше много потиснат вид. Не гняв, не озлобление бе залегнало на лицето му, а дълбока, печална сериозност.

Междувременно Халеф беше свършил и брадатият отвърна:

— Извини ме, не знаех с кого си имам работа. Но не ни задържай! Ние трябва да отведем в зандана тоя мъж, който е злосторник и изповедник на проклетото учение Шиа.

Сега беше време за мен да се намеса и аз казах с достойна физиономия на предводителя:

— Почакай още миг, о, колагаси на тези храбри баварди! Какво е престъпил нашият арестант?

— Посегна на няколко истински вярващи.

— Какво имаш предвид? Искаш да кажеш, че тоя мъж, който в своята страна заема един много висок пост, е подхванал сбиване?

Че аз го заговорих с „колагаси“, сиреч „капитан“ го поласка, както забелязах. Но директният ми въпрос го смути.

— Това не знам. Ние бяхме в двора на джамията, когато в близост до Кааба се надигна гюрюлтия. Като се завтекохме нататък, видяхме няколко души да се боричкат и ги разбутахме. Хората ни посочиха тоя мъж като виновник и ние го забрахме, за да си получи утре наказанието от нашия господар, емира.

— Значи нищо не е доказано и аз настоявам случаят да бъде внимателно разследван, за да не бъде нашият приятел осъден невинен. Но необходимо ли беше да връзвате и да се отнасяте с този мъж като с обикновен престъпник? Мисля, че ако бяха дошли аскерите на пашата, а не вие, щяха да бъдат по-учтиви.

Че си послужих с аскерите на пашата срещу баварди, беше шахматен ход от моя страна. Както двамата владетели на Мека стояха в постоянно съперничество, така бе и с техните органи на сигурността. Когато някой размирник бъдеше заловен от турските войници, биваше отвеждан в турската служба, а онзи, който случайно биваше спипан от баварди, отиваше пред великия шериф или неговия каймакам — шериф, заместващ господаря си в обикновените случаи. Единият биваше отвеждан в затвора на емира, другият — в този на пашата. На тези странни порядки се дължеше обстоятелството, че двете институции на сигурността се стараяха да изпъкнат една пред друга и опитваха да засенчат противника къде как можеха.

Намекът за аскерите на пашата и скритият в него упрек за неучтивостта има за последица, че смуцението на брадатия нарасна. Той съзна, че е извършил грешка и е действал прибързано. В стремежа си да поправи тази грешка се обърна към мен с въпроса:

— Какво трябваше да сторя? Не е наша работа все пак да разследваме случая.

— Това аз и не твърдя. Но ти трябваше да арестуваш и другите, забъркани в крамолата, или пък, след като не си го извършил, да пуснеш и персиеца да си върви по неговия път. Той щеше да ти каже

жилището си, така че щеше да можеш по всяко време да го привлечеш под отговорност.

Брадацият се загледа замислено пред себе си. Очевидно не знаеше какъв отговор да даде. Помогнах му да излезе от затрудненото положение.

— И сега все още е по силите ти да промениш работата. Освободи временно арестанта и аз ти давам думата си, че няма да се опита чрез бягство да се измъкне от отговорността. Да, обещавам ти дори, че утре аз лично ще го придружа до палатата на княза. Едва ли ще искаш все пак той, знатният мъж, да се черви от срам, ако го принудиш да се яви с разкъсани дрехи пред великия шериф.

С удовлетворение забелязах, че моите доводи му направиха впечатление. Предводителят се обърна към придружителите си и заговори тихо с тях. Междувременно аз плъзнах поглед по тълпата, която значително се беше увеличила, докато преговарях с баварди. Не видях нищо, което да ме изпълни с угриженост. Очите на повечето бяха враждебно отправени към персиеца, наистина, но почтително към мен и Халеф. И видях не един и два погледа, приковани върху нашите животни. Няколко физиономии ми бяха дори познати, тъй като ние се намирахме, както вече споменах, в близост до нашето жилище. Следователно положението на нещата като цяло не беше неблагоприятно и аз смеех да се надявам, че ще наложа волята си. Но ето че сред множеството лица забелязах едно, което не бях очаквал да видя на това място и което беше отправено с омраза към нас. То принадлежеше на... Гхани. Той вече не носеше пустинното облекло, а обичайната носия на знатен меканец. Главата му беше покрита със зелена чалма — отличителният белег на шериф. Беше се прибрал по-рано от нас и отново се намираше на улицата, където бе съгледал навалищата. Какво щеше да направи? Щеше ли да ни застане на пътя и противно на изявлението си пред шейха на себидите още днес да започне враждебните действия? Благоразумието би трябвало да го посъветва обратното, но не можеше да се предскаже към какво щеше да го тласне омразата. Видях как заговори с околните — вероятно искаше да си изясни ситуацията, — и как погледът му прелетя с израз на най-голяма омраза между персиеца и мен. Трябва да призная, че откак съгледах Гхани, вече не бях толкова сигурен в успеха си.

Брадатият се беше споразумял със своите придружители и отново се обърна към мен.

— Ефенди, моите хора и аз сме на мнение, че е най-добре да се вслушаме в твоя съвет. Арестуваният аджамия може да тръгне с вас, ако позволиш на един от моите баварди да ви придружи и...

— Ускут, на маскин! (Мълчи, нещастнико!) — беше прекъснат от страна на Гхани, който си запробива път през редиците на стоящите наоколо, докато застана пред предводителя. — Ибрахим ага, знаеш ли какво правиш? Искаш да помогнеш на един измамник, престъпник и убиец да добие свободата си!

— Машаллах, шерифът Абадилах! — извика брадатият изненадано. — Но аз не те разбирам. Ти нарече тоя мъж измамник и убиец, а пък тези две ефендита твърдят...

— Тези двама мъже са главатари на размирници и негови ахпапи в безобразните дела. Те са виновни за смъртта на моя единствен син.

— Аллах, Аллах! Аллах акбар! Аллах да накаже убийците! — прозвучаха безредни гласове.

Положението с един удар се беше променило в наш ущърб. Кръгът на околностоящите се стесни в заплашителна близост около нас и аз виждах само възмутени и изпълнени с гняв лица. Но най-възмутен беше моят избухлив Халеф.

— Безсрамен лъжец, сдържай си езика! Ще те сгазя с коня! — ревна той във всеобщата гюрюлтия.

И наистина щеше да изпълни заплахата си, ако не бях вкарал бързо моя арап между Гхани и възбудения хаджи.

— Няма да ме сгазиш — присмя се Гхани. — Може би си мислиш, че все още се намираш в откритата пустиня, където бяхме подхвърлени на вашия произвол? Кучета и внуци на кучи синове, вашият час сега най-сетне удари.

— Аллах, валлах, таллах! — обади се най-после агата на баварди, който междувременно бе превъзмогнал удивлението си. — Шейх Абадилах, позволи да те попитам на майтап ли говориш, или на сериозно?

— Сериозно, будала такъв, сериозно! Не допускай да те измамят лицемерните физиономии на тези измамници! Искам от теб не само тоя проклет еретик, ами и неговите приятели, тия две кучета, които скоро вече няма да могат да хапят, да отведеш пред лицето на великия

шериф, за да узнаят там своето хилядократно заслужено наказание. Аллах инхракхум! (Аллах да ги изгори!)

— Ши 'аиб, ши макрух! (Това е позорно, това е отвратително!)
— извика Халеф с тон на крайно възмущение. — Сихди, ще изтърпим ли това?

Дадох му знак да се държи спокойно. Съзнавах, че най-доброто в този миг беше да си затраем. За нас щеше да е лесно, наистина, да се измъкнем. Няколко скока на животните ни и за момента щяхме да бъдем в безопасност. Но какво щеше да ни ползва това? Цялата жадна за мъст тълпа незабавно щеше да хукне подире ни и развързката щеше да се отложи само за броени минути. Не, след като положението веднъж вече се бе изострило, най-правилното беше час по-скоро да уредим надвисналите между нас и Гхани въпроси.

Агата беше изпаднал в голямо смущение. Личеше му. От една страна, не биваше да се противи на заповедта на Абадилах, който в качеството на управник на цял градски квартал притежаваше голямо правовластие, а, от друга страна, не намираше, че сме толкова опасни престъпници. За да съкратя това мъчително положение, казах:

— Ибрахим ага, направи каквото ти беше заповядано! Но на теб, Абадилах, заявявам, че ще се разкайваш за часа, в който си ни предизвикал. Запомни думите ми!

— Ти по-добре мисли за това, което ви предстои! — отговори вбесено Гхани. — Ибрахим ага, вземи оръжията на арестуваните!

Трябва да спомена, че сутринта бяхме оставили пушките вкъщи и взели само револверите и пищовите, тъй като се касаеше само за една разузнавателна езда. Ако предадохме сега и тях, щяхме да останем напълно беззащитни, а с това не можех да се съглася. Едва Гхани беше изговорил последната дума и аз измъкнах двата револвера. Халеф незабавно последва примера ми. Като накарахме нашите арапи да започнат да хвърлят къчове, принудихме плътно пристъпилата тълпа да се отдръпне от опасната близост на копитата. Това ни даде простор за минута-две, от които ние се възползвахме, за да си освободим едната страна на улицата, така че откъм тила остана открито. Меканците не бяха подготвени за подобен ход и от смайване изгубиха говора си. Аз не позволих на Гхани да се добере до думата.

— Граждани на Мека! Кой управлява във вашия град? Абадилах, на когото скоро ще смъкнем лицемерната маска от лицето, или Аюн ер

Рафик, на когото дано Аллах даде дълъг живот? Ние сме свободни мъже и ще предадем оръжията си едва когато бъде доказана вината ни или ги изиска великият шериф, но по-рано — не. Който преди това само пръст протегне към нас или към нашите оръжия, ще опита куршумите ни. Ибрахим ага, питай Абадилах ел Варака и той ще потвърди колко добре умеем да улучваме. Ние ще тръгнем с теб като твои пленници, но не защото Абадилах го иска, а защото така ни харесва. И в никой случай няма да предадем оръжията си на Абадилах, а на великия шериф, който има право да решава над нас. Ако си съгласен с това, кажи и ние доброволно ще тръгнем с теб. Ако ли не, нашите куршуми ще заговорят и те уверявам, че мнозина ще изпратим в Джехенната, преди да ви се удаде да ни надвиете.

Речта ми има желаниа резултат. Тълпата уплашено се държеше на разстояние пред дулата на револверите, които държахме в готовност за натискане на спусъка. Гхани беше бесен, че дръзнахме да му се противопоставим, макар да се стараеше да не го прояви. Най-много го беше яд, дето го бях нарекъл с подигравателното прозвище Ел Варака. Агата не знаеше как да постъпи и попита Гхани. Оня очевидно сметна за най-умно да не изостря повече обстановката, защото след разговора си с него, който бе отнел доста време, агата се обърна към мен с въпроса:

— Ефенди, наистина ли ще тръгнете с нас, без да се отбранявате и без да направите опит за бягство?

— Вече ти го обещах.

— Закълни се в брадата на Пророка!

— Аз никога не се кълна. Моята дума е достатъчна.

— И ти даваш дума, че ще предадете оръжията си на великия шериф веднага щом ви ги поиска?

— Давам я, но изисквам никой да не ни досажда или да ни обижда, преди емирът да е произнесъл присъдата.

— Аллах акбар, ти си корава глава, но ще си имаш волята... Ихлафлина! (Следвайте ни!)

За момента можехме да бъдем доволни от постигнатото: сега-засега оставахме в притежание на оръжията си. Потеглихме, държейки ги готови за стрелба. Баварди веднага ключиха кръг около нас, а отзад се ливна кряскащата, диво жестикулираща тълпа. Както вече споменах,

не бяхме далеч от палата на великия шериф. Но преди това се случи едно малко, забелязано само от Халеф и мен събитие.

Когато стигнахме до една пряка, видях на ъгъла да стои един мъж, когото веднага познах. Беше Кара Бен Халеф. Баща му също го беше забелязал, както ми подсказа особенният поглед, който ми хвърли. Като видя, че очите ни се спряха на него, Кара вдигна ръка за поздрав и в следващия миг беше изчезнал в пряката. По-късно научих от него как е станало, че точно сега се бе озовал на това място. Когато Кхутаб ага бил арестуван, наблизно се навъртал един хаддехидхн, който веднага изтърчал до къщата да доложи произшествието. Кара незабавно се отправил на път да се осведоми за съдбата на персиеца и дошъл тъкмо навреме, за да види, че сега вече не само Кхутаб ага, а трима арестанти трябва да бъдат освободени.

А аз сега знаех, че освобождението ни се намира в добри ръце. Кара съвсем естествено нямаше да ни зарече. До момента все пак бях изпитвал известно безпокойство. Защото, макар да имах в ръката всички козове против Гхани, то трябваше още да държа сметка за характера на емира, а той ми беше неизвестен. Сега, когато Кара беше осведомен за случилото се, можех да бъда спокоен в това отношение.

Палатът на великия шериф се намираще, както вече споменах, на Главната улица в Ма'ла, Горния град. Той беше построен изцяло от прочутия камък шемези, какъвто доставя в достатъчни количества каменната кариера близо до планината Шемези по пътя за Джидда. Минахме през портата за коли и се озовахме на голям квадратен плац, целия покрит с мрамор. От трите страни към него се откриваха подобни на беседки аркади, чиито отвори бяха маскирани от засадени в качета лимонови, портокалови, нариви и смокинови дръвчета. Средата на плаца заемаше мраморен басейн, в чиято вода се стрелкаха златисти и сребристи рибки, а от всеки ъгъл го охраняваше един водоскок. Над аркадите се претегляха три пъстро изрисувани етажа, към които водеше открито и широко стълбище, богато украсено с уханни цветя. Част от прозоречните отвори бяха закрити с копринени завеси, а другите — с изкусно изработени дървени решетки.

Като стигнахме в двора, агата ни даде да разберем, че трябва да слезем. Подчинихме се на заповедта и после трябваше спокойно да гледаме как отвеждат настрана животните ни заедно с тези на баварди.

Последните все още ни обграждаха, докато Гхани се беше отдалечил с агата — навярно за да подготви великия шериф. Тълпата беше нахълтала подире ни, без някой да ѝ попречи, и сключваше широк кръг около нас и басейна.

Бяхме срещнали баварди и персиеца по времето на Магхриб, сиреч по залез слънце. По време на описаните в последните страници събития краткият по онези ширини здрач почти беше отминал и нощта настъпваше. Бяха донесени запалени факли, които осветиха една силно въздействаща, колоритна картина. Но ние нямахме разбиране за тази красота. Трябваше да мислим за предстоящия разговор с повелителя на Мека, който, ако тръгнеше по хатъра на Гхани, щеше да завърши с нашата унищожителна присъда.

Що се отнася до мен, мога да кажа, че ни най-малко не ме беше страх. Такъв беше случаят и с Халеф. Поне не даваше признаци за възбуда или уплаха. Но същото не можеше да се твърди за персиеца. Неговите ръце трепереха, а очите му горяха с трескав блясък. Мислех, че угрижеността за бъдещето му отнемаше спокойствието, но се мамех. Скоро се оказа, че неговото вълнение има много по-дълбока и в никой случай егоистична причина.

Нашият персийски приятел беше мълчалив през цялото време — както по време на събитията на улицата, така и по пътя за насам. Имах чувството, сякаш се намира в някакво сънно състояние, в което пропуска всичко край себе си, без да го забележи. Сега, на двора на палата, той се пробуди. Погледна ме с дълбоко натъжени очи и каза:

— Ефенди, заради вас ми се иска никога да не се бяхте запознавали с мен.

— Как стигна до това странно желание?

— Защото на теб и всички вас причинявам само неприятности. И сега нямаше да сте тук, ако не бях виновен аз.

— Кхутаб ага, ти се заблуждаваш. Още преди да те познаваме, ние се сблъскахме с Гхани по начин, който породил в него желание за отмъщение. Всичко щеше да се случи точно така или подобно дори и да не се бяхме срещнали с теб в пустинята. Но да не говорим повече за това! По-добре ни разкажи как попадна в ръцете на баварди!

— Лесно е за разказване. Спомняш ли си наскорошния ни разговор, когато ти се оплаках от безжалостното държане на мянците срещу моите единовеци? Аз бях възмутен от това, но ти ми обърна

внимание, че и на сунитите не им провървява по-добре при нас. Думите ти ме настроиха тъжно, но трябваше да призная, че е така, и започнах да съдя меканците по-снизходително. Но днес гневът все пак ме овладя. Късно в следобед отидох в джамията, за да се помоля с Магхриб заедно с другите поклонници. Когато стигнах до Кааба, станах свидетел на грозна сцена. Няколко мизерно облечени персийци се бяха събрали при Свещения камък и тъкмо искаха да му засвидетелстват своето религиозно смирение, когато се стълпи група поклонници от Мароко, които също искаха да целунат камъка. С оскърбителни думи избутах моите сънародници от мястото им. А когато един не се подчини веднага и опита да окаже съпротива, един магхреби^[4] го удари с тоягата си по главата по такъв начин, че той се свлече на земята с шуртяща кръв. Тогава повече не можах да се съдържам. Изтръгнах сопата на негодия и го угостих с няколко удара, за които, надявам се, още дълго ще си спомня. Какво се случи след това, можеш да се досетиш. Цялата пасмина се нахвърли върху мен и щях зле да си изпатя, ако не бяха дошли междувременно баварди. Непознатите незабавно си плюха на петите, а аз бях задържан без изслушване като главен виновник. Това е всичко.

Трябваше ли да осъдя постъпката на персиеца? Можех ли изобщо? Ако бях на негово място, едва ли щях да постъпя другояче. Ето защо отговорих:

— Кхутаб ага, не мога да ти отправя упрек. Случилото се не може да се промени. Сега сигурно съзнаваш, че имах право, когато ти дадох съвета, както доста често съм го правил, да не пристъпваш в джамията без придружителство.

— Прав си, ефенди. И все пак аз не се разкайвам за стореното. Да, пак бих постъпил така, ако този случай възникнеше отново. Не бих могъл другояче.

Какво трябваше да отвърна? Нищо! Та нали щях да бъда принуден да говоря против убежденията си. Ето защо оставих последните думи без внимание и попитах:

— Зле ли си ранен?

— Не. Няколко подутини и драскотини по кожата, повече нищо. Малко по-лошо, отколкото виждаш, пострадаха дрехите ми. Но всичко това лесно може да се прежали, другото — не. Не мога да ти опиша как се чувствам, ефенди, но в моята душевност нещо се скърши, нещо,

което ми беше по-скъпоценно от живота — вярата в Пророка и убеждението в победоносната сила на исляма. Те се разбиха като стъклена чаша. А това увреждане, ефенди, боя се, няма така скоро да може да се изцери.

С тези думи той изпадна отново в прежното си мълчание, а аз не бях толкова нетактичен да смутя мислите му. За да не бъдем разбрани от други, бяхме разговаряли на персийски. От страна на баварди не беше ни попречено на разговора, нещо повече, като се абстрахираме от това, че все още ни обграждаха, те изобщо не ни обръщаха внимание. Сега се обърнах към Халеф, който проявяваше радостно настроение и разположеност. Не че подценяваше сериозността на положението, но разчиташе на своя син и хаддехидните си, които щяха живота си да рискуват за нашата свобода.

Търпението ни беше поставено надълго изпитание. Най-сетне, след половин вечност, настъпи някакво раздвижване — Ибрахим ага се върна. Физиономията му беше зловеща. Ако до момента се бе отнасял вежливо и внимателно към нас, сега нищо подобно не се забелязваше. Без да ни удостои с поглед, даде грубо заповед да го следваме. По всяка вероятност на Гхани отлично се беше удало да настрои агата срещу нас. Беше ли успял и при емира? Ако да, тогава нищо добро не ни очакваше. Последвахме агата към аркадата, образуваща задния план на мястото. Зад нас напираше и се буташе народът. Нима щеше да му бъде позволено да участва дори в разглеждането на делото? Мен ме устройваше! Ако намерението на Гхани беше, така да се каже, да ни прикове на позорния стълб, то не можеше и през ум да ни мине да го щадим. Бях решил да разкрия вероломното му поведение спрямо мюнеджията, доколкото от това, разбира се, нямаше да пострада узнатата днес тайна. По простому казано: или-или.

Бяхме отведени в една голяма зала. Един спускащ се от потона позлатен полилей с формата на корона и много рамена я осветяваше почти като ден. Високи и широки плюшени миндерлъци опасваха стените. В една ниша скъпоценен френски стенен часовник с махало тиктакаше монотонните си удари. Предната страна, през която бяхме влезли, представляваше открит чардак, носен от колони, а стените на останалите три страни бяха в по-голямата си част закрити от копринени завеси. Местата, които тъканите оставяха свободни, бяха украсени със златно изписани на син фон мъдрости от Корана. До

стената, срещуположна на входа, няколко застлани с килим стъпала водеха до един диван, тапициран със зелено кадифе. Пред него имаше ниска масичка, на която бе поставена драгоценна лула. Това очевидно бе мястото на великия шериф.

Почти едновременно с нашето влизане до кадифения диван се отвори една врата и влезе... нашият съдник, следван от Гхани и един друг, когото според облеклото сметнах за знатен шериф.

Да, според описанието, което ми бе дадено, това трябваше да е той, Аюн ер Рафик. Той не носеше, както човек можеше да очаква, разкошните дрехи на голям сановник, а една семпла джубба^[5]; за пояс му служеше един зелен копринен шал; зелена беше и чалмата със стърчащия връх, която беше част от отличителните белези на градското шерифско облекло.

Аюн ер Рафик трябва да наброяваше понастоящем някъде към петдесет години. Среден на ръст, той беше това, което човек разбира под „красив мъж“. Малко пълното лице беше оброчено от тъмна, късо подстригана цялостна брада, която още повече подчертаваше благородната бледнина на неговия лик. Над красиво оформения нос блестяха две големи тъмни очи, които обикновено гледаха може би малко мечтателно, но сега излъчваха под свитите вежди мрачен огън. Той не ни удостои и с един поглед, когато се отпусна на дивана, а посегна към шлауха на наргилето, което един слуга запали. Двамата му придружители останаха прави от лявата и дясната му страна. Ако трябва да опиша лицето на Гхани, то е достатъчно да кажа, че беше въплътено злорадство. Явно му се беше удало изцяло да настрои великия шериф против нас.

Междувременно ние, водени от баварди, бяхме стигнали до стъпалата, а тълпата застана на почтително разстояние до входа и покрай страничните стени. При появата на великия шериф бе настъпила пълна тишина, нарушавана само от тиктакането на стенния часовник, който, както един бърз поглед ме осведоми, показваше девет часа вечерта.

След няколко дръпвания от наргилето великият шериф благоволи да открие съдебното заседание. Той обърна лице — не към нас, о, не — към Ибрахим ага и му даде един знак. Споменатият пристъпи към нас и ни заповяда грубо:

— Предайте ми оръжията си!

Този тон, разбира се, не можех да позволя. Вече споменах, че великият шериф ни „отрязва“, както се казва, което значи, че за него бяхме въздух. Ако го допуснехме, предварително щяхме да сме изгубили играта. Ето защо отстъпих, сякаш бях много учуден, крачка назад и казах:

— Ибрахим ага, какво ти дойде на ума? Забрави ли уговорката ни, че бихме предали оръжията си само лично на емира? Как стана, че ти сега изцяло се промени към нас? Може би вината ни е вече доказана и присъдата — готова, та разглеждането на делото не е необходимо? В такъв случай нека емирът съкрати процедурата и още сега ни каже какво е решил! Но тогава и той ще чуе веднага нашия отговор! Ние не сме меканци, а свободни мъже, пък този тук е високопоставен служител от светите места на Кербела и Мешхед Али. Като такива ние сме длъжни да даваме отчет не на великия шериф на Мека, а на падишаха от Стамбул, и следователно стоим не под заповедите на емира, а на пашата на Мека.

Такова изявление добрият Ибрахим ага не беше очаквал. Погледна ни слисано. Сред меканците се зачуха възгласи на недоволство. Възмути ги, че се бях осмелил да поставя пашата над великия шериф. Но моят неустрашим отговор има за резултат, че сега вече емирът ни дари с вниманието си. Той обърна изцяло лице към мен и каза:

— Говориш много дръзко, чужденецо! Не забравяй къде стоиш и че си обвиняем! Но ще имаш волята си! Предай ми оръжията си и тези на спътника ти!

Халеф ми подаде пищовите си, които поисках да връча заедно с моите револвери на емира. Но той не ги взе, а посочи стоящата пред него масичка. Сложих ги там. После се върнах на мястото си.

Гхани беше следил с очи всяко от моите движения. Сега пристъпи към великия шериф и му прошепна нещо на ухото. Аюн ер рафик ни хвърли пренебрежителен поглед, взе от масичката единия от револверите ми и го подаде на Гхани. Това трябва да бе предпазна мярка, но на мен не можа да вдъхне страх.

Гласът на емира звучеше много строго, когато се обърна сега към персиеца:

— Аджами, ти си обвинен, че си се държал зле с един истински вярващ. Какво ще изтъкнеш срещу това обвинение?

Кхутаб ага през цялото време бе стоял неподвижен и с наведена глава. Сега се създаде впечатление, сякаш се пробужда от някакъв сън. Вдигна глава и отправи към питащия очи, в които трепкаше неспокоен огън.

— Емир, кого наричаш истински вярващ? Заслужава ли това име човек, който поваля ближния си със сопа на земята, макар той да не му е сторил никакво зло? Не казва ли Корана: „Благата дума и опрощението са по-добри от една милостиня, последвана от неправда?“ Мислиш ли, че един вярващ постъпва според учението на Пророка, когато внася своите дари при пазителите на Кааба, но после отива и малтретира един събрат по единствената причина, че се отклонява в няколко несъществени пункта от та’лима^[6] на неговите възгледи? Да не би Седемте небеса на Мохамед да стоят отворени само за изповедниците на Суна, а за Шиа са затворени? Вие самите си прикачвате високопарната титла „съсед на Аллах“, докато поклонниците могат да стигнат само до „гости на Аллах“. Аз не ви питам с какво право, а и не очаквам отговор.

Но трябва да ти кажа, емир, че вярвах в това, смятах жителите на Мека за любимци на Аллах и Пророка и дойдох с открито сърце и доверие. Та нали си въобразявах, че тук ще съм малко по-близо до небето. Какъв глупак! Какво ли е трябвало да намеря! Сега не искам да говоря за хилядолетната непримиримост между Суна и Шиа, но онова, което съгледах при вас, в собствената ви среда, предизвика моето удивление и озадачение. Не намерих нищо друго освен безсърдечие, омраза и непримиримост. Достатъчно дълго живях в Свещения град, за да се запозная с вашата история и живота ви. Вашето предание казва, че Аллах е удостоил хората, живеещи в Свещения град и на Свещената територия, с една привилегия за вечни времена — пълната сигурност. Тук владее вечният сулх Аллах;^[7] животът на всеки човек и почти всяко животно и растение тук бил ненарушимо свещен. Но как изглежда действителността? Самият Пророк си е позволил веднъж да пристъпи свещения закон, упълномощен действително по изключителен случай от Аллах, както казал. И оттогава до днешни времена изповедниците на исляма следват само изключението, което си е позволил Пророка, не неговото слово. В никой град партиите не са така яростно настървени една срещу друга както тук; в продължение на хиляда години следовниците на Мохамед живеят тук в една

прекъсвана само от кратки затишия гражданска война; върховните глава на различните тарика^[8] и четирите правоверни мадхаб^[9] постоянно се дърпат за косите и предлагат на вярващите една неприятна картина на ревностни крамоли и разпри. Чудно ли е при това положение, че обикновените вярващи се възползват от примера на знатните и учените? Аз изпървом не исках да повярвам, но моите собствени очи ми доставиха доказателството — „съседите на Аллах“ се радват само в своя харе^[10] на някаква сигурност, извън него те са незащитени. Може ли човек да допусне, че жителите на различните градски квартали взаимно си устройват буквално кланета? И това с одобрението на техния шейх и в сянката на Бейт Аллах! Шу хайда, ши бикарриф! (Пфу, това е отвратително!) Къде остава в цялата тая работа любовта?

Емир, в пустинята аз се запознах с Ел Мюнеджи, когото меканците също ценят и почитат, и чрез него в мен изгря светлина, една сияйна светлина. Сега знам: по Ес Сират, Моста на смъртта намират милост само онези дела, които са били внушени от любовта. И по него ще стигне уверено до Портата на блажеността само онзи, който е притежавал и проявявал любовта. Нея ще диря аз и когато я намеря, ще я задържа през целия си останал живот. Но къде ще я намеря? Може би при вас, където омразата броди по кървави пътеки, а непримиримостта оголва зъби? Във вашите училища алама преподават фикх^[11] итаджвид.^[12]

Но къде е улема, който дава разяснение относно Върховния закон, Любовта? И къде слушат вашите момчета нещо за най-красивото изкуство, изкуството да проявяват любов? Вие искате да ме накажете, защото съм вземздил едно деяние на низост и омраза. Таййиб, куваййис! (Добре, отлично!) Накажете ме, затворете ми всички двери на вашите седем небеса, обречете ме на най-дълбокото блато на Джехеннем... аз ще се изсмея на присъдата ви. Задръжете си вашето небе! С удоволствие се отказвам от него; не желая да го имам. Защото само там, където любовта бива обичана като кралица, ще намеря блажеността на небето, а вашият Дженнет, където скиптърът се носи от омразата и непримиримостта, ще бъде за мен по-лош и от Джехеннем. Аллах йесаллими минха! (Аллах да ме пази от вашето небе!)

Великият шериф изслуша защитата на персиеца, която се беше превърнала в обвинение, внимателно и без най-малкия признак на раздражение. Той все още държеше шлауха на наргилето в ръка, но отдавна беше престанал да пуши, дотолкова го бяха приковали думите на обвиняемия. Какво ли ставаше в неговата вътрешност? Той, образованият мъж, който макар и само кратко време да беше прекарал в Запада, трябва самият да бе стигнал до осъзнаване на толкова остро порицаниите от персиеца недостатъци. В определени кръгове дори се говореше, че бил „файласуф“, което от мохамеданска гледна точка е равносилно на „свободомислещ“. Какво щеше да отвърне? Правеше ми впечатление на благороден човек и поради това не можеше да прокълне персиеца за възгледи, които може би отговаряха на собствения му начин на мислене.

Що се отнася до мен, думите на персиеца ме бяха изненадали. Нима в последните седмици беше вътрешно израсъл, без да го забележа? Мислите му показваха зрялост, която ме удиви и същевременно изпълни с голяма радост.

По време на речта на персиеца мянците се бяха държали спокойно, понеже и великият шериф беше останал несмутим. Сега дадох воля на възбудата си с високи възгласи на възмущение. Към нас полетяха оскърбления и заплахи. Великият шериф оставаше неподвижен. Той беше дипломат и умееше ловко да насочва нещата в друго русло. След известно време повели с ръка тишина и каза:

— Аджами, ти говориш с дързък език и на някои неща може да се възрази. Но нека оставим този въпрос настрана, той е от второстепенно значение. Шериф Абадилах, в какви срамни постъпки обвиняваш тези мъже?

И сега дойде времето на Гхани. Той ни хвърли един противен, ненавистен поглед и поде:

— Емир, аз обвинявам тези мъже в грабеж спрямо мен, обвинявам ги в убийството на моя син Бен Абадилах и тримата ми придружници, обвинявам ги в убийството на моя гост, мюнеджията.

Един всеобщ крясък на ужас отекна в залата. Мянците понечиха да скочат със свити юмури към нас, поради което баварди стесниха кръга. Ужасеният крясък на мянците прозвуча така непринудено, сякаш Гхани ни беше съобщил някакъв неизвестен досега факт. Той навярно беше известил само, че мюнеджията е умрял

в пустинята — или защото бе искал да изчака със същинското обяснение, докато ни пипне здраво, или защото и самият не беше помислил до днес за този изход, който омразата и жаждата за отмъщение му бяха прошепнали в ухото.

Халеф също беше толкова ужасен, че отначало говорът му отказа. Но после стана толкова по-оживен. Когато някой години наред е говорил само чужди езици, в миг на голям стрес си служи с матерния. Така и тук. Халеф премина на своя роден арабски, магхрибския диалект.

— Аллах, Аллах! Ши 'аиб, ши макрух! (Това е позорно, това е отвратително!) Ши биваккиф ша'р еррас! (Това кара косите ти да се изправят!) Ла тих-ки, валах килме (Не говори повече, нито дума), дърт лъжец, син и внук на шарлатанин, инак ще се пръсна като бомба на хиляди парчета и ще вдигна и теб във въздуха!

— Пръскай си се — подигра се Гхани, — ама се пръскай час по-скоро, защото иначе други ще се погрижат за тая работа!

— Защо по-рано не повдигна това обвинение, шериф Абадилах? — попита великият шериф.

— Защото нямах възможност. Тези кучи синове непрекъснато бяха заобиколени от техните ахпапи, така че само с цената на голямо кръвопролитие можех да се добера до тях. А аз исках да го избегна.

Това беше лъжа. Както аз, така също Халеф и персиецът бяхме толкова често сами, че не беше трудно да ни заловят. Но Гхани не го искаше, защото ни пазеше за времето, когато самият щеше да може да ни съди в качеството си на велик шериф.

— И какви доказателства можеш да приведеш за злодеянията на тези мъже? — продължи да разпитва великият шериф.

— Емир, какви доказателства изискваш от мен? Та нали аз съм единственият, който се отърва от оная салхана. Не докарах ли у дома окървавения труп на моя син, за да го погребя на своята земя? И думата на един шериф не е ли достатъчно доказателство? Освен това се заклевам в Аллах и всички свети халифи, че нещата стоят така, както казах. Заклевам се в Ес Сират, Моста на смъртта, по който искам един ден сигурно да премина, че със собствените си очи видях...

— Би кхатир-и-Кхуда! (За Бога!) — беше прекъснат от персиеца, който се беше вторачил в него преbledнял от страх и с широко отворени очи. — Ваккиф (Спри), нещастнико, не се кълни! Ти не

познаваш ужасния Ес Сират, не си го виждал. Но аз го познавам, аз го видях, когато лежах в кръвта на моите аскери, с куршум в гърдите, с твоя куршум, не помниш ли вече, Абадилах? Тогава...

— Не го слушайте — изкряска Гхани междувременно. — Това са приказки на маджхун.^[13]

Той претендира да е видял Ес Сират! Смехотворно! И претендира да е получил от мен куршум в гърдите! Безсрамна лъжа! Нека ни покаже на гърдите си мястото, нишана, останал от моя куршум! Нека го покаже, ако може!

Великият шериф махна отбранително с ръка.

— Стига, Абадилах! Знам къде съм. — После се обърна към мен. — Какво ще отговориш на обвиненията?

— Нищо — рекох аз със спокойна усмивка. Този кратък отговор го изненада.

— Нищо? Наистина ли нищо?

— Да, защото ти сам можеш да си дадеш отговора.

— Какъв отговор имаш предвид?

— Емир, мислиш ли, че ако бяхме извършили престъпленията, в които ни обвинява Абадилах, щяхме да имаме смелостта или по-скоро наглостта, да дойдем в Мека?

— Аллах акбар! За това не помислих. Има нещо вярно в този отговор. Но стой! Не би ли могъл да разчиташ на вашите петдесет придружители?

— Емир, какво са петдесет мъже в един град с над петдесет хиляди жители?

— А как ще докажеш вашата невинност?

— Трябва ли да го сторя? Не трябва ли първо Абадилах да докаже вината ни? Той стори ли го? Назова ли поне един свидетел като доказателство за нашата вина? Не, той не приведе за доказателство нищо повече от думата си. Но повикайте нашите свидетели! Нека доведат нашите петдесет воители и ги питай...

Аюн ер Рафик направи отклонителен жест.

— Вашите воители самите са обвинени като съучастници и поради това не могат да свидетелстват.

— В такъв случай ще бъда принуден да назова като свидетел един мъж, когото предпочитам да не замесвам. Абадилах, все още ли държиш на твърдението, че сме убили Ел Мюнеджи?

— Не питай толкова глупаво! Онова, което съм видял със собствените си очи, мога гарантирано да твърдя.

— Наистина ли си го видял? Забележително! Досега бях на мнение, че ти, чуваш ли, ти самият преднамерено си изоставил мюнеджията в пясъците източно от Бир Хилу.

Думите ми се стовариха върху Гхани като гръм от ясно небе. Той се дръпна рязко няколко крачки назад и се вторачи в мен с ужасен поглед. Цветът на лицето му беше станал много блед.

— Ка... ка... какво... искаш да... кажеш... Не можа да продължи. Беше прекъснат от Халеф, който нададе ликуващ вик и посочи с две ръце входа.

— Ел хамдулиллах! (Слава и хвала на Аллах!) Ето ги, храбрите, несравнимите, непобедимите, героите! Влизайте, влизайте, синове на лъвовете, и право при нас, внуци на лъвски баща! Аллах акбар! (Аллах е велик!) Спечелихме!

Да, те идваха, нашите хаддехни. Което означава, че първо дойдоха меканците. Но как! Създаваше се впечатление, сякаш някакъв клин се е врязал отзад в тях и ги отхвърляше с непреодолима сила на двете страни. Тук нямаше място за съпротива. Клинят изблъскваше най-близкостоящите към следващите, а те волю-неволю трябваше да предадат сблъсъка по-нататък. Сега върхът на клина се появи и понеже отпред вече не срещаше никаква съпротива, процепът рязко се разшири. От възклика на Халеф бе минала едва половин минута, а залата беше прочистена, което означава, че меканците бяха притиснати към двете странични стени, докато една двойна редица хаддехни преграждаха входа. Едно отделение от половин дузина зае страничните изходи, а Омар Бен Садек побърза с една дузина да ни вземе по средата си. Баварди, които следяха слисано и с отворени уста събитието, не оказаха никаква съпротива.

Хаддехните предлагаха великолепна гледка. Бяха съблекли ихрама, поклонническата дреха, и носеха облеклото на пустинята. С бедуинските кремъклийки напреко на гърба и копията с двуостър наконечник в ръка стояха като излети от бронз, отпразни блестящи очи със смесен израз от дързост и почителност към великия шериф.

Аюн ер Рафик отдавна вече не седеше на дивана. При нахълтването на хаддехните беше скочил, мундщукът на наргилето беше изпаднал от ръката му, а очите му се бяха вперили с израз на

безкрайно удивление към дръзките натрапници. Най-напред може би не схвана значението на събитието, но скоро осъзна, че целта на тяхното идване не е съвсем приятелска, и направи неволно движение към страничната врата, от която бе влязъл. Но се усети, че да удари на бяг в собствения си дом, някак не се съгласува с достойнството му на владетел на Мека. Спря посред движението, за да следи прав и с изпълнена с очакване физиономия развитието на нещата. Миг покъсно оттеглянето му в покоите вече не беше възможно, тъй като междуременно хаддехидните бяха заели всички изходи... великият шериф беше пленник в собствения си палат.

Своеобразно беше поведението на Гхани. Ако моите думи бяха предизвикали ужас в него, то неочакваната поява на хаддехидните, която никак не пасваше на плановете му, още повече го изведе от самообладание. Може би стигна до съзнанието, че работата сега ще приеме различен ход от очаквания и че бе извършил колосална грешка, като поиска, подведен от омразата, още днес да осъществи отмъстителния си план. Все още държеше в ръка револвера ми, но вродената страхливост изобщо не го наведе на мисълта да го употреби срещу натрапниците. Изпълнен със страх, погледът му прелиташе през залата. Кого търсеше? Може би мюнеджията? Вероятно. Думите ми трябва да бяха породили у него опасението, че сме се натъкнали на още живия слепец и сме го спасили. При това положение трябваше непременно да сме го взели с нас до Мека, за да го използваме срещу него като главен свидетел. Гхани беше достатъчно умен да си каже, че ще го държим скрит. Но ако слепецът беше жив и в Мека, сега бе най-благоприятният за нас миг да се появи. По тази причина бе и изпълненият със страх, търсещ поглед. Моите очи също се плъзнаха из залата, но мюнеджията не беше тук. Хаддехидните го бяха оставили вкъщи, навярно защото се касаеше за едно небезопасно дело, на което не искаха да подхвърлят стария, немощен човек. А пък и нещата не засягаха него, а нашето освобождение.

Видях облекчението, което се изписа върху лицето на Гхани, и го разбрах добре. Та нали още нищо не беше изгубено. Той можеше всичко да отрече и при авторитета, с който се ползваше сред населението, можеше да се надява, че ще му хванат вярата. Да, сега забелязах дори нещо като скрито злорадство в погледа, който отпрати към великия шериф. Нали за него щеше да е също така лесно, както на

хаддедихните се бе удало да изненадат княза, да „измъкне от съня“ емира, може би дори по-лесно, тъй като разполагаше с по-големи помощни сили.

Тези наблюдения, разбира се, направих много по-бързо, отколкото могат да бъдат описани. Изненадващите действия бяха изпълнени толкова бързо и майсторски, че това би могло да стане само при един точен и обсъден до най-малките подробности план. Отгатнах кой беше неговият автор. Халеф също го знаеше. Неговото лице сияеше, а очите му се прехвърляха от един хаддедихн на друг. Търсеше сина си. Сега го откри и аз също погледнах нататък. От двойната редица при входа на селямлъка се отдели една фигура, мина бавно и с достойни крачки край нас и стигна до стъпалата, на най-горното от които стоеше изпълненият с очакване велик шериф. Кара носеше само камата си в пояса, останалите оръжия беше свалил. Стигнал пред великия шериф, той сложи за поздрав десница на гърдите и челото и се поклони дълбоко. Беше извършено просто и непринудено, но с такъв благороден маниер, че ми достави радост. Бях напрегнат как ще се държи по-нататък и бях убеден, че моята напрегнатост се споделяше от всички присъстващи в залата. Поне на мястото на предишната възбуда бе настъпила безмълвна, почти зловеща тишина. Но най-напрегнат беше бащата. Как му се искаше, виждах го, да се отдели от страната ми и да се втурне към Кара, за да го прегърне. За щастие се усети, че на такъв изблик на чувства тук хич не му е мястото и че това ще предизвика по-скоро комичен отколкото възвишен ефект. Ала му струваше немалко усилие да овладее бащината радост, а очите му поглъщаха всяка дума от устата на Кара, когато този сега започна да говори:

— Емир, прощай, че се явихме пред лика ти без предварително известяване. Но си помислихме, може би с право, че нямаше да бъдем допуснати, дори и да се бяхме обадили.

Великият шериф дълго не отговори. Погледът му се плъзна изпитателно по стоящата пред него младежка фигура, в която бе залегнала едновременно и почтителност, и твърдост. Неговото сериозно, строго лице ставаше по-меко и по-меко, а очите му гледаха почти приятелски, когато най-сетне попита:

— Млади човече, какво имаш да ми кажеш?

— Емир, моля те да освободиш тримата мъже, които стоят като обвиняеми пред теб.

Чертите на великия шериф незабавно потъмняхха отново.

— Какво ти хрумна? Това, което искаш, е невъзможно. Тези мъже са обвинени в няколко много големи престъпления и аз ти заповядвам да не изпреварваш решението на съда.

Но Кара Бен Халеф не позволи да бъде сплашен. Неустрашимо отговори:

— Кой се осмелява да обвини в нечестна постъпка двамата мъже, които най-много уважавам и обичам от всички хора?

— Кой мъже имаш предвид?

Кара посочи Халеф и мен, отвръщайки:

— Тези двамата. Единият е Хаджи Акил Шатир ефенди, мой и бащин приятел и учител, а мъжът, който стои вдясно от него, е мой баща.

Кара изговори тези думи с толкова гордост и любов, че те не пропуснаха своето въздействие върху великия шериф. После продължи:

— А сега те питам повторно: кой се осмели да обвини моя баща и учителя ми в престъпление?

— Аз се осмелявам, дръзки младежо — намеси се тук Гхани с подрезгавял глас. — Аз, шерифът Абадилах, се осмелявам. Ако имаш нещо да възразиш, кажи!

Кара Бен Халеф дори не обърна глава към посоката, където стоеше Гхани. Спокойно попита:

— Мога ли да знам какви доказателства приведе за това нечувано твърдение мъжът, който се нарече шериф? Хаддедихните не са престъпници, а техният шейх, баща ми, толкова по-малко. Аз изисквам доказателства!

Великият шериф се послуша. С необикновено напрегнат тон запита:

— Хаддедихни? Те са хаддедихни, казваш? И твоят баща е шейхът на хаддедихните? Как е името му?

— Машаллах! Емир, аз съм учуден! Нима мъжът, който ни обвинява, не е казал, че сме хаддедихни? А моят баща е Хаджи Халеф Омар, шейх на хаддедихните от племето шаммар.

— Аллах керим! Вярно ли е това? Можеш ли да го докажеш?

От отговора, който даде Кара, прозвуча неподправено удивление:
— Да го докажа? Емир, какви доказателства искаш? Как да докаже лъвът на пустинята, че е лъв, а не чакал? Ако попиташ Абадилах, той сам ще ти каже кои сме!

Великият шериф за първи път изгуби своята увереност. Погледът му прелетя по нас и се спря на Халеф.

— Шейхът на хаддедихните бил с много дребна фигура, както ми беше казано. Това съвпада. Трябва ли наистина...?

Сега моят Халеф повече не можа да се сдържи. Ликуващо извика:

— Да, той е с дребна снага, но с голяма храброст и слава. Хищните животни на пустинята се крият от неговия гняв, а враговете му треперят, когато чуят името му. То се е разнесло по всички степи и пустини и гласи: Хаджи Халеф Омар Бен Хаджи Абул Аббас Ибн Хаджи Давуд ал Госарах.

Такъв си беше той. Едва почувствал малко въздух, и си стана пак старият. Не съумя да се въздържи от преувеличените си приказки.

Погледът на великия шериф премина от Халеф на Абадилах, на когото личеше колко не навреме дойде обстоятелството, че емирът познаваше хаддедихните. Сега само се питаше дали това познанство щеше да окаже благоприятно или неблагоприятно въздействие.

— Шериф Абадилах, как стана така, че не ми назова имената на тези, с които си се срещнал в пустинята? Ти говореше само за разбойническа паплач от Джезирех, за мошеници и убийци. Ако тези мъже действително са хаддедихни, а това изглежда е така, то за пръв път се заблуждавам. Или ти си се излъгал. Хаддедихните, доколкото съм чувал за тях, не са разбойници и убийци.

Гхани провеси долната си устна. Положението му започна да се разклаща. Щом великият шериф лично се застъпваше за хаддедихните, значи беше проиграл нещата. Така би трябвало да си каже. Но на него и през ум не му мина да признае позицията си за изгубена. Самата невинност не би могла да се представи по-докачена от Гхани, когато отговори:

— Я Аллах, на наиб! (О, Аллах, о Пророк!) Какво доживях да чуя! Ти поставяш под съмнение думите ми, емир! Ако хаддедихните не са били разбойници и убийци, то доказва ли това, че не могат да станат? Ти се учудваш, че не съм споменал имената им? Нима името

им има нещо общо с техните скверни деяния? Аз ги опознах не като честни хаддехидни, а като осъдителни убийци...

— Я машара, на хатая! (О, гавра, о, грехове!) — пресече го на думата избухливият Халеф. — Не му вярвай, о, емир, благословен от Аллах, любим сине на Пророка! От неговата уста капят неистини, а краят на брадата му е потопен във вероломства. Не ние сме убийци, а той извърши деянията, вината за които иска да припише на нас. Той е убиецът...

Халеф също беше прекъснат. Тълпата, слушала мълчаливо досега, стана неспокойна. Обстоятелството, че Халеф се осмеляваше да обвини в убийство един шериф, обвит едва ли не с ореола на светец, оскърбяваше религиозните им чувства и предизвика по такъв начин тяхното възмущение, че от всички страни се зачуха гневни викове. С едно движение на ръката великият шериф повели тишина. Лицето му беше станало много сериозно.

— Твоята уста изрече думи на безумие. Не дръзвай да ги повториш, в противен случай ще бъда принуден да се отнасям с теб като с безумец. Кой е обвинителят? Вие или Абадилах? И кой трябва да се очисти от обвинението? Ами вие естествено! Да смятам ли, че всичко това е измислено? Или че ти изобщо не си шейхът на хаддехидните? Кажете-речи ме принуждаваш.

— Емир, аз действително съм шейхът на хаддехидните и онова, което са ти разправяли за мен, почива на истината.

— Вярно ли? Как можеш да го... — Великият шериф прекъсна като под давлением на внезапна идея. Помисли малко и продължи: — Скоро ще съм наясно. Преди няколко години в Таиф ми беше разказана една преживелица, в която шейхът на хаддехидните играеше голяма роля. Онзи, който ми я разказа, беше шейхът на ласафах-шаммарите. Той тъкмо се намираще на хадж за Мека. Знаеш ли коя преживелица имам предвид?

— Шейхът на ласафах-шаммар ти я е разказал? В такъв случай това може да е било само победата над шерарат^[14].

— При кой кладенец е станал сблъсъкът? — продължи своята проверка великият шериф.

— При Бир Бахрид^[15].

— А знаеш ли също кой още е присъствал?

— Имаш предвид моя приятел Кара Бен Немзи? Да, той наистина присъстваше тогава и враговете бяха примамени в клопката по негов план. Но това не е единственото геройско дело, което извършихме по онова време. Преди туй, при Бир Надахфа, бяхме вече пленили Абу ел Гхадаб, сина на Магьосника, и му бяхме дали да опита камшика ни, а сетне, във Вади Ахдар^[16], повалихме Господаря на гръмотевицата^[17] и неговата жена, след като бяха излапали Гадуб, Магьосника, и сина му.

Емирът често правеше одобрителни жестове, сякаш тези неща не му бяха непознати. Сега каза:

— Шейхът на ласафах-шаммар ми разказа доста дела на този мъж, които направо граничат с невероятното. Той трябва да е изключителен човек и аз тогава изразих желанието някъде да го срещна. Знаеш ли къде се намира той сега?

— Искаш да знаеш къде се намира? И си имал желанието да го видиш? Това желание лесно може да бъде изпълнено. Кара Бен Немзи е...

— Кутуб, кутуб! — предупредих аз тихо, но настойчиво.

В задоволството да осведоми емира за нашите геройски дела, непредпазливецът съвсем забрави на какво крайно опасно за мен място се намираме. В усърдието си бе давал отговорите все по-бързо, а когато великият шериф ме нарече чак изключителен човек, предпазливостта напълно го напусна, така че бе на път да издаде грижливо пазената тайна. Но моето предупреждение веднага го накара да се опомни. Само за миг се позабави, после довърши започнатото изречение:

— ... Кара Бен Немзи понастоящем е в своята родина. Но ми писа, че в най-близко време щял да ме навести, а тогава няма да е трудно така да се уредят нещата, че да го видиш.

Обратът, който Халеф придаде на работата, беше възможно най-добрият, но недостатъчен. Веднага щях да го разбера. Не само аз, а също Кара Бен Халеф и хаддехидните бяха забелязали, че Халеф се кани да изтърси тайната, и няколко уплашени погледи се бяха стрелнали към непредпазливеца. Те и запъването на Халеф се бяха изплъзнали на великия шериф, наистина, но не на Гхани. Една неимоверно ехидна усмивка плъзна по чертите му, а когато Халеф свърши, той извика:

— Лъжа, нищо друго освен лъжа! Емир, аз сега ще ти представя доказателство, че тези кучета са негодяи и измамници. Тъкмо сега шейхът на хаддехидите, когото ти почти удостои с дълбокото си уважение, безсрамно те излъга. Тези хора са не само разбойници и убийци, но и нещо по-лошо — осквернители на светилището. Аз отдавна го знаех, но исках да те осветля по този пункт едва когато си се убедил във вината на обвиняемите. Ама след като тоя шарлатанин така хубавичко избъбри работата, което ти впрочем не забеляза, не мога повече да мълча и ще ти отворя очите за проклетията на тези хора. Но за целта трябва да се върна по-назад в нещата. По време на моето пребиваване в Мешхед Али, където бях изпратен по твоя милост, ми беше разправено едно приключение при Бирс Нимруд, от което този мъж, шейхът на хаддехидите, излязъл здрав и читав. Беше споменат също така неговият придружител, а именно Кара Бен Немзи, за когото ти преди малко попита. Той бил главният герой и изобщо на него хаддехидите дължали своето сегашно могъщо положение. По обратния път се срещнах с хаддехидите, които заявиха, че са уж на хадж за Мека. Сред тях се намираще един учен от Вади Драа и далечната Магхреб, на когото всички хаддехидни отдаваха най-голяма почителност. Аз добре забелязах, че този мъж е същинският предводител, макар той да не даваше това да се разбере и да правеше всичко възможно да държи своята личност на заден план. Ала по принцип всичко ставаше точно така, както желаше непознатият учен. Още тогава ме споходи мисълта, че тоя Хаджи Акил Шатир ефенди и прочутият Кара Бен Немзи са едно и също лице. А алеманът е християнин, както сигурно самият знаеш, о, емир! Но аз не се издадох, а продължих да наблюдавам. Бяха надрънкани много смахнати неща, ама най-смахнати ги вършеше тоя другоземен ефенди, дето стои сега пред теб и чиято всяка втора дума беше „любов“, макар той самият да се числи към шеятините на Джехенна. Ти знаеш, о, емир, къде тази така наречена любов играе голяма роля — в християнството, което заслужава да бъде напълно изтребено от земята. Пророка твърде меко се е отнасял към него. С това моето подозрение, че тоя шейтан в действителност е християнинът Кара Бен Немзи, се превърна в сигурност. А последното съмнение се стопи, когато изпратих подире му тук, в Мека, съгледвачи, без да забележи. Той е вече повече от две седмици тук, но през цялото това време те и един път не са го видели

да участва в общата Аср, Маса и Ашийе^[18] в джамията, което никоой благочестив поклонник не пропуска, нито пък да извърши едно рака^[19] или изрече такбир.^[20]

В Мешхед Али ми беше разказано, че този мъж, макар да е християнин, знаел целия Коран наизуст и познавал всичките му тълкувания по-добре дори от мохамеданските учени. Изпървом не исках да го повярвам, но сега трябва да кажа, тоя мъж толкова умело и не натрапчиво умее да се представя за мюсюлманин, без при това да върши нещо против вярата си, че даже аз нямаше да забележа нещо особено, ако не бях го прозрял още преди Мека. Сега той стои пред теб, емир, гяурът, краставият пес, осквернителят на светилището, и заедно с него всички други, които са му помогнали в това оскверняване. Я го питай той ли е тоя християнин! Беше ми казано, че никога и при никакви обстоятелства не се отричал от своето християнство дори и ако животът му зависел от това. Питай го и ще видим дали и сега, в този миг, притежава куража, който му приписват.

След тази дълга реч на Гхани настъпи злокобна тишина; нищо не се чуваше. Имах чувството, сякаш съм сам в тази просторна зала или имам около себе си неподвижни кукли. Но толкова по-красноречиви и изразителни бяха отправените към мен погледи. Меканците ме оглеждаха с очи на вълци, подушили плячка, която не може да им се изплъзне. Хаддехихните гледаха с тревожно очакване как ще се измъкна от примката. Баш насир, който досега беше стоял почти безучастен, вдигна глава и ме погледна в лицето със спокойна, доверчива усмивка, сякаш предварително вече знаеше отговора ми, а великият шериф се бе привел силно напред в поза, все едно не можеше да очаква да отговоря.

А аз нито за миг не изпитвах съмнение относно отговора, който трябваше да дам, макар да знаех, че ще се развихри буря. Един гяур в Свещения град на исляма — това беше заслужаващо смърт оскверняване на Светилището, заслужаващо проклетие престъпление, което крещеше до Аллах за хилядократно наказание. Като се вгледах в стотиците възбудени лица, не открих и едно, в което да се чете състрадание. Ако на хаддехихните не се удадеше да обуздаят очакваната буря, моята съдба в следващите минути щеше да бъде решена. Но тази мисъл не можеше да ме възпре да дам отговора, който

изискваше от мен моята съвест. Ето защо погледнах Гхани твърдо в победоносно святкащите очи и отвърнах спокойно:

— Кураж? Мислиш, че не мога да проявя този кураж, Абадилах? Ти наистина си толкова страхлив, че не мога да ти се сърдя, дете очакваш и от другите подобна страхливост. Ти наговори много приказки, за да докажеш, че съм християнин — може би защото се страхуваш, че ще се измъкна през някоя задна вратичка. Жалки човече! И по-малко думи щяха да бъдат достатъчни да узнаеш това, което искаш да знаеш. Нека емирът си спести въпроса! Той не е необходим. И без да ме пита, ще дам отговора. Да, аз съм този, за когото Абадилах говори — аз съм Кара Бен Немзи, християнинът.

Меканците бяха очаквали този отговор, но сега, когато дойде, застинаха за няколко мига от изненада. А после се разрази неописуема суматоха. Не съм в състояние да опиша подробностите на следващите две минути, впечатленията се следваха твърде бързо. Видях само още как притиснатите към стените меканци пробиха шпалира на хаддехните въпреки енергичната им съпротива и със свити юмруци и размахани ножове се втурнаха към мен и как намиращите се при нас хаддехни стесниха кръга. По един незабавен знак на великия шериф баварди също побързаха да дойдат в моя защита. После сякаш ме обгърна някакъв объркан сън. Между масата биещи се и размахвани крайници, които понякога сякаш се носеха във въздуха, ми се струваше, че съзирам известен брой дейни ръце ревностно да отбиват невидими, но предназначени за мен удари. Един-два пъти през възникнала сред биещите се пролука се мярна разкривеното от злорадство в сатанинска гримаса лице на Гхани и чернобрадият лик на великия шериф, който, неспособен да прекрати битката, примирено очакваше края. Всичко това бе съпровождано от яростен вой, излизащ сякаш от гърлата на стотици изтървани от клетка вълци, а сред него се открояваше един младежки, звънко командващ глас — гласът на Кара Бен Халеф. Това наистина трябва да е сън, защото в един момент ми се стори, че долавям от голяма далечина един крясък, който вече не съдържа нищо човешко. Беше ми познат. Преди време мюнеджията беше надал в пустинята такъв крясък на върховен страх и ужас, когато бе дошъл на себе си от състоянието на безсъзнание. Само че ние не се намирахме в пустинята, а в селямлъка на великия шериф и мюнеджията не беше тук, а в къщата на „Сукак ел Хаджар“, където

заедно с Ханнех чакаше завръщането ни. Така че сега трябва да ме баламосваше някакъв сън. Но ето че отново чух същия крясък, и то много по-близо и по-ясно отпреди. Или това беше само заблуда, понеже данданията около мен може би беше намаляла? Не се наложи дълго да си троша главата с този въпрос, отговорът дойде от само себе си. Гюрюлтията действително беше позатихнала и след кратко време престана напълно като по заповед. Обкръжението, в което се намирах заедно с хаддехидите, се поразхлаби и аз отново получих въздух. Но онова, което сега съгледах, ме изпълни с удивление. Очите на меканците и също на Гхани вече не бяха отправени към мен с израз на омраза, а в тях се четеше парализиращ ужас. Всички гледаха към някаква точка при входа и когато се обърнах в тази посока, видях какво беше предизвикало тяхното вцепенение.

В предната редица на хаддехидите, изпаднала сега в безредие, стоеше една облечена в бяло фигура — Ел Мюнеджи. Защитените от сини очила очи бяха неподвижно отправени към групата, в чиято среда стоях аз. В цялата му външност имаше нещо мъртвешко, предизвикано от пълната му неподвижност и бледнината на лицето, от което се беше отдръпнала всяка капка кръв. Не беше сам. От лявата му страна стоеше една жена, в която веднага разпознах Ханнех, макар че носеше яшмак. Тя държеше с дясната ръка лявата на стареца и му говореше успокоително.

Как се бяха озовали двамата тук? Лесно можех да си обясня връзката на нещата. Когато Кара Бен Халеф се е прибрал вкъщи и уведолил за арестуването ни, е предизвикал сред хаддехидите голяма възбуда. Те се посъветвали и побързали да тръгнат, без да проявят във вълнението си внимание към мюнеджиата. Той естествено е разбрал, че се е случило нещо изключително, и е отишъл да се осведоми при Ханнех. От нея научил истината, която силно го развълнувала и породила желанието да ни се притече на помощ и да разобличи Гхани пред целия махкаме.^[21]

Ханнех може би се е опитала да го отклони от намерението, но напразно. Мюнеджиата е настоял да тръгне и тъй като тя не е искала да го пусне сам, дошла с него. Трябва да бяха влезли в залата по време речта на Гхани, така че мюнеджиата е станал свидетел на последната й част и онова, което я последва. Никой от меканците не го е забелязал, понеже вниманието им беше изцяло насочено към Гхани и мен, а

хаддедихните са пропуснали двамата безпрепятствено. Когато меканците се бяха втурнали във фанатичния си бяс като диви животни към мен, страхът за живота ми изтръгнал от него двата крясъка на ужас, които бях чул и които фактически отклониха вниманието на тълпата от мен към него. Първо са го забелязали само най-близо намиращите се меканци, но внезапната поява на „убития“ — една добре известна в Мека фигура, предизвикала такова удивление и ужас, че това в миг се предало на останалите и също на онези, които участвали в битката.

Така сглобих историята и по-късно научих, че точно така се е развила.

Мюнеджията беше дошъл точно навреме. Много се съмнявам дали иначе битката щеше да завърши в наша полза. Но така се отървахме с малко. Освен няколко цицини, които приписах повече на лактите на хаддедихните, само дрехите ми бяха в безпорядък. Неколцина хаддедихни бяха засегнати от нож, но не опасно, тъй като ударите бяха насочени не към приятелите ми, а към мен. Меканците пък не бяха отнесли никакви същински наранявания, тъй като хаддедихните се бяха отбранявали само с юмруци. Но аз се надявах ударите, които бяха раздали, да се усещат и след седмица. Поне забелязах с тайно задоволство, че неколцина от поборниците за славата на Аллах с болезнени гримаси подхвърлиха на обстойно изследване различни части от тялото си.

Мюнеджията видя, че вече не се намирам в опасност, и сега се появи живец в него. Страните му се зачервиха и повличайки Ханнех за ръката след себе си, той побърза по права линия към мен. Но и стоящите на пътя му меканци също се оживиха, с високи крясъци те се разпръсваха наляво и надясно, търсейки прибежище при своите застанали покрай стените другари. За миг цялата зала се разчисти и бе възстановено изходното положение преди битката, с единствената разлика, че обладани от страх, баварди също се бяха измъкнали в най-отдалечения ъгъл. Най-различни възклици на ужас се носеха из залата, от които можеше да те напуши смях, ако положението не беше толкова сериозно.

— Хаял, хаял! (Призрак, призрак!) Аллах да ни закриля от деветоопашатия Шейтан! Духът на убития се яви! Дойде да отмъсти на своя убиец. Аллах ни'ал ел келб! (Аллах да погуби кучето!) Гледайте,

вече го сграбчи, ей сегичка ще го разкъса. Аллах, Аллах! Ашхаду ан ла илаха илла 'лах! (Засвидетелствам, че няма друг бог освен Аллах!)

Мнимият дух наистина се бе хвърлил с разперени ръце към мен, но не, разбира се, за да ме разкъса, както погрешно сметнаха суеверните мянцци. И със стигането при мен силата го напусна. Обгръщайки здраво ръце около мен, той се смъкна полека на колене, а от устата му излязоха, прекъсвани от хлипове, но въпреки това ясно доловими и до най-отдалеченото кътче във внезапно настъпилата тишина, думите:

— О, Аллах, Аллах!... Ти си жив... не си мъртъв...! И ти... ти... си християнин!... О, Аллах, благодаря ти хилядократно!... Сега всичко... всичко е наред!

Много добре разбрах какво искаше да каже мюнеджията с това. Както вече намекнах, прогледналият слепец водеше тежка битка в своята душевност. Нещо с всички фибри го теглеше към християнството, което беше отрекъл и предал. И той може би отдавна щеше да се е решил да извърши последната крачка назад, ако не бе моето мнимо ислямско изповедничество — последната задръжка, която го спираше да последва своето убеждение. Сега тя също бе отпаднала и ето кое го правеше толкова щастлив.

И великият шериф като останалите мянцци бе следил развоя на събитията със смесица на удивление и ужас. Той, наистина, беше с по-малко предразсъдъци от другите, но внезапната поява на убийтия, според твърдението на Гхани, за миг го уплаши. Но сега любопитството надделя над ужаса. Той се спусна чевръсто по стъпалата и извика възбудено:

— Машаллах! Случват се знамения и чудеса! Ефенди, кажи ми буден ли съм, или сънувам! Този мъж, който лежи в обятията ти, мюнеджията ли е, или само си прилича с него? Почти не мога да повярвам, че е той. Та нали бил мъртъв, трябва да е мъртъв!

— Емир, по-добре попитай самия мюнеджи! Или още по-добре, питай Абадилах! Нали бил видял със собствените си очи как сме убили Ел Мюнеджи и дори се закле в Аллах и Пророка.

— Аллах, Аллах! Да, той го стори! Ефенди, съвсем се обърках, вече не зная какво да мисля и говоря. Къде е Абадилах? Той трябва да ми разясни нещата!

Въпросът на великия шериф за Абадилах беше основателен, защото той вече не беше на досегашното си място. Когато съгледа „мъртвия“, по лицето му плъзна смъртна бледнина и револверът изпадна от ръката му. Хитреецът Халеф забеляза това и вдигна оръжието, но не го сложи на масичката при останалите, а грижливо го затыкна в собствения си пояс. С всяка крачка на мюнеджията към нас Гхани все повече се бе отдръпвал и сега стоеше в ъгъла при баварди и гледаше като отсъстващ духом към нас. Великият шериф го потърси с очи и му извика, когато го забеляза:

— Абадилах, ела тук и ми обясни как е възможно убитият да е още жив и съдейки по вида му, в добро здраве!

— Вайхи Аллах! (Опазил Аллах!) Аз да дойда? В името на Аллах, Пророка и всички свети халифи! Няма да го сторя, не можеш да искаш такова нещо от мен! Това не е мюнеджията. Той е мъртъв, трябва да е мъртъв. Това е неговият дух... неговият дух...

За да разбере следващото, нека читателят си припомни, че Гхани беше убеден, че неговият „повереник“ е мъртъв, умрял от глад и жажда в палещия пясък на пустинята. Към това се добавяше и суеверието, от което и Гхани, въпреки високото си образование, притежаваше голяма мяра, както се видя от събитията при Бир Хилу. Ето как не се учудих, че Абадилах, тоя закоравял грешник, изгуби при появата на мюнеджията цялата си наглост и се превърна в ръцете му във восък, от който онзи можеше да моделира каквото си поиска.

При последните думи на Гхани „призракът“ се беше вдигнал от земята и сега вървеше с бавни крачки към него. При неговото приближаване оня се измъкна ужасен назад и се скри зад баварди. Но и те не проявиха повече кураж от него, а се разбягаха с крясъци на две страни, когато „призракът“ стигна на пет крачки от тях. Така Гхани отново остана без прикритие. Треперейки от страх, той разпери отбранително пръсти и удари пак на бяг покрай стената с постоянно обърнато към мюнеджията лице. Но онзи го следваше достатъчно бързо и не го изпускаше от очи. Последното обстоятелство още повече увеличи страха на Гхани, който смяташе мюнеджията за напълно сляп. Как можеше да го следва крачка по крачка, след като не го виждаше? Това беше необяснимо, нереално, свръхестествено.

Гхани може би щеше да продължи отстъпването си околоръст целия селямлък, ако внезапно не беше насилствено спрял. Тъкмо се

измушваше покрай вратата, от която бе влязъл великият шериф, когато бе хванат и задържан от стоящите там на пост двама хаддехидни. Всички вайкания и дърпания не помогнаха нищо на страхливеца, ръцете на хаддехидните бяха като от желязо. И мюнеджията беше вече пред него. От ужас Гхани падна на колене и затрепери.

— Аллах керим! (Аллах е милостив!) Ето го отново тук, призрактъ. Пуснете ме, моля ви в името на милосърдието на Аллах, пуснете ме! Нима не виждате, че това е хаял, призрак? Мюнеджията беше сляп, напълно сляп, а тоя призрак вижда и не ме изпуска из очи. О, Аллах, Аллах, пуснете ме, пуснете ме!

Хаддехидните, разбира се, не му изпълниха волята, а го задържаха още по-здраво. Великият шериф и меканците следяха хода на събитията с голяма напрегнатост. Всички знаеха зависимостта, в която мюнеджията се бе намирал от Гхани, и толкова по-необяснима им се виждаше сега сцената, на която ставаха свидетели. Що за странни неща се бяха случили по време на пътуването, та богатият, могъщ и горд Абадилах да трепери така пред своя повереник?

Мюнеджията сега изрече първата си дума към Гхани.

— Чуй ме, Абадилах! Днес ти говоря за последен път! И изисквам от теб пълната истина, чуваш ли, пълната истина! Ще я кажеш ли?

— Да, ще я кажа. Ама не ме гледай! Не мога да понасям очите ти. Отмести ги!

— Няма да отклоня очи от теб, докато не свърша. Кажи, Абадилах, кой открадна Канс ел А'дха от Мешхед Али?

— Аз го откраднах, аз самият.

— Защо?

— Защото исках по тоя начин да стана най-богатият мъж в Мека.

— Кой застреля двайсетимата аскери, придружители на този персиец, Кхутаб ага?

— Бени кхалид.

— И кой още? Казвай бързо!

Мюнеджията пристъпи една крачка по-близо и вдигна ръка. Създаде се впечатление, сякаш иска да го удари. Гхани се сви още повече и побърза да отговори:

— Казвам, казвам! Аз им помогнах и също моят син Бен Абадилах и тримата ми придружници.

— Абадилах, кой уби сина ти и тримата меканци? Този чуждоземен ефенди или някой от тези хаддехихни?

Не му се искаше на Гхани да отговори. Ясно си личеше. Но мюнеджията само трябваше да даде вид, че пристъпва към него, за да го тласне смъртният страх към признание.

— Не, не бяха те. Бени лам го сториха.

— Защо го сториха?

— Защото имаха кръвно отмъщение към тях. Моите придружители бяха извършили убийство на мъже от бени лам, за да ги ограбят.

— Чуваш ли, о, емир? Чухте ли го, жители на Свещения град? Кара Бен Немзи и хаддехихните нямат вина за смъртта на неговия син. А сега още един последен въпрос към теб, след което си свободен и те предоставям на наказанието на Аллах. Кой ме изостави в пустинята с вързани ръце и крака, за да чезна окаяно от глад и жажда и стана плячка на чакалите в пустинята?

Гхани не даваше отговорите си така бързо и гладко, както могат да се четат на хартията, а съпротивяващо и със запъване. Видът му почти вече не приличаше на човешки. Очите му се бяха налели с кръв, а по челото беше избила едра студена пот. Извиваше се и се гърчеше в ръцете на хаддехихните като змиорка, но не можеше да се освободи, а погледът на мюнеджията го държеше неумолимо в своя власт. Ето как беше принуден да отговори и на последния въпрос, не можеше да постъпи другояче, макар бесът да го задушаваше. С неописуема ярост изрева отговора:

— Аз го сторих, за да не можеш да ме издадеш в Мека.

— Чу ли, о, емир? Чухте ли го, жители на Мека? — повтори мюнеджията раншните си думи. — Абадилах сне своето обвинение срещу Кара Бен Немзи и хаддехихните... Абадилах току-що оттегли с признанието си своето обвинение. Сега идвам аз наред с това, което дължа на този мъж и неговите хаддехихни. Аз отдавна вече нямаше да съм жив, ако той не беше ме спасил. Два пъти ме избави от ужасна смърт в пустинята, на която неспасяемо щях да стана жертва, ако Аллах не беше го проводил по моя път. А сега короната на неговото дело! Всички вие ме познавате от дълги години и знаете, че Аллах ме наказва със слепота. Но ето че дойде този мъж и ми върна светлината на очите, направи ме отново зрящ. Да, аз те виждам ясно, о, емир, виждам

и различавам всеки от тези мъже, присъстващи на това махкаме. И това го дължа на този мъж, когото вие едва не убихте заради думите на един недостоен човек, почитан и обичан като благодетел преди време и от мен. Да, аз му дължа не само своя живот и светлината на очите си, но и нещо повече, безкрайно повече. Не мога да ви го обясня, пък и вие няма да го разберете. Този, когото мразите и мислите, че можете да прокълнете като шейтан, е моят ангел, а тоя мизерник, когото някога обичах като добър джин, когото Аллах изпратил от небето за мое спасение, в действителност е постъпвал като дявол. Това е чистата истина и аз се заклевам в светлината на моите очи, която толкова незаслужено ми бе върната, и в онази друга светлина, която се надявам един ден да мога да видя... светлината на блажеността в рая.

По даден знак на мюнеджията хаддехните, държащи здраво Гхани, магнаха ръце от него. С въздишка на неизразимо облекчение оня се надигна и се завлече в едно къше, където отново се сниши. Не обърна внимание, че стоящите пред него се отдръпнаха като от чумав. Ужасът от последния час го беше изчерпил. Захлупи лице в шепа и замря в това положение.

Нечуваното признание на уважавания, тачен от всички Гхани и думите на мюнеджията бяха оказали изключително голямо въздействие върху меканците. Преградата на суеверието, издигната от страха пред „призрака“, падна и мюнеджията в миг се превърна в център на кряскаща и държаща се като луда от удивление тълпа. Хаддехните спокойно допуснаха меканците да пробият шпалира и да се спуснат към мюнеджията. Само се погрижиха никой да не може да напусне тайно залата. За мен вече никой не мислеше, също така малко и за персиеца, и ако поискахме, сега можем да се отдалечим, без някой да ни попречи. На никого не хрумваше да се усъмни в думите на мюнеджията, както и навярно всеки бе убеден във вината на Гхани. Поне отвсякъде чувах думи на погнуса, относно чиято сила и яснота едва ли можеше да се желае нещо повече.

Обратът на нещата трябва най-мъчително да бе засегнал великия шериф. Макар и още от самото начало да бях смятал толкова често повтаряното „аз съм любимецът на великия шериф“ за голо самохвалство, все пак приемах, че Гхани има тесни лични взаимоотношения с върховния повелител на Мека. Разкритията, посрамващи един шериф, който се е радвал на високо уважение и при

това произхождаше от знатна фамилия, трябваше да бъдат двойно по-неприятни за великия шериф, понеже хвърляха сянка върху шерифата и цялата фамилия, с която бе свързан с тесни родствени връзки. Аз смятах Аюн ер Рафик за достатъчно справедлив, наистина, че когато се касае за истинско престъпление, няма да се ръководи от никакви съображения, но, от друга страна, за мен не можеше да остане скрито също, че едва ли ще изпитва особена симпатия към тези, които му бяха стоварили на главата този мъчителен дълг. Той трябва да изпитваше тиха ярост към нас и вероятно си пожелаваше да му се джендемосаме от очите. Това, разбира се, не можеше да ме обезпокои. Напротив, смятах, че притежавам средство, което да превърне недоволството му в благодарност и бях твърдо решен да го употребя още днес — естествено така, че Гхани нищо да не научи. Оня понастоящем правеше, наистина, впечатление на напълно сломен човек, но бях убеден, че дяволът в него скоро отново ще се прояви. Във всеки случай днешните събития нямаше да го възпрат да осъществи мерзките си планове, и то с още по-голяма упоритост. Абадилах беше станал нетърпим в Мека, с репутацията му беше свършено. Можеше веднага да напусне града и никой нямаше да го е еня за него. Имаше само едно средство да си възвърне изгубената чест и аз ни най-малко не се съмнявах, че сега Гхани повече от всякога ще прибегне към най-крайни мерки. Добереше ли се веднъж до властта, никой вече нямаше да пита за миналото му, а и да се намереше такъв, той щеше да притежава средства да утвърди положението си и да накара бърбривите уста да замлъкнат.

Аюн ер рафик все още стоеше при нас, откъдето с напрегнатост и затаен дъх бе следил вълнуващата сцена между Гхани и мюнеджията. Беше слисан извън всяка мяра и не беше по силите му да скрие изненадата си, защото след гореизложеното не се и съмнявах, че смяташе Гхани за виновен. Той беше достатъчно добър познавач на хората. От друга страна, по понятни причини не можеше да възбуди процес срещу разобличения лъжец, без да е повдигнато официално обвинение срещу него, а това беше все пак наша, не негова работа. Ето как в крайна сметка направи най-доброто, което можеше да направи при тези обстоятелства, а именно... нищо. Просто се впусна като останалите във възгласи на смайване и удивление.

— Аллах акбар! (Аллах е велик!) Кой би го помислил? Ефенди, защо веднага не ми каза всичко това?

Тъй като този въпрос беше отправен към мен, отговорих:

— Емир, ти нямаше да повярваш нито дума, нещо повече, нямаше да ми позволиш да се изкажа! Не нарече ли моя приятел, шейха на хаддехните, дели, побъркан, само защото обърна обвинението и назова Абадилах убиец?

— В името на Пророка, ти си прав! Но имай предвид, че аз всъщност още не знам как се е случило всичко. Ще имаш ли добрината да ми разкажеш хода на събитията?

При думата „разкажеш“ Халеф, който говореше със своята Ханнех, радостно се обърна и ми хвърли умолителен поглед. Разказване! Та нали това му беше любимото занимание! И то чак пред великия шериф! Не можех да бъда толкова жесток да отблъсна неговата няма молба и ето защо казах на великия шериф:

— Емир, разбирам, че имаш желанието всичко да научиш. Но позволи да натоваря със задачата на разказването шейха на хаддехните. Той е много по-добър разказвач от мен и ще изпълни задачата си за твое задоволство.

Емирът кимна в знак на съгласие и заповяда на един слуга да ни донесе възглавници. Очевидно вече не гледаше на нас като на обвиняеми, иначе едва ли щеше да ни създава такива удобства. Той самият зае мястото си на дивана, а ние се настанихме на възглавниците. Като казвам „ние“, имам предвид мюнеджията, персиеца, Ханнех и себе си. Кара Бен Халеф остана прав, тъй като се смяташе отговорен за реда в залата. Халеф също не седна, за да може да бъде виждан от всички. При меканците наоколо бързо се заговори, че ще бъдат разказвани събитията от пустинята, и скоро се възцари пълна тишина. Всичко това вече не създаваше впечатление за махкаме, съдебно заседание, а за истикбал, тържествен прием, който някой княз дава на своите подчинени. Никой не обръщаше внимание на все още клечещия в своя ъгъл Гхани.

И сега Халеф започна с важна физиономия своята реч. Едва ли е необходимо да уверявам, че това, което сега чухме, беше шедьовър на разказваческото изкуство. Честта да блесне пред великия шериф в своята светлина, и на това отгоре пред Ханнех, го изпълни с такова задоволство и радост, че му се щеше да представи най-доброто от

всичките ни дела, като започне от времето, когато го бях наел — още беден бедави — за слуга. Но се овладя. По изключение говореше само обективно, разбира се, по цветистия начин на Ориента. И направи нещо, което досега не беше вършил — поставяше по възможност себе си в сянка и оставаше цялата светлина да пада върху моята особа. Превърна ме в някакво непонятно, надарено с удивителни сили и способности същество, което не е подчинено на законите, отнасящи се за обикновения смъртен, същество, което никаква болест, да, дори смъртта не може да обяви за своя плячка, ако дръзне да предяви претенции за него. Че това издигащо се над всички понятия същество притежаваше най-прекрасните и идеални качества на сърцето, се разбира от само себе си. Много добре осъзнавах какво целеше Халеф. Той беше дипломат и искаше по заобиколен начин да подсказе на меканците какво нечувано престъпление и какъв крещящ до небето грях ще извършат, ако и по-нататък проявят желание да ми създават мъчнотии по пътя. И мисля, добре постигна целта си. Поне вече не виждах някой меканец да ми отправя враждебен поглед.

Че на хаджията му костваше голяма вътрешна борба да пали пред моята икона целия тамян, който обикновено кадеше за себе си, никой не можеше да разбере така добре като мен. Много вероятно се утешаваше с мисълта, че колкото по-ярко кара да грее моето слънце, толкова по-сияен щеше да е и блясъкът, който би трябвало да падне върху него и неговите хаддехани. И не се заблуждаваше. Стрелките на часовника се придвижваха все по-напред, ала никой от затаилите дъх слушатели не го забелязваше, никой не осъзнаваше късния вечерен час, толкова добре разказваше хаджията. Когато стигна до мястото, където си бяхме получили обратно Канс ел А'дха от бени кхалид, беше прекъснат от великия шериф:

— Позволи да задам един въпрос, шейх Хаджи Халеф. Къде се намира сега Канс ел А'дха?

— В нашето жилище, добре съхранявано и пазено.

Тогаво Аюн ер рафик се обърна с лека усмивка към персиеца:

— Какво ще направиш, Кхутаб ага, ако предявя претенции към съкровището и си го доставя чрез моите баварди?

Баш насир погледна спокойно питащия в усмихнатото лице и каза:

— Няма да го сториш, емир! А и да го сториш, няма да ме направиш нещастен. Вярно, няма да мога да се покажа повече в родината си, но въпреки това ще имам утеха. Защото намерих нещо, което стократно, да, хилядократно ще ми замени родината. За него ще се държа здраво и знам, че не може да ми бъде изтръгнато.

При тези думи един светнал поглед прелетя към мен. Добре разбрах какво искаше да каже и мисля, великият шериф също разбра. Усмивката беше изчезнала от лицето му и известно време той гледа мълчаливо пред себе си, сякаш точно този отговор беше очаквал от персиеца.

А Халеф разказваше ли, разказваше. Когато стигна до избиването на аскерите, в което бяха взели участие и мянците, слушателите изразиха възмущение, но когато описа как жестоко се беше отнесъл убиецът към слепаца, когото сме намерили вързан и близо до безумието в пясъчната пустиня, възмущението им вече не можеше да се обуздае:

— Шу ханда! (Пфу!) Аллах йил 'ан ел абрас! (Аллах да прокълне прокажения!) Аллах ин'ал ел келб! (Аллах да погуби кучето!) — сипеха се проклятията като град върху Гхани.

Едва когато Халеф картинно разказа как мюнеджията се върнал в съзнание и как на мен, „най-прочутия хеким на Запада“, се удало стъпка по стъпка да му върна зрението, онзи се пробуди от замаяността, която го бе държала досега в оковите си. Свали ръцете, с които покриваше лицето си, и дума не пропускате от разказа. Забелязах го добре, въпреки че държеше очите си затворени. От играта на лицевите мускули можеше да се види, че следеше нещата с напрегнато внимание. Това, което слушаше, го изпълваше с удивление. Ако работата стоеше така, както разказваше хаджията, то тогава всичко се беше случило по естествен път, нямаше нищо неземно във внезапната поява на мюнеджията и той напразно се беше уплашил от него. Щом старият не беше дух, а човек от плът и кръв, тогава още нищо не беше изгубено. Срещу призраци нищо не може да се постигне, но пък толкова повече срещу хора. Такива мисли може би минаваха през главата на Гхани. Той опитваше да ги прикрие, но не беше необходимо да си голям психолог, за да отгатнеш какво ставаше в него.

Когато свърши, Халеф плъзна очи с безкрайно самочувствие из залата. Очевидно беше сигурен в ефекта от своята реч и очакваше шумно изразяване на одобрението, което можеше да се прочете по лицата на неговите слушатели. Но не се стигна дотам. При последната дума на хаджията Гхани беше скочил и преди някой да е успял да вземе думата, извика в залата:

— Я киллет ел акл! (О, каква глупост!) Я ксиб, на немиме! (О, лъжа, о, клеветничество!) Не вярвайте, мъже, всичко от първата до последната дума е измислено. Тези кучета са си наумили да ме погубят. Също мюнеджията още от самото начало се възправи заедно с тия лъжци против мен, неговия благодетел! Нима ще дарите тоя гяур, тоя осквернител на светилището, и тия крастави кучета с повече доверие от мен, един любимец на Аллах и неговия пророк, един шериф...

— Ускут, на маскин! (Мълчи, нещастнико!) — Великият шериф беше скочил и го гледаше с пламтящи очи. — За кухи глави, в чиято вътрешност има пясък вместо мозък, ли ни смяташ, та мислиш, че ще ти повярваме? Твоите думи са за нашите уши като следата на някоя птица в пясъка, която пустинният вятър отвява. Аллах знае, че по-скоро бих счел за възможно сриването на Бейт Аллах, отколкото да се случат нещата, които днес чух. А че един шериф...

— Аллах, Аллах — прекъсна го с крясък Гхани. — Емир, заклевам се в Аллах и всички свети халифи, заклевам се в брадата на Пророка и във всичко, което е свято за мен, че казах истината. Ама тези кучи синове така извъртяха всичко...

— Ваккиф! (Стой!) Не казвай нито дума повече, Абадилах! Знаеш ли какво стори? Ти току-що даде една лъжлива клетва!... 'Аиб алек! (Позор за теб!) Истагхфир Аллах (Нека Аллах ти прости), аз не мога. Но ти срамно измами моите очаквания, като омърси с нечистотии сана на шерифите. А това заслужава най-строго наказание. Махни се от очите ми! Ще разпоредя името ти да бъде заличено от книгата на шерифите. Върви си!

Великият шериф беше говорил с истинска възбуда и поради това може би се бе отнесъл към Гхани малко по-строго, отколкото бе възнамерявал. Това трябваше да се почувствал и неговият придружител, шерифът, който бе влязъл заедно с него, но досега бе играл само пасивната роля на зрител, защото се застъпи за Гхани:

— Аллах на югада! (Да пази Аллах!) Емир, ти искаш да отблъснеш един мъж, който ти е служил вярно, заради друг, който, дори всичко да е истина, каквото днес се говори за него, все пак е само един християнин?

— Ти се лъжеш. Не заради християнина прогонвам Абадилах, а защото той опозори Аллах и неговия Пророк. Спомняш ли си какво заяви в обвинението си срещу тези мъже? Той каза, че със собствените си очи е видял как мюнеджията бил убит от тях. И потвърди това невярно твърдение с клетва в Аллах и брадата на Пророка. Питам те кога е било чувано от един шериф такова заслужаващо проклятие светотатство? Или може би си на мнение, че когато става въпрос за християнин, свещената клетва не е валидна и поради това не може да става въпрос за клетвонарушение? Такова схващане аз наистина не споделям. Не искам да знам повече за Абадилах, защото охули Аллах, а не заради християнина. Да си върви! Или ти ще поискаш, емир, да повдигнеш обвинение срещу него заради поведението му спрямо вас и Ел Мюнеджи?

Тъй като тези думи бяха отправени към мен, отговорих отрицателно:

— Не, емир! На нас този човек, като изключим персиеца, не успя да нанесе истински вреди. Поради това ние се отказваме от наказанието му. Единственият, който би могъл да поиска такова заради убийството на аскерите, Кхутаб ага, още в пустинята предостави наказанието в ръцете на една висша сила. Тя ще го осъди!

Видях колко добре откликна този отговор на желанието на великия шериф. За него сигурно щеше да е извънредно мъчително да води процес срещу един шериф. А така можеше да си помисли: „Където няма тъжител, няма и съдия.“ И поне що се отнася до съдебната страна, можеше да остави нещата на мира.

Не така стоеше работата с Гхани. Той видя, че ролята му пред великия шериф е изиграна, и това го доведе до такава ярост, че изостави всяка сдържаност. Истинската му природа излезе наяве. Ако напоследък беше самата покорност, то сега неговата реч изобилстваше от вулгарни изрази и оскърбления.

— Келб хамир! (Пияно куче!) Значи предоставяте наказанието ми на някаква висша сила, а? И на коя пък? Да не би на вашата капещца от благодост любов, в която не вярвам и на която се присмивам? Дръжте

се здраво за вашата любов, както аз няма да се отрека от моята омраза! И накрая ще видим коя от двете сили е висша и кой в крайна сметка ще завоева победа — вие с вашата смахната любов или аз с моята омраза!

Тая арогантност все пак ме ядоса.

— Не хули любовта! Веднъж вече ти казах в пустинята, че присмехът ти много скоро ще секне и ще се обърне на противоположното. Ти тогава не повярва на думите ми. Но колко бързо, колко страшно бързо се сбъднаха те! Днес те предупреждавам за втори, може би за последен път. Не прогонвай любовта от сърцето си! Прогонена, тя би могла да си смени името и да се прояви пред теб като Божие наказание... През целия си живот ти си считал само две неща, достойни за любов — твоя син и парите, богатството. И не само си ги обичал, а направо си ги обожавал. За всичко друго си имал не сърце, а само презрение и омраза. Тогава дойде Божието наказание. Единият езически храм беше разрушен, твоят син, твоят кумир ти беше отнет. Нека смъртта на сина ти ти послужи за предупреждение! И не предизвиквай Божието наказание! Защото, когато рухне вторият езически храм, който си изградил на златото, на мамона — а той скоро ще се срине, можеш да бъдеш уверен в това, — ще те погребат внезапно и безмилостно под своите развалини.

Ако някой ме запиташе защо употребих точно тези думи, нямаше да мога да му дам отговор. Имах усещането, сякаш ми бяха сложени на езика. Не аз ги изговорих, а те сами излязоха от мен. В момента не подозирах, че заключителната част на думите ми, речени повече образно, съдържат едно предсказание, което буквално щеше да се изпълни.

Ако наистина се бях надявал, че приказките ми ще окажат някакво въздействие върху Гхани, веднага щях да се убедя в противоположното. Абадилах избухна в подигравателен смях и отвърна:

— Йил'ан дакнак! (Проклетата да е брадата ти!) Хубаво приказваш, почти като някой хатиб^[22]. Жалко само, че думите ти са изгубени за мен. Напротив, сега още повече ми се повдига от твоята любов. Аллах да ме предпази от жалката картина, която представлява твоята любов! Та така значи, когато твоята несравнима любов не стига до победа, си показва опаката страна и се превръща в Божие наказание. Ами защо веднага не я наречеш с истинското ѝ име? Една любов, която наказва, вече не е любов, а омраза, нищо друго. Махай се с твоята

любов! Аз хваля само моята омраза. Тя още от самото начало си показва зъбите. И всеки знае какво да мисли за нея. А твоята привидна любов е...

Невъзможно ми е да възпроизведа последвалото светотатство. Като свърши, Гхани ме погледна предизвикателно, сякаш чакаше моя отговор. Понеже такъв не последва, той се изплю по недвусмислен начин, махна презрително с ръка и след един повече подигравателен отколкото почтителен поклон пред великия шериф закрачи към изхода с горда стойка и високо вдигната глава. Стоящите там хаддехидни охотно му направиха път.

Гледах със смесени чувства след него. Въпреки всичко ми беше жал за него. Колко можеше да постигне този високообразован мъж, ако се беше научил да обуздава своите страсти! Колко снизходителен бях към него в пустинята, за да го накарам да се вгълби в себе си и да започне нов живот, твърде снизходителен! Всичко напразно! Безполезно хвърлен труд! Трябваше да го причисля към изгубените души. Или все пак можеше да бъде спасен? Не знаех как, наистина, но може би... може би...

По време на последната сцена мянците се бяха държали доста спокойно. Повечето от тях вероятно бяха считали Гхани за светец и въздействието от сринатия преди малко олтар, който му бяха съградили, трябва да е било съкрушително. Това можеше да ми е само приятно. Колкото по-големи бяха унижението и яростта, изпълващи ги заради Гхани, толкова по-лесно щяха да се примирят после с мисълта, че един християнин се е осмелил да пристъпи в най-свещения град на исляма. Ако това примирително настроение напоследък бе заемало все повече и повече място, то сигурно се увеличи още повече от думите, с които великият шериф закри сега махкаме:

— Аллах акбар! (Аллах е велик!) Днес той ни накара да изживеем удивителни неща, за които никой от нас не беше и сънувал. Един християнин дръзна да пристъпи не само в Свещената територия, но и в самия Свещен град — едно нечувано деяние! Може би трябваше да му се разгневя и да го накажа строго, но не мога. Защото на този християнин трябва да благодарим, че днес бе смъкната маската от лицето на един недостоен лицемер. И този насрани е оказал големи благодеяния на един мъж, когото всички ние обичаме и уважаваме. Към това се добавя още, че аз лично дължа голяма благодарност на

Кара Бен Немзи... Ти се учудваш, ефенди? Не можеш да се сетиш за какво? И все пак на теб дължа, че преди години бях освободен от голяма грижа. Знаеш, че ми е известна твоята преживелица с бедуините шерарат. Но знаеш ли също, че в продължение на много години шерарат бяха най-опасните разбойници на пустинята? От времето на разбойника Са'ад поклонническите кервани от Дамаск не са страдали от никое племе така, както от шерарат. Имената Абу ел Гхадаб и Абу ед Дем бяха ужасът на пустинята. Моята ръка достига далеч, ала територията на шерарат беше твърде отдалечена и почти се измъкваше от моята власт. Тогава се появи ти, ефенди, и шерарат бяха ударени по главата по такъв начин, че и досега не могат да се съвземат от поражението. Така ти ми сне една голяма грижа. Мога ли при това положение да ти причиня зло? Не, ефенди, остани в Мека, докато ти харесва! Гледай на себе си и твоите придружители като на мои гости! Горко на онзи, който ви оскърби! Ще приема оскърблението като обида, нанесена лично на мен, княза. Желая това съдебно решение да стане достояние на хората, за да му оказват и другите граждани необходимото внимание. Лелеткум саБ иде! (Благословена да е нощта ви!) Ла илаха илла 'ллах, ве Мохамед расулу 'ллах! (Няма друг бог освен Аллах, а Мохамед е негов пророк).

— Ла илаха илла 'ллах, ве Мохамед расулу 'ллах — прозвуча отговорът от стотици гърла, после مکانците се стекоха към изхода.

Чутото и видяното днес даваше за дълго материал за разговор и на другия ден, знаех това, по всички улици и пазари щеше да се говори за днешното махкаме и за дръзкия насрани от Алмания. Всъщност това никак не ми беше приятно, защото с моето несмутимо битие отсега нататък беше свършено. Но, от друга страна, хранех такова голямо доверие в думите на великия шериф, че се надявах да бъда предпазен от истински оскърбления. И това го дължах отчасти на едно по-раншно преживяване. Често в моя богат на събития живот съм стигал до познание, че неща, които са ми изглеждали от малко или даже никакво значение, са проявявали своето въздействие чак след години. Така и днес. Навремето, когато се срещнах с шерарат, не ми се и присънваше, че тази среща, от която никак не бях доволен, понеже беше коствала живота на близо двеста души, ще ми бъде един ден от полза. А изявлението на емира, че с това е била възстановена сигурността на керванския път, ме примири донейде с тогавашната

кървава баня, на която за съжаление не можах да попреча, но моята съвест въпреки това още дълго ми бе отпращала упреци, понеже се считах за непосредствен причинител.

Емирът слезе по стъпалата при нас, за да ни подаде ръка за сбогуване. Сега сметнах, че е настъпил подходящият миг да направя своето известие. Попитах го дали може да ми отдели още четвърт час, тъй като се касае за строго поверителна работа. Емирът ме погледна първо учудено, но после поклати глава в знак на съгласие. Преди това се погрижих Ханнех, мюнеджията и персиецът да бъдат отведени до дома под достатъчен съпровод. Останалите хаддехидни трябваше да чакат в двора на палата под заповедите на Омар Бен Садек нашето връщане. Едва тогава последвах с Халеф и сина му, който заслужаваше голяма похвала, великия шериф до неговите покои. Бяха поднесени лули и великолепно ухаеща мока, а след това се уверих, че действително сме сами и няма да бъдем подслушвани. Тази предпазна мярка беше необходима, защото един неканен свидетел можеше да погуби всичко. Какво говорихме и какъв бе крайният резултат, мога да пропусна, тъй като това и бездруго няма да е трудно да се отгатне от последвалите събития. Но когато оставихме лулите и се надигнахме, планираният четвърт час се беше превърнал в кажи-речи цял и когато прекосихме селямлъка, часовникът показваше полунощ.

Великият шериф ни придружи до двора. Лицето му беше силно преbledняло, но в тъглчетата на устата бе залегнал израз на желязна решителност. Той се сбогува приятелски, сърдечно с нас и стисна на всеки от трима ни ръката. После помахна на хаддехидните, които му бяха вдъхнали голямо уважение, с едно дружелюбно „Ма’а Аллах (Аллах да ви съпровожда)“ и се отпрати обратно към покоите си.

[1] Охрана на шерифа, съставена от свободни и повинни мъже. (Б. а.) ↑

[2] Път! (Б. а.) ↑

[3] Ефендина — буквално „нашия ефенди“, титла на заместника на Мека, за разлика от сейидана — „нашия господар“, както бива наричан великият шериф (Б. а.) ↑

[4] Магхреби — арабин от Магхреб (Мароко) (Б. а.) ↑

[5] Джубба — дълга върхна дреха, кафтан (Б. а.) ↑

[6] Та ’лима — учение (Б. а.) ↑

- [7] Мир на Аллах (Б. а.) ↑
- [8] ордени (Б. а.) ↑
- [9] ритуали (Б. а.) ↑
- [10] Градски квартал (Б. нем. изд.) ↑
- [11] Законоведение (Б. а.) ↑
- [12] изкуство за красиво изнасяне на сказки по Корана (Б. а.) ↑
- [13] Маджхун — побъркан (Б. а.) ↑
- [14] Вж. Карл Май, Събр. съч... т. 26, „Лъвът на кръвното отмъщение“. (Б. нем. изд.) ↑
- [15] Спасен кладенец. (Б. нем. изд.) ↑
- [16] Зелена долина. (Б. нем. изд.) ↑
- [17] прозвище на лъва (Б. нем. изд.) ↑
- [18] Следобедна молитва, Молитва при и след залез слънце (Б. а.)
- ↑
- [19] падане на колене (Б. а.) ↑
- [20] поклонническа молитва (Б. а.) ↑
- [21] Махкаме — съдебен състав (Б. а.) ↑
- [22] Хатиб — проповедник (Б. а.) ↑

ШЕСТА ГЛАВА

В ТАЙНИЯ ПРОХОД

Възседнахме животните си, които междуременно бяха доведени от един слуга на великия шериф, и потеглихме. Докато яздехме начело на нашите хаддехни, които ни следваха пеша, бавно по безлюдните улици към къщи, хаджията плуваше в блаженство и се впускаше във възторжени изрази на радост.

— Сихди, днешният ден заслужава да бъде записан със златни букви в Китаб ел Ифтихар^[1] на хаддехните. Забелязали колко храбро се държаха моите воители? И как безупречно и изненадващо беше овладяно положението? И как всичко това вдъхна небивало уважение на великия шериф? Иншаллах! (Така пожела Аллах!) Към безбройните листове с дела на слава и чест, намиращи се в тази книга, скоро ще бъде добавен най-великолепният, върху който с боята на несравнимостта ще бъде отбелязано славното дело за спасението на великия шериф. Ел хамдулиллах... колко е прекрасен животът! Сихди, от ден на ден все повече се радвам, че ми е отредено да пребивавам на тоя свят и да съм шейх на толкова храбри мъже, да не говорим за Ханнех, постоянно завръщащата се утринна заря на небето на моето дневно щастие.

Кара Бен Халеф също се радваше на днешния успех, но неговата радост беше по-тиха. Когато стигнахме вкъщи, оказа се, че Ханнех вече е отишла да почива. Но мюнеджията и персиецът бяха още будни. Изключителните събития на деня потискаха съня. При нашето влизане двамата скочиха и се завтекоха, просияли от радост, към нас.

— О, ефенди — каза старецът, — какъв ден само беше днес! Как се разтреперих за теб, като видях живота ти застрашен, и колко щастлив станах, когато разбрах, че опасенията ми са били преувеличени.

Персиецът нищо не каза, но очите му блестяха.

— Опасенията ти в никой случай не са били преувеличени. Аз се съмнявам, че щях да съм още жив, ако не беше дошъл в най-опасния

миг. Така че ти дължа благодарност за живота си.

— Ефенди, не говори за благодарност! Причиняваш ми болка! Моят дълг към теб е толкова неимоверно голям, че се опасявам дали изобщо някога ще мога да го погася. И на кого всъщност трябва да благодариш, че дойдох навреме днес? Ами само на себе си! Ако не беше ме спасил на два пъти от сигурна смърт в пустинята, днес нямаше да съм тук и следователно нямаше да мога да те спася.

— Е, добре! Да не спорим излишно, а да се разберем така: аз съм спасил теб, а ти — мен... Впрочем какво имаше предвид днес, като каза: „Сега всичко, всичко е наред!“?

— Не отгатваш ли? Наистина ли трябва тепърва да ти обяснявам? О, ефенди, ти направи от мен един щастлив човек, отново вся надежда в сърцето ми, когато вече почти се бях отчаял. И думите ти ми донесоха яснота относно моя досегашен живот. Осъзнах, че жизненият ми път се е объркал по моя вина и че трябва да се върна към вярата от моето детство, на което с греховно високомерие обърнах гръб. Но, от друга страна, това осъзнаване ме направи нещастен, защото погрешно смятах, че с връщането си от Мохамед към Христос ще причиня болка на моя благодетел — считах те за ревностен мюсюлманин. Не че вярвах, че ще ми се разгневиш, но между твоето сърце и моето щеше да се образува пукнатина. Защото по отношение нещата в религията, която е най-святото нещо в живота на човека, вече нямаше да имаме единомислие. А това щеше да причинява болка и на теб, и на мен. И все пак постепенно стигнах до убеждението, че тази болка не може да ни бъде спестена, не бива да ни бъде спестена. Но ето че днес ти направи неустрашимото признание, че си християнин. Това ми дойде като откровение, като освобождение от някакъв тежък, тежък кошмар. Всички опасения, последните съмнения се разпръснаха като дъждовни облаци пред победната сила на слънцето... Ефенди, аз съм християнин като теб... и дано даде Бог да бъда по-добър от предишния. И на теб, на теб дължа това щастие. Ако не бях те срещнал по житейския си път, щях да си остана какъвто си бях — един клет, объркан слепец, играчка в ръцете на безсъвестен мошеник, че и отгоре на всичко образован глупак, предявяващ дръзката претенция да бъде водач, един сляп водач на слепци! Как благодаря на Бога, че ме избави от тая ужасна самомнителност! И това стана чрез теб... чрез теб...!

При тези думи той улови ръцете ми и ги притегли толкова бързо към устните си, че не успях да му попреча. Трябва ли да кажа още, че в този миг аз също бях щастлив? Бях радостен... толкова радостен... както може да бъде само човек, на когото съвестта му казва, че е извършил едно добро дело. Взех в отговор ръцете на мюнеджията в моите и заговорих:

— Мюнеджи — или нека по-добре те наричам граф Вернилов, — някак си звучи самонадеяно, когато някой казва на двайсет години по-възрастен старец от него думи, които звучат като поучение. Ето защо ще бъда кратък! Щастлив съм, че съм съумял да ти покажа посоката за спасението от ада, където си щял да се сгромолиш, както си въобразяваш. Но че ти действително пое по този път това си е твое дело и твоя заслуга. И тази твоя заслуга Бог пожела в своята доброта веднага да бъде отплатена... Кара Бен Халеф, донеси пакетчето, което ти предадох сутринта!

Кара се отдалечи и след минута-две се върна с желаното.

— Преди време в пустинята ти обещах, че ще рискувам дори живота си, но ще ти докажа, че Гхани е постъпил като мошеник с теб. И съдържах думата си. Виж какво намерих в къщата на Гхани!

Взех от Кара книжата и ги дадох на руснака. Той протегна колебливо ръка, сякаш се страхуваше от разкритията през следващите минути. Погледът му падна най-напред върху разписката от банката в Техеран.

— Машаллах! Банковата разписка, която ми беше открадната заедно с парите! Откъде я имаш, ефенди? А тук... та това... това е... това е моето състояние, цялото ми състояние до последния туман!

Всемогъщи Боже! Да го вярвам ли, наистина ли мога да го вярвам?

Вълнението го удари по такъв начин в крайниците, че трябваше да седне. С разтреперани ръце вземаше една след друга банкнотите и ги слагаше пред себе си на пода. Накрая стигна до изрезките от вестниците.

— Ефенди, какво е това? И тези изрезки ли са свързани с мен? Аз никога не съм ги виждал.

— Не се и съмнявам — отвърнах ухилено. — Гхани добре се е пазил да ти ги покаже. Всички те съдържат репортаж за тайнственото ти изчезване от Техеран и покана на шах-ин-шаха до теб да се върнеш.

И същевременно са неопровержимо доказателство, че Абадилах те е примабил в мрежата си с безсрамни лъжи.

Руснакът ме гледа известно време с широко отворени очи, сякаш не можеше да схване думите ми. Всичката кръв се бе оттеглила от страните му.

— Какво... казваш...? Покана... на шах-ин-шаха... до мен...? Значи той... наистина... наистина... не ме е... отблъснал?

От вълнение думите му излизаха на откъслеци. После животът от един път се върна в него. Страните му се зачервиха, а очите светнаха с трескав блясък.

— Трябва да го прочета... веднага да го прочета...! Ефенди, не казвай, моля те, че това може да ми навреди на очите! Сетне на драго сърце пак ще ти се подчинявам. Но онова, което е имал да ми каже моят повелител, моят скъп господар, трябва да прочета... със собствените си очи! Ще махна и очилата! Те само ще ми пречат, а пък и накрая бих могъл да си помисля, че ме подлъгват и всичко това изобщо не е вярно...

Последните думи преминаха в неразбираемо мърморене, а после... ние вече не съществувахме за руснака. Забравяйки нас и всичко около себе си, той се вдълбочи във вестникарския брой. Дадох знак на другите и ние тихо се отдалечихме... Усърдният читател не го забеляза.

Отидохме в моята стая. Запалихме свещ. Аз натъпках лулите, а Халеф приготви кафето. После седнахме заедно и се разговорихме... за какво? Е, събитията от последния ден предоставяха материал за разговор в изобилие. От само себе си се разбира, че Халеф играеше ръководната роля и поддържаше основно разговора. Персиецът слушаше мълчаливо. Но лицето му отразяваше тиха радост и дълбоко щастие. Знаех откъде идваше това щастие — християнството беше намерило в негово лице нов, въодушевен изповедник.

Впрочем подозирах, че Вернилов скоро ще ни потърси, за да ни направи свидетели на своето щастие. И наистина — Халеф тъкмо се беше впуснал да описва с възторжени слова заплението, което го обзело, когато неговите хаддедихни нахълтали в селямлъка на великия шериф, — на вратата се почука и влезе... мюнеджията? Това действително ли беше нашият стар, немощен приятел?

Не, този, който застана пред нас с просияло лице, не беше мюнеджията, а някакъв съвсем друг. Изглеждаше така, сякаш се беше подмладил с много години. Не носеше очилата. Очите му блестяха с почти младежки огън, а гласът му звучеше много по-ясно в сравнение с преди, когато извика все още прав:

— О, Аллах, колко невъзпитан човек съм само! Надявам се, ще ми простите, че престанах да ви обръщам внимание. Но не можех другояче. О, ефенди, днес е най-щастливият ден в живота ми и имам чувството, сякаш едва днес съм се пробудил за живот. Не намирам изрази за радостта, която изпитвам. Така блажен като днес не съм се чувствал никога, никога в моя живот. Я Дженнет, иа Сурур! (О, небе, о, радост!) Могат ли блажените в рая да се радват на по-големи наслади? Почти не мога да го повярвам! И все пак... щом Аллах още тук, на земята, дарява своите деца с такива радости, какво ли трябва да ги чака Отвъд!

И после дойде ред на разказването. Мюнеджията, когото отсега нататък ще наричам с истинското му име, граф Вернилов, искаше преди всичко да знае как съм се добрал до книгата. Как се учуди, когато му казах, че той самият ми е дал ключа в ръката с онзи тайнствен намек в пустинята, за който впрочем нищо не знаеше. Неговият разказ за Дома на молитвата, който Гхани накара да построят в градината му, бе възбудил подозрението ми и бе търкулнал камъка. Останалото си беше дошло от само себе си. Ходът на събитията лежеше ясно пред нас. Но толкова по-загадъчен беше изворът, от който бяха бликнали. За да отида на сигурност в това отношение, попитах графа:

— Я ми кажи, наистина ли никога не си бил в Дома на молитвата?

— Не, никога. Вече ти казах, Гхани беше строго запретил на всеки обитател от къщата да пристъпва в Бейт ес Сала.

— И Гхани никога не ти е разказвал как изглежда той отвътре?

— Също така малко. Той беше много лаконичен в приказките си и говореше с всеки, също с мен, само най-необходимото.

— А иначе в къщата на Гхани никога ли не си забелязал — имам предвид, преди да изгубиш светлината на очите си — някакъв син килим със златни аети, който да ти е направил впечатление?

— Не. Знам какво целиш с твоите въпроси. Мислиш, че някога съм направил някакво наблюдение, което по-късно съм забравил, и тогава в пустинята съм го изказал от подсъзнанието. Но аз те уверявам, че никога не съм правил подобно наблюдение, а се радвам на свежа памет.

Нещата си останаха така и аз, ща не ща, трябваше да се задоволя, макар да не бях се доближил до решението на загадката с нито крачка. Другите, изключвайки може би графа, изобщо не си даваха труда да проследят работата. Те бяха ориенталци и като такива имаха по-голяма възприемчивост за свръхестественото отколкото трезвия, обективен европеец, който предпочита сто опита за естествено обяснение да изсмуче от пръстите си само и само да избегне необходимостта да даде на едно събитие определението „свръхестествено“. И защо всичко това? Защо тази боязън от свръхестественото? Защо се възпротивява всъщност човекът толкова много към приемането на неща, които не се поддават на неговия външен и вътрешен опит? Нима не живее той все сред загадки и чудеса, без да може да ги отрече, да, без да пожелае да ги отрече, защото е свикнал с тях, макар да не е в състояние да ги обясни? Дори ученият може да установи само силите и проявите на нещата, но не това, което лежи в основата на тези сили; същността на нещата остава за него скрита и в тайна. Затова толкова по-малко би трябвало да се учудва, когато някой път се случи нещо, което съвсем излиза от рамките на делничния опит и на което не може просто да се даде естествено обяснение. Тогава той трябва най-сетне да престане да търси отчаяно такова и да се задоволи с това, че над нас бди Божие провидение, което знае дори броя на космите на косата ни. И той наистина няма защо да се срамува от тази ощастливяваща вяра. Или може би е по-малко срамно и унижително да говорим заедно с големия скептик: „Ние нищо не знаем и няма да го узнаем“, отколкото да изповядваш с човека от евангелието:

„Аз вярвам, о. Господи, помогни на невярващия!“. Едното е не по-малко признание за недостатъчността на човешкото познание от другото.

В хода на разговора попитах руснака какво смята да прави сега. Той ме погледна малко учудено и отвърна:

— Как можеш още да питаш, ефенди? Ще отида в Техеран при шах-ин-шаха! О, Аллах! Колко нещо пропуснах! Помисли само, десет

години от моя живот! Колко много щях да сторя през това дълго време, как можех да работя! Направо ме хваща страх при мисълта за целия този пропуск! Какво мислиш, ефенди, за мъртъв ли ме смята шах-иншаха?

— Не мога да ти дам категоричен отговор. Възможно е, дори вероятно, да те смята за мъртъв, но и обратното е допустимо. Вземи под внимание колко много персийци идват в Мека! Колко лесно е могъл някой да те види и понеже в Техеран си бил общоизвестна личност, чието изчезване е предизвикало голяма шумотевица, да уведоми владетеля за твоето местонахождение.

— И какво... какво би предприел тогава шахът?

— Нищо. Та нали би трябвало да си каже, че изчезването ти е било преднамерено, и понеже би следвало да си прочел поканата за връщане, не искаш и да знаеш повече за него.

— Ефенди! — Старецът ме погледна уплашено. — За такъв ли... неблагодарник да ме сметне повелителят! И все пак... като разсъдя правилно... трябва да се съглася с теб... шахът сигурно така или нещо подобно би трябвало да си помисли за мен... ефенди, кога си тръгваме? Вдругиден... утре...

Бях принуден да се засмея:

— Толкова бързо, както си мислиш, наистина няма да тръгнем оттук. Случиха се неща, които ще ни задържат поне още няколко дена в Мека.

Сега разказах на него и персиеца, доколкото сметнах за добре, за тайния проход и намерението на Гхани, а после... беше наистина крайно време да потърсим постелята, ако не искахме да бъдем изненадани от утрото. Костваше ми известни усилия да се разделя с гостите си, които изобщо не мислеха за спане. Последен си тръгна Халеф. Вече стоеше на вратата, когато се обърна още веднъж.

— Сихди, мога ли да ти кажа още нещо?

— Да, стига да не продължи дълго! Бих желал да поспя.

— Аллах 'авинак! (Аллах да ти помогне!) Как можеш въобще да мислиш за спане! За себе си със сигурност знам, че днес няма да мога да затворя очи. Преживелиците от вчерашния ден се въртят из главата ми като гъмжило от пъплеци ханафис...^[2] А няма ли да ми се присмееш, ако изтърся нещо глупаво?

— И през ум не ми минава! Откога ме познаваш откъм тази страна?

— Е, само така попитах — рече той извинително. — Знаеш ли, сихди, вчера на няколко пъти ми дойде на ума какво ни говори Бен Нур пред лицето на Мека за Отвъдното. Той каза, че било невъзможно една душа, пълна до ръба като някоя танджара ес сим^[3] с омраза и непримиримот, след смъртта да се промени, а от друга страна пък, нямало причина да се приема, че любовта, най-красивата сила на душата, след смъртта престава да съществува. Правилно ли съм го запааметил, сихди?

— Да, само давай по-нататък!

— Тогава не го схванах добре, но сега е по-разбираемо за мен, след като тихомълком сравних Гхани, моя машви ел Джехеннем^[4], по когото и Шейтана ще си потроши един ден всичките гнили зъби, с персиеца и мюнеджията.

Аллах в5 Аллах! Каква отдалеченост между тях! Все едно стоят на ръба на една бездна — Гхани от едната страна, а русинът и персиецът от другата, — която е толкова широка, че не може да бъде прехвърлена от някакъв кантара^[5], та ако ще дължината му да стига от земята до месечината. И ето как си помислих: ако работата стои така, че Отвъдното да е само едно продължение на Отсамното, само че в безкрайно по-висока степен, тогава... тогава... тогава...

— Е? Тогава... — настоях аз.

— Тогава ще е наистина погрешно да се каже, че Вечността, Отвъдното започва едва след смъртта. При това положение ние още сега живеем в Отвъдното, още сега сме обгърнати от Вечността. Само дето ние не го забелязваме, както фараш^[6] не знае нищо за слънцето и не го вижда, докато е свряна в шарнака^[7], а сетне удивено кокори очи, когато разкъса обвивката и крилата ѝ за първи път засияят на светлината. Прав ли съм, сихди, или не?

— Драги Халеф, това, което изложи, никак не е лошо и мога само да ти кажа, че същата мисъл и преди теб е била изразявана от големи християнски богослови, но само не така по народному като теб! Но ако не го знаех, щях да бъда убеден от теб. Твоето сравнение с какавидата щеше да ми отвори очите, а кокорещтата пеперуда направо щеше да ме срази.

— Виждаш ли, сихди, ти все пак ми се смееш! Какво съм виновен, че освен мен има и други умни люде? Ама виждах вече, че с човек, който иска да спи, нищо не можеш да подхванеш. Той прилича на някой свит на кълбо кунфуд^[8], от чиито враждебно насочени навън бодли безрезултатно отскача даже песента на бюлбюла.^[9] Ето защо сега си тръгвам. Лелетак са'иде! (Благословена да е нощта ти!) А на Гхани пожелавам... пожелавам... не, не му пожелавам Джехенната, макар сто пъти да я е заслужил, но в замяна — Аллах йебарик лелето би миталф баррхугт! (Аллах да ощастливи нощта му със сто хиляди бълхи!)

С това благочестиво пожелание той си тръгна, а аз се изтегнах между възглавниците, за да се подкрепя с няколко часа почивка. Ама от тая работа май нищо нямаше да излезе. Тъкмо задрямвах в обятията на бога на съня, когато ме сепна шумно хлопане по портата. Какво беше това? Кой идваше в толкова късен час и какво искаше от нас? Изправих се до седнало положение и се ослушах. Портата бе отворена и до мен достигнаха приглушени гласове. После чух стъпки по настилката от тубтаб на преддверието. Спряха пред моята врата. Едно леко, боязливо потропване с върховете на пръстите ме осведоми, че късната визита се отнася за мен. Станах и отворих. Пред мен стоеше хаддехихнът, който бе на стража, със сирадж^[10] в ръка. А до страната му съгледах — едва повярвах на очите си — Аюн ер рафик, великият шериф в собствената си височайша особа, но в обикновено пътно облекло. От удивление отстъпих крачка назад. Но сметнах, че се е случило нещо важно, което е подтикнало емира да дойде в такъв късен час при мен. Сетих се за Гхани и попитах угрижено:

— Раббена йенхфасак, на емир! (Аллах да те пази, емир!) Какво се е случило?

Една смутена усмивка — трепкащата светлина не ме заблуждаваше, това наистина беше смущение — плъзна по чертите на запитания.

— Ефенди, прощавай, че смущавам съня ти! Нищо не се е случило. Само не можах да заспя от възбуда след вчерашното преживяване и си помислих... помислих си...

Емирът спря по средата, сякаш езикът отказваше да му служи. Слава Богу, значи нищо сериозно не беше се случило! Камък ми падна

от сърцето. И сега се осъзнах, че все още държа на вратата високия гост.

— Повикай шейха и се погрижи за тютюн и кафе! — разпоредих на хаддехна.

После бързо запалих свещ и стъкмих едно удобно място за великия шериф да седне. На него видимо му дойде добре, че отпратих хаддехна, защото не се забави да довърши известието си.

— Ефенди, ти вчера спомена, че се каниш днес да отидеш до тайния проход, за да видиш къде излиза горният изход. И ето как аз си помислих... помислих си ... че би могъл да предприемеш това проучване още сега и да ме вземеш със себе си.

Камъчето беше изплюто и след тези думи великият шериф ме погледна очаквателно. Малко остана да изтърся нещо на глас. Значи емирът имаше склонност към романтика и излизаше на приключения както едно време халиф Харун ал Рашид. Че в неговата необоснована претенция се криеше една немалка безцеремонност към мен, за това той май не мислеше. Не можел да заспи и поради това сметнал от своята владетелска гледна точка, че и на някой друг може да не му се спи. Макар и да не можех да му се сърдя — беше все пак знатен господар и не биваше да бъде съден като обикновен простосмъртен, — то работата ми идваше не навреме. Планът, който бях обсъдил вчера с него, изискваше, наистина, едно внимателно изследване на подземния проход, но не веднага и в този час. Смятах да изчакам с това, докато разбера, че Гхани се намира извън къщата си и следователно да съм подсигурен срещу изненада. Какво сега, ако му хрумнеше — той вероятно също прекарваше безсънна нощ — да направи едно посещение на съкровищницата си и ни спипаше на местопрестъплението? Тогава нашият чудесен план пропадеше. Гхани щеше да намери пътища и средства да уведоми зет си и от улова нямаше да излезе нищо. Срещу Гхани нямаше да може да се докаже нищо, нещо повече, той можеше да осъществи замисъла си, осуетен от нашата непредвидена намеса, в по-късно, по-подходящо време. Бях освободен от необходимостта веднага да отговоря на емира от влизането на Халеф и неговия син. В Ориента, както е известно, се спи с дрехите и ето как не им се налагаше специално да си подготвят тоалета за височайшето посещение. Чибуците бяха запалени и когато кафето задимя в чашите, великият шериф повтори своята молба.

Ако си бях мислил, че ще намеря подкрепа при Халеф, щях да бъда издъно измамен. Халеф възприе идеята с пламенно въодушевление. Неговата суетност бе погъделичкана, че ще може да посвети високия гост в „тайните на подземна Мека“. Аз си позволих, наистина, да изтъкна свенливо няколко опасения, ала напусто — просто бях победен от мнозинството на гласовете. Великият шериф заговори с укор:

— Ефенди, не можеш да очакваш от мен да играя пасивната роля на зрител там, където нещата касаят моята сигурност. Трябва ли да предоставя цялата работа на теб и хаддехидните ти и да си държа ръцете в скута? Трябва ли по-късно да се говори за Аюн ер Рафик, че бил твърде страхлив, за да мръдне дори пръста си за спасителното дело, а оставил други, при това съвсем непознати, да работят за него? Не, такъв упрек не бих понесъл. И бездруго е достатъчно срамно за владетеля на Мека, че си е нямал и понятие какво става, докато ти, християнинът, трябваше само крак да поставиш в Мека, за да прозреш мрежата от безобразия и коварства и узнаеш неща, които никой в Свещения град не е знаел. И тъй, окажи ми услугата да ме вземеш със себе си!

Как да постъпя? Е, в крайна сметка нали не моето положение и живот стояха под въпрос, а ако нещата потръгнеха накриво, нямаше аз да нося отговорността. Ето защо се примирих и казах „да“. Отредих да ни придружава не само Халеф, а също и Кара, който отново щеше да поеме подсигурителния пост пред къщата на Гхани. Освен това този път ние самите щяхме да си носим необходимите восьъчни факли, та Гхани да не се усъмни нещо от намалелия му запас.

Малкото приготовления бяха бързо извършени. После се отправихме на път. Луната пръскаше своята сребриста светлина върху билото на Абу Кубе и в храмовия двор и голямата черна маса на Кааба, щръкнала с горната си част над джамията, се очертаваше призрачно в нейните лъчи. Улиците бяха безлюдни, изключвайки малцината „отдайни молители“, мотаещи се из входовете на джамията. За да не бъдем забелязани, трябваше да се притаяваме в сенките на отсрещните къщи. Защото ако някой разпознаеше великия шериф, щеше да се вдигне шум, а това, както лесно може да се разбере, никак не ни устройваше. След като минахме край джамията, прекосихме няколко

тъмни като в рог сокака и скоро стояхме при градинския зид, заграждащ отзад имота на Гхани, на същото място като вчера заранта.

Дотук всичко беше минало добре. Бях любопитен как ще се прояви емирът при прехвърлянето на зида. Но той беше станал огън и пламък и съвсем нелошо се справи с работата. След две минути стояхме отвъд в градината. Запромъквахме се в сенките на дърветата край Бейт ес Сала. Когато приближихме, разпоредих на спътниците да останат, а аз се прокраднах до постройката. Най-напред насочих вниманието си към купола. Горے всичко беше тъмно. Това ме убеди, че във вътрешността на къщичката не гори светлина, иначе сиянието щеше да се забележи през останените горе отверстия. После натиснах тихо дръжката на вратата. Беше заключено и следователно вътре нямаше никой. За по-голяма сигурност огледах внимателно и задната страна на къщата, но никъде не забелязах светлина. Ако Гхани действително беше буден, много вероятно се намираше в някоя от стаите, разположени откъм страната на улицата. Сега се отпратих обратно към моите спътници, които ме очакваха с нетърпение, и тихо им дадох необходимите наставления как да се държат. Кара Бен Халеф се отдалечи на своя наблюдателен пост, а ние тримата бързо и безшумно се плъзнахме към градинската постройка. Там веднага се заех с бравата, избягвайки по възможност всякакъв шум. Защото все пак не беше изключено Гхани да не е нито в къщата, нито в павилиона, а в подземния проход, така че един издайнически звук можеше да го привлече насам. И този път ми се удаде да отворя за кратко време ключалката и ние влязохме, но веднага затворихме след себе си вратата. Халеф запали една навосъчена факла и на нейната светлина забелязах, че угрижеността ми е била безоснователна. Килимите си лежах по местата и всичко беше така, както го бяхме оставили вчера. Един поглед към факлите в нишата ми подсказа, че от нашето посещение Гхани не е идвал тук. Вчера на тръгване ги бях преброил и всички си бяха още тук и недокоснати.

Сега отстраних синия килим, оголвайки мраморния под, и вдигнах с помощта на Халеф затварящата плоча на шахтата. Великият шериф следеше всяко наше движение с напрегнато внимание. После стъпих със запалена факла в десницата на първото стъпало на водещата надолу стълба и дадох знак на емира да ме следва. Халеф зае края. Долу ги изчаках, след което поех в посока към вътрешността на

планината. Великият шериф ме следваше непосредствено и поиска Халеф подробно да разкаже как ни се е удало да открием прохода. При това трябваше естествено да разкаже също за синия килим и книгата, които бяхме намерили в него. Вчера не бях го споменал, когато разкрих на емира съзаклатието на Гхани, понеже нямаше пряко отношение към нещата. И толкова по-учудено се държеше великият шериф сега. „Машаллах“ и „Аллах акбар“ следваха едно подир друго, а когато стигнахме мястото, където се отклоняваше надясно галерията, и понечих след кратка забележка да продължа в главната посока, той ме хвана здраво за ръката и извика със зачервено от възбуда лице:

— Вакиф (Спри), ефенди! Почакай само още миг! Трябва да ти кажа нещо, което горе не можех да ти поверя, понеже не е необходимо да го чуе някой друг освен теб и шейха на хаддехните. Ефенди, аз се срамувам! Да, срамувам се пред вас и особено пред теб! Ти, един християнин, напълно външен човек, действаш тук свойски и ориентирано, все едно се намираш в твоя собственост, а аз, който би трябвало на първа линия да знам за тези неща, съм в неведение като някое хлапе. Та нали този проход трябва да е построен от някого от моите предци, за да може във времена на беда и опасност да отиде на сигурно място? Той го е прокопал вероятно с цената на огромни усилия и разноски и е мислил не само за себе си, но и за своите деца и внуци. Гранитните стени, разчетени сякаш за вечността, достатъчно ясно го казват. И какво успяха да направят неговите внуци и правнуци за това завещание, затова несравнимо ценно наследство, от което при дадени обстоятелства би могъл да зависи животът им? Нищо, нищичко! Толкова малко, че изцяло са го забравили! За учудване ли е при това положение, че оръжието, което е трябвало да служи в ръцете на наследниците като отбранително средство, е преминало в други ръце и накрая бива насочено от един безсъвестен измамник към правнука на онзи, който е смятал, че с него прави благодеяние на своите приемници и в тяхно лице на Свещения град? Но ето че идваш ти, чужденецът, християнинът, заклетият враг на исляма, въплътен тук в моята личност, и ми отваряш очите. Показваш ми огромната опасност, надвиснала над моя живот, и не само над моя, но и над живота на мнозина други, чиято съдба е неразделно свързана с моята. И като допринасяш за моето спасение, ти извършваш за много, много други, за целия град, едно добро дело, за чиято големина и ти самият

си нямаш понятие. Изобщо не мога да си представя какво бедствие щеше да настъпи, ако на оня изверг се беше удало да се възкачи на мое място на свещения трон на шерифите. А ти, ефенди, предотврати това бедствие, закле тоя заплашващ призрак, това изчадие на Джехенната и го обезвреди! Какъв човек си само! Изкусен във всички неща и маг на маговете!

— Не съм такъв — ухилих се аз. — По никой начин! Аз съм един обикновен човек, не по-добър и не по-лош от хиляди други!

— Но ти знаеш всичко, всичко!

— Не казвай това, емир! Само един знае всичко — Аллах, Всезнаещия. А и в случая не се проявявам по-добре от кой да е друг човек. Мога да знам само това, което съм чул от други или съм го узнал по някакъв друг начин. Сега не е времето и мястото да ти обясня цялата взаимовръзка на нещата, трябва да го отложа за по-късно. Но когато научиш всичко, емир, ще разбереш, че в цялата история аз съм бил най-малко решаващата фигура. А сега нека продължим! Нямаме време за губене. Знаеш, че не вярвам на Гхани.

Продължихме прекъснатия път нагоре по стълбището покрай излаза на познатата ни от вчера каменна галерия. От мястото, където бяхме спрели, изброих най-малко петстотин стъпала, когато най-сетне проhodът свърши. Това означава, че стъпалата в действителност продължаваха, за да преминат на края в тавана на ходника, но аз самият не можех да продължа, ако не исках, разбира се, да доведа главата си в не особено нежно съприкосновение с потона. Следователно изходът трябваше да бъде намерен там горе. Но как? Осветих с факлата тавана и го заоглеждах. Не се наложи дълго да търся. Точно над мен, в гранитния квадер, затварящ като капак прохода, беше монтирана тежка желязна, вече заръждавяла халка. По време на моите пътешествия съм се сблъсквал с какви ли не заключалки, от които никоя не беше ми устояла дълго. Ето как се надявах и този път да проникна в тайната. Дръпнах с все сила халката — нищо! Опитах се да я завъртя — отново нищо. Камъкът не се помръдна. Пробвах с натиск — пак не се задвижи. Но може би причината се криеше, че употребих твърде малко сила. Опрях рамене на тавана... елхамдулиллах, стана! Камъкът се повдигна и образува тесен процепа, през който върху мен се спусна цял облак прахоляк. Като местех бавно крака, аз разширявах все повече процепа, докато за мое

удивление товарът внезапно се отмахна от само себе си от раменете ми. Сякаш някаква исполинска пестница бе сграбчила и повдигнала камъка. Чух странично някакъв глух шум като от тежко падане и съгледах над мен една тъмно зееща дупка метър на метър. Халеф, който също беше чул шума, но от мястото си не можеше да види какво е станало, попита угрижено:

— Сихди, как стои работата? Да не те удари нещо?

— Не, бъди спокоен! Току-що отворих вратата.

— Отворил си вратата? Ел хамдулиллах (Хвала и слава на Аллах), че най-сетне ще излезем от тоя къртичи проход! Сега бързо нагоре и навън!

При тези думи аз вече не се намирах в прохода, а в едно голямо, високо и напълно празно, подобно на зимник помещение. В заден план едно тясно, стръмно стълбище водеше нагоре, откъдето през една врата се излизаше на открито. Прозорци в истинския смисъл нямаше, а само няколко малки отдушника, оставени високо горе по едната дълга страна непосредствено под потона. Тези наблюдения естествено не направих веднага, тъй като светлината не достигаше толкова далеч, а едва по-късно, когато подложих помещението на обстойно изследване. Най-напред насочих вниманието си към затварящото съоръжение на отвора, от който емирът и Халеф тъкмо се изкачиха. Един кратък поглед ме осведоми, че се касае за един както прост, така и хитроумен механизъм. Халеф се огледа търсещо по земята и попита после слисано:

— Машаллах, сихди! Че къде пък се дяна затварящият камък на ходника? Никъде не го виждам. Да не би някой джин да го е отнесъл във въздуха?

— Не — засмях се аз, — това действително не. Само си напрегни малко очите и разсъдъка и сам ще намериш верния отговор.

— Очите? Е, аз умея да ги употребявам, ама тоя път те наистина не виждат нищо. А що се отнася до разсъдъка ми, нали знаеш, сихди, че дълготата на твоя превъзхожда широтата на моя. То. имай значи добротата да не ми поднасяш гатанки! Ти ме познаваш и знаеш, че предпочитам да яздя най-виروглавата кранта, отколкото да се бъхтя с решението на някаква загадка.

Емирът също се съмняваше, че ще може да си обясни нещата.

— Халеф, виждаш ли халката на стената и четвъртитият камък, в който е захваната? Това е затварящият камък.

— Невъзможно, сихди! Тоя камък си е част от зида. Та това съвсем ясно се вижда.

— Заблуждаваш се, това само наглед е така. Ще ти обясня работата. Стените и подът на това помещение се състоят, както виждаш, от гранитни плочи. Тук хоризонталната подова плоча, същевременно затварящ камък на тайния проход, и граничещият ѝ отвесен участък от стената не представляват както обикновено две отделни части, а едно общо цяло, изработено от монолитен гранитен блок. Там, където двете повърхнини се събират под прав ъгъл, е монтирана ос и с помощта на здрави лагери цялото може да се завърта като двойна врата на панти. И аз осъществих отварянето, като просто преместих точката на тежестта.

Халеф ме гледаше със зяпнала уста. Лицето му представляваше една голяма въпросителна, но в следващия миг се преобрази на гневна удивителна.

— Ти си... преместил... точката на тежестта...? Ама, сихди, прояви благосклонност и говори така, че хората да могат да те разбират! Какво означава това? Какво искаш да кажеш с това, че си преместил точката на тежестта? Да не би да значи, че ти сега и самият вече не знаеш къде си я турил? В такъв случай хич не разчитай на мен, че ще тръгна да я диря! Аз не съм я местил и няма и да я търся даже и да приемем, че може да се намери. Защото кой ще ти съумее да намери една точка на тежестта, която умният, мъдър сихди е отместил! И то точка, която, както знам от 'Илм ел Китабе, изкуството на писането, е по-малка и от главичката на даб-бусе!^[11]

Ако тая нукта ет тикл^[12] е толкова необходима, че отварянето без нея не е възможно, то трябваше по-добре да внимаваш. Аллах да предпази разсъдъка ти, за да не изгуби толкова от нужната му дългота, че да се налага широтата на моя да скача в зейналия процеп! Трябва искрено да ти призная, че с ръце и крака ще се браня против неправомерното искане да намеря нещо, което ти самият си преместил и следователно изгубил.

— Успокой се, Халеф! Ние веднага ще имаме преместената точка на тежестта на мястото. Мини само от другата страна и ми помогни да дръпна халката!

С обединени усилия лесно ни се удаде да раздвижим камъка. Той се отдели бавно от зида и легна върху излаза на прохода. Същевременно отзад в стената се появи друг камък, приличащ напълно на първия, и запълни нововъзникналата празнина в зида. Двата затварящи камъка пасваха така точно и без фуги към съседните, че само едно остро око можеше да забележи нещо, и то само ако вниманието му е било насочено насам. Емирът и Халеф нададоха възгласи на удивление, а аз продължих прекъснатото обяснение:

— Ако някой иска да проникне от прохода в това помещение, достатъчен е само един силен натиск отдолу върху затварящия камък. Той се повдига, но същевременно стенната част се спуска навътре, докато получи превес в теглото и при падането повдига изцяло частта, покриваща пода. Такъв е случаят и когато човек иска отгоре да проникне в прохода. Естествено тогава натискът трябва да се упражни върху стенния камък. Това имах предвид, като казах, че съм преместил точката на тежестта.

— Аллах керим (Аллах е милостив), а аз се проявих като гламав! Такава значи била работата, такава! Действително умно, наистина умно измислено! Толкова умно, че се съмнявам дали на мен би ми хрумнала тази мисъл. Ама ти, сихди, си още по-умен, защото проникна до дъното на цялата тая потайност. Какво ще правим сега? Вече знаем къде излиза проходът и можем според това да вземем нашите мерки. През тая порта на хитростта ли ще се върнем, или ще потърсим някой друг изход?

— За връщането трябва да изберем прохода дори и само защото Кара очаква да се върнем през него, но и също за да приведем в Бейт ес Сала всичко отново в ред — заради Гхани... Емир, познато ли ти е помещението, в което се намираме?

Великият шериф се огледа изпитателно и след известно време на размисъл отвърна:

— Това подземие принадлежи към най-задната част на крепостта, която не гледа към града.

— Знаеш ли го определено, или това е само предположение?

— Предполагам го. Това подземие не се използва, а неизползваните помещения, каквито има немалко, се намират най-вече отзад.

— А мислиш ли, че утре през нощта ще можеш да се ориентираш, без да се налага дълго да търсиш?

— Надявам се. Вярно, всички каземати много си приличат, но...

— Загледа се замислено в земята и после живо продължи: — Веднага ще разбере къде съм. Почакай за миг, ефенди!

И се обърна в посока към водещото нагоре стълбище.

— Стой, емир! Къде се каниш да вървиш?

— Искам да погледна помещението отвън.

— Какво ти хрумна! Ами ако те види някой пост!

— Бъди рахат! В тази част на крепостта не се поставя стража по простата причина, че тук, както самият виждаш, няма нищо за пазене. Всички каземати от тази страна са празни.

— Емир, няма ли да е по-добре аз...

Великият шериф ме прекъсна усмихнато:

— Ефенди, не каза ли преди малко, че в цялата работа ти си най-малко решаващата фигура? Трябва ли да си помисля, че не си казал истината? Я ми развържи малко ръцете! Ще видиш, че веднага ще се върна. А дори и наистина да бъда открит, какво от това? Аз съм велик шериф и имам право да влизам в крепостта, когато ми е угодно.

Това действително беше вярно и ето как дадох съгласието си, но строго му внуших, в случай че го открият, да не отваря дума за тайния проход. Той при всички обстоятелства трябваше да остане в тайна, така че си беше негова работа как ще обоснове присъствието си в крепостта в този час. Определих като краен срок десет минути, които трябваше да му стигнат за разузнаването, и заявих кратко и ясно, че ако след изтичането на този срок не бъде отново на мястото, ще приемем, че е бил видян и възпрепятстван, и ще пристъпим към връщането през галерията без него.

Емирът си постави най-безгрижната усмивка и се отдалечи. Изкачи чевръсто тясното каменно стълбище и в следващия миг беше изчезнал. Аз всъщност бях очаквал, че вратата ще е заключена, и установяването на обратното ме изпълни не точно с високо уважение към воинския дух на гарнизона. Но въпреки това не бях спокоен и започнах да броя минутите до появата на емира.

За щастие опасенията ми този път се оказаха неоснователни. Оставаха още четири минути от уговорените десет, когато великият емир се върна. Беше свършил добра работа и обясни, че сега е

достатъчно осведомен за местоположението на помещението, в което се намирахме, за да не се заблуди утре през нощта. Нямах причина да се съмнявам в това твърдение, тъй като той при всички случаи е бил няколко пъти в цитаделата и трябваше да познава терена.

Целта на нощното ни разузнаване можеше да бъде сметната за постигната и едно по-дълго застояване на това място беше излишно и дори опасно. Ето защо запалихме нови факли и го напуснахме, но се погрижихме преди туй нито отвън, нито отвътре в „Портата на хитростта“ да останат следи от нашето присъствие. Останалото беше само едно повторение на действията от вчера заранта и поради това не трудно. Но въпреки всичко въздъхнах с облекчение, когато след заключване вратата на Бейт ес Сала Кара Бен Халеф ни осведоми, че в градината не се е мярнала жива душа. По време на това неохотно предприет от моя страна „излет“ никак не се бях чувствал добре и често ми се бе струвало, че иззад следващия ъгъл ще се появи физиономията на Гхани. След като прехвърлихме зида, поехме с бързи, но недоловими крачки към „Сукак ел Хаджар“. Когато стигнахме до нашата къща, поисках да продължа, но великият емир ме спря и каза:

— Ефенди, благодаря ти! Но малкото крачки до къщи мога да извървя и без придружителство. А що се отнася до шериф Абадилах, едва сега, когато се убедих в истинността на твоите думи, виждам в пълния обхват надвисналата над мен опасност. В момента още не знам как да се отблагодаря на теб и всички вас, но...

— Не говори за благодарност, емир — прекъснах го аз, — а се погрижи всичко да бъде изпълнено така, както се уговорихме вчера. И нали си остава споразумението, че моите хаддехни ще осъществят удара срещу Гхани?

— Напълно естествено! Та нали ти ми отвори очите, че е опасно да се доверя на собствените си хора.

— И настоятелно ще помолиш пашата да вземе присърце нещата и да даде разпорежданията си така, че никой от неговите хора да не се досети за какво става въпрос?

— Ще направя всичко възможно от моя страна, при предпоставката, че Шавет паша наистина няма пръст в тая работа.

— В това отношение можеш да бъдеш напълно спокоен, пашата действително не знае нищо. Ако имаше съглашение с Гхани, щеше да придаде на неговия план съвсем друг облик.

— Таийб! (Е, добре!) Ще го повярвам и ще се доверя на пашата, макар да съм принуден отново да призная, че ми се иска да свърша цялата работа без него. Но не мога да остана глух към доводите ти, че трябва да го посветим в нещата... Имаш ли още нещо да ми кажеш, ефенди?

— Не.

— В такъв случай можем да си вземем сбогом за днес. Ако възникне нещо непредвидено, застрашаващо нашия план, ще намеря начин тайно да ти пратя хабер. Аллах йебарик фик, ефенди! (Аллах да те благослови, ефенди!)

Емирът подаде на всеки от нас ръка и си тръгна. Гледахме след него, докато силуетът му се изгуби в мрака, след което и ние отидохме да почиваме, но този път без да бъдем обезпокоени. Легнах си с чувство на голямо облекчение. Примката, която Гхани беше приготвил за великия шериф, стоеше отворена... за Гхани! Щеше ли да влезе в нея и да се хване? По-следващата нощ щеше да го разкрие. Във всеки случай — и с тази мисъл заспах — от наша страна не беше пропуснато нищо, което би могло да допринесе за успеха на нашия план. Аллах якуд кулл нихайе таийибе! (Дано Аллах доведе всичко до добър изход!)

[1] Китаб ел Ифтихар — Книга на славните дела (Б. а.) ↑

[2] Ханафис — мн. ч. от хунфисе — мокрица (Б. а.) ↑

[3] танджара ес сим — тенджера с отрова (Б. а.) ↑

[4] машви ел Джехеннем — дяволско изчадие (Б. а.) ↑

[5] Мост (Б. а.) ↑

[6] пеперуда (Б. а.) ↑

[7] какавида (Б. а.) ↑

[8] таралеж (Б. а.) ↑

[9] славей (Б. а.) ↑

[10] Сирадж — глинена лампа (Б. а.) ↑

[11] Даббусе — карфица (Б. а.) ↑

[12] нукта ел тикл — точка, център на тежестта (Б. а.) ↑

СЕДМА ГЛАВА

ПРИЗРАЦИ В НОЩТА

Ако някой пребиваваше в среднощните часове на следващата йом ес хадд^[1] близо до къщата на Гхани, щеше да забележи неща, които, в случай че проявява склонност към суеверие, щяха да породят у него убеждението, че духовете на намиращото се наблизо гробище Ес Шебека са напуснали своите гробове, за да си дадат тук среща. И изтръпнал от страх щеше да дръпне качулката на хаика върху главата си и да побегне надалеч отгук с едно ужасено:

„Аллах да ме пази от убития с камъни Шейтан!“

И наистина имаше нещо призрачно в събитията, които се разиграха през следващите часове в близост и във вътрешността на Джебел Абу Кубе. Това впечатление още повече се увеличаваше от късната доба и дълбокото безмълвие, с което се вършеше почти всичко.

Мюезинът от най-голямото минаре на Харам джами тъкмо беше ударил клепалото за Ула, Първата молитва след полунощ, когато от сянката на градинския зид зад къщата на Гхани се отделиха десет тъмни фигури. Безшумно като змии те пропълзяха през зида и с тихо, едва доловимо шумолене изчезнаха сред дърветата край Бейт ес Сала. После в продължение на един час от тях нито се чу, нито се видя нещо. След посоченото време от къщата се зададе една облечена в бял бурнус фигура и хаик със същия цвят, чиято качулка беше спусната на главата. При вратата на градинската къщичка тя се позабави за кратко, после изчезна във вътрешността ѝ. За няколко минути през отверстията в купола се процеди мъждива светлина, след което и тя изчезна и наоколо всичко беше отново тихо и спокойно както преди. Но стой! Ей там не се ли промъкна до вратата една тъмна сянка? Спря там заслушана за известно време и после вдигна ръка. При този знак деветте други призрака се совнаха нататък и последваха първия през вратата, която беше само притворена, във вътрешността на къщичката. После първоначалната мирна тишина отново обгърна градината и тайнствената постройка.

Може би на хиляда крачки по-нататък, горе по склона на Джебел Абу Кубе, също „забродиха духове“. В горния край на полето от руини иззад каменните отломъци и останки от зидове припламнаха десет чифта очи и се завзираха зорко в лежащата под тях местност. До полунощ нищо не се раздвижи. Но после тихо и предпазливо започнаха да се промъкват насам силуети, поотделно и на малки групи, на по-къси и по-дълги паузи, докато невидимите наблюдатели изброиха около четиристотин. Фигурите, ярко осветени от застаналия над Джебел Абу Кубе диск на луната, бяха наклеявали и насядали, плътно сбутани на едно място. Те впрочем се държаха доста безгрижно. Не че бяха станали шумни, но можеше да се забележи, че се чувстваха напълно сигурни. А и кой ли можеше да се навърта наблизо, за да стане свидетел на тяхното боящо се от светлината на деня занимание? Понякога дори някоя прошепната дума достигаше горе до неподвижните наблюдатели, които в противоположност на намиращите се долу се стараеха да скрият своето присъствие и особено да не бъдат видени от тях. Търпението им беше поставено на изпитание. Часът на привиденията отдавна беше отминал и също вторият утринен час беше почти изтекъл, когато долу най-сетне настъпи по-голямо раздвижване. Всички занаятираха към едно определено място, където трябваше да има някакъв отвор, защото след пет минути от цялото сорище духове не се мяркаше ни един. Дори не бяха сметнали за необходимо да оставят стража.

Тогава иззад един камък горе се надигна един дребен призрак и с пъргави скокове се устреми надолу между остатъците от зидове към мястото, където току-що бяха изчезнали четиристотинте. Деветте други призрака го последваха по петите също така чевръсто. Стигнаха до въпросното място, те разгърнаха трескава дейност. Тежките греди, които бяха домъкнали, бяха здраво вклинени между земята и някакъв зид. Работата беше свършена за няколко минути. После малкият призрак изпълни един скок във въздуха, за какъвто човек не би го счел за способен при неговата дребна фигура и който никак не подхождаше на достойното поведение, което би следвало да се очаква от един бродещ нощем призрак. После нададе един също така малко подобаващ за призрак ликуващ вик, от който можеше да се заключи, че приживе е бил от арабски произход, и прибави сетне с висок, радостен тон:

— Ел Хамдулиллах! (Слава на Аллах!) Капанът щракна и ние ги заровихме, къртиците, синовете и внуците на мишки и миши деди, правнуците на жалки дъждовночервейни бащи! Не ги пускайте вече да излязат, синове на герои и внуци на героични бащи! Не ги пускайте, докато техните изпотени от страх души не изскочат от телата им и плъпнат по тавана и стените на тоя безценен фахх ул хулдат^[2], търсейки дупки, в които да могат да пропълзят...

И още на едно друго място „бродеха духове“, а именно пред и в подземието на кал’ат Джияд, с тази разлика само че това трябва да бяха призраци, нуждаещи се от почивка, защото бяха донесли със себе си одеяла. Бяха ги проснали на двора пред подземието и седяха на тях. Два особено приемчиви духа слязоха по стълбището в подземното помещение и се настаниха възможно най-удобно в един ъгъл. После угасиха факлата, която им бе светила при слизането, и спокойно зачакаха задаващите се събития...

Надявам се, внимателният читател не е бил смутен в своята разположеност от тази история за бродещи духове, а отдавна е отгатнал кои са различните групи привидения, подвизаващи се в тъмната доба. Но преди да продължа разказа, искам да наваксам набързо пропуснатото от случилото се през последните два дни.

Иом ес сабт и йом ес хадд протекоха доста спокойно. Причината за това действително трябваше да се търси най-вече при нас, тъй като през повечето време си стояхме къщи. Вестта за случилото се, както очаквах, се бе разпространила с бързината на вятъра из целия град и последицата от това беше, че къщата ни от заранта до вечерта бе обсадена от любопитна, ориенталски досадна тълпа. Имах чувството, сякаш половината Мека си е дала среща на „Каменната улица“, за да види поне къщата, подслоняваща забележителните хора, за които се говореха толкова необикновени неща. Повечето сигурно тайно се надяваха, че ще им се удаде да мярнат дръзкия насрани, спечелил очевидно благоразположението на великия емир, докато най-нахалните и досадните, изглежда, си бяха наумили да не мръднат от мястото, докато със собствените си очи не са се убедили в най-голямото чудо на деня — слепия и внезапно отново прогледнал мюнеджи. На мен, разбира се, не можеше и през ум да mine да се превърна в мишена на тяхното любопитство, ала графът беше на друго мнение. Той каза:

— Защо да не им се покажа, ефенди? На мен това нищо няма да навреди, а за вас, особено за теб, може само да е от полза, ако меканците чуят истината от моята уста. Така че нека си идват!

И те запристигаха! Първо една дузина попрехвърлили години мъже помолиха да видят стареца. Осведомиха, че го познавали още когато бил зрящ, така че би трябвало да си ги спомни. Бяха пуснати да влязат и им бе предоставено доста време да задоволят любопитството си. Окуражени от техния успех, десет други последваха дузината. Беше забавно какви претексти измъдряха, за да постигнат желаната цел. Клетият граф! Сигурно никога не беше чел онова място от Гьотевия „Ученик на магьосника“:

„Духовете призовани,
сега не ще освободя!“

Иначе нямаше толкова спокойно да каже: „Нека си идват!“. Във всеки случай наказанието и този път следваше предизвикателството по петите. Целия предобед на съботата графът едва си поемаше дъх и по обяд беше заставен, за да овладее донякъде наплива, да устройва буквално масови приеми. Дълго гледах спокойно, макар да забелязвах колко много изтощава това стария човек. Но когато един недорасъл обесник, който изобщо нямаше работа при нас и поради това го отпратих, просто се промъкна между краката ми и избяга в стаята на графа, нишката на търпението ми се скъса. Побързах след него и го спипах точно навреме, преди да е извършил белята. Беше клекнал зад нищо неподозиращия граф, който не му обърна внимание, понеже беше достатъчно зает с гостите си, и тъкмо се канеше да отреже с един нож парче от неговата камис^[3], когато ръката ми го шляпна по врата. Находчив като всички меканци, когато се касае за някоя далавера, той сигурно щеше да развърти цветуща търговия с амулети, ако му се беше удало да постигне целта си. За съжаление аз проявявах към подобен род „алъш-вериш с реликви“ достойна за съжаление липса на разбирателство. Изхвърлих навън жадния за печалба хлапак въпреки енергичните му протести, след като го бях угостил с няколко ориенталски „урока“ зад ушите. И дадох разпореждане оттук насетне да бъдат отпращани всички, идващи „да посетят светия факир“. Тази мярка ни осигури, наистина, въздух в къщата, но в никой случай не допринесе за разтурването на „народното събрание“ пред нея. С присъщата за ориенталеца упоритост или по-точно казано безгрижие,

което и представа си няма за ценността на времето, те продължиха обсадата. Но тя сега вече не можеше да смути нашето спокойствие, поне докато храбро оставахме вкъщи. Ала излезеше ли някой от хаддехните пред къщата по някаква работа, със спокойствието му беше свършено. Той веднага се превръщаше в център на кряскаща любопитна тълпа, която му стоварваше такъв град от въпроси, че можеше да се спаси единствено със сигурен скок зад закрилящата порта. При тези обстоятелства беше за предпочитане да не се показвам навън дори и да не бях направил едно друго наблюдение. Резултатът от вчерашното махкаме и волята на великия емир общо взето бяха повлияли по благоприятен начин върху настроението на меканците към нас. А обяснението на мюнеджията, предаващо се от уста на уста, навярно също стори своето. Но това не можеше да ме заблуди, че в по-голямата си част фанатичният дух бе останал недокоснат. Повечето погледи, отправени към нашата къща, в никой случай не излъчваха враждебност, наистина, ала тук-таме съзирах някое мрачно око, което не си даваше труда да скрие яростта от присъствието на „проклетия гяур“, който въпреки всичко оскверняваше Свещения град. И аз нито за миг не хранех съмнение, че нашето положение в Мека по никой начин не е така сигурно, както изглеждаше понастоящем. Горко ни, ако не ми се беше удало да открия съзаклятието на Гхани и да го държа по този начин в ръцете си! И три пъти горко ми, ако моят смъртен враг успееше да осъществи своя замисъл! Цялото вчерашно махкаме със своите излагащи го разкрития не би било достатъчно да ме защити от яростта на тоя фанатичен мюсюлманин. Какво вредеше в очите им на Гхани, че се е заклел лъжливо в Аллах и Пророка? Нищо! Това не ги засягаше повече от една хаббет ер рамл, песъчинка, подхваната и отнесена от вятъра кой знае накъде! А пък и в други неща още да се беше провинил Гхани, той в крайна сметка беше мюсюлманин и отгоре на това шериф и потомък на прославения Сватадах, за когото по начало всичките седем небеса на Мохамед стояха открити. Но какво бях в замяна на това аз? Един проклет гяур, който би могъл да говори за щастие, ако един ден му бъде отворено само второто от седемте отделения на Джехеннем, отредено за приемане на християни.

Впрочем тези наблюдения ме оставяха доста хладнокръвен. Аз можех да бъда доволен. Бях постигнал целта си — с един по-продължителен престой в Мека да доведе до завършек студията си за

исляма, така че можех да си тръгна още днес, без някой нещо да ми попречи. Онова, което ме задържаше още тук, не беше моя, а чужда работа. А и тя според всички изгледи отиваше към благоприятен изход. Знаех, че Гхани ще използва съботата и неделята, за да направи последните приготовления за удара, който трябваше да го издигне до първия мъж в Хеджас. Но знаех също така, че не може и една крачка да направи скрито от великия шериф и че по петите му се е лепнал съгледвач, който си вписва къщите, посещавани от Гхани. Бях уговорил това с великия шериф, но с настоятелната молба да не съобщава на въпросното доверено лице, натоварено с поръчението, истинската причина. И накрая знаех, че Аюн ер рафик в предобедна събота е имал съвещание с пашата. Вярно, първоначално той не искаше и да знае за предложението ми да привлече пашата под доверие, защото не му вярваше, но в крайна сметка се убеди, че това не може да се избегне. Първо, без позволение на пашата нямаше да е лесно да получим достъп до Джияд и, после, за самия велик шериф щеше да е от полза пашата да знае за тези машинации. Като пълномощник на падишаха, на когото е поверена сигурността на Свещения град, той не можеше да откаже съдействието си, докато ако не бъдеше осведомен за заговора на Гхани и великият шериф действаше на своя глава, щеше да играе ролята на оскърбен и в случай на неуспех на нашия план да снесе от себе си отговорността за последиците и да я прехвърли на емира. Особените взаимоотношения, в които се намираха двамата властелини на Свещения град, ги принуждаваше непрекъснато да бъдат нащрек един спрямо друг и грешката, която единият извършеше, веднага биваше използвана за собствена изгода от другия. Ето защо смятах за по-добре великият шериф да действа така, че да не създава условия за търкания, които щяха да са само от полза за Гхани, ако планът му не успееше.

Като накарах великия шериф да прибегне към съвместни действия с пашата, аз направих един успешен шахматен ход, както се оказа още събота следобед. Един пратеник ми донесе едно адресирано до мен и снабдено с печат писмо. То съдържаше изключително вежлива покана до Халеф и мен за Аша^[4] при пашата същата вечер. Към поканата беше добавена извинителната забележка, че при дадените обстоятелства било желателно да влезем в административната сграда не през главната порта, а през градината и

задната врата. Не било необходимо да ни посочва причината, тъй като нямало да ни бъде трудно сами да я отгатнем. Един слуга щял да ни чака в посоченото време.

При други обстоятелства щях да сметна писмото за съмнително, подушвайки хитрост на Гхани, който ни тъкми капан. Но при настоящите условия можех да бъда сигурен, че преди йом ел итнен^[5] няма да предприеме нищо срещу нас. Ето как точно след настъпването на мрака се намирахме зад правителствения палат, разбира се, след като първо се бяхме уверили, че никой не ни следва тайно. Правителствената сграда граничеше със задния си градински зид, в който бе вградена малка портичка, с една тясна улица. Когато приближихме портичката, видяхме, че е отворена. Един мъж стоеше там, като че чакаше някого. Когато почти бяхме стигнали до него, той пристъпи бързо към нас и ни заговори:

— Салам! Вие ли сте двамата чужденци, които пашата очаква?

При нашия утвърдителен отговор направи дълбок поклон и ни призова да го следваме. Мълчаливо заключи портата след нас и ни поведе през една добре поддържана градина и няколко коридора и стая към великолепно подредени, ярко осветени покои. С един приканващ жест ни помоли да се настаним, посочи лежащите върху една ценна масичка вече натъпкани чибуци и се отдалечи през една скрита зад килим врата.

Цялата подредба на покоите даваше да се отгатне, че се намираме в частното жилище на пашата и че не се касае за истикбал, официален тържествен прием, а за непринудена, приятелска покана, която не биваше да стане достояние на обществото. Халеф се огледа проучващо и рече ухилено:

— Сихди, спомняш ли си поканата при пашата на Багдад преди няколко години, когато излязохме победоносно от приключението в Бирс Нимруд?

— Разбира се. Защо ми го припомняш?

— Защото съм любопитен дали тукашният паша ще бъде също така приятен като онзи тогава. Ти как мислиш, сихди?

— Откъде мога да знам? Аз познавам Шавет паша само от описанието на други, а знаеш, че при преценката на хора вървя по свой път. Следващият час ще покаже как трябва да го оценяваме.

Едва го бях казал и килимът, зад който беше изчезнал слугата, бе отметнат настрани и пашата влезе. Беше нисък на ръст и това обстоятелство караше едно качество на неговото тяло особено силно да изпъква. Той беше именно дебел, даже много дебел. Черният, богато украсен с галони мундир бе толкова опнат от тялото му, че очаквах всеки миг да се пръсне по шевовете си. Безбрадото лице с увиснали бузи създаваше впечатление за добродушие, а окръгленото носле показваше онзи цвят, който при следовниците на исляма най-малко би трябвало да се очаква. Дали пашата не бе отдаден на една привычка, намираща се в пълно противоречие с Корана и всички негови тълкувания и имаща пряка връзка с ферментирания гроздов сок? Или страдеше както простодушният мютеселим някога в Амадийе^[6] от „известна болести на кръвната и нервната система“, срещу които европейските лекари предписват като лекарство прочутата напитка на Ной, наречена на латински „vini“? Така ми се струваше. Като цяло пашата правеше впечатление на мъж, който и на мравката път сторва. Но само за повърхностния наблюдател. Аз много добре забелязах една черта на хитрост и лукавство, уличаваща в лъжа добродушието, което обикновено се приписва на дебелите хора. А пък и беше саморазбираемо, че падишахът няма да повери един такъв труден пост, какъвто е управляването на Хеджас, на човек, който не притежава и най-малката дипломатическа способност. Във всеки случай не бих си го пожелал за враг, това беше сигурно, ако бях жител на Свещения град.

Спрямо нас пашата действително се показва от най-добрата си страна. При неговото влизане ние се бяхме надигнали, но той веднага ни призова да си седнем на местата. След като си бяхме разменили обичайните формули на вежливост, плесна ръце и слугата поднесе първото блюдо на Аша. Ще пропусна изброяването на отделните ястия, достатъчно е само да кажа, че бяха достойни за един паша. А им бяха отдадени всички почести от... пашата. Аз никога не съм бил голям чревоугодник, а и задоволяващият се с малко Халеф никога не се присягаше при отдала му се възможност като онези хора, които искат да си отядат за дни и седмици преди предстоящите пости. Но пашата! При моите пътешествия късметът ме беше събирал с много дебелаци от всякакви националности и аз неведнъж съм имал повод да опиша на какво са способни такива хора в яденето. Ето защо само бих се

повторил, ако понеча да опиша в подробности, как съдържанието на един поднос след друг отиваше по своето предназначение. Когато пашата избърса с шумна въздишка след последното блюдо с кърпа уста, подносите бяха празни — бом бош.

Сега плесна отново с ръце и слугата поднесе... три шишета вино и също толкова чаши. Значи все пак бях предположил правилно! Халеф ми смигна весело, а пашата се сметна длъжен да даде обяснение.

— Ефенди, аз съм вярващ син на Пророка и строго се придържам към предписанията на Корана. Но още когато живях като миралай в Стамбул, развих едно страдание, за което при много хукама^[7] търсих облекчение, но напусто. Накрая стигнах до умната мисъл да се допитам до един западен хеким. Той от пръв поглед различи коварния корен за моята болест и ми предписа като цял по едно шише вино след всяко ядене, което аз с чиста съвест мога да изпивам, понеже Пророка не е запретил церовете. Ама извън яденето не вкусвам и капчица, защото съм строго вярващ привърженик на Пророка. Нали ми вярваш, ефенди?

Я луфт! (Ей Богу!), за малко да възкликна. По цяло шише вино след всяко ядене! По тая причина значи е пурпурният цвят на обонятелния орган на пашата! О, Мохамед, ако знаеше колко много си мамен понякога! Но гласно отвърнах:

— Хазретин, убеден съм в това.

— Ти като християнин — продължи пашата — няма защо да се отказваш от тая наслада, която Мохамед за съжаление е забранил на своите вярващи, Но не знам дали шейхът на хаддедихните...

— Нека твоя милост бъде рахат в това отношение! — беше бързо прекъснат от Халеф. — Кара Бен Немзи, моят приятел, който самият е прочут хеким, ми е позволил от време на време да си доставям насладата от сока на лозата.

— Значи и ти си болен? Може би дори страдаш от смущение в храносмилането като мен? — попита пашата с най-невинен тон. — Даа, франкските хукама са умни, много по-умни от нашите. А ти, ефенди, трябва да си от най-умните, защото, както чух, си върнал на слепия мюнеджи виделината на очите. И как пък успя да я свършиш тая уйдурма?

— Прощавай, хазретин, ама ти сигурно разбираш, че един хеким не обича да разтръбява своите тайни.

— Значи тук има тайна? В такъв случай наистина няма да настоявам повече.

Известно време той гледа замислено в земята. После внезапно придаде на разговора друга насока. Като вдигна предупредително вежди и хвърли един изразителен поглед към вратата, продължи:

— Ефенди, чух, че искаш утре вечер да разгледаш с неколцина от твоите хаддехни Кал'ат Джияд?

На думата „разгледаш“ постави особено ударение, с което искаше да намекне, че темата трябва да бъде третирана с предпазливост — вероятно от съображение за евентуален подслушвач. Аз влязох в тона му и отвърнах:

— Такова е действително желанието ми, разбира се, с твое добро позволение.

— То ще бъде с удоволствие изпълнено. Аз самият ще бъда по това време в крепостта и ще ви посрещна. Знам какво дължа на едни толкова знатни гости.

Разбирах го добре. Той знаеше, че великият шериф също ще участва в приключението, и не искаше да предостави само на нас лаврите, които може би щяха да бъдат пожънати, за да може по-късно да каже, че щастливият изход се дължи и на неговата съобразителна дейност. Въпреки това отговорих:

— Не ми се иска да те безпокоя, твоя милост, и да ти отнемам времето...

— Няма да ме безпокоиш — увери той с жар. — Ако си съгласен дори гарнизона на крепостта...

Не го оставих да се доизкаже.

— Прощавай, хазретин, но тъкмо това не желая. Не искам да предизвиквам с хората си ни най-малка шумотевица и ако имаш желание да ми окажеш услуга, погрижи се в крепостта всичко да си върви по обичайния ред.

Пашата ме погледна с разбиране.

— Ще имаш волята си. Но в замяна очаквам, че и ти ще ми изпълниш едно желание.

— Ако мога, на драго сърце.

— Можеш. Желанието ми е, след като постигнете своята цел, останалото да предоставите на мен.

— С удоволствие. Знам, че тогава работата ще се намира в добри ръце, и мисля, че великият шериф също ще бъде съгласен.

— Той е съгласен. Ти иначе имаш ли още някакво желание?

— Не, хазретин, напълно съм доволен... но стой!

Беше ме споходила една идея.

Ако исках капанът да се затвори зад очакваните себид така, че да няма измъкване за тях, щяха да са ми необходими няколко тежки греди да залостя отвън водещата към полето от руини врата по такъв начин, че да не може да се отвори. Ако ги потърсех в града, щеше да стане бавно и можеше да събуди подозрение, да не говорим, че пренасянето им до височината щеше да бъде забелязано и да привлече внимание. А пък пашата лесно можеше да ми помогне да изляза от това затруднено положение. Ето защо казах:

— Ще са ми необходими пет-шест здрави греди с дължината на човешки ръст. Можеш ли да ме снабдиш?

Пашата примигна хитро с очи.

— Сигурно се нуждаеш от тях, за да подсилиш и подsigуриш вашата порта срещу населението, на което може би не се доверяваш? Имам в крепостта каквото ти трябва. Да ви ги пратя ли с няколко аскери в дома?

— Не, ако позволиш, аз ще пратя неколцина от моите хора да ги вземат.

С това работата беше уредена. Разговорът взе друга насока и задушевността встъпи в своите права. Халеф разказа със свойствената си образност няколко наши преживелици, което има за последица, че първият тираж на „вяра“ беше последван от втори. Но истината ме принуждава да осведомя дори с риск някой да ме упрекне в неблагодарност към нашия домакин, че лъвският пай от „лекарството“ беше взет от пашата — навярно по причина, че се смяташе за най-болен от трима ни. А когато се надигна най-сетне за сбогуване, стрелките на моя часовник показваха един много късен час, но и фесът върху зачервената глава на пашата заемаше такова опасно накривено положение, та и без помощта на часовника можеше да се види, че му е крайно време да потърси постелята.

На следващия ден „Сукак ел Хаджар“ показваше същата картина, което означава, че ние отново се намирахме в обсадно положение. Но междувременно така бяхме свикнали с него, че то изобщо не ни пречеше. Предобеда прекарах при руснака и баш насир, между които се беше завързало искрено приятелство. Но когато мина обяд, стана време да помислим за приготовленията, които трябваше да се направят за вечерта. Халеф събра своите хаддехни в дихлиса, преддверието, и им държа една почти едночасова реч, с която ги посвети в съзаклятието на Гхани и тайната на подземния проход. Тъй като те досега преднамерено бяха държани в неведение, известията на Халеф, както лесно може да се разбере, предизвикаха у тях силно вълнение. Но особено ги удовлетвори, че те самите трябваше да осуетят удара на Гхани, насочен срещу великия шериф. Макар поради общуването си с мен, християнина, те да не му отдаваха онова прекомерно уважение, каквото обикновено проявяваха към него доведените до религиозен екстаз поклонници, и макар също съвсем наскоро да бяха принудени да заемат към него една враждебна позиция, той въпреки всичко все още притежаваше в очите им сияйния ореол на една неприкосновена, свята личност. Сега бяха изпълнени с основателна гордост, че великият шериф поверяваше своята сигурност и живота си не на своите баварди и аскерите на пашата, а на тях, членовете на едно чуждо, далечно племе.

После Халеф разви нашия стратегически план. Десет хаддехни трябваше да останат за защита на къщата, други десет имаха задачата да заемат под предводителството на Кара Бен Халеф, който познаваше терена, Бейт ес Сала веднага щом Гхани влезе в него и да имат грижата никой от затворените да не може да се измъкне през шахтата. Халеф искаше с десет други да се скрие горе в края на полето руини и да блокира изхода на враговете от тази страна, а аз възнамерявах с Омар Бен Садек и останалите двайсет да посрещна в крепостта Гхани, който вероятно пръв щеше да мине през „Портата на хитростта“. При моето отделение щеше да бъде и великият шериф, който не бе допуснал в никакъв претекст да бъде „разкандърдисан“ от участието си в приключението.

Сега въпросът бе, кой в коя група ще участва. Естествено никой не искаше да поеме най-безопасния пост, свързан с пазенето на къщата. Това предизвика упорит спор, на който Халеф сложи край,

като предостави решението на жребия. Следващите няколко часа при нас беше като в пчелен кошер. Това, което предстоеше да свърши всеки един, беше обсъдено от всички страни, за да бъде избегната всяка грешка, създаваща възможност за провал на начинанието. Трябва да спомена също, че в късния следобед изпратих Халеф с няколко хаддехни до крепостта. Трябваше да вземат гредите и да ги скрият в такава близост на изоставеното укрепление, че през нощта веднага да са им подръка. След един час той се върна и доложи, че са свършили задачата си, без никой да ги види. Не им се наложило да влизат в крепостта. Когато стигнали до първия пост и му изложили молбата си, той просто посочил един храст наблизко, зад който се намирали поисканите греди. Останалото не било мъчно. Тъй като на жителите на града беше строго забранено да се скитат около крепостта, не срещнали никакъв човек и съумели да изпълнят необезпокоявано поръчението.

Постепенно шумното въодушевление на хората премина в тиха, спокойна радост и един евентуален посетител по никой начин не можеше да заключи, че се намираме в навечерието на важни, решаващи събития.

Краткотрайният здрач настъпи и улицата пред нашата къща се обезлюди. В десет часа дойде, както беше уговорено, великият шериф и това бе времето за първото отделение, сиреч моето, да потегли. В единайсет трябваше да ни последва отделението на Халеф. Бени себид възнамеряваха, наистина, да пристигнат едва след полунощ, но все пак беше възможно да дойдат по-рано, а тогава той трябваше вече да е на поста си. Малко преди полунощ трябваше да потегли и Кара Бен Халеф със своите хора. Дадох още няколко необходими според мен наставления за начин на поведение и внуших строго на всички крайна предпазливост, след което тръгнахме. Най-прекият път за Кал'ат Джияд водеше през Мас'а, но ние го избегнахме, понеже не искахме да срещнем хора. Мас'а също както джамията е посещавана и през нощта от поклонници, които трябва да изпълнят Са'и, ходенето от Ес Сафа до Мервс. По тесни сокаци и преки излязохме на открито. Пътят за Кал'ат Джияд водеше най-напред между зеленчукови градини, но после нагоре по голи пясъчни площи. Докато бяхме още в пределите на града, вървахме в отделни малки групи, за да не правим впечатление, но когато оставихме последните къщи зад себе си, се събрахме. Бяхме

изкачили Абу Кубе може би до половината, когато насреща ни прозвуча едно високо „Ваккиф! Мин хаида!“ (Стой! Кой е там?!) и един пост се отдели от мрака с насочена пушка. Великият шериф му каза уговорената с пашата парола и бяхме пропуснати без понататъшни формалности. Още на два пъти бяхме спирани по пътя си, но и вече стигнахме целта. Стражата при портата, състояща се от двоен пост, ни въведе в двора на крепостта. Там, доколкото можех да видя на светлината на факлите, не се мяркаше жива душа. Спряхме и единият пост се отдели от нас. След пет минути се върна в придружителството на един мъж, в чието лице познах пашата. Стражата се оттегли, а новодошлият поздрави емира с кратки, но сърдечни думи, след което ми подаде ръка и викна на хаддехидните едно радушно „Мархаба!“ (Добре дошли!). После се обърна отново към великия шериф:

— Емир, моля те да поемеш водителството вместо мен, тъй като аз не знам къде се намира мястото, пазещо тайната.

Емирът тръгна мълчаливо напред. Не е в намерението ми да описвам крепостта. Ще се огранича само със сведението, че укрепленията вече не бяха в отличното състояние, в което трябва да са били преди няколко години. Шавет паша не беше Осман, който преди всичко е гледал интересите на падишаха. Минахме през няколко порти и също толкова дворове. Признаците на немара се увеличиха, следователно приближавахме задната, неизползваема част на цитаделата. През целия път не срещнахме никакъв аскер — пашата добре беше уредил нещата. Пред една ниска постройка, създаваща впечатление за помещение със сводест таван, нашият водач спря.

— Хазретин, ние сме на самото място. Там долу се намира излазът на тайния проход. Пашата беше изненадан.

— Машаллах, там долу да е излазът? Не се ли заблуждаваш, емир?

— Не се заблуждавам.

— Аллах акбар! (Аллах е велик!) Едва ли бих го сметнал за възможно. Но щом ти го казваш, трябва да го вярвам. Какво ще правим сега?

Аз взех думата вместо великия шериф:

— Не би следвало и през ум да ни мине да пуснем враговете в подземие. Трябва да заловим Гхани, а другите да затворим в

прохода. Когато изгорят малкото факли, с които разполагат, ще се озоват в пълен мрак и ще бъдат заставени безусловно да се предадат. За да бъде постигната тази цел, достатъчни са два̀сет мъже. Но на първо време не е необходимо да слизат долу. Те ще чакат тук горе, докато им дам знак, понеже долу биха могли преждевременно да бъдат открити. При това положение Гхани може да се измъкне, а това би могло да е фатално за целия изход на начинанието. Защото Абадилах познава прохода много по-добре от мен. Колко лесно може да му е известен някой изход, за който само той знае, а после ще е много трудно, ако не и невъзможно да го получим отново в ръцете си.

— Но как се каниш да заловиш Гхани и да затвориш другите в прохода, като се намирате тук горе?

— Няма да останем всички горе. Емирът и аз ще слезем и ще чакаме Гхани. Двама мъже е по-лесно да останат скрити отколкото два̀сет.

Пашата отстъпи крачка назад от удивление и извика със забавен ужас:

— Раббена йихфасак! (Господ да те пази!) Емир, ти искаш... искаш... искаш да се спуснеш в тая дупка и там да прекараш ноцта? Това сериозно ли е от твоя страна?

— Защо не, твоя милост? — отвърна ухилено великият шериф. — Помисли за какво се касае! Ако покушението на изменниците успее, утре ще се намирам на място, където при всички случаи няма да ми е толкова добре както там долу, с уговорката, че изобщо съм жив.

— Аллах, Аллах! Той наистина си го е набил в главата! Какво ли да каже още при това положение човек! Аз млъквам, но те уверявам в името на Мохамед и всички свети халифи, че всичките съкровища на земята не биха ме накарали да сляза доброволно посред ноц в тая пушеш шейтан (дяволска дупка).

Не се и съмнявах в това. Великият шериф във всеки случай притежаваше далеч повече кураж от дебелия почитател на ферментирания гроздов сок. Ето защо никак не му се разсърдих, когато заяви, че щял да дочака резултата от нашето приключение не тук при нас, а в спалнята си, и ако сме намерили време, да сме пратели някой да го повика. Помолих го само още да се погрижи за достатъчен брой ремъци и въжета и да ги предаде на Омар Бен Садек и двамата хаддехни, които накарах да тръгнат с него за тази цел. После той се

отдалечи, след като ни бе пожелал едно добронамерено „Аллах йе-куп ма 'акум!“ (Аллах да е с вас!), и ние останахме сами.

След кратко време Омар и двамата хаддехни донесоха толкова много ремъци и въжета, сякаш се касаеше да пленим и вържем цяла армия. И сега беше време за великия шериф и мен да пристъпим към дело. Тъй като търпението ни вероятно щеше да бъде подложено на изпитание, си бяхме взели одеялата. Емирът също си беше донесъл. Втълпих още веднъж на останалите да не вдигат шум и в никой случай да не идват в подземие, преди да са чули изстрел от моя револвер. После запалих една факла и изблъсках вратата за сводестото помещение. Тръгнах пред емира с факлата в ръка надолу по стъпалата. Най-напред насочих крачки към затварящия камък и прегледах земята. Не открих следи, от които да заключа, че е бил отварян от последното ни пребиваване тук. После потърсихме най-отдалечения ъгъл и отстранихме криво-ляво струпания там с годините прахоляк. След това проснахме одеялата, седнахме и угасихме факлата. Вече не се нуждаехме от нея. Ако от време на време исках да видя часовника, то си имах напълненото с масло и фосфор шишенце, което носех постоянно при моите пътувания.^[8]

Не мога да твърдя, че се чувствах разположен, когато ни обгърна черната като катран тъмнилка. Какво ли, ако очакваните изобщо не дойдеха? Ако Гхани се беше отказал от целия замисъл и го беше отложил за по-късни времена? Тогава щях да си бера срама пред великия шериф и пашата и може би да си тръгна с оскърбления и подигравки. Не можехме все пак да повтаряме цялата процедура на късмет всяка нощ! Това само щеше да ни изложи на още по-голям присмех, при условие че всеки път ще ни е толкова лесно като днес. А как иначе можех да приведа доказателства, че Гхани е предател? Но аз разчитах на неговия отмъстителен характер и на това, че сигурно гори от желание възможно по-скоро да си възстанови престижа. За мен беше сигурно, че ще дойде днес. Но един неуспех също така не беше изключен. Необходимо беше само някое от отделенията да направи малка грешка и целият труд щеше да отиде на вятъра. Този път не беше както обикновено изпълнението на целия план да лежи в моите ръце. Обстоятелствата бяха такива, че трябваше една голяма част от отговорността да сложа върху раменете на други. Но се надявах, че школата, която хаддехните и специално Халеф и неговият син бяха

изкарали през всичките тези години под мое ръководство, не е била напразна и че те всячески ще се постараят да не допуснат грешка.

Като размислех цялата работа, не можех да не се учудя на пашата. Знаеше, че цяло бедуинско племе е потеглило, за да щурмува тази нощ цитаделата, а без особена съпротива се бе съгласил насрещният шахматен ход да бъде извършен от непознати хора и на това отгоре със съвсем незначителен брой. Великият шериф очевидно бе натиснал всички регистри за наша възслава, за да е успял да победи съмненията на пашата и да успокои чувството му за отговорност. Искаше ми се да стисна ръката на емира за доверието, което залагаше в нас.

Какви ли мисли го занимаваха понастоящем? Беше възбуден, разбирах го по шумното и ускорено дишане. Но не ми и хрумваше да го оценявам по тази причина в по-малка степен. Той притежаваше смелост, ала това вероятно бе първото приключение в живота му, от което трябваше да излезе здрав и читав. Та нали можеше да направи точно като пашата и в спокойния уют на своя палат да дочака резултата. Но той не го искаше. Нещо се противеше в него да остави други да посрещнат заради него нощната опасност, а той спокойно да гледа. Затова ми харесваше, макар открито да трябва да призная, че бих предпочел да разчитам само на себе си.

Времето минаваше страшно мудно. Минутите сякаш се проточваха в часове. Емирът вече почти не можеше да владее нетърпението си и за двайсети път ме попита още колко дълго ще трябва да чакаме и аз за двайсети път отпуших търпеливо шишенцето, за да дам достъп на кислорода от въздуха. Часовникът показваше няколко минути след един. Значи още цял час! Заради емира, който все по-неспокойно се въртеше на одеялото си, ми се дощя Гхани да не съдържи уговорения час и да дойде по-рано. Тъкмо пяхнах шишенцето в джоба си и... какво беше това? Нима желанието ми се изпълняваше? Забелязах в областта на затварящата плоча светлинна ивица, не поширока от ръба на нож. Емирът също я беше видял, защото ми стисна толкова силно ръката, че ми идеше да изкрещя. Ивицата бързо се разшири. После чух познатия глух удар, който ми подсказа, че камъкът е паднал назад в стената. От отвора излезе една облечена в бяло фигура с факла в ръка. Качулката на хаика беше ниско спусната на главата. Кой беше? Гхани? Сам ли беше, или водеше и съюзниците си?

В последния случай беше време да действаме, защото не биваше да чакаме, докато един или дори няколко се измъкнат от галерията. Прошепнах на емира да не мърда от мястото си и тъкмо поисках да скоча, но се спрях. Видях, че фигурата освети бегло с факлата наоколо, сякаш искаше да се увери, че тук няма никой, и после се отдалечи с бавни, безшумни крачки в посока стълбището. За щастие ние не можехме да бъдем видени, тъй като светлината на факлата не достигаше до нашия ъгъл. По походката и стойката можеше да се заключи, че това е Гхани. Но какво правеше той тук? И какво търсеше при стълбището? Да не би да се канеше да напусне сводестото помещение, за да провери как стоят нещата вън? Но в такъв случай щяха да се видят с разставените там хаддехидни, а на това трябваше да се попречи, защото лесно можеше да се случи нещо, което не ми отърва.

Фигурата имаше да извърви само още няколко крачки до стълбището, когато се надигнах. Прошушнах на емира да запали бързо факлата и се завтекох след бялата фигура. Тъкмо поставяше крак на първото стъпало, когато я настигнах и сложих твърдо ръка на рамото ѝ.

— Абадилах!

Мълния да беше паднала пред съзаклятника, нямаше да подскочи толкова рязко. Обърна се ужасено и се вторачи в мен с широко отворени очи. Да, това беше Гхани, както сега видях. Той също ме позна. Но сякаш го беше овладяло пълно вцепенение. Десницата се разтвори и факлата падна на земята. Бързо се наведох и я вдигнах, за да ѝ попреча да угасне.

— Абадилах, какво търсиш тук?

Гхани предлагаше картина на такъв ужас, че и през ум не ми мина да взема от предпазливост някое оръжие в ръката. Той беше страхливец, а в този миг още по-малко способен на отбрана. Беше затъкнал един пищов и нож в пояса си. Измъкнах ги и ги хвърлих на земята зад мен. Той спокойно допусна това да се случи, без да направи и най-малкото движение. Тогава аз повторих въпроса си:

— Абадилах, какво търсиш тук?

Емирът междуременно беше запалил своята факла и приближил, но Гхани не го забеляза, защото беше пристъпил зад него странично. Но сигурно нямаше да го види, дори да беше застанал непосредствено до мен, толкова втрещено бяха приковани в мен очите

му. Сега в чертите му дойде малко живот. Устните започнаха да треперят и от устата му излязоха механично и неразбираемо думите на моя въпрос:

— Абадилах... какво... търсиш... тук...?

Работата беше направо за смях. Тоя жалък страхливец се държеше безпомощно като някое дете. Разтърсих го по рамото и му се сопнах:

— Абадилах! Пъзливецо! Ела на себе си! Позна ли ме?

Сега най-сетне вцепенението го напусна. Страните му се зачервиха, а в очите му трепна неизказана омраза. Избълвайки едно ужасно проклетие, той вдигна ръка, сякаш искаше да ме сграбчи, но не се осмели. Навярно изразът на моите очи му вдъхваше страх. Затова пък изсъска:

— Куче на гяур, познавам те. Кой шейтан те доведе насам?

— Добре, значи ме познаваш. А познаваш ли и този тук?

Посочих емира, който бързо пристъпи иззад него и го погледна студено и презрително. При неговия поглед Гхани беше близо до сгромолясване. Очите му изскочиха от орбитите и с одрезгавял от ужас глас извика:

— Елвайлли! (Горко ми!) Емирът! Аллах! Изгубен съм!

С поглед на неизразимо презрение емирът измери нещастника. После бавно, почти тържествено, изрече:

— Да, Абадилах! Имаш право! Ти си изгубен!

Тези думи върнаха съзнанието на Гхани. Надавайки дрезгав яростен крясък, той скочи към отворието на прохода. Бях предвидил нещо подобно и когато минаваше край мен, му подложих крак, от което се стовари на земята. После захвърлих факлата да не ми пречи и го пипнах с такава здрава хватка за гърлото, че изостави всяка съпротива. Държейки го с едната ръка, измъкнах с другата няколко ремъка от джоба. След това опрях колене на гърдите му и му вързах здраво ръцете и краката, така че без чужда помощ не можеше да се освободи.

— Тъй, Абадилах! Ще те помоля да останеш още малко при нас, имаме да си поговорим за това-онова с теб. А сега за трети път ти задавам въпроса, какво търсиш тук?

Погледът на Гхани прелетя към входа на галерията и се прикова после изпитателно към мен. Какво знаех за работата, която го бе

довела тук? Присъствието ни на това място и в този час беше за него неразрешима загадка. Не искаше да приеме, че сме научили за неговото предателство. А пък и едно такова заключение би следвало да му се яви невъзможно, ако размислеше в каква тайна бяха държани нещата. Очевидно не знаеше как да се държи, защото на моя въпрос даде за отговор:

— Това изобщо не те интересува!

— Много малко се стараеш да употребяваш езика на учтивостта, Абадилах! Но скоро ще станеш по-вежлив. Накъде води дупката, от която изпълзя?

Гхани избухна в подигравателен, но малко пресилено звучащ смях.

— И защо пък питаш? Та нали все даваш вид, че си всезнаещ! Напрегни си малко акъла и той сам ще ти го каже.

— Е, добре, Абадилах, ще се вслушам в съвета ти и ще оставя акъла си малко да се поразходи. Нека видим накъде ще ни отведе. Най-напред се върви много стъпала надолу, след това се стига до едно място, където от правата посока се отклонява една галерия. Ако човек я последва, след късо време ще стигне до една врата от дърво, която извежда на открито. Правилно ли видях дотук, Абадилах?

— Аллах йихракик! (Аллах да те изгори!)

— От другата страна на тази врата виждам... ей, какво виждам наистина? Та това е цяла армия от бедуини, които, изглежда, чакат някого. Можеш ли да ми кажеш кого?

Гхани беше станал много блед. Та нали сега трябваше да си каже, че знам тайната му и че всичко е издадено. Въпреки това той потърси прибежище в отричането.

— Кул шеятин! (Всички дяволи!) Не те разбирам. Какво общо имам аз с тая работа?

— И още питаш? Не назначи ли там среща на твоя сихр, шейха на бени себид, и неговите четирисотин воини във втория час след полунощ?

Сега със самообладанието на Гхани се свърши. Ако все още бе хранил някакво съмнение, то фактът, че ми беше известна дори неговата толкова грижливо пазена в тайна роднинска връзка с шейха на бени себид, трябваше да го убеди, че знам всичко. С внезапно преминал във фалцет глас изписка:

— Диб ел келб (Куче от чакал), ти трябва да стоиш в съюз с всички дяволи! Кой ти издаде всичко това, кой?

— Кой ми го е издал? Че кой друг освен ти?

Това му дойде твърде много. Избухна в спазматичен кикот.

— Аз да съм ти го издал, аз, твоят смъртен враг, който те мрази с най-лютата ненавист, на каквато само може да бъде способен човек! Я кажи кога и къде съм го сторил, де!

— Спомни си миналия йом ел джум'а! И си спомни пещерата Атафрах и онова, което беше говорено там! Аз лежах с шейха на хаддехидните зад един камък и чух всяка дума.

Той притихна. Но след малко livна такъв поток от изправящи косите проклетия, че перото отказа да ги възпроизведе. Оставих го известно време да вилнее, но накрая го прекъснах:

— Замълчи, окаянико! Проклетията ти не могат да ни сполетят, а всички ще се стоварят обратно върху твоята глава. На твоята престъпна кариера днес дойде краят и ти ще си получиш възнаграждението за скверните деяния, които си извършил спрямо поклонниците и още по-рано спрямо граф Вернилов.

Гхани трепна, но бързо се окопоти.

— Граф Вернилов? А, да, имаш предвид стария мюнеджи. Да, де, можех да се досетя, че старият будала, тая овча глава, ти е казал истинското си име. И какво ще ме упрекнеш спрямо него?

— Повече отколкото си мислиш. Най-напред ще те попитам кой беше виновен, че този доверчив човек е напуснал своята втора родина, която му е заместила родители и съпруга?

Израз на ехидно злорадство плъзна по чертите на запитания, когато извика ликуващо:

— Аз бях виновен, аз, и ти казвам, че това е най-доброто ми дело, с което се гордея и до днес. Изтръгнах го от вярата на неговите деди и го спечелих за исляма.

— По отношение тази низостна постъпка няма с какво да се гордееш — отвърнах студено. — А графът отдавна е съзнал своята неправота, разкажал се е и се е върнал към вярата на своето детство.

— Тъй ли? Така ли е направил? — присмя се Гхани. — Е, нейсе! Не му завиждам на християнството за тая нова, съмнителна придобивка, защото напълно постигнах целта, която преследвах с него.

— Правилно! Чрез Вернилов ти стана Гхани, а благодарение на теб той се превърна в просяк.

Пленникът обърна с един напън изцяло лице към мен.

— Какво искаш да кажеш с това?

— Искам да кажа, че графът е заплатил своята лековерност със загубата на цялото си състояние.

— С ума ли си? Какво общо има неговото състояние с лековерността му? Не ти ли разказа, че му беше откраднато от поклонници?

— Стори го, но аз не бях толкова непредубеден като него и не повярвах.

— Мисли каквото си искаш. Дали ще вярваш, или не, все ми е едно. Но ме остави на мира! Какво ме засяга мен състоянието на графа?

— Дори твърде много. Аз именно съм на мнение, че ти можеш да дадеш най-добро обяснение къде са изчезнали неговите пари.

— Как мога да го знам? А и даже да ми беше известно, мислиш ли, че на теб, точно на теб щях да го кажа?

— Не, не мисля. А пък и не е необходимо да ми го казваш, защото аз вече го знам.

— Ти... вече... го... знаеш? — попита оня, разтегляйки с безкрайна подигравка думите. — Я виж колко умен, колко изключително умен си бил само! Ти виждаш и чуваш неща, за които никой не е и сънувал. Удивлявам се на твоята проницателност. Жалко само, че този път тя се намира на погрешна диря.

— Знаеш ли го със сигурност? Наистина ли си толкова твърдо убеден, че никой не може да се добере до тайната на твоя „Дом на молитвата“ и намиращото се в него синьо молитвено килимче?

Това подеждва. Рязка червенина заля неговите черти. Поиска да каже нещо, но го докара само до треперещо движение на устните, толкова точно го бяха улучили думите ми. Преглъща, преглъща и накрая измънка с усилие:

— Не... те... разбирам. Какво... искаш..., да кажеш... с това?

— С това искам да кажа, че бях в твоя „Дом на молитвата“ и в синия килим със златните мъдрости от Корана намерих цялото състояние на графа. Би ли ми казал как е попаднало там? Да, дори ти

обещавам, че още днес ще подложа на обстойно изследване и двата червени килима.

Ако Гхани до момента бе запазвал с крайно напрежение самообладание, сега силите му свършиха. Твърдението ми, че съм проникнал в неговото най-свято място и съм го ограбил, го доведе почти до лудост. Нададе рев, който не можеше да се нарече човешки, и опита да се освободи от вървите си, като опря здраво колене на земята и с всичка сила се отблъсна. Но усилията му нямаха никакъв успех. Когато осъзна безполезността на действията си, той изля такъв порой от най-грозни проклетия, че ми костваше усилие да остана спокоен.

Беше отвратителна сцена. Великият шериф трябва да изпитваше същите чувства, защото, когато буйството на Гхани премина поради изтощение в безсилно стенание, каза:

— Ефенди, я не си хаби думите с това чудовище! Неговата вина е доказана и той ще си получи наказанието като изменник.

— Не смейте да ме докоснете! — извика Гхани. — Аз не съм толкова безпомощен, както си мислите. Горко ви, ако ми побутнете макар и един косъм само! Моето проклетие ще ви...

— Не ставай смешен! — не можах да се въздържа да не му отвърна. — Твоето проклетие не ни плаши. Преди малко вече ти казах, че то няма да ни навреди, а ще се стовари върху твоята глава. А и кой ще ни вдъхне страх? Твоите помагачи от града? Техните имена са ни известни от първото до последното и те няма да избегнат наказанието си. Или четиристотинте бени себид във в руините? Те скоро самите ще лежат вързани в същото помещение и ще проклинат часа, в който са се съюзили с теб, за да ти помагат в злодеянията.

— Аллах йесаллим аклак! (Аллах да ти съхрани разсъдъка!) — присмя се Гхани. — Бени себид ще се пазят да дойдат и ще си тръгнат. Защото, като не отида да ги пусна, ще си помислят, че се е случило нещо важно, и ще офейкат.

— Лъжеш се — заявих. — Те ще дойдат, защото аз ще отида да ги доведа.

— Ами доведи ги, де, доведи ги! — подигра се Гхани. — Любопитен съм как ще я уредиш тая работа. Вече виждам в духа си как само пръст помръдваш и те хукват към примката подир теб, непознатия, когото днес виждат за пръв път, както някой керван от

камили, вързани една след друга опашка за оглавник, следва търпеливо крачещия напред водач.

— Не се подигравай, а почакай! Те ще ме последват напълно доброволно и с охота, защото ще ме сметнат за теб, за шериф Абадилах.

Моите думи имаха за последица, че пленникът избухна в гръмък кикот. Не му обърнах внимание, а дръпнах емира настрана и му изложих плана си. Отначало, както бях очаквал, той беше против. Смяташе го за твърде опасен. Но накрая го убедих в необходимостта поне да направи опит, изтъквайки, че и за него, и за мен ще е голямо унижение, ако в резултат на нощния поход предадем на пашата само един-единствен пленник, Гхани, а четиристотинте бени себид са ни се изплъзнали.

— Впрочем — добавих накрая към усилията си да спечеля емира за моя план — работата далеч не е толкова опасна, както изглежда. Помисли все пак, че бени себид няма как да не ме сметнат за своя съюзник! Представи си положението, в което се намират! Те знаят, че Гхани държи подземния проход в строга тайна. Ето че вратата се отваря точно в уговореното време и съглеждат един мъж със същия ръст като Гхани и в същото облекло, с което са свикнали да го виждат. Той им дава знак да го следват. Не трябва ли да го сметнат за очаквания? Защо да изпитат съмнение? Последното би могъл да е само случаят, ако вече преди туй са били подплашени от някоя грешка на Халеф и хората му. Аз не знам сега, наистина, как стоят нещата вън, но трябва да се рискува.

— Ефенди, ако планът ти успее, ще благодаря на Аллах. А какво ще стане, ако някой те заговори? Тогава по гласа ти ще разберат, че си някой друг.

— Няма да допусна нещата да отидат толкова далеч. Но дори и така да се развият, ще говоря само шепнешком, при което всички гласове си приличат.

— Ефенди, ти си един забележителен човек. Не ми се вярва да има положение, с което да не се наемеш. Чувствам се съвсем дребен пред теб.

— Няма защо — засмях се весело. — Истината е, че съм бил и в по-лоши положения от сегашното, но винаги съм излизал благополучно. Това ми придава известна сигурност и чувство, което не

мога да опиша, но което никога не ме е мамило. Склонен съм да го окачествя с онова, което хората наричат предчувствие. Но няма ли да се захващаме вече за работа? Не бива да карам бени себид да чакат.

Промененият план допринесе, че вече не беше необходимо хаддедихните да останат вън. Отидох да ги доведа и ги осведомих накратко за случилото се. Те бяха чули яростните изблици на Гхани и решили, че се е случило нещо важно, но запазили спокойствие, очаквайки моя сигнал, револверния изстрел. Наредих им да застанат от двете страни на излаза на галерията, но да пазят пълна тишина. Сега вече не беше необходимо да се крият, понеже не Гхани, а аз щях да водя очакваните. Освен това трябваше да издърпат Гхани в единия ъгъл и да му свалят бурнуса и хаика, които исках да облека аз. Сега на него вероятно му просветна какво възнамерявах, защото заудря с ръце и крака около себе си, но това нищо не му помогна. За да не стане покъсно шумен и с крясъци да предупреди приближаващите бени себид, получи един парцал в устата и един хаддедихн за стража, който не биваше да го изпуска от очи. Навлякох бурнуса на Гхани и спуснах капуцината на хаика толкова ниско, че горната част от лицето ми, а именно челото и очите, не можеше да се види. Поисках да ми дадат една неупотребявана факла, запалих я и се спуснах в дупката. След няколко мига чух плочата да пада с глух удар в първоначалното си положение... бях сам.

[1] Йом ес хадд — неделя (Б. нем. изд.) ↑

[2] Фахх ул хулдат — капан за къртици (Б. а.) ↑

[3] Камис — дреха, подобна на риза (Б. а.) ↑

[4] Вечеря, основното време за ядене в Ориента (Б. а.) ↑

[5] понеделник (Б. нем. изд.) ↑

[6] Вж. Карл Май, Събр. съч. т. 2, „През дивия Кюрдистан“. (Б. нем. изд.) ↑

[7] Хукама — мн. ч. на хеким — лекар (Б. а.) ↑

[8] Вж. Карл Май, Събр. съч., т. 6, „Жълтоликия“. (Б. нем. изд.) ↑

ОСМА ГЛАВА В ПРИМКАТА

Начинанието, с което се заемах, не беше в действителност толкова безопасно, както исках емира да повярва. Можеха да възникнат не едно и две неблагоприятни обстоятелства, които да подхвърлят живота ми на опасност или най-малкото да провалят успеха. Дори и да ми се удадеше да примамя всички бени себид в примката, необходимо беше само вървящият след мен, вероятно самият шейх, да заподозре нещо и всичко да отиде по дяволите. Вярно, в пустинята бях достатъчно дълго с Гхани и смятах, че доста вярно мога да наподобя походката и стойката му, но шейхът при всички случаи познаваше своя тъст много по-добре от мен и можеше само по някой незначителен признак да различи, че не Абадилах, а някой друг върви пред него. Знаех, наистина, какво да правя в този случай, който все пак се намираще в границите на възможното, но много вероятно щях да изпадна в незавидно положение.

Прехвърляйки тези съображения, стигнах до отклонението на галерията, водеща към дървената врата, и завих в нея. Още петстотин крачки и стоях пред вратата, от другата страна на която предполагах враговете. Спрях за няколко мига и се ослушах. Нищо не помръдваше. Или не? Не достигна ли до мен тихо, снишено шепнене? Е, следващият миг щеше да покаже как стояха нещата. Изтиках резето и изблъсках вратата. Да, те стояха и седяха плътно един до друг между развалините от зидове, ярко огрени от лунната светлина. Най-близо до мен стоеше един мъж, в когото веднага познах онзи, който бе водил основно разговора при пещерата Атафрах, сиреч шейхът.

Бях немалко напрегнат как ще се държат към мен. Когато вратата се отвори, шепотът замлъкна. Седящите по земята се надигнаха, а стоящите по-назад се заблъскаха напред, така че възникна всеобщо движение към мястото, където се намирах. Аз благоразумно не бях излязъл от сянката на прохода и държах факлата с лявата ръка така, че светлината да не пада върху лицето ми. За щастие, вратата се

намираше извън обсега на лунната светлина, така че от фигурата ми можеха да се видят само очертанията. За мен сега беше важно да не допусна да приближат бени себид, очевидно станали малко нетърпеливи от дългото чакане. Ето защо направих едно повелително движение с ръка, което, както забелязах с удовлетворение, имаше за последица незабавно спиране на придвижването. После вдигнах предупредително десница и сложих длан на устата — жест, който при всички езици означава на езика на знаците предупреждение за предпазливост и мълчание. След това се обърнах назад към прохода. Шейхът понечи да ме заговори, наистина, но аз го отрязах с нетърпеливо движение, което му подсказа, че сега не е време за безполезни приказки, и се отдалечих към вътрешността на галерията. След приблизително трийсет крачки спрях и зачаках. Как щяха да постъпят? Щяха ли да дойдат, или пък нещо щяха да се усъмнят?

Безпокойството ми се оказа неоснователно. Те дойдоха. Първо шейхът. После другите започнаха да нахълтват плътно един след друг. При това ясно си пролича, че си нямах работа с индианци, а с лесно възбудими бедуини. Те се блъскаха и натискаха, всеки искаше да е пръв. Че това ставаше не без шум, се разбира от само себе си. За мен това тълпене беше добре дошло, защото колкото повече бързаха, толкова по-скоро щяха да влязат в капана и толкова по-бързо Халеф щеше да го хлопне зад тях със своето отделение.

Аз естествено не допуснах шейха да приближи до мен. Когато му оставаха още пет крачки, се обърнах и тръгнах напред, при което гледах тази дистанция да не намалява. Същевременно държах факлата така, че светлината ѝ да пада повече зад мен — наглед за да могат следващите ме мъже да виждат по-добре, но в действителност, за да не се очертава толкова ясно фигурата ми на светлината. Така вървахме непрекъснато напред, двеста, триста крачки. Не след дълго щях да мога да приема, че и последните бени себид са навлезли в прохода. Тогава бях повикан от шейха:

— Абадилах!

Престорих се, че не съм го чул, и продължих спокойно да вървя. Бяхме изминали вече четиристотин крачки и не беше далеч мястото, където равната галерия преминаваше във водещите нагоре стъпала.

— Абадилах, чуй ме!

Но мнимият Абадилах не пожела да го чуе, а само махна ядосано с ръка и продължи забързано. Ето че най-сетне извивката на пътя се появи в светлината на моята факла. Слава богу! Камък с тегло един центнер падна от сърцето ми — най-трудната част от рискованото начинание беше успяла. По мои пресмятания сега всички бени себид трябваше да са в капана, сбутани като пчели в кошер, макар да бяха минали едва пет минути, откакто шейхът влезе пръв в прохода. Ако Халеф беше внимавал добре, сега вероятно вече се намираше зад гърба им. А и дори неколцина да бяха останали отвън, можех да нарека операцията успешна. Защото даже и да се случеше нещо сега тук, отпред, щеше да мине доста време, докато вестта за това се предаде по цялата колона до последния човек, а дотогава сигурно отвън вече нямаше да има никой.

Ето защо завих с чувство на голямо облекчение край ъгъла и поех по водещите нагоре стъпала. Но преди туй хвърлих един бегъл поглед назад. Първите шест бени себид, следващи шейха плътно по петите, можеха да се различат, останалите се губеха в мрака. Само далеч назад видях да мерзелее една светлинка. Беше първата от факлите, които според споразумението между Гхани и шейха трябваше да горят на дистанция от по сто мъже. Последницата от това разпореждане не беше от полза за себид. Защото, след като аз изчезнех с факлата зад ъгъла, следващите сто щяха да се озоват в мрак. Това трябва да си помисли и шейхът, понеже едва бях изкачил първите стъпала, викна с крайно нетърпение:

— Абадилах, ама чакай, де! Трябва нещо да те питам. Ако не ме чуеш, няма да направим и крачка по-нататък, заклевам се в Мохамед и всички свети халифи.

Е, с тази заплаха, тъй като не бях Абадилах, не можеше да ме уплаши. Ако предпочетеше да остане, за мен нямаше наложителна причина да му попреча. Впрочем той се беше впуснал вече толкова далеч в авантурата, че ако не обърнех внимание на думите му и продължех пътя си, нямаше какво друго да стори, освен да ме последва.

Ето защо продължих да се изкачвам стъпало подир стъпало, сякаш бях оглушал. Явно настървен да говори с мен, шейхът дотича с полугласно проклетие и улови високо вдигнатата ми ръка, с която държах факлата. За мен това беше добре дошло. За едно по-нататъшно

играене ролята на Гхани сега вече не можеше да се мисли, защото обяснението, което шейхът искаше насила да получи, щеше неминуемо да доведе до моето разобличение. Така че стоях пред решаващия миг. Взел бързо решение, изгървах факлата, стреснат сякаш от действието на шейха.

— Аллах, Аллах — направих се на слисан и се наведох да я вдигна.

В действителност не мислех за това, а поставих крак върху нея и я стъпках. В следващия миг бяхме обгърнати от непроницаема тъмнина.

— Я мусибе! (О, нещастие!) Ама какво направи? Я внимавай и...

По-нататък шейхът не стигна. Беше пуснал ръката ми и заедно с мен се бе навел към факлата. По този начин тялото му зае удобно положение за ръцете ми. Като го пипнах с лявата за гърлото, за да не може да изкреци, стоварих свитата в юмрук десница върху слепоочието му. Със замиращо хъхрене той подгъна колене и щеше да се отърколи по стъпалата, ако не бях го задържал. Да го вдигна и метна на рамото, беше работа за миг. После побързах с безшумни крачки нагоре по стъпалата, опипвайки с ръце стените.

Цялото събитие се бе разиграло за броени секунди и толкова нечуто, че бени себид нищо не бяха усетили, и сега сигурно бяха на мнение, че сме заети с паленето на факлата. На първо време всичко зад мен беше тихо и аз използвах положението, за да продължа бързо да се изкачвам. Не беше дребна работа да катеря с тежкия мъж на гърба тесните стълби в тая тъмнилка и от напрежение целият се изпотих, но в замяна на това бях стигнал доста високо, когато чух отдолу да викат имената Ахмед Гхалиб и Абадилах. Без да ме е грижа за това, продължих да се изкачвам все по-високо. Сега измина по-дълга пауза, по моя преценка около пет минути, когато, поглеждайки отново назад, видях долу да проблясва светлина. Бени себид или бяха намерили падналата факла, или бяха запалили нова. Сега сигурно търсеха мен и шейха и аз с истинско удоволствие си представях какви слисани физиономии щяха да направят, след като не ни намереха. От тях вече нямаше какво да се опасявам. Поради разстоянието светлината ми изглеждаше дребна като светулка, а докато вдянеха какво се е случило и помислеха за преследване, щеше да е минало толкова много време, че аз отдавна щях да съм в безопасност. Ето защо намалих бързината,

без да се интересувам повече какво става зад мен. Някъде от далечината до ушите ми все още достигаха безредни викове и гълчава, а после вече бях стигнал целта си.

Оставих шейха да се плъзне на стъпалата и запънах гръб срещу затварящия камък. Но този път не се наложи и половината сила да употребя, понеже стоящите в засада хаддехидни бяха доловили движението и веднага ми помогнаха — безмълвно и на тъмно, съгласно уговорката, тъй като не можеха да знаят дали идвам сам, или вода и враговете. Относно последното обстоятелство ги осветлих веднага, като извиках от дупката:

— Всичко е наред. Запалете факла, но само една! Бързо!

После хванах за яката изпадналия в безсъзнание шейх и го изтеглих след мен по малкото оставащи стъпала. Великият шериф и хаддехидните ме посрещнаха с тиха радост. Емирът незабавно пристъпи към мен и улови двете ми ръце.

— Ел хамдулиллах (Слава на Аллах), че си отново тук, ефенди! Страхувах се за теб. Осъществи ли намерението си?

— По-добре, отколкото си мислех.

— Кой е мъжът, когото донесе?

— Шейх Ахмед Гхалиб.

— Машаллах, наистина ли? Как я свърши тая работа? И как стоят нещата с бени себид?

— Стоят безпомощно в капана, при положение че и другите две отделения, в което впрочем не се и съмнявам, са изпълнили дълга Си. Но трябва да ме извиниш, че за момента нищо повече не мога да ти кажа. Имаме да мислим за други неща, защото няма да мине много и враговете ще са тук.

След това се обърнах към хаддехидните, които веднага след измъкването ми от дупката бяха затръшнаха капака.

— Вържете шейха и му тикнете един парцал в устата, за да не стане шумен при свестяването си.

Заповедта беше бързо изпълнена. После им дадох указания как да се държат. Като казах, че себидите скоро ще бъдат тук, отчитах, че ще са напълно слисани от начина, по който техният шейх и аз бяхме изчезнали. За тях това щеше да е една трудно решима загадка и аз се съмнявах дали ще стигнат до мисълта, че той е бил отвлечен от мен и че водачът, когото така слепешката бяха последвали, изобщо не е бил

този, за когото го бяха сметнали. Съгласно това нямаше да им остава нищо друго, освен да търсят изчезналия шейх, а това естествено беше възможно само в посоката, в която се бяхме отдалечили. Другият случай, че ще зарежат шейха си и ще опитат да напуснат прохода по същия път, по който бяха дошли, считах за изключен.

Всъщност въпросът, дали враговете ще дойдат до това място, можеше да ми е безразличен. Шейхът се намирал в наша власт и ние притежавахме достатъчно средства да ги принудим да се предадат. Но тази цел можеше да бъде много по-бързо постигната, ако дойдеха насам и успееш да заловя още един пленник, с когото да си послужим като пратеник между шейха и неговите себиди. После се искаше само да убедим Ахмед Гхалиб, че се намират напълно в наша власт и съпротивата е безполезна. В преговорите и при капитулацията очакваният пленник можеше да ни окаже добра услуга.

След като бях дал необходимите разпореждания, угасихме факлата и налягахме по корем на земята около затварящия камък, за да не бъдем веднага забелязани, когато себид дойдеха. Вързаният и със запушена уста шейх беше отнесен настрани.

Скоро щеше да си покаже, че сметката ми е била вярна. Бяхме лежали нащрек десетина минути, когато чух под мен лек шум. Враговете бяха тук. После известно време беше тихо. Очевидно проучваха „затварялката“ и се съветваха по какъв начин се отваря. Скоро трябва да бяха наясно, защото отново забелязах тясната дълга ивица светлина, която преди един час ми беше издала идването на Гхани. Тя ставаше по-широка и по-широка, а после се появи една глава, която предпазливо надникна над ръба. Ние не можехме да бъдем видени, тъй като се намирахме в мрака, докато на нас не ни се изплъзваха движенията на другия, който ясно се очертаваше на светлината. Главата бе последвана от раменете, а после... аз се изстрелях с един скок и бързо го склещих за гърлото.

— Хванете бързо камъка да не пострада човекът!

В миг хаддехните бяха на мястото и се задействаха. И точно навреме, защото камъкът започна да се спуска. Под натиска на ръката ми мъжът подгъна колене и не можеше да подпира вече товара. Едно силно замятане и себидът лежеше пред нозете ми, размахвайки конвулсивно ръце и крака.

— Спускате камъка! Запалете факлите! — заповядах аз.

Мигом припламна светлина и съгледах две широко разтворени от страх очи. Човекът почти беше изгубил съзнание под хватката ми и със свирещ дъх се бореше за въздух. Измъкнах ножа и пищова от пояса му и го предупредих:

— Не прави неразрешени движения, инак ставаш дете на смъртта! Ако се държиш спокойно, нищо няма да ти се случи.

Предупреждението ми беше напълно излишно. Човекът беше толкова сащисан, че сигурно мислеше за всичко друго, само не и да окаже съпротива. Без да се грижа повече за него, взех една факла и се отправих към шейха, който междувременно се беше свестил. Погледна ме с пламтящи очи, когато пристъпих към него. Махнах му парцала от устата, така че вече можеше да говори. Той сметна за по-добре да се забули в мълчание, но ме гледаше с поглед, от който направо можеше да те хване страх. Не ми бе останало време да сваля дрехите на Гхани и той естествено трябваше да заключи, че аз го бях докарал до това дередже. По понятни причини това породя у него ярост, която беше по-голяма от желанието му да разбере кой съм и как ми се беше удало да сложа кръст на неговите планове.

Тъй като така можех да си чакам до второ пришествие, докато шейхът благоволи да си отвори устата и да ме удостои с кратко приветствено слово, казах:

— Ее, Ахмед Гхалиб, още ли си на мнение, че е толкова лесно да се превземе с изненада една здрава и добре пазена крепост?

— Рух лил Джехеннем! (Върви в пъкъла!)

— Няма да изпълня благочестивото ти пожелание, но пък лесно мога да се погрижа да се сбъдне с теб.

— Няма да посмееш. Моите хора страшно ще си отмъстят.

— Твоите хора? Ба! И къде са всъщност те? Намират се в същото безпомощно положение като теб.

— Лъжеш! Моите воители ще дойдат и ще ме освободят.

— Не ставай за смях! Твоите воители са вече тук, а именно в примката, в която така хубаво се напъхахте.

— Каква примка имаш предвид? Не те разбирам.

— Разбираш ме твърде добре. Или наистина мислиш, че не знам какво крояхте ти и Абадилах, наричан Ел Гхани?

— Откъде претендираш да го знаеш?

— Знам го и това ти е достатъчно. Знам го още от последния йом ел джум'а и взех мерки за вашето посрещане.

— Аллах йихракик! (Аллах да те изгори!) Истината ли казваш?

— Казвам я. Великият шериф, когото искахте да погубите, също е посветен във всичките ви безобразни планове. И сме се погрижили Абадилах да не може да го вдигне от съня, както ти каза пред пещерата Атафрах.

— Пред... пещерата... Атафрах? Аллах, Аллах, той знае всичко!

— Да, аз знам всичко. А също и великият шериф, както преди малко ти казах. Я погледни там отсреща! Кого виждаш?

Бутнах вързания шейх в такова положение, че да може удобно да погледне към седящите край и върху затварящия камък хаддедихни, сред които стоеше ярко осветен от факлите и със скръстени на гърдите ръце великият шериф и гледаше към нас. И сега по чертите на пленника премина силен страх. Извика със заекване:

— Машаллах, великият шериф! Той е наистина!

— Да, той е и от това сам виждаш, че казах истината. Как, мислиш, ще постъпи с вас, изменниците?

На този въпрос той не отговори, а дълго гледа пред себе си. После вдигна с рязко движение глава и ми отпрати контравъпроса:

— Къде е Абадилах?

— Сигурно много ти се иска да знаеш? Успокой се! Няма да мине много и ще се присъединиш към него. Той е съвсем наблизо, под сигурна охрана.

— Това не е вярно! Казваш го само за да ме направиш поподатлив на желанията си. Ама аз не съм толкова гламав да ти повярвам.

— Дали вярваш, или не, ми е безразлично и нищо няма да промени по факта, че сте изгубени. Може би мислиш, че не сме заложили достатъчно умно примката и сме заловили всички вас, а главния виновник, Абадилах ел Варака, сме оставили да се измъкне?

— Аз още далеч не съм убеден, че се намираме в твоя власт. Кой всъщност си ти изобщо? И какво те засяга цялата тая работа? Аз искам да говоря с великия шериф, не с теб.

— Великият шериф ме натовари да водя преговорите вместо него. Той самият не се занимава с предатели.

— А пък аз няма да се занимавам с теб. Остави ме на рахат!

— Ами добре, ще си имаш волята, тръгвам си. Но ще ти кажа: всички вие няма да доживеете изгрева на слънцето.

Дадох вид, че искам да се отдалеча. Тогава той бързо извика:

— Стой, почакай още малко! Какво искаш да кажеш с това?

— Че сега ще дам заповед да напалят един голям огън там, където навлязохте в прохода. Димът ще изпълни ходника по цялото му протежение и всички окаяно ще се задушат.

— Аллах, Аллах! Не можеш да го направиш! Това ще е едно крещящо до небето убийство!

— Я не ми говори за убийство! Вие какво всъщност се канехте да извършите? Нямахте ли намерение да умъртвите великия шериф и цялото му семейство, ако замисълът ви беше успял?

— Аллах! — направи се оня на учуден. — Ти бълнуваш. Хайде докажи това чудовищно твърдение, де!

— Не си давай труда! Нещата са ми ясни. И тъй, казвай бързо, ще се предадеш ли, или не?

— И какво ще се случи с нас, ако се предадем?

— Това не знам.

— Машаллах! Не знаеш? Да ми се присмиваш ли искаш?

— През ум не ми минава! Помисли, че не аз ще решавам за вас, а великият шериф и пашата. Но ти обещавам, че ще направя всичко възможно да смекча присъдата, при положение, разбира се, че веднага дадеш заповед на хората си да се предадат.

Нещо като надежда проблесна в мрачните черти на пленника.

— Как мога да дам заповед на хората си, като съм вързан и съм твой пленник?

— Не забеляза ли, че плених един от воините ти? Кажи му заповедта си и той ще я предаде на твоите хора.

— Те няма да се подчинят — възрази той, — ако аз самият не им я кажа.

— Толкова малко уважение ли ти имат, че ти се подчиняват само когато си при тях? Аз добре знам какво си мислиш. Смяташ, че ако те пусна да отидеш при тях, все ще измислиш някое средство да ни се изплъзнеш. Зарежи ги тия мисли! Няма дупка, през която да можете да се измъкнете. А и достатъчно рано ще се озовеш при хората си, когато налягат вързани в това помещение.

— Аллах да те затрие! Ти си неумолим като вълка на пустинята, когато отнася плячката в челюстите си.

— Шейх, предупреждавам те още веднъж да не произнасяш оскърбителни думи. В противен случай ще си взема обещанието назад. Тогава ще имаш възможност да видиш какво ще се случи с вас. Впрочем ще имаш доказателство, че за измъкване не може да се мисли. Нека плененият себид се върне при съплеменниците си и се убеди, че всички изходи са завардени. За тая цел му давам половин час време. Не се ли е върнал дотогава, ще превърна заплахата си в действителност, като накарам да запалят огъня. Така че решавай бързо!

Шейхът най-сетне омекна. Ако беше таил някаква надежда за измъкване, то сега тя бе рухнала. Защото трябваше да си каже, че съм напълно сигурен в работата си, иначе нямаше така охотно да му дам срок. Изпусна дълбока въздишка и каза:

— Съгласен съм. Пусни пленника да дойде при мен и му предай в мое присъствие какво трябва да направи, за да види, че това е и моята воля и е длъжен да се подчини!

Отидох при хаддехните и освободих пленника от вървите. После го отведох при шейха и му обясних какво трябва да направи. Когато свърших, себидът хвърли въпросителен поглед към началника си, който даде знак за съгласие. След това отидох с него до дупката на прохода и наредих на хаддехните да вдигнат предпазливо камъка. Те го сториха и аз погледнах надолу. Там цареше пълен мрак. Враговете навярно бяха осъзнали, че работата горе при нас трябва да е доста страшничка, и се бяха оттеглили, за да опитат да излязат от друго място. Тикнах една запалена факла в ръката на себида и му дадох още веднъж да разбере, че точно в посоченото време трябва да бъде отново тук, ако не иска да предизвика смъртта на своите другари и своята собствена. После го пуснах и го следвах с очи, докато светлината ставаше все по-малка и по-малка и накрая се изгуби като точка. След това затворихме отворието и се приготвихме да чакаме.

В никой случай не беше в намерението ни да опушим враговете, ако шейхът се възпротивеше да се предаде. За да постигнем целта си, имаше и други средства. Но нищо не вредеше да им вдъхнем малко страх. С това само щеше да се повиши готовността им да изпълнят изискването ни, а пък и... печелехме време. Последното обстоятелство за мен беше особено важно, защото ми се искаше да съм свършил

преди настъпване на утрото и да застана пред пашата с изпълнена задача.

Докато седях така, чакайки, едва сега стигнах истински до съзнанието колко рисковано е било начинанието от наша страна. Необходимо беше да се яви само някое дребно, непредвидено обстоятелство и цялата работа да се провали. Нещо повече, щях да бъда доволен, ако не вземеше обрат и доведеше до нашата гибел и гибелта на този, когото исках да закрилям. Сега също не бях спокоен. Какво щеше да стане, ако докато стояхме тук бездейни, враговете успеяха да пробият при някой от двата изхода, пазени от малцина хаддедихни? Вярно, поради теснината на прохода можеха да пристъпят към атака само по двама, а и аз се надявах на бдителността на хаддедихните, но човек никога не знае!

За щастие безпокойството ми се оказа безпочвено. Оставах още пет минути от уговорените трийсет, когато се почука отдолу на затварящия камък. Взех револвера в ръка и дадох указание да го отворят само толкова, та в случай че очакваният се връщаше с още неколцина, да може да се измъкне само един човек. Но от отверстието излезе само един — този, когото бях пратил. Иначе никой друг не се забелязваше. Той поиска веднага да бъде отведен при шейха и аз изпълних желанието му. Достатъчно ми беше само един поглед да хвърля на съкрушената му физиономия, за да знам къде съм — затворените щяха да се предадат. Шейхът се изправи до седнало положение и попита нетърпеливо:

— Ее?

— Шейх, изходите са барикадирани. Трябва да се предадем.

— Това тепърва ще видим! Аз ще реша, не ти. Кой изходи имаш предвид?

— Вратата, през която влязохме, и една тясна шахта, която води нагоре.

— Накъде?

— Не знам. В стената са забити железни скоби, с чиято помощ преди моето отиване нашите хора бяха опитали да се изкачат. На известна височина се натъкнали точно както тук на тежка каменна плоча, която устояла на всичките им опити да я повдигнат. Били само осмени.

— Аллах, Аллах! От кого?

— От хората, които седели върху и край камъка, както се разбрало от гласовете. Опитът да се пробие оттам скоро трябвало да бъде изоставен дори само затова, че теснината на стълбите позволявала място само за един човек.

— А вратата?

— Тя трябва да е залостена отвън с тежки греди, защото въпреки всички хвърлени усилия не се отворила и един пръст. Тя също е пазена отвън. Когато опитахме да я разбием с приклади, до нас се донесе подигравателен кикот. Някой даже ни извика, че било жалко за хубавите приклади, по-добре щяло да бъде да сме употребили главите си, които и бездруго щели скоро да увиснат на въжето.

Отгатнах кой го беше казал. Това можеше да е бил само Халеф.

— Аллах да прокълне подигравчията! — изскърца ядно зъби шейхът. — Трябваше да подпалите вратата с факлите си!

— Аллах акбар! (Аллах е велик!) Да запалим вратата! Не знаеш ли, че е направена изцяло от дъбови греди, които не могат така лесно да пламнат? А дори и да беше възможно, нямаше да сме в състояние, защото малкото факли, с които разполагахме, отдавна бяха изгорели.

— Аллах керим! (Аллах е милостив!) Не е добър хаберът, който ми носиш. Само да не бях вързан и да бях при вас! Вече да съм ви пробил път.

Себидът се изправи гордо и отвърна:

— Не ни оскърбявай, о, шейх! Ние направихме всичко, което беше възможно. Помисли все пак, че само двама или най-много трима можеха да работят за нашето спасение, и на това отгоре на тъмно! И ти нямаше да постигнеш повече от нас.

Шейхът осъзна, че трябваше да даде право на другия. Ето защо отвърна по-меко:

— Прав си. Не исках да те оскърбя и признавам, че не е могло да се направи повече от това, което сте опитали.

После дълго гледа в земята, потънал в мрачно мълчание, и накрая се обърна към мен.

— Ще сдържиш ли думата си, че ще се застъпиш пред великия шериф и пашата за нас?

— Ще я сдържа.

— Така да бъде тогава! Аллах ни изостави и ни даде във вашите ръце. Предаваме се.

— Не намесвай Аллах в играта! Той отдавна ви е изоставил, още когато сте скроили престъпния план за отстраняването на великия шериф. Сега ще ви сполети заслуженото наказание.

Ахмед Гхалиб не ми отговори повече, а се обърна настрани и затвори очи. Дадох знак на себида да ме следва и побързах да се върна при другите. После бяха направени необходимите приготовления за посрещане на затворените. Заповядах на себида да се върне при другите и да им каже всеки да положи оръжията си там, където се намира. Ако у някого се намери макар и само едно оръжие, той ще бъде безпощадно разстрелян. Себидът потвърди мълчаливо, че ме е разбрал, и повторно бе пуснат в галерията. Този път тя не беше затворена, тъй като пленниците скоро трябваше да се очакват. Двама хаддехни застанаха със заредени пушки от двете страни на излиза на стълбището и получиха нареждане да застрелят всеки, който понечи да се отбранява. Останалите трябваше да си разделят работата по претърсването и връзването на пленниците.

Не бяхме чакали дълго и ето че започнаха да пристигат, един след друг. С времето им беше станало зловец в тъмната галерия и трябва да се бяха убедили в безнадеждността на своето положение, защото се предаваха мълчаливо и без съпротива на съдбата си. Първи беше себидът, когото бях използвал като пратеник. Беше претърсен от двама хаддехни за евентуално скрити оръжия и после бутнат настрани, където чакаха други двама. Те му вързаха ръцете на гърба, след което бе отведен в заден план. Там трябваше да легне, за да му бъдат вързани и краката.

Същата процедура бе приложена и на останалите. Хаддехните скоро показаха такава сръчност, че „занаятът“ бързо потръгна. Едва някой себид изкачваше най-горното стъпало и вече лежеше вързан при своите другари по неволя. Едва ли не ти доставяше удоволствие да гледаш как се появяват един след друг от дупката като от някаква неизчерпаема магическа кутия и тръгват после от ръка на ръка, докато стигнат местопредназначението си. Сега, след щастливия изход, хаддехните възприемаха нещата откъм веселата страна. Закачки и шеги летяха насам-натам и контрастът между ухилените лица на победителите и потиснатите физиономии на победените беше пълен. За да не липсва необходимото осветление, в пръстените на зидовете бяха поставени факли, от които имаше в наличност голям куп.

Единственият от наша страна, който не участва в общото веселие, беше великият шериф. Сериозен, със скръстени на гърдите ръце, той стоеше странично до излаза на галерията и наблюдаваше оживената шетня. Може би едва сега стигаше до пълното разбиране за опасността, застрашавала него и семейството му, като обгръщаше с поглед дългите редици пленници, които полека-лека запълваха цялото сводесто помещение.

За мое съжаление констатирах, че наличната площ далеч нямаше да ни стигне за приемането на всички пленници. От една страна, не биваше да ги слагаме да лежат плътно един до друг, от друга страна, беше рисковано да ги настаняваме някъде другаде, примерно на двора, защото тогава трябваше да разделя моите хаддехни. Освен това не ми се искаше да ги обременявам с хамалогията, свързана с мъкненето на отделните пленници нагоре по тясното, стръмно стълбище. За тая работа можеха да се погрижат и аскерите на пашата. Ето защо изпратих Омар Бен Садек при него с молбата да дойде, като доведе една дузина войници от гарнизона.

След десет минути той се появи, придружен от коменданта на крепостта. А след тях по стълбището се стече не една дузина, а целият гарнизон. Командващият ги бе мобилизирал по заповед на пашата. Как се учуди този, като видя каква нощна работа бяхме свършили, и какви очи облешиха аскерите, като разбраха за какво са повикани! Пашата беше удържал думата си и нито със сричка не беше дал гласност на хората си какво предстоеше да се свърши през нощта. Затова те бяха толкова учудени сега и с голямо въодушевление се заеха с възложената им задача. Вярно, никой от тях не беше допуснат до излаза на галерията, там беше полето на действие на хаддехните. Но работата сега потръгна два пъти по-бързо и гладко отколкото досега. Вече не беше необходимо да разделям моите хора. Те сега можеха, да се занимават само с посрещането и връзването на пленниците, а за аскерите оставаше тяхното отнасяне и пазенето им.

Забавна гледка предлагаше дебелият паша. Държеше се така, сякаш той е победителят и собственоръчно е надвил и вързал всеки отделен себид. Крачеше между редиците пленници, раздаваше тук и там крепки ритници и заплашваше злосторниците с най-страшни наказания. Ако султан Махмуд II не беше премахнал конската опашка,

щях да кажа, че се държеше като паша с най-малко пет конски опашки.
[1]

Оставих го да действа. След като бях сложил жребия на пленниците в неговите ръце, те вече не ме засягаха, а по-късно вероятно щеше да може да се говори с него, тези заплахи да не бъдат взети така сериозно.

От пристигането на аскерите едва ли беше минал повече от четвърт час, когато излезе последният себид, за да тръгне по пътя на останалите. И сега радостта на моите хаддехни се прояви бурно. Ликуването им беше толкова голямо, че зарази и аскерите, които най-малко бяха допринесли за цялата работа. По-спокойно се държеше великият шериф. Но очите му влажно блестяха, когато дойде при мен и улови ръката ми.

— Ефенди, благодаря ти. Само тези думи каза, но от тона му долових толкова неизречени неща. Ето защо отговорих:

— Емир, не благодари на мен, а на Аллах, който ме изпрати за твое спасение! А ако искаш да ми доставиш радост, употреби влиянието си пашата да не осъди прекалено строго пленниците. Знаеш, че съм християнин и не мисля толкова лошо за бени себид, които са само подведени.

— Ефенди — отвърна емирът покъртен, — разбирам те и ще бъдеш доволен от мен.

Сега всичко при нас беше в най-добър порядък и аз намерих време да помисля за други неща, за които трябваше да се погрижа. Подбрах си пет хаддехни и се отправих, след като се бях сбoguвал с великия шериф, към прохода, за да навестя Халеф. Една безкрайно дълга редица от кремъклийки, пищови и ножове, лежащи по земята, маркираше пътя. Когато стигнахме при дървената врата, си позволих шегата малко да подкача Халеф. Заповядах на придружителите си да забарабанят с прикладите на кремъклийките по вратата. Отговорът беше един подигравателен кикот отвън. После се разнесе гласът на Халеф:

— Пак ли сте тук, плъхове и потомци на плъхове бащи? И какво търсите на това място? Ако в дупката не ви харесва, защо тогава се намърдахте, а? Или може би огладняхте? В такъв случай ви давам съвета да се плюскате един друг, ама почвайте полекичка отдолу, та да...

Сигурно щеше още дълго да дрънка, ако не бях го пресякъл на думата:

— Драги Халеф, не бих могъл все пак да се хапя с твоите хаддехни, я. Опасявам се, че едва ли ще си ми благодарен за тая работа. Така че задръж добрия съвет за себе си и...

— Хамдулиллах, та това е гласът на моя сихди! Той самият е тук, значи всичко трябва да е минало добре. Махайте бързо гредите, за да може да излезе и взаимно да си разправим нашите геройски дела!

Чух да отместват тежките греди, а после вратата се отвори. Вън стояха десетина хаддехни и ни посрещнаха с ликуване. Но преди да отговоря на въпросите, с които Халеф ме щурмува, поисках да ми направи доклад. Когато разказа как близо три часа лежали зад каменните развалини и вече гинели от нетърпение, додето най-после, най-после тайната врата се отворила, аз го прекъснах:

— Извинявай, Халеф, че ви накарах толкова дълго да чакате, но и при най-добра воля не можех да дойда по-рано, за да пусна бени себид да влязат.

— Как... ка... ка... какво? Ти... ти си им отворил? Да ме будалосваш ли искаш?

— През ум не ми минава.

— Но къде всъщност остана Гхани?

— Беше възпрепятстван да дойде, тъй като внезапно бе сполетян от фалудж ел а'дха.^[2]

Ето защо ме помоли вместо него да отворя вратата на неговите съюзници.

— Аллах, Аллах! Сега те разбирам. Сигурно ти си бил този, който е причинил на Гхани тая парализа на крайниците. Ама другото схващам толкова по-малко. Бени себид би трябвало веднага да забележат, че не си техният съюзник, когото със сигурност са очаквали да видят, и да те пречукат на място.

— Не съвсем! Както виждаш, все още съм малко жив. С други думи, те ме сметнаха за Гхани.

— Машаллах! Как е възможно? И как са имали наглостта, теб, прочутия Кара Бен Немзи ефенди, да сбъркат с оня мискинин? За тая работа заслужават един здрав даяк. И на мен много ми се ще да покажа с помощта на моя курбач на тия диванета, от първия до последния, каква голяма разлика има между теб и фалшивия Гхани или по-точно

между истинския Гхани и действителния Кара Бен Немзи. И какви очи облеци шейхът, неговият зет, като разбра какво смехотворно объркване е направил на хора, неподлежащи на никакво объркване?

— Почти толкова големи, каквито ти направи преди малко, скъпи Халеф, когато ти казах, че аз съм посрещнал бени себид.

— Хесаре (Жалко), много жалко, че не присъствах! Защо всъщност уреди нещата така, че на мен да се падне по-малко разнообразната част от работата?

— Успокой се, скъпи Халеф, в замяна на това твоята част беше най-важната. Защото за мен щеше да бъде невъзможно да пленя враговете, ако ти и Кара Бен Халеф не бяхте се явили с отделенията си толкова точно на мястото.

Лицето на честолюбивия хаджи, което напоследък беше малко потъмняло, грейна из един път отново и той извика с видимо облекчение:

— Сериозно ли го казваш, наистина ли сериозно? Щом ти го рече, трябва да го вярвам, ама ще ти призная, че през всичките тия часове се чувствах като някое куцо 'асфур^[3] пред голям куп хубуб^[4], което е принудено търпеливо да гледа как другарите му кълват зърно подир зърно, без да му оставят накрая макар и само едно-едничко.

— Какво ти дойде на ума? Как можеш да сравняваш себе си, прочутия шейх на хаддехните, с едно врабче? И кои са всъщност другите, които са ти изкълвали зърната? Не са ли твоите хаддехни? И не се ли пада цялата слава на днешния ден на тях и следователно също на теб, техния шейх?

— На'ам, хакадза! (Да, така е!) — извика той, сега вече съвсем удовлетворен. — Твоите приказки ухаят на балсам, а думите ти капят като мед в душата на твоя приятел. Ние сме победители, изцяло само ние, хаддехните от прославленото племе шаммар! Нашите деца ще възпяват геройските ни дела, а децата на нашите деца ще живеят до стотно коляно от спомена за нашите несравними славни дела и нашата славна несравнимост. Аз ще...

— Ти сега ще се отправиш към крепостта — прекъснах го аз, знаейки от опит, че иначе още дълго щеше да продължи в този тон. — Като шейх, твоето място е при хаддехните и пленниците, за да следиш за реда. Аз самият нямам време, трябва да отида до Джебел

Омар и да доведе ездитните животни на бени себид. Или мислиш, че е по-добре да предоставим тази работа на аскерите на пашата?

— Аллах иа юукаддир! (Да предпази Аллах!) Сихди, какво ти скимна?

— Е, тогава се погрижи да не губим повече време! Пет хаддехидни доведох със себе си, пет ще взема от твоето отделение и още пет ще ми доведеш от хората на сина ти, които лежат в бейт ес Сала. Петнайсет ще са достатъчни да надвият стражите и да се заемат с прекарването на животните. Всичко друго, а именно как сме успели да пленим враговете, ще могат после да ти разкажат твоите хаддехидни не по-зле от мен. Стой, още нещо, преди да тръгнете! Не забравяй да се погрижиш в Бейт ес Сала да останат няколко стражи! Не е вероятно, наистина, но някой от слугите може да опита да влезе в къщичката, когато сутринта Гхани не се върне. И изпрати още един, който ще ми е необходим, за да не остане вратата след нас отворена! Той ще я зарези и после може да се върне при вас. И така, побързай и не ни карай дълго да чакаме!

— Та аз вече бързам, сихди, летя! Я Аллах, иа Наби, на сурур! (О, Аллах, о, Пророк, о, радост!)

Изра пет души от хората си, които трябваше да тръгнат с мен, после изчезна с останалите в отворието на галерията. Наистина не се наложи дълго да чакам и шестимата заръчани хаддехидни от отделението на Кара Бен Халеф пристигнаха. Поисках да ми направят бърз доклад. При тях също всичко, до най-дребния детайл, бе минало добре. И тъй като вече го разказах в началото на тази глава, за да не се повтарям, мога да го пропусна. Пренесоха гредите в прохода, след това определеният за целта хаддехид зарези зад нас вратата, а ние поехме надолу през руините.

След четвърт час бяхме достигнали водещото към Йемен шосе, по което бодро продължихме на юг. Описаните в тази глава събития бяха отнели много време и утрото не беше далеч. Тъй като не познавахме мястото, където бяха скрити животните, нашият замисъл би могъл да изглежда на някого труден, ако не и неосъществим. Но всичко само така изглеждаше. Аз дори хранех надеждата, че няма да ми се налага да търся дълго. Първо, знаех посоката, в която трябваше да се намира скривалището — източния склон на Джебел Омар, и,

второ, такъв голям брой животни трябваше да са оставили множество следи, които не можеха да ми убягнат.

Ето защо сега изоставих пътя, понеже от изобилстващите по него следи не можех да извлека правилните, и тръгнах на известно разстояние успоредно с него. Местността отдавна беше придобила пустинен характер и на места бяхме принудени да газим в дълбок пясък. Ето как скоро направих едно откритие. Утрото още не беше изцяло настъпило, наистина, и владееше несигурен сумрак, но въпреки това забелязах, че пресякохме множество следи, които вървяха от пътя към планината. Бяха дири от коне и камили, насочени към Джебел омар, а идващите оттам отпечатащи от крака бяха няколко часа по-пресни.

Веднага знаех къде съм. Първите произхождаха от яздещите бени себид, а последните — пак от тях, след като се бяха освободили от животните. Така че ако искахме да намерим скривалището, необходимо беше само да следваме някоя от многобройните дири. А това никак не беше трудно, защото никой не си бе дал труда да прикрие следата си — очевидно защото не си бе и помислил, че на някого ще хрумне да го проследи. Напредвахме бързо. Поетата посока след късо време ни отведе в една клисура.

След приблизително пет минути една странична клисура се отклони на юг. В нея ли бяха завели бени себид, или бяха продължили направо? Привлякох моето фосфорно шишенце за съвет. Сиянието му беше достатъчно светло да различи, че изходът на страничната клисура беше буквално осеян със следи. Значи търсените при всички случаи трябваше да се намират там. Оттук нататък проявявахме двойно по-голяма предпазливост, отчитайки, че всеки миг можем да се натъкнем на пост. Такъв непременно трябваше да има поставен при отклонението на новата клисура. Че това не бе направено, ме учуди много и ме убеди, че оставените стражи трябва да се чувстваха много сигурни. Също сега не се виждаше нищо подозрително, макар да се оглеждахме внимателно. Продължихме да вървим, докато след един завой клисурата внезапно се разшири. Образуваше една голяма котловина, както можеше да се види на увеличаващата се утринна светлина. До задния план, където вероятно стояха животните, окото, наистина, не достигаше. В замяна на това пък видяхме нещо друго. До стената на долината, немного далеч от нас, гореше огън, поддържан от

камилски тор, край който клечеха пет фигури. Не ни бяха видели да идваме, защото предпазливо се бяхме придържали в сянката на клисурата. Пушките им се намираха странично между тях и нас, събрани под формата на пирамида, така че за момента нямаше защо да се опасяваме от тях.

Всичко изглеждаше толкова безобидно и толкова малко опасно, че реших да не губя време с промъкване. Закрачих направо към стражите и моите хаддехни съобразително ме последваха.

Като чуха стъпките ни, бени себид скочиха и се загледаха очаквателно в нас. Явно ни сметнаха за неколцина от съплеменниците си, изпратени да подберат тях и животните. Това погрешно мнение беше добре дошло за нас, защото ни позволи да приближим толкова, че когато най-сетне схванаха заблудата си, беше твърде късно да се подготвят за отбрана. Няколко бързи скока ме отведоха между тях и пушките. После извадих револвера и го насочих заплашително към тях.

— Никакво движение! Който посегне към ножа или пищова, ще получи незабавно куршум. Вашият шейх е пленен с всичките си воители в крепостта. Така че съпротивата е безполезна.

Думите ми прозвучаха толкова ужасно на слисаните пазачи, че оказаха по-голямо въздействие от запънатия револвер. Те стояха като вцепенени, така че за моите хаддехни беше лесно да ги надвият. Не минаха и пет минути, те лежаха вързани на земята, а ние бяхме господари на положението. Повече не се интересувах от пленниците, а се запътих към задната част на котловината, където животните на бени себид стояха или лежаха плътно скупчени. Преброих около триста камили, останалите бяха коне. Един от тях особено привлече вниманието ми. Беше великолепен бял кон, огнен неджийски жребец с червени ноздри. Едва ли се лъжех, като приех, че принадлежи на шейха. Отведох го настрана, защото него исках да яздя по обратния път. После дадох знак за потегляне. Конете бяха вързани един за друг, за да не се отклонят от пътя. При камилите тази мярка не беше необходима. След като вързахме пленниците върху конете им така, че да не могат да офейкат, възседнах неджийския жребец. Отначало той прояви желание да ме хвърли, но скоро разпозна в мое лице майстора си и се подчиняваше доброволно на натиска на бедрата. Застанах начело на дългата върволица. Зад мен един хаддехин яздеше джамал,

после идваха ездитните камили и накрая следваха конете. В началото се движехме ходом през клисурата, но когато достигнахме откритата пустиня, животните, на които движението очевидно подейства благотворно, от само себе си преминаха в лек тръс, така че бързо напредвахме.

Междувременно дрезгавината бе отстъпила и над планините Тайф небето поруменя. По целия път не срещнахме никакъв човек, докато навлязохме в улиците на Долния град. Те също бяха безлюдни, изключвайки неколцината ранобудници, които при нашето приближаване се отдръпваха настрани и разтъркваха удивено сънени очи. Тъй като достъпът към цитаделата се намираще откъм страната на града, трябваше да прекосим градския квартал Ел Месфалах. При това минахме и край къщата на Гхани. Пътната порта беше отворена и под нея стоеше един мъж, който сякаш очакваше някого. Като ни забеляза, излезе напълно на улицата и ни погледна с израз на напрежение, който ми подсказа, че е посветен в планове на своя повелител. Вероятно отдавна чакаше някаква вест от своя господар и от факта, че водим свободни животни, заключи, че принадлежим към себид и нападението над Джияд е успяло. Пленниците не можеше да види, понеже бяха отзад при конете.

Хрумна ми една идея. Насочих коня към човека и го поздравих:

— Сабах ел хер! (Добро утро!) Не си ли слуга на Абадилах, когото наричат Ел Гхани?

— Ис'д сабахак! (Нека е щастливо утрото ти!) Такъв съм.

— В такъв случай имам една заръка за теб. Господарят ти желае ти и останалата мъжка прислуга да отидете при него в крепостта, и то още сега. Има нужда от вашите услуги.

— Аллах акбар! (Аллах е велик!) Значи замисълът му е успял?

— Не питай много, а се подчинявай! — скастрих го аз. — Веднага доведи другите! Или трябва да подпомогна краката ти?

— Аллах, Аллах! — извика уплашено оня и в следващия миг беше изчезнал през портата.

Погледнах хаддехна, който яздеше зад мен Джабал, и той мен, после двамата избухнахме в сърдечен смях. Простият трик беше успял. Искях да отдалеча слугите, за да не ни се пречат по-късно на пътя при очакваното претърсване на къщата.

Гхани трябва да бе свикнал прислугата си на незабавно подчинение, защото след няма и пет минути те бяха на мястото, седем души на брой. Разпоредих им да вървят зад коня ми и тайно дадох знак на хаддехна да ги държи под око. После отново потеглихме и при ъгъла на къщата на Гхани завихме по пътя, водещ към цитаделата. След около петстотин крачки той излезе на шосето, което в удобен зигзаг стигаше до крепостта. Първият пост ококори очи, като видя да се задава дългата колона животни, но ни пропусна, когато казах паролата. Но слугите на Гхани също облешиха очи. Сигурно се учудиха немалко, че на пост стоеше аскер в турска униформа, а не бедуин, както навярно бяха очаквали. Добре забелязах, че много им се щеше да ме питат нещо, но явно не посмяха. Неспокойствието им нарасна, когато минахме край втория и третия пост, и се превърна в ням ужас, когато стигнахме в големия двор на крепостта. Той гъмжеше от аскери, дейно щъкащи насам-натат. Но аз не им оставих време да се осъзнаят от ужаса, а дадох заповед на услужливо побързалите насам аскери да ги вземат под стража.

Сега на двора на крепостта се разви оживена шетня. Животните дълго време не бяха получавали вода и трябваше да бъдат напоени. Не е трудно да си представи човек, че при големия им брой това бе тежка задача. Но трябва да кажа, че аскерите, изпаднали във възторг от очаквания дял на плячката, работеха както навярно рядко в живота си. Знаех, че работата се намира в добри ръце, и поех бавно през различните дворове на крепостта към най-задната част, за да видя как стоят там нещата. Първият, когото срещнах, беше пашата.

— Машаллах, ефенди, ето те отново тук! И — Аллах акбар! — какъв великолепен кон яздиш само! Трябва внимателно да го огледам!

Тръгна бавно около животното с възхитения поглед на познавач. И очите му хвърляха искри на алчност, когато попита:

— Откъде имаш тоя ат?

Беше ясно, че жребецът го бодне в очите и много му се иска да го има в своята конюшня. Но аз се престорих, че не съм го забелязал. Всеки друг можеше да получи жребеца, само не и пашата, който в цялата драма беше играл ролята на безучастен зрител. Ето защо отговорих:

— Хазретин, плячкосах го от себид, заедно с триста камили и сто коня, които стоят в предния двор на крепостта.

— Аллах керим, триста камили, казваш, и сто коня? В такъв случай трябва незабавно да отида там! Извини ме, ефенди!

И се отдалечи с бързина, на каквато при неговата пълнота изобщо не го бях считал способен.

В задната част на крепостта също беше оживено. Бени себид биваха отнасяни от аскерите в предназначенията за настаняване на пленници каземати. Човек може да си представи с какви чувства приемаха загубата на свободата си свикналите на волния пустинен въздух бедуини, които в най-благоприятния случай трябваше да очакват един продължителен арест в някой тесен зандан. Така че пренасянето им не ставаше така спокойно и безшумно, както пленяването, осъществено под въздействието на парализиращ ужас. Понякога до ушите ми достигаше тежко проклятие, прецедено между стиснати зъби.

Стигнах своята цел — сводестото помещение, в което бе извършено пленяването, точно навреме, за да видя как последните себид бяха изнесени от подземиято. Тук командваше Халеф. Поисках доклад от него. Междувременно не беше се случило нищо. Пленниците общо взето проявяваха покорност, а великият шериф се бе прибрал вкъщи, тъй като тук вече нямаше работа за него. Когато хаджията свърши, аз го осведомих накратко как се бяхме справили при Джебел Омар. Той също беше запленил от неджийския жребец и когато приключих, каза:

— Сихди, тоя жребец е равностоеен на нашите расови коне! Аллах, чудесно ще е, ако мога да го задържа като признание за нашите безпримерни заслуги. Той е раджи пак, най-чиста кръв, и хаддехните биха могли с него и своите кобили да отгледат кръстоска, с която още повече да превъзхождат другите племена от Джезирех. Мислиш ли, че...

Трябваше да прекъсне своята реч. Току-що бяха извадени от подземиято на дневна светлина последните пленници, сред които се намираха също Ахмед Гхалиб и Гхани. Погледът на шейха падна върху белия жребец. Забелязах как тъмна червенина заля лицето му. Започна да тегли и дърпа въжетата си, а очите му сякаш се канеха да изскочат от орбитите, когато изрева с предрезгавял глас:

— Син на куче! Ти яздиш моя жребец, моя азрак^[5], който ми е по-скъп от живота. Откъде го имаш, проклет апаш?

Погледнах го ухилено в разкривеното от бяс лице и отвърнах спокойно:

— Шейх, въздържай се! За толкова глупави ли ни смяташ, че да не можем да намерим животните ви? Или трябваше да ги оставим да си стоят в клисурата на Джебел Омар?

Моето спокойствие го възбуди още повече. Гласът му звучеше дрезгаво, когато изригна с едва овладяна ярост:

— Аллах йихракик! (Аллах да те изгори!) Ти трябва да си продал душата си на Шейтана, за да ти разкрива той всички тайни. Къде са животните? Казвай бързо, ако не искаш да те прокълна!

— Че защо пък толкова много държиш да знаеш? Това и бездруго няма да ти допринесе никаква полза, тъй като вие никога вече няма да видите животните си.

— Никога... вече... няма... да видим... животните си? Какво... какво искаш да речеш с това?

— Е, не е трудно да си помислиш, че ние гледаме на тях като на наша плячка. Или смяташ, че ще ви ги върнем, за да продължите своите разбойничества?

Думите ми прозвучаха зловещо и шейх Ахмед изпадна от усмивката ми и спокойния начин на изразяване в такава възбуда, че го разтнесе спазматичен смях и само на пресекулки успя да изрече думите:

— Да... да... да... за вас наистина е много сгодно... мога да си го представя... четиристотин ездитни животни... ей така из един път ви падат в ръцете! О, колко си умен, изключително умен! И сега знам защо твърдиш, че си плякосал животните. Защото мислиш, че с това можеш да ме будалосаш. Само че това няма да ти се удаде! Аз не ти вярвам.

— Дали ми вярваш, или не, ми е безразлично, но аз ти казах истината. Нямам ли твоя жребец? Дори само това трябва да те убеди, че не съм те излъгал. А ако искаш да видиш вашите животни, накарай да те отведат в предния двор на крепостта и после ми кажи дали липсва макар и само едно!

Шейхът дълго ме гледа усъмнено. Забелязах, че полека-лека започна да хваща вяра на думите ми. Изразът на подигравка изчезна от лицето му и направи място на стаен страх. Накрая каза стон, в който имаше много по-малко увереност отпреди:

— Ефенди, дори и да е вярно, че си плячкосал нашите животни, ти нямаш право да ни ги отнемаш. Това би било грабеж, който ще ти донесе наказанието на Аллах.

— Не ме размивай, о, шейх! Как можеш точно ти, един стократен разбойник, да говориш за грабеж? Това звучи смешно в твоята уста, която е устата на човек, скъсал с Аллах и неговите повели. Безобразията, които си извършил съвместно с Ел Гхани, се броят по стотици. Свещен дълг на всеки правдиво мислещ човек е да ви накаже, ако това стои в негова власт. Ако аз въпреки всичко обещах да използвам влиянието си, за да не бъде наказанието ви толкова строго, то това е една проява на доброта и снизходителност, каквато не заслужавате и за която би трябвало на колене да благодарите, вместо да говорите за грабеж и гнева на Аллах, който може да се стовари само върху вас, но не върху нас.

Тези думи бяха като удари с чук. Ако шейхът досега се беше надявал на някакъв благоприятен обрат на нещата, а това сигурно беше така, сега трябваше да изостави тази надежда. Но все пак опита още едно средство да спаси изгубената позиция. Правейки окаяна физиономия, проплака:

— Ефенди, ако ни вземете животните, ние сме изгубени, защото без тях не можем да живеем.

— Не ми разправяй приказки! Можете да съществувате и без вашите животни. Единствената последица ще бъде, и при това не лоша, че за в бъдеще няма да можете да излизате на грабеж както досега и ще бъдете принудени да водите заседнал живот. А това може само да бъде приветствано.

Сега, когато видя, че всичките му усилия са напразни, се прояви истинската му същност. Надавайки див, яростен крясък, започна да ругае:

— Аллах йилбисак борнета! (Аллах да ти нахлупи шапка!) Ти си свиреп като вампир, който изпива и последната капка кръв. Дано за това се продъниш в най-дълбоката провала на Джехенната! Моето проклятие ще те придружава по всичките ти пътища и ти ще заприличаш на някоя преследвана в пустинята хиена, която е принудена да се храни с мърша, додето се строполи от глад!

По време на цялата тази сцена Гхани бе стоял ням и безучастен, сякаш всичко това изобщо не го засягаше. Но как изглеждаше! Беше

почти неузнаваем. За тези малко часове страните му бяха хлътнали, а очите лежаха дълбоко в орбитите. Изглеждаше състарен с десет години. Но ето че сега дойде живот в привидно безучастната фигура. Той обърна лице към мен, от което пламтеше и искреше цяла преизподня от омраза, и изхриптя с онзи дрезгав, полуснишен тон, който обикновено е признак на крайна възбуда:

— Кучи син, бъди хиляди пъти проклет! Моят зет каза твърде малко, а и аз не съм в състояние да изразя какво чувствам. Аз те мразя с омраза, каквато никой човек не е изпитвал, чуваш ли, проклет шейтан такъв! Знаем, че моята роля е изиграна, но бих се отказал от блажеността и всички наслади на Дженнет и бих слязъл със засмяна уста в Джахеннем, само някой да ми дадеше възможност да си отмъстя на теб, на теб, най-крастав от всички псета. Аллах да те прокълне и погуби!

— А теб да благослови със своето милосърдие и състрадание! — отговорих спокойно. — Ти си съвсем прав, като казваш, че ролята ти е изиграна, впрочем най-жалката, която може да се и мисли. Ти показваше лице на светец, изричаше молитвите на благочестив човек и се представяше в Мека за шериф, който може да претендира за най-висока почит, а същевременно вършеше дела на престъпник и разбойник. Наричаш се Ел Гхани, Богатия, но си по-беден и от най-окаяния просяк. Оpozнал съм хиляди заслужаващи съжаление хора, ала най-мизерният и най-жалкият от всички си ти! И понятие си нямаш колко голямо съчувствие събуждаш. Дано Бог един ден прояви поне една малка част от съчувствието и състраданието, което изпитвам сега към теб! Аз свърших с теб. Рахмет Аллах алек! (Милосърдието на Аллах да бъде с теб!)

[1] На султана са се полагали шест. (Б. а.) ↑

[2] Фалудж ел а 'дха — парализа на крайниците (Б. а.) ↑

[3] Асфу'р — врабче (Б. а.) ↑

[4] хубуб — жито (Б. а.) ↑

[5] Азрак — бял кон (Б. а.) ↑

ДЕВЕТА ГЛАВА

ГОЛЕМИЯ ХАДЖ

Вестта за нощните събития пробяга на сутринта из града като по огнепроводен шнур и предизвика огромна сензация. Приятелите на великия шериф ликуваха, а някои високопоставени личности с не особено чиста съвест се стягаха за заминаване. Но не стигаха дотам, а един след друг изчезваха в подземните тъмници на цитаделата. Това естествено увеличи ужаса на онези, които се чувстваха гузни, и те бързаха да уверят великия шериф в своята неизменна преданост. Впрочем той се прояви като умен държавник, толкова повече че го бях посъветвал да процедира с възможно най-голяма снизходителност. След няколко дни арестуваните бяха отново пуснати на свобода. Преживеният страх и неочакваната милост на великия шериф — бяха се подготвили за най-лошото, най-малкото за конфискация на имота им — допринесоха своето и те бързо се превърнаха от врагове в приятели, на чиято преданост за в бъдеще можеше да разчита.

Не толкова леко се отърваха бени себид. Аз използвах, както вече споменах, влиянието си при великия шериф наказанието им да бъде по-поносимо. Пашата прояви по-малка склонност, наистина, да се вслуша в моите предложения, отколкото се бях надявал, но съвместно с доводите на емира все пак постигнах доста снизходителна присъда за бени себид. Те щяха да престоят един месец в затвора, след което можеха да се върнат в своите шатри, но без да получат обратно животните си. Бях сторил за тях каквото можах, но ни най-малко не се съмнявах, че те гледаха на мен като на смъртен враг. Горко ми, ако им паднех някога в ръцете! Но от тях нямаше защо да се страхувам, тъй като при всички случаи щях да бъда отдалечен на много мили от Мека, когато ги пуснеха от тъмницата.

Гхани беше осъден на доживотен затвор и отнемане на цялото имущество. Аз още на утрото след пленяването на враговете отидох в молитвената къщичка и подхвърлих на обстойно проучване червените килими. Установих, както бях очаквал, че и те като синия се състоят от

две постелки. Между тях бяха пришити голям брой банкноти, представляващи значително състояние. Докато държах парите в ръка и размишлявах какво да правя с тях, ме осени една идея. По вина на Гхани бяха намерили смъртта си двајсетимата аскери на персиеца, а семействата им бяха изгубили своя поддръжник. Следователно нямаше да извърша неправда, ако връчех парите на персиеца, за да ги разпреди между техните близки. При всички случаи сумата щеше да бъде по-добре употребена, отколкото ако изтечеше в бездънните джобове на пашата. Но проявих благодарумието да съобщя находката на великия шериф и да го помоля за одобрение на моя план. Направих го, в случай че по някакъв начин се разчуеше за наличието на парите и се нуждае от подкрепата на емира срещу претенциите на пашата. Той усмихнато удовлетвори молбата ми и аз предадох сумата на персиеца, който я прие силно зарадван. Надявах се парите да донесат благоденствие.

От планираното отпътуване засега нищо не излизаше, макар Вернилов да напираше. Следваха покана след покана, които не можехме да отблъснем. А и дори да имах желание, нищо нямаше да мога да сторя — най-вече заради Халеф и неговите доблестни хаддехни, на които влияеха много благотворно буквално валящите върху тях почести. Великият шериф се разсипваше от покани и подаръци. Изхождаше от мисълта, че нямаше да е вече жив, което наистина си беше вярно, ако Аллах не ни бе изпратил за неговото спасение. Особено го беше пленил нашият Кара Бен Халеф. Харесваше му неговата младежки свежа, но целеосъзната сила. Много му се искаше да го задържи при себе си в Мека. Едва ли е необходимо да казвам, че чрез официалното отличие, което присъди на Кара, си спечели особените симпатии на Халеф, чиято радост намери своето слънчево отражение върху лика на „най-чаровната от всички чародейки на женските шатри“.

Така минаха четиринайсет дена, през които поклонническите шествия пристигаха във все по-голям брой. Сега, макар същинският поклоннически месец, Дху'д Хадж, още да не бе настъпил, градът вече приличаше на пчелен кошер. Аз използвах дните на принудително наложеното свободно време основно за да задълбочавам моята студия върху исляма.

Сред поклонниците от различните народности, стичащи се ежедневно в града, най-много привличаха вниманието ми тези от Ява. По външност и поведение те много приличат на японците. Имат същия практичен усет и приспособяваща се способност и проявяват бързо разбиране към новата идея, носеща подобрене. В това отношение те стоят в противоречие с повечето народи на исляма, чието упорито придържане към старото е основното препятствие за техния прогрес. Но докато японецът е взел англичанина за пример, яваецът се мъчи да се преобрази на арабин. Първото, което прави при пристигането си в Мека, е да се облече в обичайната местна носия, която, между другото казано, никак не му стои добре. И трябва да спомена, че на Ява толкова много хора носят арабско облекло, та някой чужденец би могъл да се почувства пренесен в Хеджас.

На мнозинството от тях, изглежда, в Мека много им харесва, защото оставят повече пари от всички други поклонници. За наема на една къща в Мина през първите три дни на хаджа често плащат две хиляди марки, че и повече. Много строги мохамедани са, отлично владеят езика и в съвременните отношения са по-добре запознати от арабите и дори от турците. Относно тях великият шериф направи веднъж пред мен една доверителна забележка, която навява размисъл: „На този народ, не на турците, се крепи нашата надежда за бъдещето, Те притежават всички качества, които ние арабите обичаме, и ще овладеят европейските изобретения, за да ги вкарат в употреба срещу нашите врагове.“ Не знам дали е прав с това предположение, но факт е, че в Китай, на Ява и в Малайския архипелаг сега има няколко милиона мохамедани и техният брой все още се намира в стремителен растеж. Възможно е мнението му да се потвърди и този нов клон от Далечния изток да се превърне в бъдеще за исляма, в източник на енергия.

Големият брой поклонници — до момента трябва да бяха пристигнали някъде към сто хиляди — ме изкуши да видя петъчната молитва в джамията, която по време на Големия хадж представлява едно несъмнено впечатляващо зрелище. Едва ли остава незапет и един квадратен метър от огромната площ. Еднообразните движения на неимоверния брой молещи се и царящата при това тишина кажи-речи напомнят на зрителя за западноевропейски гимнастически упражнения, естествено в колосално по-голям мащаб. По време на сежде — онази част от молитвата, при която челото се допира до

земята — никакъв звук не нарушава тишината. Когато после хилядите молитвено вдълбочени хора се надигнат, шумоленето на дрехите и подрънкването на оръжията се понася по цялото обширно пространство като внезапен пристъп на вятър. Но най-своеобразна гледка доставя мигът, когато молитвата е свършила. Тогава настава търчене и падане, бързане и напирание, блъскане и бутане в посока към Кааба. Човек напразно може да го дострашее за целостта на крайниците на онези, които участват в този вихър, за да изпълнят Таваф, Обиколката. Олелията, вдигана при тази блъсканица, може да се долови на значително разстояние от Харам.

В първия ден на Дху'л Хадж околоръст черното покривало на Кааба, Кисуа, бива опасван ихрам, бяла ленена лента. И се сменя едва в навечерието на главния празничен ден, когато бива сменяна и Кисуа. Последната се тъче в Константинопол и струва повече от шейсет хиляди марки. Изготвя се от коприна и памук и на всеки квадратен фут върху черната, матово лъскава тъкан блести името на Аллах. Старата бива нарязвана и отделните парчета се продават на висока цена на поклонниците. Чистата печалба служи за поддържане на Кааба и други благотелни цели. Кисуа бива пренасяна в Мека с египетския махмал (махмалът е камилска носилка, снабдена със завеси с грейна везба, която всяка година бива изпращана до Мека с Кисуа и разни дарове. Джамал, удостоена да носи махмала и даровете, трябва да притежава най-чистото родословно дърво. Един подобен махмал придружава сирийските поклонници от Дамаск, под многоброен и бляскав военен ескорт.

Месчиди Харам, Свещената джамия, е единствената, която не притежава къбле.^[1]

Тъй като самата Кааба представлява обект на преклонение, молещите се застават в кръг около нея, докато иначе при молитвата е предписана точната посока към Мека.

Големият хадж, в който имат право да участват всички възрастни, намиращи се в добро здравословно състояние, трае пет дни. През това време Свещения град, тъй като жителите също трябва да участват, е като запустял, което при един град със седемдесет хиляди жители означава много. Пазарите и кафенетата са затворени, а жилищните постройки — заключени. Но въпреки че целият град е напуснат, на практика се извършват малко кражби. Защото правосъдието по време

на хаджа е неумолимо. Един спипан на местопрестъплението крадец бива безпощадно наказван със смърт или най-малкото с отсичане на едната ръка.

На осми от месец Дху'л Хадж е хурудж — тръгването на поклонниците от града. Те трябва още преди настъпването на нощта да напуснат Мека и да се отправят към Мина, която е разположена на около пет мили^[2] в северна посока. Шосето се изкачва бавно между ниски хълмове и на няколко места е павирано, но в по-голямата си част се намира в много окаяно състояние, което в никой случай не допринася напреженията на хаджа да станат по-поносими за поклонника. Който разполага с необходимите средства да си наеме магаре и шатра и да закупи необходимите провизии, може да говори за щастие, макар хаджът да предявява най-големи изисквания и към неговите сили. Но горко на бедния дявол, който не притежава нужните средства и е принуден да върви пеша в палеция слънчев зной и да бивакува без закрилящ покрив под открито небе и при най-неблагоприятни условия. Той може да говори за късмет, ако се върне здрав въкъщи, а почтената титла хаджи, придобита в Мека, е възнаграждение, което е заслужил с неизказани мъки и лишения.

Когато умореният поклонник пристигне в Мека, вече е станало толкова тъмно, че не може да посети джамията за Ешех, Вечерната молитва, както всъщност изисква строгото предписание на поклонничеството. Иначе ще се подхвърли на опасността да се изгуби в огромния град от шатри, израсъл като по чудо от земята, и да не намери шатрата си, предлагаща му подслон за през нощта.

На другото утро, при изгрев слънце, градът от шатри бива раздиган и масата поклонници потегля към планината Арафах. Човек много трудно може да добие представа за Деня на Арафах. Трябва да се има предвид, че между изгрев слънце и девет часа преди обяд най-малко половин милион души трябва да изминат девет мили дългото шосе от Мина до Арафах, от която поне половината яздят, да оставим настрана товарните животни, каквито мнозина притежават. Гюрюлтията от това човешко стълпотворение ехти като морски прибой, а прахът покрива околността на много мили далеч. Когато на поклонника се удаде да види планината, данданията става грандиозна. Арафах изглежда фактически черна от безчетните хора, покриващи нейните площи, а около подножието на хълма се простира на много

квадратни мили, додето око стига, градът от шатри. А глухата гълчава, доловима от далечно разстояние и причинявана от говорните органи на хилядите поклонници, викащи своето „Лаббек, Аллах, лаббек!“, прераства до бучене, което поглъща всякакъв друг звук и от далечина звучи като тътнежът на земетресение.

Планината Арафах представлява един приблизително сто и петдесет метра висок, пирамидално оформен и покрит с едър камънак хълм. От подножието му бликат изворите, захранващи водопровода на Мека. Върхът представлява камениста платформа. Околността е дива и планинска, но самият хълм се извисява от гладка равнина, обрасла с храсталак и трънаци.

Задълженията на поклонниците при планината Арафах се състоят най-вече в съвместното изпълнение на дневните молитви, за които се дава сигнал с пушечни изстрели, и в изкачването на хълма, на чийто връх трябва да се изпълнят двете предписани рикат.

Нощта бива прекарвана не край планината, а в Нимрах, който се намира на половината път между Арафах и Мина. Малко след залез слънце великият шериф дава знак, еква пушечен залп и няколко минути по-късно човешките вълни се раздвижват. Докато хората се намират още на откритата равнина, походът е поносим. Но иначе стоят нещата при двете места, където пътят се вие между пристъпващи близо едно към друго възвишения. Резултатът е една ужасна тъпканица и тук обикновено не се минава без нещастие. Ако после поклонникът достигне с читави крайници Нимрах и се изпъне на някое свободно място с надеждата за почивка, не може да мигне почти цялата нощ, защото шумотевицата от пристигащите поклоннически маси продължава до след полунощ и пропъжда съня от морните клепачи.

Третият ден е най-напрегнатият от целия хадж. Още преди изгрев слънце първите поклоннически групи потеглят в посока Мина. Първите задължения след пристигането се състоят в „убиването с камъни на трите шейтани“. Първите два, наречени Големия и Малкия шейтан, стърчат на главната улица на Мина, докато третият, Средния шейтан, се намира по-нататък, малко встрани от водещото към Мека шосе. Трите клетки дявола, за които днешният и утрешният ден са най-нещастните, не са нищо друго освен грубо издялани от камък колони. Разположени са в една подобна на басейн падина, на мястото, където са се намирали предислямските божества, разрушени по заповед на

Пророка. Тържествената церемония по убиването с камъни трябва да се приема образно и изразява презрението към всички подобни езически богове. Предполагам, че води произхода си от затрудненията, които Пророка срещал при пълното изкореняване на старото суеверие. Защото, макар народът да се отрекъл от старите богове, все пак се страхувал от тях и в началото не смеел да ги оскърби. Ето защо той накарал своите привърженици да замерят с камъни божествата, за да ги убеди в необосноваността на техния страх.

Трите шейтана през целия ден и следващия са обградени от бутаща се и блъскаща се тълпа, но хората почти не се виждат от морето размахани ръце и истинския облак от камъни, с които биват засипвани дяволите. Не е необходимо да се улучи целта, но всяко погрешно мятане подхвърля някого от тълпата на опасност. Онези, които в своето престараване се осмеляват да отидат твърде близо до целта, обикновено си изпащат зле. Изподрани бузи, наранени уши и големи колкото юмрук цицини са наказанието за тяхната дързост.

Всеки поклонник трябва този ден да направи приношение някакво животно, обикновено овца или коза. Месото бива изяждано или — още по-добре — раздавано на бедните. Когато Пророка е дал това предписание, далеч не е подозирал какви чудовищни измерения ще приеме впоследствие хаджа. Защото в днешно време биват безсмислено умъртвявани стотици хиляди жертвени животни. По-рано животинските трупове просто са били оставяни да лежат по земята, в резултат на което Мина продължително време след това е била практически необитаема. Но в последните години биват изкопавани големи ями, които до вечерта се запълват до ръба. Поради опустошителните епидемии от последно време се е наложило да се вземат специални мерки. Всяко жертвено животно трябва веднага да бъде отнасяно или хвърляно в някоя от ямите и никой поклонник няма право да води живо животно. Тази мярка има за цел да попречи на клането в бивака и да държи надалеч опасността от епидемия. Разставят се и многобройни стражи, за да се придаде в случай на необходимост тежест на тази мъдра разпоредба.

Овцете струват по наша парична стойност около четири марки и се продават от живеещите из околността бедуини, които въртят от цялата работа бляскава далавера. Поне половин милион животни намират всяка година в този ден смъртта си.

Със заколването на жертвеното животно задължението на поклонника в Мина е изпълнено и той трябва да се върне в Мека. Насъбрал жега и покрит с прах, достига Харам, наема си метавви и изпълнява три пъти Таваф около Кааба, която сега изпъква с новото си покривало. Когато с мъки и неволи и помощта на лактите най-сетне успее да целуне Свещения камък, трябва да напусне джамията и да извърши седем пъти Са'и, бягането между Сафа и Мерва. Макар това да е само едно повторение на ритуала, който вече е изпълнил при пристигането си, поради тъпканицата отнема доста време. Молитвените слова, които метавви крещат в най-висок регистър, старанията на поклонниците да ги изрекат също така високо и точно, воплите на жените, блъскани насам-натам в гъмжилото, и проклятията на мъжете създават съвместно една забележителна мелодия, която въздейства кажи-речи развеселително: „О, Аллах, ти знаеш онова, което скрито за нас е... По-полека там! Проклет да е баща ти и бащата на твоя баща!... води ни по Правия път... О, Аллах, предпази ме от тоя откачен! Дръпни се настрани, куче и син на свиня!...“ и все така в този тон.

След седмия бяг поклонникът бива изтикван пред един въоръжен с бръснач шейх, който му обръсва косата по дясното слепоочие на един цол ширина. Същевременно мърмори молитва и поклонникът трябва да я повтаря след него. С чувство на неизказано облекчение сваля сега поклонническата дреха, ихрама, който занапред може да ползва като хавлия. Някои предпочитат, след като са го изпрали с вода от Зем-Зем, да го съхранят сред своите най-големи съкровища като спомен от извършения хадж. Във всеки случай той е много неудобна дреха и напълно изпълнява своята цел — трябва да се носи като изкупление за греховете, — тъй като гърбът на клетия поклонник, изложен дълго време незащитен на слънчевите лъчи, седмици наред е покрит с рани и мехури.

След като поклонникът е свалил ихрама и е облякъл най-хубавата си дреха, новият хаджи вече е готов и всички негови раншни грехове и заблуди са опростени. Сега е подходящият миг да вземе нови, по-добри решения, с които да скъса със старите привички и да започне един благочестив, угоден на Аллах живот. Всичко, което сега още му предстои като хаджи, е нищо в сравнение с лишенията от последните дни.

Най-напред трябва незабавно да се върне в Мина, където да пренощува. Следващият ден, четвъртият от поклонничеството, е големият постен ден. Всеки поклонник е облякъл най-хубавата си дреха и целият бивак предлага една изключително живописна гледка. В утрото биват предавани подаръците на великия шериф. Един след друг приближават разните сановници с бляскавата си свита и биват приемани от великия шериф, седнал на трон в разкошната си шатра. Пратеници от всички страни на исляма правят своята визита на великия шериф, сред които индийски махараджи и високопоставени личности, но на първа линия турският пълномощен министър. Той предава подаръка на падишаха, който по правило се състои от няколко хиляди жълтици... След като пълномощникът на султана е поднесъл своя дар и се е оттеглил, биват приети най-знатните механци, а след това идва ред на другоземните поклонници, които искат да поздравят емира. Изобщо днес е денят, в който всеки, имащ някаква настоятелна молба, може да се осмели да се яви пред лицето на княза. А той прави всичко възможно, за да се покаже днес откъм най-отзивчивата си страна, защото много добре знае, че всяка негова днешна дума ще бъде възприета и отнесена върху крилете на вятъра до най-отдалечените части на Ориента, където живее някой мюсюлманин, отправящ копнеещо в днешния ден своя поглед и молитвите си към свещената Мека.

Редом с точното съблюдаване на молитвеното време днес е предписано едно повторно „убиване с камъни на шейтаните“, подир което следва посещение на джамията в Мина. Последната не предлага нещо, заслужаващо да се види. Джамийският двор е много мръсен и пълен с бедни поклонници, които са установили своя бивак тук. В годините, в които хиляди са били отнасяни от избухналите по случай хаджа заради болести, джамията на Мина е представлявала главното заразно огнище, но не се е правело нищо за предотвратяване на подобни опасности, които можели да се подновят всяка година. А и защо ли? Та нали всичко е предопределено от късмета!

Денят приключва с фойерверк, отличаващ се повече със своята мащабност отколкото с великолепието си, и музикални изпълнения, продължаващи до късно през нощта.

Следващият ден е денят на руджу, завръщането в Мека. Но всеобщото потегляне става едва след Обедната молитва. Тогава никой

вече не може да се сдържа и връщането буквално прилича на ловна хайка. Тесните сокаци на Мина за миг се задръстват и мнозина претърпяват в блъсканицата увреждания. Причината за това прекомерно бързване се крие в едно старо поклонническо правило, че човек трябва да напусне Мина между обема и следобеда. То може да си е било на мястото, когато поклонниците са броели само няколко хиляди, но днес спазването на това предписание е чиста глупост, защото всяка година в този случай пострадват много хора, и то без разумна причина. Същото може да се каже и за някои други поклоннически предписания, като примерно масовата касапница на жертвени животни в третия ден. Щеше да е решително по-добре, ако толкова безсмислено хвърляните в случая пари биваха използвани за благотворителни цели или ако животните непременно трябва да бъдат убити, клането би могло да се разпреди през цялата година и да бъдат подпомагани всички бедняци в Арабия. Пророка сигурно е бил далеч от мисълта за едно такова безполезно прахосничество. Много по-вероятно неговото намерение да е било с това предписание да създаде възможност на всеки поклонник в деня на празника да не страда от липса на провизии.

С пристигането в Мека хаджът приключва. Но въпреки това на поклонника не е позволено да напусне града. Причината е, че войсковите части, заемащи укрепленията между Джидда и Мека за седмицата на хаджа са съсредоточени в Мека, така че пътят е много несигурен. И съществува категорична заповед, че никой няма право да напуска града, преди да е дадено официално разрешение. Тази мярка е много основателна, наистина, защото опасността за живота и имуществото на поклонника не стои само на хартия. Правителството постъпва добре, като се грижи за сигурността на поклонниците, с чието благосъстояние е свързан и собственият му интерес. Трябва само да се съжалева, че мерките за здравеопазването не са толкова строги. Опасността от епидемия фактически стои всяка година като заплашителен призрак пред портите на Мека. Предната година плъзна холера и взе безбройни жертви. Отделни случаи се бяха появили още месец преди хурудж, но едва след Деня на Арафах болестта започна да приема ужасяващия облик, който превърна този хадж в един от най-злостастните. Според най-скромна преценка всеки ден от следващата седмица епидемията е отнемала живота на хиляда поклонници. И все

пак тази постоянна заплаха и свързаната с нея чудовищна загуба на човешки живот лесно би могла да бъде отстранена с подходящи мерки, особено ако се забрани на хора, разполагащи с малко или никакви средства, да се отправят на хадж. Регионалните здравни мерки, които понастоящем лежат в пълна немара, също биха могли лесно да се подобрят.

Тази година условията бяха изключително благоприятни. Жегата не беше толкова голяма както обикновено, а броят на поклонниците по всяка вероятност нямаше да достигне висотата от прежните години. Освен това видях сравнително малко бедни хора, чиито отслабнали от лишенията тела са особено податливи за болестния възбудител. Ето как съществуваше основателна надежда, че тазгодишният хадж ще протече без особени жертви по отношение на здраве и живот.

Сметнах за необходимо да дам това кратко описание на поклонническите обичаи, защото съдържа някои неща, заслужаващи да се знаят от читателя, макар аз самият да нямах намерение да остана до седмицата на голямото поклонение. Та нали бях постигнал целта, която имах на ума си с посещението на Мека, нещо повече, беше ми отредено да се намеся решаващо в съдбата на трима благородни мъже, от чието приятелство се чувствах щастлив. Така че можех да си тръгна напълно удовлетворен. Достатъчно дълго бях „гост на Аллах“ и понякога се бях чувствал не съвсем добре. Имах усещането, че съм седнал на буря с барут, което в следващия миг ще хвъркне заедно с мен във въздуха. Ето как тайно копнеех за часа, в който ще мога да отърся от обущата си праха на Мека.

[1] Къбле — молитвена ниша, ориентирана към Мека (Б. а.) ↑

[2] Има се предвид английската миля — 1853 м. (Б. нем. изд.) ↑

ДЕСЕТА ГЛАВА

ТРЪБИТЕ НА СЪДА

— Сихди, като размишлявам върху събитията от последните седмици, те ми се струват почти като сън. И не знам дали да се дивя повече на безпримерната мъдрост, съобразителност и храброст, които проявихме и на които трябва да благодарим, че устояхме благополучно на всички опасности, или на природата и естеството на хората и нещата, с които си имахме работа и които и сега, след като всичко вече е минало, ми изглеждат едва ли не непонятни. Аллах, Аллах, какви хора има само! Не знам как става, ама в последните дни често си мисля за Гхани, макар напълно да приключихме с него и миналото. И често обронвам глава в мисли, как е възможно един шериф, един потомък на Пророка, да играе една толкова осъдителна роля като Гхани.

— Дивиш се? Аз не! Ти не си запознат с историята и порядките в тази страна, иначе щеше да знаеш, че в това отношение Гхани не е единичен случай. Нищо ли не си чувал за Али Ибн Саад ес Серури? Този шериф даже заемал при великия шериф Абд ел Мутталиб поста каймакам на Мека. Но това в никой случай не му попречило от снемането на емира до застъпването в управление на Аюн ер Рафик да бъде главатар на всички разбойнически племена, които правят несигурни пътищата от Мека за Литх и на някои места за Джидда. Следователно виждаш, че в тази благословена страна скокът от светеца до престъпника не е нещо нечувано.

Когато бяха изговорени тези думи, отдавна вече не се намирахме в Мека, а посред пустинята, по пътя от пасищата на бени лам за Бир Хилу. И това бе станало така.

Великият шериф ни беше поканил да бъдем негови гости по време на поклонническата седмица, но макар Халеф да опитваше да ме запали за тази идея, аз сметнах за по-добре да отклоня поканата. Работата беше твърде опасна. Не само защото като християнин никак нямаше да ми е приятно да привличам върху себе си вниманието на

хората, изпълнени по времето на хаджа с най-голям фанатизъм, но и заради великия шериф, който в своите благородни помисли навярно не бе взел предвид, че моето присъствие би могло да се превърне в опасност и за него. Но аз бях толкова по-задължен да помисля за тези неща. Та нали в повечето случаи бях л считан за „гяур“, нагъл натрапник в най-голямото светилище на религията, и само съображението към и великия шериф въздържаше фанатичните мюсюлмани да проявят открито своето враждебно отношение към мен. Емирът едва-що се бе отървал с читава кожа от една голяма опасност. Но ако останех по-дълго в Мека, сигурно щях да му навлека още по-голяма.

Беше трийсетият ден от нашето пребиваване в Свещения град, когато Халеф, неговият син и аз за последен път се спуснахме по Главната улица, за да се сбогуваме с великия шериф. Той беше уведомен за нашето идване и ни очакваше. Сбогуването беше кратко и сърдечно. На емира му костваше усилие да прикрие вълнението си, а и аз се борех с чувствата си, когато ни подаде поред ръка. Моята задържа известно време и заговори с глас, в който се долавяше леко треперене:

— Ефенди, позволи да се въздържа от много приказки! Между приятели те не са необходими. Достатъчно е да ти кажа, че те обикнах, обикнах и твоите спътници. Да, обикнах те, макар да си друговец.

После ни съпроводи до двора, където ни чакаше една радостна изненада. В сянката на зида стоеше, държан от коняр, един кон, при чийто вид сърцето ми затупка по-силно. Беше бакарраска чистокръвна кобила, както видях от пръв поглед. Късото, изящно, но мускулесто телосложение, малката красива глава с големи очи, изваяната шия, високо повдигнатата опашка, широките червеникави ноздри, гъстата грива с известните два въртела, които при бедуините биват смятани като признак за смелост и издръжливост... всичко това беше за познавача гледка, която пораждаше желанието веднага да се метне и да препусне по ширната, необятна пустиня.

Великият шериф се наслаждаваше на нашия прехлас. Беше видял животните ни и следователно знаеше, че сме познавачи. С леко движение на ръката, от което никой не би могъл да разбере каква жертва възнамерява да принесе емирът, посочи животното и каза:

— Моята любима кобила! Подарявам я на сина на шейха на хаддехите. Великият шериф няма да остане по-назад от пашата.

Дано новият господар я обича така, както я обичах аз! Тя никога няма да го изостави в затруднено положение. И дано когато седи на нейния гръб, си спомня от време на време за този, който му я е подарил и го е склучил в своето сърце. Аллах ейсаллимкум! (Аллах да ви пази!)

С едно почти насилствено движение и без дума да дочака от наша страна, емирът се обърна и в следващия миг беше изчезнал във вътрешността на своя палат.

Загледахме се слисано след него. Такъв кралски подарък не бяхме очаквали. За обяснение думите на емира трябва да отбележа, че вече притежавахме неджийския жребец, който бе принадлежал първоначално на шейха на бени себид. Пашата го беше подарил на хаддехидните, но действително едва след бележката на емира, за когото не беше останало скрито, че много ми се иска да го имам за разплода на Халеф. Сега към жребеца се добавяше и кобилата, чиято стойност, наистина, бе по-висока от неговата.

Първият, който се съвзе от удивлението и осъзна изгодността на положението, беше хаджията. Той буквално преливаше от „Машаллах!“ и хвалебствия относно „обилието от прозрение и достойното за похвала измерение на справедливото разбиране“ на емира. Присъединих се от сърце към радостта на храбрия дребосък. С този двоен скъпоценен дар племето на хаддехидните добиваше значително превъзходство над съседните племена.

Напуснахме града още същия ден, след като хаддехидните бяха изrekli в джамията Аср и се бяха помолили за закрилата на Аллах по обратния път към дома. Тръгнах с леко сърце. Опасното, рисковано дело беше завършило благополучно, наистина, и никой от нас не беше пострадал по никакъв начин, но въпреки това не ми беше трудно да се сбогувам с мястото, където бях прекарал един богат на събития период от моя живот. В крайна сметка имаше само един човек, за когото можех да помисля с топли чувства, и това беше великият шериф. Всички останали се бяха държали, след като узнаха, че съм християнин, към мен така, че не изпитвах антипатия, наистина, но не и чувство за приятелство. С една дума, бяха ми безразлични, а от безразлични хора човек не си тръгва с неохота.

И Кхутаб ага се чувстваше подобно на мен. Когато предградието Маабидех остана зад нас, насочи своята джемел близо до моята и каза:

— Ефенди, радостен съм, че оставихме Мека зад себе си. Тези така наречени „съседни на Аллах“ са доста неудобни съседи за своите ближни. Имам чувството, че ако не беше оказал една такава голяма услуга на великия шериф, щяха да ни изядат с все кожа и косми. Слава на Аллах, че вече не се налага да дишаме душния въздух на техните улици, а отново можем да пребиваваме под волното небе на Аллах. Казвам ти, предпочитам най-негостоприемната пустиня пред най-отбраните наслади на този град. Те приличат на превъзнасяната вода на кладенеца Зем-Зем, която има горчив вкус дори в устата на прежаднелия.

Понечих да отговоря, но не стигнах дотам, защото от далечината, по посока цитаделата, прокътня невисок, но ясно доловим многократен тътен. Спрях неволно животното си и погледнах назад. Хаддехните също бяха спрели.

— Аллах керим, какво беше това? — попита персиецът.

Хаджията веднага имаше обяснение подръка.

— Сихди, дали това не е прощалният поздрав на пашата? Ти веднъж нали ми разправя, че пристигането и заминаването на княжески особи се чества при вас в Запада с топовни изстрели. Може би пашата знае за този адет и иска да ни почете с него.

Бях принуден сърдечно да се разсмея на това детинско тълкуване на Халеф.

— Наистина ли ни считаш за толкова важни особи, заслужаващи такова разхищение на барут? Впрочем топовните изстрели от това разстояние явно би трябвало да звучат иначе и много по-силно. Не, аз имам по-добро обяснение, което няма нищо общо с нашите особи. Пашата е дал заповед да взривят и направят непроходим подземния достъп до крепостта.

— Я хесаре! (Жалко!) — рече Халеф разочаровано. — Но не мислиш ли, че се лъжеш? Защо му е притрябвало на пашата да разруши този хубав, солиден проход?

— Наистина ли трябва тепърва да ти го обяснявам? Защото той представлява една постоянна опасност за крепостта и града. А и какво иначе да прави пашата с прохода? Но нека оставим миналото на мира! Нашите мисли принадлежат на бъдещето.

Следващата ни цел бяха пасищата на атеибехите, родното място на Ханнех. Вестта за събитията в Мека отдавна ни беше изпреварила и

съобразно това ни бе направено едно блестящо посрещане. Но ние не останахме много. Атеибехите направиха, наистина, всичко възможно, за да почетат прочутите родственици, и празници и барутни игри не липсваха, ала въпреки това сърдечно отношение между двете приятелени ферках не се породиха. И аз много добре разбирах защо. Следствие дългогодишното общуване с мен, християнина, хаддехите несъзнателно бяха възприели толкова много от християнството, че това бе повлияло върху целия им светоглед, и те вече не можеха да се нагодят към начина на мислене и възприемане на атеибехите. Достатъчно се знае от историята на страната, че това арабско племе и до днешно време се числи към най-непокорните. Великият шериф и пашата съумяваха само с цената на непрекъснат низ от дарове да закупят сравнително спокойствие и сигурност от техните разбойничества. При тези обстоятелства Ханнех първа се почувства не особено добре сред своите роднини и настоя за по-скорошно тръгване, макар да бяхме предприели „излета“ до атеибехите само заради нея. Стана така, че още на четвъртия ден си взехме сбогом с нашите домакини, след като трикратно бяхме заплатили гостоприемството, което навярно бяха и очаквали от нас, с ответни подаръци.

Но толкова по-голяма радост доставихме с посещението си при бени лам. Както вече споменах, би трябвало да обещаем на сбогуване с Абд ел Дарак, шейха на бени лам, че ще насочим обратния си път през дуара на бени лам. Изпълних с голямо удоволствие това обещание, тъй като през малкото дни на съвместното ни прекарване шейхът беше спечелил моето уважение и обичта ми. Той беше една благородна душа, която с цялата си сериозност и искреност търсеше истината. Поради това дните на сегашното ни пребиваване при бени лам също бяха посветени на задълбочени и сериозни разговори, в които за мен беше истинска радост да дам една ясна прицелна точка на все още неувереното опипване и търсене на шейха.

Това никак не ми беше трудно. За своя радост установих, че шейхът ме пресрещна на половината път в този мой стремеж, без каквато и да е подкрепа от моя страна. Заедно с вестта за събитията в Мека ни беше изпреварила и новостта около моята персона, а именно че Хаджи Акил Шатир ефенди всъщност е християнинът Кара Бен Немзи. Не е трудно да си помисли човек, че тази вест бе оказала

голямо въздействие върху шейха, и когато стигнахме при бени лам, намерих почва, по-добра от която не бих могъл да желая за моята цел.

Бих искал да нарека преживените дни и часове в шатрите на бени лам най-хубавите „часове във Витания“, в които имах не само един, а много ученици. Моля изразът „часове във Витания“ да не се възприеме като грандоманщина от моя страна, сякаш искам да се поставя едва ли не на едно стъпало със Спасителя. Тази мисъл и на сън не ми идва. Но Спасителя е казал: „... дете са двама или трима, събрани в мое име, там аз съм посред тях.“^[1]

Ето защо съм убеден, че усилията ми не са били напразни и семето, което хвърлих в някои жадни сърца, не е попаднало на неплодородна почва.

Редом с другото от няколко дни ми се въртеше в главата една мисъл. Намирахме се близо до Бир Хилу, а мястото, където бяхме открили вързан слепия мюнеджи, беше отдалечено само на половин ден път езда оттам. Читателят сигурно си спомня, че когато напуснахме местността, той каза с гласа на Бен Нур:

„Погледнете още веднъж назад и запомнете това място, защото отново ще дойдете тук, когато се уреждат сметките!“

И всъщност сега бе времето да се сбъдне това изявление, прозвучало като предсказание. Бях любопитен как ли ще стане. Вярно, беше близо до ума, че ще поискаме да навестим онези места, където бяхме преживели толкова необикновени неща. Но в по-голямата си част те бяха от толкова трагично естество, а онази местност се намираще толкова настрани от пътя ни, че по собствен подтик може би нямаше да направим такава заобикалка. Не бях споменал нищо на Вернилов за тогавашното му изявление, а от другите знаех, че също са си мълчали. Ето защо сега бях толкова напрегнат по какъв начин ще тръгнат в изпълнение онези думи.

Вечерта преди отпътуването от бени лам руснакът дойде в шатрата, която делях с Халеф и неговия син, и каза:

— Ефенди, имам една молба, за която се надявам няма да ми се разсърдиш. Много ми се иска да видя местата, които бяха от толкова решаващо значение за мен. Та нали тогава бях спял. Мисля, че ще разбереш желанието ми.

Това беше, което според всичко казано по-горе, трябваше да очаквам. И аз отново осъзнах, че през цялото време сме се намирали

под едно висше водителство, от което вероятно сме могли да се отклоним, ако е било в намеренията ни, но това в никой случай нямаше да е от наша полза. Но пред графа си дадох вид на много учуден и отговорих:

— Смятах, че за теб е много важно да пристигнеш по възможност без забавяне в Персия. Имай предвид, че обиколният път през Бир Хилу ще ни отнеме най-малко два дни!

Вернилов отвърна усмихнато:

— О, ефенди, какво значение има в крайна сметка едно забавяне от няколко дни? В последно време ти основно ме научи на изкуството да проявявам търпение. Следвах ви с готовност навсякъде, където пожелахте да отидете. Останах толкова дълго в Мека и ви придружих до атеибехите и бени лам, макар сърцето да ме теглеше към Персия и към моя господар, и го сторих, без да мърморя. С това, мисля, си извоювах правото да изпълниш само този път моето желание. Моля те, стори ми тая услуга, съгласи се!

Сега дадох съгласието си и същевременно осведомих графа за онова странно изказване, което беше направил в пустинята. Той беше учуден и най-напред не каза нищо. После отговори:

— Ефенди, това, което ми каза, ме хвърля в удивление. Нямам представа какво е имал предвид Бен Нур с думите за уреждане на сметките. Би трябвало да се отнасят само за Абадилах, но той се намира в Мека, на много мили оттук. Както и да е, при всички случаи ще преживеем нещо, знам го със сигурност, ако направим предложения от мен обиколен път.

Съобщих на Халеф и шейха на бени лам променения пътен план. Първият нищо не възрази, а Абд ел Дарак дори изяви готовност да ни придружава с десет бени лам като почетен ескорт, докато се намираме в пределите на неговата власт. От само себе си се разбира, че приехме с радост любезното му предложение.

На следващия ден потеглихме след Аср, съпроводени от благословията на оставащите.

Нашата цел за днес беше една падина, в която бяхме прекарали нощта след срещата с мюнеджията. И по пътя към нея — яздох напред с Халеф и шейха на бени лам — проведох споменатия в началото на тази глава разговор с хаджията.

Зад нас яздеше персиецът, вдълбочен в сериозен разговор със своя съсед — графа. Последният вече не седеше както по-рано в тахтиреван, а яздеше открито една джамал. Здравето му през последните седмици беше толкова укрепнало, че смяташе да издържи на напрежението, без да се опасява от прекомерна умора. Въпреки възрастта си седеше като младеж на седлото. После идваше ред на Ханнех в тахтиревана до страната на своя син, който яздеше кобилата на великия шериф. А по-назад следваха хаддехните и бени лам в неравномерни групи. Графът още повече се беше сприятелил с много по-младия на години баш насир. Те бяха почти неразделни и използваха всяка възможност да бъдат заедно. Така бе и днес. По време на цялата езда бяха задълбочени в своя разговор и сякаш за нищо друго нямаха очи и уши.

Вече няколко часа бяхме на път и можехме да се надяваме до един час да достигнем споменатата падина, когато едно изказване на персиеца, отнасящо се до събитията в Мека, ме накара да погледна назад. Но повече не проявих внимание към думите му. При обръщането погледът ми беше паднал върху нещо, което веднага ме застави да обуздая животното си. В посоката, от която идвахме, забелязах едно малко, рехаво и подобно на паяжина облаче на иначе ведрото небе. Веднага знаех какво означава, защото много добре познавах признаците на различните видове пустинни ветрове.

— Внимавайте, мъже! — извиках високо. — Побързайте да стигнем до някое закътано място, защото зад нас приближава самум!

Думите ми паднаха като бомба сред най-близките ездачи. Шейхът на бени лам, хвърли един къс поглед на облачето и извика уплашено:

— Аллах керим! Имаш право, ефенди, самумът идва! Горко ни, ако ни връхлети, преди да сме достигнали новия бивак! В откритата пустиня сме изгубени! Аллах да ни закриля и спаси!

Хаддехните междувременно бяха приближили и гледаха любопитно и невярващо обекта, изтръгнал от шейха тези уплашени думи. Самумът е непознато явление в Джебзирех. Синът на покритите с цветя степи не знае нищо за тази най-страшна от всички опасности на пясъчната пустиня. Също и Халеф не беше много по-опитен в това отношение от своите хаддехни, защото възкликна безгрижно:

— Аллах акбар! (Аллах е велик!) Това малко, невзрачно облаче да предвещава ужасния самум? Сихди, трябва да се лъжеш!

— Не се лъжа, а и вече съм преживял не една пясъчна буря. И погледни, сега и животните усетиха грозящата опасност. Заклучавам го от тяхното неспокойствие и начина, по който са се извърнали по посока очакваната буря. Да тръгваме и подтикнете животните си към най-голяма бързина! Нямаме време за губене.

Потеглихме отново. Камилите изобщо не се нуждаеха от подтикване, те от само себе си преминаха в по-бърз тръс. Ако хаддехните все още продължаваха да се съмняват, скоро съмнението им премина в угриженост. Не след дълго лицата им станаха сериозни. Облачето зад нас ставаше по-голямо и по-голямо, а камилите още повече се разбързаха. Атмосферата прие жълтеникав цвят, който рязко премина в оловносив, а облакът устремно се разширяваше по небосклона зад нас. Обърнах се към хаддехните и извиках предупредително:

— По-бързо, още по-бързо! Напредваме твърде бавно. Подтикнете животните с камшиците, иначе бурята ще ни застигне!

При моята камила, разбира се, подобно средство не беше необходимо. Тя така храбро галопираше, че трябваше да я обуздавам, за да не изляза далеч пред другите. Ако въпросът опираше само до мен, нямаше да ме е страх. Достатъчно беше само да приложя тайната на камилата и след десет минути щях да съм стигнал споменатата падина. Но аз отхвърлях това средство. Щях да се упреквам в страхливост, че в миг на опасност съм изоставил хората си.

Сега керванът се движеше толкова бързо, колкото камилите можеха да тичат, и земята буквално изчезваше под техните нозе. Ако издържеха, след четвърт час можехме да бъдем в заслона на долината. Но беше и крайно време. Слънцето, увиснало на западния небосклон, можеше да се види вече само като смътно очертание. Беше придобило тъмночервен цвят и грееше с половин сила. А когато погледнах назад, видях една тъмна стена, достигаща от земята до небето, която скоро щеше да ни настигне. Беше подетият от вихъра пясък, заплашващ да се превърне в наш саван.

Яздецията от страната ми Халеф беше притихнал. Другите също не се обаждяха, сякаш се страхуваха да не привлекат с някоя гласно изречена дума духовете на бурята. Но когато ни връхлетя първият

пристъп на вятъра и едва не ни изхвърли от седлата, зад мен екнаха уплашени викове. Кхутаб ага, който очевидно никога не беше преживявал пясъчна буря, извика ужасено:

— Аллах керим! (Аллах е милостив!) Сякаш се кани да настъпи Яум ел ахър, Съдния ден. Аллах да ни закриля и предпази от гибелта!

Още не беше го изрекъл и зад нас се разнесе дълъг, протяжен и ехтящ тон като от туба. Същевременно и отпред започна да става тъмно.

— Я Аллах, на Неби! (О, Аллах, о, Пророк!) — обади се сега до мен Халеф. — Сихди, какво беше това? Мисля, че персиецът има право, Съдният ден настъпи. Това прозвуча като тръбата на Съда. Позволи, сихди, да погледна моята Ханнех! Ако е писано днешният ден да е последният, то нека умра поне до моята Ханнех.

Нямах време да му отговоря или да се интересувам какво върши, защото ураганът ни беше застигнал. Грабна ме, сякаш искаше да ме събори от седлото. Ако не се държах здраво за издигнатата предна част, щях да бъда отнесен. Хеджин вече не се подчиняваше на юздата. Побягна уплашено с мен и се впусна в бясна надпревара с халата. Единственото, което можех още да сторя, беше да давам с @метрека направление на вихрено бързото животно. В останалото го оставих на волята му.

Самумът все още не беше достигнал своята най-висока и най-опасна точка. Пясъкът още не беше долетял, а само бурята. И тогава, тогава видях на известно разстояние пред мен едно възвишение. Познавах го. Това беше земната вълна, зад която трябваше да се намира търсената падина. Не беше необходимо да насочвам животното нататък, то се водеше по своя инстинкт. В летящ бяг се понесе нагоре по височината и със същата стремглава бързина се спусна от другата страна. Още със стигането си в падината се хвърли така поривисто на земята, че едва намерих време да скоча от седлото. Притиснах се плътно към тялото на камилата откъм подветрената страна. После пъгнах края на дрехата си в устата, а около главата намотах чалмата. Едва го бях сторил и пясъкът ме връхлетя. Чух някакво шептене и пращане във въздуха и върху мен сякаш се срина дувар. После вече нямах никакви възприятия и желания, освен потребността да си поема дъх.

Чувах ли нещо? Не знам. Мислех ли нещо и какво мислех? Не мога да кажа. Спомням си само, като че до мен някой изричаше с треперещ глас Фатиха. После престанаха всякакви мисли и чувства. Дойдох на себе си от състоянието на зашеметеност, в което бях изпаднал, едва когато хеджин до мен се размърда. Опитах да се изправа; ставаше трудно. Около мен беше зловецъ спокойно. Когато станах, видях какъв товар с пясък е лежал върху мен. А какъв ли при онези, които не са намерили заслон! Финият пясък се беше напъхал по всички отвори на тялото — в носа, ушите и дори в устата. Бях си стискал здраво очите под тюрбана, но прахът беше проникнал и под клепачите. Доста трябваше да се потрудя, докато го отстраня поне дотолкова, че да не чувствам болка. После се огледах.

Навсякъде пясъчни могили, от които стърчаха гърбове на камили и крайници на хора. В непосредствена близост до мен забелязах тахтиревана на Ханнех. Прегазих пясъка до него и установих за моя радост, че Ханнех се намира в добро състояние, изключвайки уплаха и пясъка, намерил път и до вътрешността на тахтиревана. Докато още стоях при нея и ѝ помагах да слезе, около мен се оживи. Първият, който се измъкна от пясъка до камилата на Ханнех, беше Халеф. Погледът му веднага падна върху тахтиревана и като видя Ханнех, нададе възторжен вик. Предоставих го на ликуването му и на неговата съпруга и се обърнах да проуча какви поражения е нанесъл самумът. За щастие се оказа, че никой няма телесни повреди. Не липсваше никой, всички бяха успели навреме да достигнат закрилата на земната вълна. Но горко на нещастниците, изненадани от бурята в откритата пустиня! Те не са имали никакъв шанс при небивалата стихийност, с която този път беше настъпила!

Тази вечер си легнахме с чувство на неизразима благодарност към Бога, който очевидно ни бе взел под своя закрила. И аз отново имах възможност да се удивя на пътищата на Провидението. Първоначално не ни бе било в намерението да поемем по този път, отдалечен толкова много от правата посока, и само желанието на графа ни бе склонило да го направим. Ако не бяхме го сторили, днес вече нямаше да сме живи. Това е моето твърдо убеждение. Шейхът на бени лам ни разказа именно, че местността, северно от техните пасища, през която щеше да води нашият път, е лишена и от най-малкото възвишение. Изобщо не смея да си помисля каква щеше да е съдбата

на всички ни, ако бяхме следвали първоначалното си намерение, а не волята на графа, която, както сега съзнах, е била воля и на Бен Нур.

Следствие на това, когато на утрото продължихме ездата, настроението беше много сериозно. Това беше сериозността на хора, убедени, че по чудо са избегнали смъртта. Потеглихме рано, заради водата, която отиваше на свършване. По наши сметки бяхме взели достатъчен брой мехове, наистина, но ужасната жегла, съпътстваща самума, бе пресушила, колкото и кратко да бе продължила, в застрашаваща степен водните ни запаси. Толкова повече че изтощените хора и животни се нуждаеха от много вода. Ето защо бързахме още в ранния следобед да достигнем Бир Хилу. Яздех с руснака и персиеца напред. Халеф днес се придържаше през повечето време край своята Ханнех и сина си, а Абд ел Дарак се намираще при своите хора.

Нашата следваща цел беше мястото, където бяхме намерили графа, и от само себе си се подразбираше, че разговорът се движеше по пътица, които лежах настрани от обичайния материал за беседване. Така заговорихме и за превъзможната вчера смъртна опасност и по този повод персиецът отбеляза:

— Ефенди, на мен и сега ми се изправя косата, като си помисля за вчерашното преживяване и изпитания страх. Наистина се чувствах, сякаш приближава свършекът на света. Аллах, Аллах, щом една пустинна буря може да предизвика такъв ужас, как ли пък ще се чувства душата, когато архангел Израфил надуе тръбите за Съда! Никога ужасът от това събитие не е идвал така близо до съзнанието ми както вчера и съм убеден, че споменът за този страшен час никога няма да се заличи от паметта ми. Какво впрочем мислиш ти? Смяташ ли, че Корана право осведомява относно Яум ер ахър, Съдния ден, и ако аз се обърна към християнството, мога ли да имам вяра на тези сведения?

— Защо не? Вярата в Съдния ден играе главна роля в учението на исляма, но също и в християнството, от което Мохамед точно в това отношение е заимствал много. Приликата между двете предания е поразителна и аз считам облечените в ориенталски одежди сведения на корана за напълно достоверни, с единственото изключение, че за връщането на Христос се говори като за обикновен човек. Но във всичко останало нещата стоят подобно, както и при това, което ни

показа Бен Нур. Кажу, смяташ ли Ес Сират — Моста на смъртта, и Ел Мисан — Везните на справедливостта, за приказка?

— Аллах иа юкаддир! (Опазил Аллах!) — извика той изплашено.
— Знаеш, че нищо в убежденията ми не стои така твърдо както тази истина.

— Виждаш ли? И все пак ти тогава каза, че нищо не си забелязал от Моста и Везните, макар тяхното съществуване да ти е било разкрито със сигурност, изключваща всяко съмнение. Разбираш ли сега какво имам предвид? Има истини, чието познание може да бъде предадено на човека само чрез сетивни картини и сравнения. Тези „нагледни средства“ са дрехата, с която се облича свръхсетивната истина, и цветовете, с които става видима за нашите очи. Работата на разсъдък, и то на осенения от вярата разсъдък, е да търси и открие под тази дреха и зад тези цветове истинската, свръхсетивна същина. Човек трябва само да си даде малко усилие и после и през ум няма да му мине да се усмихва над истината или пък да я препрати заедно с дрехата ѝ в царството на приказките.

Малко преди обяд наближихме местността, в която графът бе прекарал най-ужасните часове на своя живот. Когато последвахме по онова време дирята на Гхани, се отклонихме под прав ъгъл от нашия път. Днес не го направихме, а за да спестим време, се отклонихме още далеч преди това надясно от посоката ни, така че сега се придържахме точно по отсека на тогавашния път. До един час щяхме да стигнем мястото, което едва не бе станало гибелно за графа.

Посоченото време още не беше изтекло, но по различни признаци различих, че търсеното място не можеше да е далеч. Тогава право пред нас, на разстояние две-три хиляди крачки, се издигнаха две птици във въздуха, но без да се отдалечат. Очевидно се бяха подплашили от приближаването ни и сега описваха широки кръгове над мястото, на което бяха кацнали. Бяха два нусура^[2], както забелязах въпреки голямото разстояние. При появата им неволно бях спрял и другите приближиха. Те се впуснаха във всевъзможни предположения за присъствието на грабливите птици на това уединено място. По-рано споменах, че в тази посока на няколко дни път нямаше никакъв кладенец, така че едва ли бе за вярване, че някой ще навести тази пустош. Когато попитах Абд ел Дарак какво мисли по въпроса, той отговори:

— Ефенди, не мога да си представя друга вероятност, освен че по време на вчерашната буря някой странник се е отклонил от правия път и е рухнал тук.

Халеф направи усъмнена физиономия.

— Не мога да споделя това мнение. Един пътник би поел по керванския път, а той минава на много мили оттук. Това сигурно ще е някое хищно животно, някой чакал, свършил тук.

— Чакал в тази безводна пустиня? — подхвърлих аз. — Не го вярвам. Ти също така добре като мен познаваш привичките на тези животни, които никога не се отдалечават прекалено много от местността, където има вода. Но няма защо да си трошим напразно главите. Въпросното място и бездруго лежи на пътя ни. След няколко минути ще сме наясно с нещата.

Продължихме ездата и много скоро видяхме няколко точки, които се открояваха ясно на земята, Не се движеха. Ако бяха хора, трябваше да са мъртви. Не знам защо, но в мен се породил някакъв незнаен ужас. Нямахме как да не си помисля за Бен Нур, който ни бе казал, че ще се върнем точно на това място. Какво щяхме да намерим? И в каква връзка щеше да се намира то с тогавашните ни преживелици? Следващият миг щеше да го покаже. Машинално подтикнах моята хеджин към по-бърз ход, така че излязох на известно разстояние пред другите. Приближавайки, видях, че се касае за един човек и една камила, лежащи наполовина зарити от пустинния пясък в зловеща самота. Още двайсет крачки на хеджин и достигнах мястото. Скочих и започнах да газя през дълбокия пясък, струпан около двете тела, към човека с вид на мъртвец. При това трябваше да мина край камилата, която при моето приближаване направи напразно усилие да се надигне. По всяка вероятност си беше строшила крака и ако не бяхме дошли, щеше да умре по бавен и мъчителен начин. Но сега не беше време да мисля за животното. Гледката на живото, макар и безпомощно създание ме изпълни с надежда, че може би и за ездача все още имаше спасение. Стигнах с усилие до мястото, където лежеше мъжът, и се наведох. Но тутакси отскочих със силен вик на ужас. Лешоядите бяха подхванали зловещия си пир и му бяха изкълвали очите, но нашето идване им беше попречило да продължат своето унищожително дело.

Но не ужасяващата гледка на кървавите очни кухни ме разтърси така — човек като мен не можеше толкова лесно да бъде изведен от самообладание, — че нададох крясък. Аз познавах твърде добре това лице, обкръжено от прошарена коса и брада. Но трябваше да се уловя за главата, за да се убедя, че не сънувам, защото този, на когото принадлежеше това лице, беше... Гхани!

През моя бурен живот съм стоял пред множество трупове, но трябва да призная, че никога не съм изпитвал такъв ужас както сега. Сякаш цялото ми тяло се бе вледенило. И действително, когато осъзнах това чувство, усетих, че зъбите ми тракат като в леден мраз. Гхани тук, точно на това място, което беше избрал за извършване на най-голямото престъпление в своя изпълнен със злодеяния живот! Това навяваше размисъл! Но сега бях изтръгнат от размишленията, които ме бяха навалили с цялата си тежест. Спътниците приближиха — начело Халеф, следван от графа и персиеца. Хаджията ми викна още от седлото:

— Какво намери, сихди? Кой е...

Думата заседна в устата му. Очите му се бяха плъзнали по мъртвеца и се бяха приковали с безграничен ужас върху неговото лице. Същият ужас, примесен с удивление, бе изписан и по физиономията на околностоящите. Отклоних вниманието си от тях и го насочих към двамата мъже, които от всички нас бяха изпитали най-големи страдания от Гхани — Вернилов и Кхутаб ага. Те бяха безмълвни, съвсем притихнали. Но с толкова по-красноречив език говореха очите им, език, който твърде добре разбирах, Цялата им душа беше изложена в израза, с който гледаха лежащия пред нозете им мъртвец, Следвайки едно внезапно внушение, улових ръката на русина. После заговорих с треперещ, не се срамувам да го призная, от вълнение глас:

— Погледнете още веднъж назад и запомнете това място, защото отново ще дойдете тук, когато се уреждат сметките. Граф Вернилов, ти поиска да видиш мястото, където си изживял своите най-горчиви часове. Огледай се! Твоето желание се изпълни, и то по начин, който нито ти, нито някой друг от нас е могъл да подозира. Ти и персиецът се отказахте от наказанието на този човек. В замяна на това ви бе дадено удовлетворение, по-валидно от което не би могъл да ви даде и най-неумолимият земен съдия.

Когато свърших, очите на графа се отклониха от мъртвеца и се зареяха в далечината. Дълго стоя така неподвижен. После обърна лице към мен и отговори:

— Ефенди, ти казваш, че ни е било дадено удовлетворение. Но Бог ми е свидетел, че на драго сърце бих се отказал от него. Този мъж извърши спрямо мен една ужасна неправда, ала въпреки това аз отдавна съм му простил. И ще го повтора още веднъж пред лицето на неговата бездиханна тленна обвивка: прощавам му от все сърце. Там, където Бог е взел наказанието в свои ръце, жалкият човек няма право повече да мисли за отмъщение.

Този отговор бях очаквал. И за моя радост персиецът се обади:

— Аз също съм далеч от мисълта да се радвам на ужасния край на Гхани. Дано Аллах му прости, както съм му простил аз! И дано mine благополучно по Ес Сират, Моста на смъртта! Не мислиш ли, ефенди, че преди края си може да е стигнал до съзнание за големината на своята вина? Не е необходимо да ми отговаряш, защото предварително знам какво ще ми кажеш. И умея също така добре, както си ме учил, да правя разлика между неправда и извършител на неправда. Ти казваше, че човек трябва да ненавижда неправдата, но да обича несправедния. И аз желая да постъпвам съгласно това предписание, сега и занаяпред. Предлагам да му направим едно пристойно погребение. Неговият труп не бива да служи за храна на лешоядите от пустинята.

С какво удоволствие се съгласихме с това предложение! Не можех да се начудя на начина, по който персиецът се държеше напоследък и сега отново пред трупа на смъртния си враг. Само до неотдавна въплътен мохамеданин, сега мислеше и говореше за любовта с вещината на християнски проповедник. Не можех да постъпя другояче, отидох при него и му стиснах развълнувано ръката.

След като сърцата получиха своето, можехме да помислим и за други неща. И тогава се натрапи преди всичко въпросът, как се е озовал тук, посред пустинята, Гхани, за когото смятахме, че се намира в най-дълбоката подземна тъмница на Мека? Халеф открито изрече въпроса, който навярно си задаваше всеки от нас:

— Сихди, как е успял Гхани да офейка тайно от зандана?

С категоричен тон отговорих:

— Аз нямам действително особено високо мнение за благонадеждността на турския гарнизон, но не считам Гхани за човек, способен да реализира без чужда помощ един план за бягство. По мое мнение загадката има две обяснения.

— Чак две? Възбуждаш любопитството ми.

— Аз считам два случая за възможни. Или доброто разбирателство между пашата и великия шериф след нашето заминаване е престанало и пашата е поискал с освобождаването на главния виновник да нанесе удар на емира. Но това предположение при характера на пашата, който по разумни причини ще се стреми да избягва един открит разрыв с княза на Мека, не ми се струва много вероятно.

— Дотук ясно. А второто обяснение?

— Или Гхани е получил свободата си чрез посредничеството на великия шериф.

— Машаллах! Не го вярвам. Емирът все пак няма да вземе да помага на собствения си враг да добие свободата си, я!

— Защо не? Аз не го опознах като мъж, който ще вади непримиримостта на преден план, ако има причини да прояви милост.

— Говориш за причини? Аз не знам нито една, която би могла да го накара да даде свободата на човек, чийто стремеж е бил неговата гибел.

— Лъжеш се. Такива причини има достатъчно.

Я си помисли, че Гхани принадлежеше към най-прочутата шерифска фамилия на Кватадах, с която великият шериф се намира в близко родство. Колко мъчително трябва да е било за деликатния емир да знае, че в Джияд е затворен мъж, стоварил незаличим позор върху цялото шерифство, и чиято родственост е един постоянен упрек за него и всеки пряк потомък на Мохамед. При тези обстоятелства аз смятам за много вероятно, че в него се е породило желание да отстрани този неудобен камък. А това е било възможно само като му помогне да избяга, разбира се, при условие никога повече да не се мярка на територията на Свещения град. От някаква опасност в бъдеще нямало защо да се страхува, тъй като Гхани до такава степен се бе компрометирал от неуспялото съзаклятие, че не можеше да се надява да намери необходимите привърженици за евентуални планове за отмъщение.

— Аллах акбар! (Аллах е велик!) Така, както обясняваш нещата, вече не ми се струват толкова невероятни и сега аз самият мисля, че горе-долу така трябва да са се случили. Но по каква причина Гхани и сега е избегнал керванския път и е потърсил необитаемата пустиня? Тук сигурно се крие нещо, което ние не знаем.

— Аз също го считам за вероятно, макар и да не мога да се сетя за причината. Може би е искал да отбягва срещата с хора, които го познават и на чиито въпроси е щял да бъде принуден да отговаря, а това, както лесно може да се разбере, не му е било присърце. Но да оставим настрана всички тези безполезни предположения, които така или иначе не могат да ни доведат до сигурен резултат, и да побързаме с погребението, та да стигнем до Бир Хилу, преди запасите ни от вода съвсем да са се свършили.

За да попречим на „дейността“ на лешоядите върху трупа, нямаше да е достатъчно да струпаме върху него само една пясъчна могила, която следващата буря щеше да отвее. Ето защо започнахме да разкопаваме в близост земята. Това не беше лесна работа, наистина, тъй като липсваха необходимите инструменти, но хората работеха усърдно и след половин час беше изкопана достатъчно голяма яма да побере трупа. После хаддехните издърпаха вкочаненото тяло от пясъка и го положиха пред дупката. При това бе направено едно откритие, което преди туй ни се беше изплъзнало, понеже трупът бе покрит до шията с пясък. Дрехата на Гхани беше съвсем пропита отпред на гърдите с кръв. Това можеше да е станало само от някоя рана, и то немалка, която Гхани си е причинил при падането от камилата. Разтворих кхамиса^[3] горе при врата и... не можах да сдържа един висок вик на удивление. Гръдният кош на Гхани беше напълно смазан и представляваше една безформена кървава маса. Тази ужасна рана можеше да бъде причинена само от някой много тежък предмет, който в момента на падането му се е стоварил върху него и е предизвикал мигновената му смърт. Следователно тя не беше настъпила в резултат на задушаване, както си бях помислил първоначално. Но от какво естество беше този предмет и къде се намираще сега? Вероятно, или по-скоро сигурно, беше заровен в пясъка близо до мястото, откъдето бе измъкнат трупа. Дадох заповед на хаддехните да започнат да разравят. Междувременно аз отидох при хеджин на Гхани и я прегледах. Предният ѝ десен крак беше

строшен непосредствено под колянната става, така че за оздравяване на животното при сегашните обстоятелства не можеше да се мисли. Отидох да взема карабината си „Хенри“ и с един изстрел в окото го освободих от мъките.

Едва изстрелът беше отзвучал и от мястото, където хаддедихните копаеха, отекна вик. Един от тях вдигна нависоко някакъв предмет, но той беше толкова малък, че от мястото, където се намирах, не можех да го различа. Но веднага бях осведомен, защото Халеф извика:

— Машаллах, една златна меджидийех!^[4] Продължавайте да ровите и няма да се учудя, ако намерите още.

И действително скоро излязоха на бял свят още няколко, което импулсира хаддедихните да търсят с удвоено усърдие. Пясъчният куп, под който беше лежал затрупан Гхани, ставаше все по-малък и по-малък и накрая се оголи един дървен сандък, обкован със здрави железни шини и с измерение около две квадратни стъпки. Беше толкова тежък, че двама хаддедихни с голямо усилие успяха да го вдигнат. По единия ръб, вероятно този, който се е ударил в земята, се беше разпукал и от вътрешността нещо проблясваше като червеникаво злато. Да не би пък сандъкът в крайна сметка...? Не можах да довърша мисълта, защото в същия миг като светкавица ме озари споменът за онова паметно махкаме в палата на великия шериф, когато бях извикал на Гхани да се пази да не би храмът, който е изградил на Мамона, да рухне и да го погребат под развалините си. Ако сандъкът наистина не съдържащо нищо друго, освен злато, тогава неговото тегло действително бе обяснимо и ужасната рана на Гхани вече не представляваше неразрешима загадка. Но при това положение трябваше да разгледам като внушение свише тогавашните си думи, сбъднали се сега по толкова ужасен начин. С неописуеми чувства в сърцето наблюдавах как хаддедихните се опитват да отворят капака. Известно време той се съпротивяваше на техните усилия, но после ключалката поддаде, капакът отлетя и...

— Машаллах! — извикаха околностоящите слисано и зяпнаха с широко отворени очи блесналото съдържание на сандъка — беше до ръба пълен с жълтици.

Настъпи внезапна тишина. Хаддедихните бяха чули в махкаме моите отправени към Гхани думи и много добре разбираха значението на това разтърсващо събитие. Очите им удивено се стрелкаха между

златното съкровище и мен. Персиецът също стоеше вцепенен. И гласът му трепереше, когато след известно време наруши тишината:

— Ефенди, твоето пророчество, твоето предсказание! Спомняш ли си го? Гхани намери края, който му предрече. Аллах да бъде милостив и състрадателен към неговата душа!

Как се е добрал Гхани до съкровището и къде го е бил скрил. Пашата бе наредил да претърсят внимателно къщата му, но не бяха намерени много пари в наличност. Аз също бях на мнение, че цялото му състояние е било скрито в Бейт ес Сала. А сега се оказа, че той е бил достатъчно благоразумен да скрие парите си на различни места. И кой му е помогнал да пренесе тежкия сандък? Това бяха въпроси, на които навярно никога нямаше да се получи отговор. Във всеки случай сега имахме обяснението защо Гхани и този път се е отклонил от обичайния път. Искал е да избегне всички нежелани срещи, които биха могли да станат опасни за съкровището, а оттам и за самия него.

За чест на хаддедихните и бени лам мога да кажа, че запазиха самообладание при вида на съкровището. По тях не се забелязваше и следа от трескавата алчност, която толкова често бях имал възможност да наблюдавам при златотърсачите в Дивия запад. Аз самият открай време съм бил на мнение, че има по-големи богатства от златото и среброто, и хаддедихните лека-полека бяха започнали да споделят това гледище. А що се отнася до бени лам, то поне шейхът им бе проявил удивително самообладание преди време, когато с толкова лека ръка се отказа от „Съкровището от крайници“, макар вече да го притежаваше. Освен това сега трябваше да се погрижим и за други неща, които бяха по-належащи — погребението на меканеца и потеглянето към Бир Хилу. И тъй, сандъкът беше отново затворен и временно натоварен на една товарна камила.

Положихме трупа на Гхани в приготвената яма и го покрихме с извадената пръст. Когато почти бяхме свършили и оставаше открито само лицето, графът, който досега се бе молил мълком, се обърна към мен с молбата:

— Ефенди, позволи да дам на бездиханното тяло на Абадилах последната шепа пръст! Но преди туй бих желал да се помоля над него със сурата, озаглавена „Разгонването“. Ти я знаеш също така добре като мен и ти е известно, че не съдържа нищо против нашата вяра. Ето защо може да бъде изричана от всеки християнин.

Дадох мълчаливо съгласието си и графът започна с дълбоко възмущение пред сериозно смълчаните край гроба хаддехидни и бени лам:

„С името на Всемиловичия и Милосърден Аллах! Когато Небето се разцепи и когато звездите се разпръснат, и когато моретата прелеят, и когато гробовете се преобърнат, ще узнае всяка душа какво е извършила и какво е пренебрегнала. О, човеко, какво те съблазни против твоя щедър Господар, който те създаде равен и беше справедлив към теб и създаде те във вид, който той пожела? Но не! Вие считате лъжа Съдния ден. И наистина бдят над вас пазители, писари благородни. Те знаят и записват онова, което вие правите. Наистина праведните са сред благодат. И наистина грешниците са в Джехеннема. Ще горят там в Съдния ден и не ще могат да се скрият от него. И знаеш ли ти какво е Съдния ден? И после — знаеш ли какво всъщност е Съдния ден? В този ден душата не може да направи нищо за другата — властта в този ден е на Аллах.“^[5]

* * *

Вече стигнах до края и мога да се досетя, че някои читатели ще имат желанието да получат точна информация за всяка отделна личност, спечелила тяхното съпричастие. С няколко думи мога да изпълня това желание. При Бир Хилу Абд ел Дарак си взе сбогом с нас и това стана в изключително сърдечна форма, защото знаехме, че сбогуването е за цял живот. Той взе половината от златото. Всъщност според законите на пустинята можеше да предяви претенции за цялото съкровище, тъй като бе намерено в обсега на властта на бени лам. Но той съвсем правилно отбеляза, че е нямало да види и един пиастър, ако не е бил споходен от мисълта да ни придружи донякъде с почетен ескорт. Другата половина беше присъдена на хаддехидните и тя имаше толкова висока стойност, че отгук нататък с право можеха да бъдат причислявани към най-богатите племена на Джезирех. За аскерите на персиеца, както вече споменах, бе помислено достатъчно по друг начин.

На мястото, където мянците бяха погребали слепия мюнеджи, смятайки го за мъртъв, персиецът и графът се разделиха с нас —

първият, за да се върне в Мешхед Али, вторият, за да поеме през Багдад и Керманшах пътя за Техеран. Двата стигнаха благополучно своята цел. За Кхутаб ага мога да кажа, че поддържахме оживена кореспонденция. Той е много щастлив и се радва на високо уважение по свещените места на Шиа. Използва влиянието и възможностите си в духа на онази любов, която му бе открита в миг на смъртна опасност, и за която се превърна на думи и дела в ревностен апостол.

Граф Вернилов беше отново назначен и възстановен от шах Наср-ед Дин във всички служби и постове, които бе заемал преди години. Той работи още няколко години за благо на народа, на когото той, прокуденият от своето отечество, бе отдал своята любов. А когато се спомина, беше искрено оплакан от владетеля и цялата страна.

Аюн ер Рафик преживя дълго време на управление, което един познавач на историята на Мека би нарекъл голяма рядкост. Той седя двайсет и три години на шерифския трон и почина през 1905 година. Събитията, разказани в тази книга, му бяха отворили очите за празноглавието и покварата на меканското „отбрано общество“ и му бяха дали в ръката оръжия, с които успешно да се справя с машинациите на своите противници. Към Високата порта също се прояви като мъдър държавник. Привидно се съгласяваше с всички нейни изисквания, но в действителност и на косъм не отстъпваше от своята позиция и власт. Както навремето бе излязъл победител срещу Осман паша, така запази безспорно превъзходството и пред неговия приемник. Но ако може да се вярва на вестникарските репортажи, той го използваше не за лична изгода, а в интерес на Хеджас.

А Халеф и неговите хаддехидни?... Когато стигнахме близо до Ефрат, напред бяха изпратени двама хаддехидни като бързи вестители, които трябваше да осведомят за нашето пристигане. Бяхме посрещнати с ликуващо въодушевление от цялото племе. Сега според бедуинския обичай нашето благополучно завръщане би трябвало да бъде отпразнувано с поредица тържествени игри и победни пиршества, но за чест на хаддехидните трябва да кажа, че този път те изобщо не помислиха за тези неща. Вместо това Халеф събра всички и по свойствения си неподобен маниер им разказа за забележителния хадж, донесъл толкова необикновени преживелици. И кой можеше да го упрекне, че за този разказ му бяха потребни не една и две вечери? Едва ли също подлежи на съмнение фактът, че се радваше на един отзивчив

и внимателен кръг от слушатели, които следяха думите му с напрежение и затаен дъх. А когато започна да разказва историята на мюнеджията, сякаш откровение от друг свят изпълни с трепет техните души. И ги заля вълна от непознати досега чувства, които приеха облика на сериозни, святи намерения, когато пред духовните им очи възникнаха разтърсващите картини, даващи представа за една тъмна, неизследвана територия на душевните състояния, чието пълно разбулване и разбиране ни се открива едва в Смъртния час, когато душата ни застане трепереща и плаха.

[1] Библия, Матей, 18:20 (Б. а.) ↑

[2] Нусура — мн. Число от ниср — лешояд (Б. а.) ↑

[3] Кхалтс — риза (Б. а.) ↑

[4] меджидийех — 100 пиастъра (Б. а.) ↑

[5] Свещен Коран, сура 82, „Разцепването“. Сурата се състои от деветнадесет аета и е спусната в Мека. (Б. а.) ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.